

NIKOLAJ GERASIMOV POMJALOVSKIJ: Obrázky ze semináře

Vážení přátelé,

toto je " Úvod" ke knize N.G.Pomjalovského, napsaný J. Dolanským k vydání z roku 1952. Jiné neexistuje, pouze originál v ruštině a azbuce a i ten je vzácností. Když jsem knihu vypátral - je o ní totiž zmínka v jiném románu - a potom ji i fyzicky objevil, byl jsem nadšen. Původní autor úvodu, stejně jako soudruzi Lenin, Stalin a Gorkij se nejspíš budou v hrobě obracet při mém morbidním nápadu tuto knihu přepsat do elektronické podoby a s pomocí kamaráda, jemuž tuto práci věnuji jako dárek, ji umístit na internetové stránky tak, aby šla najít pod označením Spanking.

Jsem naprosto přesvědčen, že tam patří a nemůže na tom změnit nic ani půl století starý úvod. Byla by ovšem hrozná škoda, kdyby časem kniha zmizela úplně, její překlad je podle mého názoru velice dobrý. Navíc umístění výše zmíněných soudruhů do WWW prostoru a ještě mezi gaye je má osobní pomsta jim všem. Proto jsem kromě přepisu knihy samotné přepsal i úvod, ten je natolik hutný, že jsem jej nedokázal vynechat.

Při čtení vám přeji stejně příjemnou zábavu a vzrušení jako jsem zažil já sám.

(Milan Spank, leden 2001)

Pomjalovskij, N, G 1835-1863 vešel do historie ruské literatury jako vynikající představitel kritického realismu. Typický raznočinec, vzdělaný proletář, jehož světový názor se utvářel pod dojmem čtrnáctiletého pobytu v duchovní škole a pod vlivem četby Černyševského " Sovremenniku". S hněvem a bolestí psal črty ze života svých současníků. " Obrázky ze semináře" (Očerki bursy) jsou naprostým odsouzením kněžské výchovy, církve a idealistického názoru vůbec, "Městské štěstí" /Měščanskoje sčast'je) a "Molotov" ostře kritizují měšťáctví. V životě, vychovatelských snahách i v literární tvorbě byl hlasatelem nejpokrokovějších a nejodvážnějších názorů revolučních demokratů; jako první v ruské literatuře nabádal spisovatele, aby "důkladně studovali všechny účastníky života", a sám psal o lidech ze dna ruské společnosti proto, aby získal spolubojovníky proti původci jejich neštěstí- nesmyslnému, surovému a zaostalému panství cara a církve.

Známe u nás klasickou ruskou literaturu 19. století? Česká buržoazie se kdysi chlubovala svým "rusofilstvím". Honosně stavěla na odiv svou lásku k ruské literatuře. Rozhlašovala do světa, že české překlady z ruštiny jsou nejpočetnější a že je sotva předčí překlady do jazyků největších evropských národů. A přece se přesvědčujeme teprve dnes, za vlády lidové demokracie, co všechno jsme zůstali dlužni velikým ruským spisovatelům.

Dnes už není nejmenší pochyby, že české měšťáctvo si vybíralo z bohatých pokladů ruského realismu 19. století takové autory, kteří příliš neporušovali idealisovaný obraz reakčního carského Ruska. Utápěli jsme se až po uši v Dostojevském, protože jeho chorobné typy a idealistické utopie pomáhaly zvyšovat bezvýhodný zmatek v hlavách české buržoazní inteligence, nakažené masarykovskou lžihumanitou. Ale nesměly se k nám ani za nic dostat po

celou dobu kapitalistického panství tak pravdivě a otřásající obrazy carské reakce, jaké podal na př. Saltykov-Ščedrin už v roce 1857 v "Obrázcích z gubernie".

Mezi tyto zakázané a přímo "prokleté" ruské realisty patřil od začátku i Nikolaj Gerasimovič Pomjalovskij (1835-1863). Brzy tomu bude devadesát let, co zemřel. A za celou tu dlouhou dobu nenajdete v českém překladu ani jediné jeho knížky. Pro naše měšťáctvo prostě Pomjalovskij neexistoval. Báli se takřka vyslovit i jeho jméno. Uváděli je obyčejně jenom v poznámkách pod čarou. A když už nebylo možno jeho dílo v souvislých dějinách ruské literatury obejít nebo vynechat, zahrnuli jej tolika "kritickými" výtkami a pomluvami, že čtenáře přecházela chuť, aby se o takového bohémského "píjáka" a "podivína" blíže zajímal. Vždyť se bratřil i s tuláky a žebráky, aby studoval jejich život!

Zajisté, Pomjalovskij byl spisovatelem, který se nemohl líbit buržoazii. Objevil se na veřejnosti v rozhodné době buržoazních reforem, kdy se měšťáctvo ujímalo v Rusku moci. Vystoupil směle a vyzývavě s těžkými žalobami na starý i nově nastupující řád. Odhaloval palčivé rány, které zasazovala člověku vládnoucí společnost feudálů a měšťáků za vydatné pomoci pravoslavné církve. Měl si nač stěžovat! Na vlastní kůži a z vlastní zkušenosti poznal, jak se tehdy v Rusku žilo. Jeho hněvivý hlas a pádné svědectví znamenitě posílilo bojovnou frontu revolučních demokratů, vedených Černyševským a Dobroljubovem.

I Pomjalovskij vyrůstal za krutého věku Nikolajovy hrůzovlády. Narodil se jako syn chudého diákona na periferii Petrohradu. Jeho otec tam sloužil při hřbitovním kostelíku na Malé Ochtě. Osm let šťastného dětství prchlo ve skromném rodinném prostředí jako sen. Malý Kolja se naučil od otce číst a psát. A protože bystrý chlapec projevoval mimořádné nadání, dali jej rodiče do Alexandro-něvské duchovní školy, kam chodila většina synků z rodin pravoslavných duchovních.

Církev byla tehdy jedním z nejmocnějších sloupů carské samovlády. Vždyť nedávno předtím vyhlásil ministr osvěty hrabě Uvarov, že všechna výchova má spočívat na "samoděržaví, pravoslaví a národnosti." Alexandro-něvská duchovní škola v Petrohradě byla tedy chloubou a oporou režimu. Z ní měli vycházet nadšení ochránci a oddaní služebníci vládnoucího řádu. Obecně se říkalo po celém Rusku takovým kněžským učilištím "bursa". V nižší duchovní škole pobyl Pomjalovskij osm let, od roku 1843 do roku 1851.

Proniklo tehdy za nevládné, ponuré zdi staré kasárenské budovy duchovního internátu něco ze vzrušených událostí, které zachvacovaly ruskou mládež čtyřicátých let? Dozvěděli se tam studenti něco o Bělinském, o utopickém socialismu či dokonce o revoluci r. 1848? V neprodyšném temnu se snažila udržet přísná správa "bursy" mladé seminaristy. A když potom r. 1851 postoupil šestnáctiletý Pomjalovskij do vyšší duchovní školy, do semináře, vládla nad Ruskem "temná noc" zostřené nikolajevské reakce. Po šesti letech dokončil Nikolaj Gerasimovič studia. R. 1857 se octl dvaadvacetiletý mladý muž konečně na svobodě jako "hotový člověk". Mohl si vybrat povolání, přiměřené školskému vzdělání. Měl v kapse vysvědčení- ne právě tuze krásné. Představení bursy byli zřejmě se vzdorným rebelantem nespokojeni.

Čtrnáct let života v bursě nedalo Pomjalovskému takřka nic kladného. Naučil se tam jenom k smrti nenávidět brutální despotismus a zvrácené vyučovací metody. Na kněžskou dráhu nepomýšlel. Do duš ese mu zprotivila popovská přetvářka a farizejská licoměrnost, vtlučená do mladých lidí násilím. Poznal, že teprve nyní mu nastává doba opravdových studií a skutečného sblížení s životem. Po čtyři roky se živil, jak se dalo. Navštěvoval přednášky na universitě; vyučoval svého mladšího bratra; přijal místo učitele na nedělní škole ve

Šlisselburgu; chystal se vydávat i zvláštní časopis pro nedělní školy, kde chtěl uplatnit své revoluční pedagogické názory na výchovu mladých lidí. Ale sám se přitom nejvíce vzdělával denním stykem se skutečností.

Bouřlivé období konce padesátých let před buržoasnými reformami jej docela strhlo do svého víru. To byla ona vzrušená epocha, kdy se v Rusku prolomily hráze dlouhého mlčení a kdy bylo nejenom možno, ale i nutno promluvit. Z ciziny volal na všechny spící naléhavým hlasem Gercenův "Kolokol". Ščedrinovy "obrázky z gubernie" zahájily řadu žalobné a usvědčující literatury. A nade všechny vynikal revolučně demokratický, útočný "Sovremennik" v čele s Černyševským a Dobroljubovem.

Mladý Pomjalovskij dychtivě ssál do sebe všecek ten převratný vzruch. Teprve nyní plně dozrál a prošel svými "universitami". Vášnivě přilnul zvláště k Černyševskému. Brzy mu mohl podle pravdy napsat: " Jsem vaším odchovancem- při četbě Sovremenniku jsem upevnil svůj světový názor.

Literatura a spisovatelská dráha lákaly Pomjalovského od počátku. Už za studentských let v semináři vydával spolu s několika přáteli rukopisný žurnál "Seminární lístek". Sám jej redigoval a většinou i psal. Jakými otázkami se tehdy zabýval, dosvědčoval hned jeho první článek " Pokus řešit neřešitelnou a přitom filosofickou otázku, mají-li zvířata duši?" "Revolučně demokratický raznočiněc se už tam přikláněl k materialismu a rozcházel se s oficiálním náboženstvím. Jeho studentská povídka " Machilov" prozrazovala značné beletristické nadání. Do svých hpoznámek si tehdy napsal: "Vyzkoušel jsem své síly ve všech oborech činnosti... Vyzkoušel jsem být i theologem, i historikem, i filosofem, i dramatikem, i romanopiscem, i lyrikem. Zdá se, že nikým z nich být nemohu. Ale ostatně, kdož ví?"

Spisovatelství u něho zvítězilo, sotva opustil seminář a postavil se jakž takž na vlastní nohy. Už v letech 1858 a 1859 uveřejnil první povídky, kde převládaly otázky výchovy: "Vukol", "Daniluška" a "Biflování". V následujícím roce se odváží lšířšího námětu. Napsal román "Měšťácké štěstí", který mu otiskl Černyševskij v Sovremenniku r.1861. Povzbuzen neobyčejným úspěchem své románové prvotiny, připsal k němu druhý díl s názvem "Molotov". V obou těchto románech vyličil příběh typického raznočince Molotova, chudého člověka, který je rád, když se mu nakonec podaří dosáhnout "měšťáckého štěstí" v systému blahobytu. Pro takovéto pochybné štěstí se vzdává lepších ideálů svého mládí. Pomjalovskij ovšem nenáviděl zpanštělé plebejce toho druhu a ústy protikladného hrdiny Čerevanina břitce kritisoval měšťáckou zbahnělost. "Eh, pánové, je to jaksi nudné..."- uzavíral žák revolučních demokratů svou první rozsáhlou kritiku ruského měšťáctví.

Oběma romány stanul Pomjalovskij v nejpřednějších řadách pokrokových spisovatelů reformní epochy. Ale pravou senzaci vzbudilo teprve jeho vrcholné dílo- "Obrázky ze semináře". Autor je otiskoval na pokračování. První dva "Obrázky" vyšly r. 1862 v časopise "Vremja" za redakce bratří Dostojevských. Když se redakce tohoto žurnálu otevřeně vyslovila proti Černyševskému, proti jeho "Sovremenniku" a proti " Ruskému slovu" Pisarevovu, přenesl Pomjalovskij pokračování dalších "Obrázků" do "Sovremennika", kde byly uveřejňovány r.1863.

Málokteré dílo otrásl tak pronikavě ruskou veřejností v horečce buržoazních reform jako tento geniální fragment. Pomjalovskij se v něm znovu vrátil k okruhu námětů, které nejlépe znal z vlastní zkušenosti. Těch čtrnáct let, strávených v semináři pod dohledem černých kněžských sutan, žalovalo plamenně za všechno ubíjené mládí. V "Očerkách bursy" objevil Pomjalovskij před užaslým čtenářstvem jeden z nejtemnějších koutů carsko-pravoslavné

reakce. Dokázal, jaká vláda tmy a sveřepé ukrutnosti se rozkládala přímo v srdci sídelního města carské veleříše. Ne někde daleko v "provincii" nebo odlehlém guberniálním Krutogorsku, ale uvnitř Petrohradu bujel nejstrašnější středověk. Provládnoucí carský režim znamenaly tyto "Obrázky" tím nesmrtelnější ostudu a drtivou ránu, že odhalovaly prohnílost a neudržitelnost jednoho ze základních sloupů feudálně-buržoazní státní moci: pravoslavnou církev a její "výchovu" kněžského dorostu. Kdo si jednou přečetl "Obrázky" Pomjalovského, nikdy už nemohl věřit ve falešnou "důstojnost" církevních hodnostářů a nikdy už se nedal oklamat pompésním leskem pokrytecké hierarchie. V čem mohla být nadále její sláva. V tom, jak mrzčila mladý dorost? Nebo v násilnických výchovných methodách? Či snad v bezhlavé tuposti a dogmatickém tmárství? Nebo v tom, jak stavěla vědu a vědecké poznání přímo vzhůru nohama? A což její předstíraná mravnost a zbožnost? Nebyly i ty nejhanebnějším paskvilem a rouháním proti nejvznešenějším citům a představám prostého člověka?

Jako sopečná láva vytrysklo z rozhněvaného nitra Pomjalovského všech těch pět "Obrázků". Probírejte si je jeden za druhým! " Zimní večer v semináři"- "Seminářské typy"- " Seminářští ženiši"- " O těch kteří utekli a kdo se zachránili".-"Přechodná doba v semináři." - Jaké je tu všude nesmírné bohatství dokumentárního materiálu! Jaký nejskutečnější realismus ! fakt se tu kupí na fakt tak pravdivý a přesvědčující, že ani na chvilku nepochybuješ o jeho věrnosti a pravdě. Ne, tohle si nemohl nikdo vymyslet, kdo všechno to sám na vlastní kůži nezažil. Občas se ti zdá, jako by spisovatel neměl ani dost času, aby všechnu tu úžasnou živelnou látku nějak hlouběji umělecky ztvárňoval. Ostatně- nač cizelérský formalismus, kde mluví kypivá živelnost básnických obrazů sama za sebe. Snadno vytušíš, že "Obrázky ze semináře" jsou jedinečně vzácným dílem autobiografickým. Spisovatel tu představil sám sebe v mladičkém seminaristovi Karasovi. Spolužáci Pomjalovského dosvědčili, že i on sám byl za pobytu v "burse" zmrskán ne méně než čtyřistakrát.

Autor elektronické podoby přepisu si nemůže než dovolit zasáhnout do textu úvodu. Zmíněná kniha totiž vyšla v českém překladu jedinkrát a to v roce 1952, což jak známo byla doba velmi zvláštní. Vzhledem k tomu, že jsem vypátral jeden exemplář a po jeho prvním přečtení zůstal fascinován, rozhodl jsem se pro poměrně náročnou práci a knihu celou přepsat, při uvedeném nákladu 10 400 (slovy deset tisíc čtyřista) je nanejvýš pravděpodobné, že mohu být jedním z jejich posledních čtenářů a myslím si, že pro jistý okruh čtenářů by měla zůstat zachována.

Při přepisu jsem se dostal do situace ne nepodobné překladateli, čtu ji již podruhé a s textem mohu i trochu pracovat. Snažil jsem se zachovat v maximální míře i její doslovnost a grafickou podobu, což by úplně nešlo u scanování. Ale taky mohu již při přepisu zdůraznit některé detaily, jež považuji za důležité a tím je právě výše zdůrazněný text. Ze známých údajů o autorovi vyplývá, že " bursu" navštěvoval po osm let, což znamená počet 2920 dní. Děleno čtyřmi sty to znamená zmrskání každého 7,3 dne, ovšem toto číslo asi není úplně přesné. Autor původního úvodu, do něž momentálně vstupuji jej napsal totiž poplatně době konce Stalinovy vlády a za tyрана prohlásil pouze cary.

Pozornému čtenáři však nemůže ujít v samém textu díla, že vypočítaný průměr výprasků na počet dní není přesný- v závěru knihy je totiž přímo v textu pasáž o tom, že vysloveně malí kluci se nemrskali proto, že nebylo " co mrskat". Vzhledem k tomu že dílko je opravdu síla, tak tento detail zdůrazňuji, ale asi jich bude víc.

V "Obrázcích" zaútočil autor proti převrácené zločinné " výchově" mládeže od základů. Napadl nemožný školský systém, ovládaný reakčním duchovenstvem. K čemu směřovaly učebné osnovy? Jenom otupovaly a ohlupovaly mládež spoustou neužitečného biflování. Vtloukaly mladým lidem do hlavy nepotřebné nicotnosti, ale úmyslně nedávaly to, čeho člověk

potřebuje pro život. Mizerný a škodlivý učební program byl ještě zhoršován barbarskými pedagogickými methodami. Právem si Pomjalovskij stěžoval, že "taková věda vzbudila u žáků jen odpor", bezmeznou nenávist a hluboký hnus. Postrachem byly učebnice. Svou bezduchostí doslova hubily dětskou duši a přiváděly ji k šílenství. Ještě hůře vypadali ti, kteří měli pečovat o výchovu svěřených žáků. Provždycky tu zvěčnil Pomjalovskij celou odstrašující galerii profesorských tyranů a sadistů, opilců a jesuitských pokrytců v kněžských kutnách. O nic lepší nebyli ani jejich představení, inspektoři a všelijací dozorcí. Rozumí se, že jim v ničem nezadal ani seminární personál. Jaký pán, takový krám.

Opět poznámka k původnímu textu úvodu. Z knihy jasně vyplývá, že ony skvělé ruské dětičky do školy nosily vodku ve vědrech a šňupaly při vyučování, takže to s tou citlivou dětskou duší asi bylo trochu jinak...Není divu, že takováto "škola" si vyškolovala i stejně ubohé žáky. Vytvářela ovzduší, kde dostávali všichni stejnou "mravní úroveň". Od vstupu do semináře se učili do krve nenávidět své představené. Rozpoutával se "boj proti vrchnosti". Faleš a pokrytectví byly nejučinnější zbraní proti tyranským učitelům. V tomto "pekelném, d'ábelském vychovávacím ústavě" kvetly lež a podvody, surovosti a krádeže. Odtud se otevírala nejjistější cesta k zločinům. Dětské charaktery se lámaly. Vrchnost podporovala špicly a udavače. Nejpustší rvačky byly na denním pořádku. Vítězila v nich hrubá síla a rafinovanost.

Nevím jestli se v tomto něco v oné říši zla za stopadesát let změnilo. Opravdu nevím. Ale pokračujeme.

A zbožnost? Seminářské "pobožnosti" se zvrhly v úplné neznabožství. I věřící duše se stávaly v kněžském semináři naprostými nevěrci a atheisty. Krásně Pomjalovskij ukázal, jak právě odtamtud vycházelo mnoho idiotů a zatvrzelých fanatiků. nosili kutnu jenom proto, že jim usnadňovala pohodlné živobytí. Správa semináře se neostýchala ani kupčit se svátostmi. Bez rozpaků udělala z mladých studentů "ženichy". Aby zachránila popským majetek, nutila do manželství "klamem a šalbou". Únik ze semináře, z této "říše nekonečných muk", byl pro utýrané chovance nejluznějším snem. I zdraví si dobrovolně ničili, aby se dostali alespoň na čas do nemocnice. Byla't nemocnice jedním z nejhroznějších místsemináře. Ani tam se nevyhnuli pacienti bití. Jedině pohružka vojenskou službou v carské armádě jim naháněla ještě větší strach. A přece i z řady ostře vymodelovaných postav mladých studentů jasně vidíme, kolik bylo mezi nimi lidí bystrých a nadaných. Přinášeli si do školy skvělé vlastnosti ruského lidu. Vyznačovali se vrozenou přemýšlivostí, vynalézavým důvtipem, obrovskou fyzickou silou, chutí do práce, žízni po vzdělání, přátelskou družností, láskou ke svobodě. A všechno to v nich mařila, křivila a ubíjela převrácená školská výchova. Chtěla v nich vypěstovat otrocké služebníky vládnoucího panstva. A dosahovala pravého opaku. Kazila je fyzicky i mravně. marně se z počátku ptal sám sebe malý student Karas-Pomjalovskij: " Proč jsou lidé zlí? Proč vždycky utlačují a ponižují slabého člověka? Kde je toho všeho počátek?" Později už zmoudřel. Uvědomoval si, že příčinou všeho zla je nespravedlivý společenský řád. I těžký život v semináři z něho vyplýval. I bída seminaristů mu byla "následkem prokleté chudoby duchovenstva"- rozumí se toho nižšího duchovenstva, k němuž patřil i jeho otec, d'áček hřbitovního kostelíka na petrohradské periferii.

"Obrázky ze semináře" zůstaly nedokončeny. Ale i ve své zlomkovité podobě přispěly jedinečným způsobem k osvětlení těch "ohavných nepořádků", které vládly v celém Rusku až do konce nikolajevské reakce.

Zaplat' pánbůh, až jsem se toho všeho hrozil. Hlavně že se to vše zlepšilo a dnes je tam ráj na zemi. A za to, že tam nemají co žrát, zas může někdo jiný. Po únorovém manifestu se mohlo snad na chvíli zdát, že " přišly jiné časy, jiné mravy" a že se otevírá cesta pokroku. To byla

ovšem jenom buržoasní bludička. Ani Pomjalovskij se jí nedal zmást. Sbíral si už tehdy doklady pro další rozsáhlé romány a povídky ze života petrohradského proletariátu. Slibné náběhy k nim učinil v začatých pracích "Bratr a sestra", " Andrej Fjodoryč Čebanov", " Poříčané" a jiné. také v nich odkrýval těžké rány buržoasní společnosti výmluvněji a pádněji, než bylo liberálnímu měšťáctvu milé. Prudce za to Pomjalovského potírali a vytýkali mu, že prý je "cynik". Na to básník-realista v "Bratrovi a sestře" odpovídal:

" Lékař zkoumá syfilis a gangrénu, určuje záliby nejošklivějších výtvorů přírody, žije mezi mrtvolami a přece ho nikdo nenazývá cynikem. Vyšetřující soudce chodí do všech věznic, vidí zločince provinivší se proti všem druhům mravnosti, otcovrahy, bratrovrahy, vrahy dětí, zloděje, padělatele falešných papírů atd., prozkoumává jejich duši, proniká do samého střediska rozkladu lidské mravnosti, ale ani jeho nikdo nepojmenuje cynikem. Naopak, říkají že slouží lidstvu...Dovolte tedy i spisovateli, aby se účastnil téže práce a obracel tak pozornost společnosti na tu spoustu rozkladu, beznadějně bídy a nevědomosti, která se nahromadila v jejím lůně....Je zcela přirozené, že se budete dívat s odporem na takové jevy života, jako s odporem nervovým rozechvěním popatříte na hlubokou a širokou ránu na těle člověka. Ale přece ho neudeříte do rány. Bude vám ho líto. "Proč se dívat na ránu?"- řekněte: "Vždyť my ji nevyléčíme."- Ó ne!. My ji prozkoumáme. Nevyléčíme-li ji my, vyléčí ji snad druzí."

Nikolaji Gerasimoviči Pomjalovskému náleží obrovská zásluha, že jeden z prvních ukazoval na hnisavé rány ruské buržoasní společnosti. Předčasná smrt muzabránila, aby naplno rozvinul svůj nevšední talent. Zemřel v dvaceti osmi letech po operaci. Ale už za tu dobu si získal plnou důvěru a obdiv revolučních demokratů. Když se Černyševskij, vězněný v Petropavlovské pevnosti, dozvěděl o jeho smrti, napsal: "Obzvláště jsem se vždycky radoval z nejsilnějšího ze všech nynějších básníků-prozaiků, z N.G. Pomjalovského. Byl to člověk gogolovské a lermontovské síly. Jeho smrt je velikou ztrátou pro ruskou poesii, strašnou, obecnou ztrátou." V tomto smyslu se k němu hlásil a učil se od něho kritizovat maloměšťáctví také geniální Maxim Gorkij.

"Obrázky ze semináře" vydávají provždycky svědectví, jak hluboce se zamýšlela ruská pokroková literatura nad otázkami výchovy mládeže a jak nebojácně dovedla kritizovat nejhorší brzdu pokroku: zvrácený společenský řád, opřený o carismus a reakční církev. Bujná cháska "bursaků" Pomjalovského našla své nástupce v "bezprizorných." Ale sovětská společnost vzala docela jinak do ruky osud zanedbané mládeže, zkažené kapitalistickým rozvratem. Porozuměla mládí jako nikdo do té doby. V duchu Leninově a Stalinově, v duchu socialistického humanismu maxima Gorkého objevila i v zanedbaných mladých lidech ČLOVĚKA. Definitivně vyléčila i ty rány, na které mohl Pomjalovskij jenom upozornit.

Julius Dolanský

Zimní večer v semináři

Obrázek první:

Konec vyučování. Mládež se baví. Rozlehlá učebna druhé třídy okresního semináře je zoufale kasárenská, naprosto postrádající domácího tepla a útulnosti. Stěny jsou skrz naskrz promrzlé, zpuchřelé, plné černohnědých skvrn plísně a ztuchliny. Strop je podepřen dřevěnými sloupy, neboť se už dávno prohnul a jistě by se bez podpěr zřítíl. Podlaha je v zimě posypána pískem nebo pilinami, aby se netopila v blátě a v roztálem sněhu, který nanosili žáci na botách z ulice.

Od zadní stěny jdou lavice pro žáky, vpředu mezi okny stojí stůl a židle pro učitele. Vpravo visí tabule, vlevo v koutě u dveří stojí stolička a na ní konev vody pro žíznivé. V protějším rohu jsou kamna, mezi kamny a dveřmi věšák, na jehož kolících visí celá kupa hadrů. Jsou tam pláště, kožichy, kaftany, různé peleriny, všechno přešité z matčiných domácích šatů nebo z otcových podrjasníků (dlouhý kněžský kabát, nošený pod mešním rouchem), sukrem nebo kůží navrch, vlněné nebo z hrubého plátna. Z té vši veteše čouhají chuchvalce vaty a zejí díry. Spousta parazitů, kteří vesele požívají tělo špatně živěného seminaristy, se rojí v tom pohostinném a chladném místě. Pět okny s bublinatými nazelenalými skly se line sporé světlo. V třídě je zápach a plno prachu, vzduch je zatuchlý, jakoby nahořklý, vlhký, studený.

Líčíme školu v letech, kdy skončilo období nuceného vzdělávání a začal se uplňovat zákon o překročení školního věku. Bývaly doby, ale ty už dávno minuly, kdy na úřední rozkaz byly hnány z vesnic a často z rodin kostelních zpěváků a kostelníků násilím děti nejen nezletilé, nýbrž i voustaté, aby se v semináři naučily číst, psát, počítat a bohoslužebným obřadům. Někteří z nich byli už zasnoubeni a blaženě snili o líbáncích, když se zčista jasná rozpoutala bouře a sezda je s Požarským(I.O.Požarský, autor ruské mluvnice, užívané ve školách na počátku XIX.st), Memorským(M.F. Memorskij, autor učebnic aritmetiky, církevních dějin a zeměpisu), s žaltářem a bohoslužebným zpěvem, seznámila je s májovými pruty a usoužila je zimou a hladem.

V těch dobách bývalo i v první třídě mnoho dospělých, o druhých třídách a hlavně o semináři ani nemluvě. Starší žáky dlouho nedrželi, tak tři nebo čtyři léta. Naučili je číst a psát a propustili je, aby v kostele zpívali nebo kostelníčili. Ale mladší žáci a zejména pilní a snaživí se nedostali do bohosloveckého kursu(nejvyšší třídy semináře(dříve, než jim bylo třicet, ba ještě později. Rodina posílala svá ptáčata do školy s pláčem, nářkem a lamentem a ptáčata se vracela domů s hlubokou nenávistí a odporem k místu vzdělání. To však už bylo dávno.

Ta doba minula. Lidé si pomalu počali uvědomovat nikoli prospěšnost, ale nezbytnost učení. Bylo nutno projít aspoň první třídou, aby měl člověk právo třeba jen na místo vesnického kostelníka. Otcové však stále neupouštěli od starého zvyku posílat do školy děti odrostlé, často i šestnáctileté výrostky. Když tito chlapci prošli čtyřmi třídami školy a v každé pobýli dvě léta, překročili školní věk. To se poznamenalo v jejich propouštěcím vysvědčení a byli posláni za vrata, to jest vyloučení ze školy. V semináři bylo pětset žáků, z těch každoročně dostalo toto propouštěcí vysvědčení sto, ba i více žáků. vystřídala je spousta žáků nových, nejvíce ze vsí, ale i z města. Po roce se posílalo za vrata nových sto žáků. Seminaristé, kteří dostali vysvědčení, stávali se novici, kostelními zpěváky, kostelníky a konsistoriálními písaři. ale polovina z nich se potloukala po diecési bez zaměstnání a nevěděla, kde by se uplatnila se svým vysvědčením. Najednou kolovala hrozná zvěst, že všechny bez místa seberou k vojsku. tak je vysvětleno, jak byl v semináři doplňován počet žactva a proč je v tmavé a špinavé třídě polovina žáků již starších. Venku je plískanice a fičí ostrý vítr. Žáky ani nenapadne, aby šli ven. Na prvý pohled je vidět, že je jich ve velké učebně přes sto. Co je tu žáků povahově různých, jaká směsice šatů a tvářů. Jsou tu seminaristé čtyřiaadvacetiletí i dvanáctiletí. Utvořili mnoho skupinek, v nichž se hrají hry, originální jako je vše v semináři originální. Někteří osaměle přecházejí, někteří spí na zemi a nic jim nevádí hluk kolem nich a jim nad hlavami, na lavicích. Hlasy v učebně splývají v jekot a vytí.

Velká část chlapců, vystupujících v tomto vyprávění, bude mít přezdívky, které jim dali spolužáci, na příklad Mitacha, Elpacha, Vrhcáb, Krajáč, Smrad'och, Plivák, Omega, Erra-Koksta, Kačena atd. Semjonovovu přezdívku však uvést nemůžeme, dostal od svých spolužáků jméno, které žádná censura nepropustí, tak je neslušné.

Semjonov byl hezoučkový šestnáctiletý chlapec. Byl synem městského duchovního, choval se velice slušně a byl čistě oblečen. Na první pohled bylo vidět, že s něho seminář dosud nesešel stopy domácího života. Semjonov cítil, že je městský, a seminaristé pohlíželi na lidi z města opovržlivě a azývali je babami, protože milují své mamičky a jejich perníčky a houstičky, neumějí se prát, bojí se rákosky, jsou vůbec slaboši a hledají ochranu u učitelů. U málokterého městského přizpustila třída výjimku z tohoto pravidla.. Semjonov měl podivnou tvář, člověk se v něm nemohl vyznat. Byl smutný a zároveň lstivý, splýval v něm strach ze spolužáků s utajenou nenávistí. Nyní se nudí, potlouká se z kouta do kouta a neví, jak by se zabavil. Snaží se zůstat stranou od spolužáků, být sám. ale všichni utvořili hloučky, hrají různé hry, zpívají, rozmlouvají a tak i on zatoužil podělit se s někým o svou volnou chvíli. Přistoupil k hráčům v drápky a řekl plaše:

"Vemte mě také do hry!"

"Koukej ať zmizíš," odbyli ho.

"Tohle bys nechtěl?" řekl jiný a přistrčil mu pod nos svou velkou pěst s hrozivě vystrčeným palcem, zakončeným černým nehtem.

"Táhni, než ňákou slízneš!" dodal třetí.

Semjonov se sice stáhl truchlivě stranou, ale slova spolužáků se ho nijak zvlášť nedotkla. Již dávno si zvykl na jejich hrubosti a smířil se s nimi.

"Pánové, dáme si do růžova upečené!"

"S kým, Vrhcábe?" ozvaly se hlasy.

"S Goroblagodatským."

Semjonov namířil spolu s ostatními ke stolu, u kterého hráli v drápky dva starší žáci. Goroblagodatskij, druhý silák ve třídě, a Vrhcáb, čtvrtý. Obličej kolemkostojících se blaženě rozšklebily v očekávání veselého podívaného.

"No!" řekl Vrhcáb.

Goroblagodatskij položil mlčky ruku na stůl a roztáhl prsty. Vrhcáb mu položil na ruku pět kamínků co nejdál od sebe.

"Vyhod'!" zvolal.

Goroblagodatskij vyhodil kamínky do vzduchu a chtil z nich jen tři.

"Za dva!" usoudili diváci.

"Piš rodičům dopis na rozloučenou," zvolal Vrhcáb. Goroblagodatskij položil opět mlčky levou ruku na stůl. Vyhodil Vrhcáb, a zatím co byl kamínek ve vzduchu, stačil štípnout Goroblagodatského do ruky a pak opět chytil kamínek. Diváci se opět dali do hlučného smíchu.

Hra v drápky, kterou jistě každý zná, měla v semináři originální doplněk. Hrála se se štípanci

chladňoučkými, jemňoučkými, horkými a do růžova upečenými, které dostávali prohrávající. Bez štípanců hrávala jen nejmladší zelená příprava. Nyní přihlížíme štípancům do růžova upečeným.

Mezitím matka, hlavní kamínek, létala do vzduchu a Vrhcáp ohromnými prackama drásal kůži na ruce spoluhračově, zběsile do ní zatínaje nehty. Ruka po dvaceti štípancích silně zrudla, po padesáti zmodrala.

" Už máš dost?" ptá se Vrhcáb a dívá se na Goroblagodatského. Ten mlčí.

"Chceš ještě?"

Opět žádná odpověď. "Jen ho prožeň, jen ho prožeň!" pobízejí diváci.

"Zaplač, vezmu tě na milost!" říká Vrhcáb.

"Dej pozor, abys sám nebrečel!" říká Goroblagodaskij.

Otužilý mládenec cítil prudkou bolest v ruce, ale jen jeho zamračený pohled prozrazoval, co cítí.

" No starý, bolí to?"

A Vrhcáb tak štípl, že Goroblagodatskij mimoděk zat'ál zuby. Všichni se rozchechtali.

"Život nebo smrt?"

Nový surový štípanec za chchtotu zevlounů. V tom smíchu nebyla ani škodolibost, ani nepřátelský výsměch. Seminaristé viděli jen komickou stránku věci. Jen Semjonov se usmíval nějak divně. Jeho veselost se nepodobala veselosti ostatních a on si skutečně pro sebe opakoval:

" Správně, správně!"

Došlo ke stu... "Nu, čert tě vem!" usoudil nakonec Vrhcáb.

Goroblagodatskij hluboce nenáviděl Vrhcába.a pustil se s ním do hry v naději, že on bude vítězem, a že mu dá víc než do růžova upečené. Oba byli repetenty. Každá škola má své tradice. Praobyvatelé semináře, násilně posazení ke knize, utvořili společenství, které vypovědělo boj vrchnosti a nenávisť k ní odkázalo svým potomkům.Učitelé se ovšem chovali k žákům také nepřátelsky, a aby je udrželi v mezích školního řádu, vymysleli celý seminářský byrokratický systém. Protože všděli, že žádné království rozdělené a postavené proti sobě neobstojí, dali jedny žáky pod moc druhým, aby mezi ně vnesli svár a rozkol. Takovými mocnými byli: ložnicoví dozorcí z řad repetentů, vrchní dozorcí z ložnicových, kteří se po týdnů v celé škole vystřídali, censoři, kteří dohlíželi na chování ve třídě, auditori, kteří ráno zkoušeli žáky a dávali jim známky do zápisníků a nakonec poslední mocný a snad nejstrašnější, sekundátor, žák který na učitelův rozkaz vyplácel metlami své spolužáky.

Všichni tito dohlížitelé byli vybírání z repetentů. Žák, který proseděl v lavici pro lenost nebo pro špatný prospěch dvě léta a zůstal v těžce třídě ještě další dvě léta, byl repetentem. Je zcela přirozené, že si přece jen něco odnesl z učitelových přednášek, a proto věděl více než žák,

kteřý byl ve třídě teprve rok. Toto všechno měl učitel'ský sbor na zřeteli a jeho výpočet byl správný: aby si repetenti udrželi moc v rukou, pilně se učili a většina z nich se stala premianty. třídu totiž obyčejně neopakovali proto, že by byli neschnpní, ale pro lenost. To jsou tedy základy školní byrokracie, jejíž pomocí se snažil učitel'ský sbor rozbít soudržnost třídy.

Z toho vznikl jen ohavný zlořád. Učitelé úplně důvěřovali repetentům. Kdyby na ně někdo žaloval, dopouštěl by se tím urážky dozorce i inspektora. Despocie dozorců krajně rozbujela. Nic totiž nepůsobí na celé školní ovzduší tak nemravně jako nadvláda spolužáka na d spolužákem. Censoři, auditori, vrchní dozorcí i sekundátoři si mohli dělat, co chtěli. Censor byl jakýmsi malým králem ve svém království, auditori byli dvořany a repetenti aristokracií. Pochopitelně že repetenti, kteří proseděli naprázdno dva roky, byli vyspělejší a proto měli i fysickou převahu. Znali také předpisy a zvyklosti své třídy, povahu učitelů a umění je podvádět. Bez repetentovy pomoci nedovedl nováček udělat ani krok. Když učitelé zavedli takový despotismus, mysleli, že tím mezi seminaristy zasejí pomluvy a udavačství. Ale stalo se něco jiného. Při opakování se z repetentů stávali takoví ničemové, jako byl Vrhcáb a takové divoké povahy jako Goroblagodatskij. Nenáviděli se navzájem a své moci zneužívali k různým cílům. Vrhcába nenáviděli i jiní siláci jako Lašezin a Beneljavdov, nenáviděli ho všichni a opovrhovali jím.

Vrhcáb jako repetent auditor a jako silák byl nesnesitelným úplatkářem, odíral podřízené o peníze, o housky, o porce hovězího, o papír a knihy. Vrhcáb byl kromě toho lichvář. Odporný pedagogický systém vládnuocí v semináři měl za následek i to, že se z půjček požadovaly nestydaté, drzé, nelítostné úroky. Tak vysoké nebyly a nebudou snad nikde jinde. Nebylo žádnou vzácností, naopak bylo pravidlem, že se za deset kopějek vypůjčených na týden platilo patnáct, to jest, podle obvyklého výpočtu úroků za rok, kapitál se pětadvacetkrát zvyšoval.

Přítom třeba říci, že jestliže dlužník neplatil podle smlouvy do týdne, musil za druhý týden přinést místo patnácti kopějek dvacet.. Takové úročení se stalo bůhví odkdy obvyklé. Vyděračem nebyl jen Vrhcáb, byl jen nápaditější než ti ostatní. Půjčka bývala vždy nutná. Censor nebo auditor požadoval úplatek. Běda, nedáš-li! A peněz nemáš. Nováček jde tedy ke svému spolužákovi lichváři a je ochoten zaplatit jakékoliv procento, jen když ujde hrozícímu krutému výprasku. Úvěr se obvykle zaručoval pěstí nebo možností dlužníka pošpinit. Lichvařili jen repetenti.

Třeba říci, že většinu těchto potíží měli žáci z města, neboť chodili každou neděli domů a přinášeli si peníze. Proto na ně všichni naléhali, ačkoliv i mezi nimi se považoval za boháče ten, kdo dostával v neděli několik kopějek. Proto mnozí ani nemohli zaplatit dluh a stávalo se, že zběhli. Celá hnusná, zpustlá a nemravná Vrhcábova povaha se projevovala v jeho despocii. Žil si jako pán, nikoho neuznával. Psali mu poznámky a slovíčka, která se měl učit, sám nehnul ani prstem. Nevstal ani, aby se napil, volal jen:

" Hej, Káčo, chci pít!"

Podauditoři (žáci přiděleni auditorovi, který je měl zkoušet) mu drbali paty nebo mu na rozkaz čistili strupy z jeho odporné hlavy. Nutil je, aby mu vyprávěli pohádky, ale jen hrůzostrašné. Jestliže v něm pohádka nebudila hrůzu a děs, zmlátil vypravěče. K čemu všemu ve své zvrhlosti nepoužíval podauditorů? Přítom se k těm, kdo mu sloužili, choval surově.

" Chceš sežrat tetřívka, Káčo?" zeptal se, a hned začal podauditorovi vytrhávat vlasy.

" Takhle ti hladívala hlavu matička, počkej, ukážu ti, jak hladívá tatíček."

Po těch slovech přiložil prst proti srsti (vlasů), pevně ho přitiskl k hlavě a přešel s ním od čela k zátylku.

"Chceš vidět Moskvu?" ptal se a přitiskl žákovi své široké, upocené, ohavné dlaně k uším, sevřel mu hlavu a vyzdvihoval ho do výše se slovy: " Už vidíš Moskvu? Táhle je!"

Dělával z žáků rohačky, to znamená, že položil chlapce na lavici, zvedal mu nohy a násilím mu je ohýbal k obličejí. Plivnout kamarádovi do tváře, udeřit ho, všemožně mu ubližovat a urážet ho, to byla jeho radost. Spolužákům bylo známo, že jednou vybral z hnízda neopeřená vrabčata, chytil každé vrabčátko za tenoučké nožičky a roztrhl je ve dvě. Menšina ho nenáviděla, většina se ho bála a nenávidělaho.

Goroblagodatskij byl silná, ale divoká povaha. To, že byl repetentem, se u něho projevovalo zcela jinak než u Vrhcába. Byl jasným důkazem toho, že se učitelé zmýlili, když předpokládali, že nadvláda žáka nad žákem mezi ně vnese spory a udavačství. Žáci naopak našli v tomto zařízení oporu. Repetenti se stali ochránci tradic, a zdědivše po svých předchůdcích nenávist k představeným, používali své moci k tomu, aby mařili jejich záměry. Censor, auditori a sekundátor byli na straně žáků a v jejich čele stál ve třídě, o které vyprávíme, Goroblagodatskij. Opíjení, šňupání tabáku, opouštění školy bez dovolení, rvačky, povyk, různé nepěkné hry, to všechno bylo zakázáno- a to všechno žáci dělali. Tupé biflování a spartanské tresty zatvrzovaly žáky, ale nikoho nezatvrdily více než Goroblagodatského. Byl nenapravitelný.

Nenapravitelný se vyznačuje nejen svou povahou, nýbrž i vystupováním. Chodívá s čapkou furiantsky posunutou na stranu, ruce založené, pravé rameno vysunuto kupředu, s kurážným pohupováním z nohy na nohu. Celá jeho postava jako by říkala:

" Chceš jednu přes tlamu? Ty si myslíš, že se neodvážím?"

Zřídka někomu ustoupí z cesty, ale obejde učitele, aby ho nemusel pozdravit.

Goroblagodatskij podporuje nejhorší věc, jestliže je namířena proti představeným, vyvádí divoké kousky. Je horlivým zastáncem starých časů a tradic, hájí seminaristovu svobodu a volnost a bude-li to nutné, obětuje té svaté věci svou pověst i vysvědčení. Seminaristům s takovými skvělými vlastnostmi se říkalo nenapravitelní. Těchto nenapravitelných bylo několik druhů. Jedni se nazývali poletové. ti byli přihlouplí, ale jinak zachovávali tytéž zvyky. Druhým se říkalo náfukové. ti vůbec nebyli hloupí, ale líní a zpupní.

Goroblagodatskij byl palice. V učení býval mezi prvními, v chování mezi nejhoršími. Palice a náfuka škodili představeným rozumně, kdežto poletové proti nim vystupovali hloupě. Tak na příklad se z ničeho nic zachechtá učiteli do tváře a ukáže mu zaťatou pěst. Dostane výprask, ale za nějaký čas provede opět nějakou drzou hloupost.

Ale ani jeden z nenapravitelných neztrpčoval učitelům život tolik jako Goroblagodatskij. Když pomazali správci dveře ohavnou pohankovou kaší, když neoblíbenému učiteli nasypali do kožichu vši. V semináři byla neuvěřitelná spousta tohoto hmyzu. Jeden žák jimi byl téměř sežrán, byl jakýmsi ohromným hnízdem těchto cizopasníků. V jeho nestříhané hlavě se jich hemžila celá hejna. Když mu jednou svlékli košili a vynesli ji na sníh, sníh pod ní zčernal.

V semináři byla vůbec strašná špína, seminaristovo tělo sžíraly krlice, svrab a nečistota, když inspektorové svini zpřeráželi nohy a nebo jí utrhlí ocas, když vykradli dohlížitelovi sklep,

když v noci vytloukli celou řadu oken, vždycky to bylo dílo Goroblagodatského, který odvázně vedl poplety i náfučky dělat nadřízeným škodu. Když se například osnovalo proti představeným spiknutí, strůjcem byl opět Goroblagodatskij. Pod jeho vedením štváli nenapravitelní seminaristy, kteří byli nějak nespokojení nebo nedávno zmrskaní. ti rozbouřili třídu, že i nejtišší a nejhodnější žáci povykují a vyhrožují, všichni jsou pobouřeni a už hrozí skandál, kterému se říká vzpoura. Vzbouřenci ovšem vědí, že na představenstvu nic nedosáhnou. Když je například krmili zdechlinou, byli přesvědčeni, že totéž maso budou jíst i po vzpouře, ale alespoň si vylejí vztek a potom ať už každý desátý dostane bití.

Goroblagodatskij jako nenapravitelný nevycházel z trestů. Během sedmi let byl bit aspoň třístokrát a jinými tresty byl potrestán nesčíslněkrát. Ale musí se říci, že ho bili ještě málo. Za své různé záludné darebnosti měl být ztrestán aspoň pětkrát tolik. Byl však šikovný a všemi mastmi mazaný. Nenapravitelní vynalezli mnoho způsobů k ošálení nadřízených. Zvláště pozoruhodný byl způsob, kterému se říkalo pustit do kola. Učitel například zabaví žákovi A tabatěrku. A tvrdí, že tabatěrka není jeho, že patří žákovi B. B však zapírá a namítá, že tabatěrka patří D. D zase ujišťuje, že patří A. A se zase dušuje, že patří B. Tohle bylo to kolo. Potom vyšetřte, komu skutečně ta tabatěrka patří. Když se tohoto kola zúčastnilo třicet žáků, ani šalamoun by nevy pátral, kdo zaslouží výprask. Kola požívali vždycky při vzpourách.

"Proč jsi křičel?"

" To mně navedl ten a ten."

" Proč jsi ho naváděl?"

Ale ten už to zas svádí na dalšího a začne matenice, ve které aby se čert vyznal. Ošidit spolužáky se pokládalo za zločin, napálit učitele byl hrdinský čin a ctnost.

Stávalo se, že byl zmrskán někdo jiný, než kdo zasloužil výprask, ale trestaný málokdy prozradil viníka. Přiznat se k vině pokládali všichni za zbabělost a hanebnost, naopak, kdo více a drzeji lhal představenému, kdo bezostyšně zapíral, dušoval se a zaklínal vším na světě a mistrně zamotával případ, stál vysoko v očích seminaristů.

Ale i v tomto byl Goroblagodatskij nejvýše. Po dlouhé praxi ve výtržnostech a neplechách všeho druhu si osvoji nejlišáctější zapírání. Jiní žáci se pouze nepřiznávali k spáchanému činu, kdežto on se sebevědomou drzostí, hledě učiteli přímo do očí, kousavě odpovídal a zároveň ze sebe dělal takové nevinátka, že by to zmátlo i zkušeného znalce lidských tváří a duší. Tak se vžíval do úlohy nevinného, že sám uvěřil ve svou nevinu, a nikdy se ani pod pruty nepřiznal. Opovrhoval vším, co pocházelo od představenstva, a nebral to na vědomí, nejvýše jako něco nicotného. Proto výprask, pohlavky, ztráta oběda, klečení, uklánění k zemi a jiné tresty se u něho nesetkávaly s naprosto žádným morálním účinkem.

Trest nebyl věcí potupnou, ale záležitostí nesmyslnou, způsobující jen bolest a křik. A tak Goroblagodatskij, když byl v jídelně veřejně zmrskán, nejen že se nestyděl objevit se hned po výprasku mezi kamarády, ale ještě se před nimi chvástal. Naprostou lhostejnost k výprasku od představených vyjadřovalo místní rčení" neperou prádlo, jenom mydlí. a co více: seminaristé milovali a ctili sekundátora, který je vyplácel, neboť i on jim mohl být prospěšný. Protože byl mistrem ve svém oboru, dovedkl naoko silně mrskat své kamarády, že pruty jenom svištěly vzduchem, ale mrskaný na lavici to ani moc necítil.

Goroblagodatského mrskávali mnoho. Stávalo se mnohdy, že dostal až sto ran. Bití proto

snášel lehčeji než jeho spolužáci a s naprostou lhostejností přijímal jakýkoliv trest. Musel klečet na šikmé desce lavice, na její ostré hraně, musel ve dvou vlčích kožiších udělat dvě stě hlubokých poklon, byl odsouzen držet půl hodiny, nebo i déle, ve zdvižené, natažené ruce těžký kámen (jen co je pravda, představení byli vynalézaví), sekali ho přes dlaň pravítkem, bili ho přes tváře, posypávali solí jeho zmrskané tělo (věřzte mi, skutečně se to dělalo) - to všechno snášel spartánsky. Jeho výraz se po odpykaném trestu stával divokým a sveřepým a v duši mu narůstala nenávist k představenstvu. To, jak dovede Goroblagodatskij snášet tělesnou bolest, jsme viděli, když mu dával vrhcáb do růžova upečené štípance.

Ale krádež, pomluvy, poškozování cizích věcí a všelijaká darebáctví se jen tehdy nepokládaly za neřest, jestliže jejich obětmi byli představení. Ale k sobě navzájem se seminaristé chovali čestně a Goroblagodatskij se z této stránky jeví v novém světle. Nevzal jediný úplatek, nezaujatě a spravedlivě zaznamenával známky, nenaparoval se, často se ujímal slabých, rád se vměšoval do všech sporů a řešival je spravedlivě, i když despoticky. Lichvářům a úplatkářům ustavičně valchoval kostru. Žáci ho milovali a vážili si ho.

Řekli jsme, že Goroblagodatskij hluboce nanáviděl Vrhcába pro jeho odpornou povahu. Ale teď s ním hraje v drápky a chce vyhrát a potříznit ho. Když se Vrhcáb naposled zaštípl do Goroblagodatského ruky, poťouchle navrhl:

" Dáme si ještě jednou?"

Vrhcáb hrál v drápky výborně a spoléhal na to. "Proč ne?" odpověděl Goroblagodatskij vzdorně.

Kamínky opět zacvakaly. Semjonov se zdálky díval na hráče. On byl třetím typem seminaristů, který vytvořila táž seminaristická výchova. Jeho kamarádi ho dnes prohlédli jako špicla.

Představení věděli, že svou soustavou dozorců nedosáhnou zamýšleného cíle. Ale místo aby od onoho školního byrokratického systému upustili, šli dále ve vymýšlení nechutností. Objevila se nová úřední osoba - špicl. Tajně donášel představeným vše, co se ve škole dělo. pochopitelně že žáci donašeče strašně nenáviděli, a skutečně bylo nutno být notně podlý, aby se člověk rozhodl stát se špiclem. Nadaní a pilní žáci nikdy nedonášeli, měli tak jako tak zajištěno své postavení ve škole. Tajnými donašeči bývali vždy málo nadaní a podlí strašpytlové. Představení je za jejich nízké služby převáděli z třídy do třídy jako vzorné žáky. Ale už jsme se zmínili o tom, že se k sobě žáci chovali čestně, a proto si nevážili těch, kteří buďto dali učiteli úplatek, nebo že byl jejich příbuzným, z protekce, nebo dokonce že byli udavači, měli lepší prospěch, než si zasloužili. Krom toho byli žáci nezvratně a oprávněně přesvědčeni o tom, že udavač nedonášel jen to, co se skutečně stalo, ale že i pomlouval a vymýšlel si lživá obvinění, protože špicl musel představeným všemožně dokazovat svou oddanost.

Ale i když inspektorovi nebo dohlížiteli řekl jenom pravdu, i tehdy budil ve třídě zášť a zlobu. Hoši se například chystají uspořádat pitku, utrhnout hospodářově svini ocas, upláchnout k známé pradleně ne bo se pobavit jinou taškařinou, když tu se objeví inspektor, předem o tom uvědoměný, a místo zábavy je mrská téměř k smrti. Ovšem udání při nezdolné zarputilosti seminaristů po každé nekončila trestem, ale představení si z udání přece dovedli vybrat své. Jak jinak vysvětlit, že inspektor nestejně potrestal dva žáky za týž přestupek? To se obvykle vysvětlovalo tím, že přísně potrestaného žáka obvinil špicl. Představenstvo zvláště nemělo v lásce ty, kteří nenáviděli a pronásledovali špicly. Veškeré klevety a udání donašečů se

zanášely do černé knihy. Tato kniha měla ohromný význam při postupu z jedné třídy do druhé, tu pak mnozí neočekávaně obdrželi vlčí pasy - špatné vysvědčení; bylo to propouštěcí vysvědčení, jenže s poznámkou, že se žák špatně choval; a to pocházelo jen z černé knihy.

Semjonov věděl, a při tom trnul hrůzou, že spolužáci uhodli, že je špicl. Bylo mu jasné, že s ním nikdo nechce mluvit. Prvním zákrokem proti špiclovi bylo totiž mlčení: celá třída a mnohdy i celá škola se shodla, že na špicla nepromluví kromě nadávek. Žít po celé týdny mezi živými lidmi a neslyšet jediného přívětivého slova, na všech tvářích vidět jen opovržení a odpor, být zcela přesvědčen o tom, že mu nikdo v ničem nepomůže, nýbrž naopak - s potěšením mu uškodí a natropí co nejvíce zla... to byla nesnesitelná situace. A špicl býval opravdu mimo každý zákon: kradli mu jeho věci, ničili je, trhali mu šaty a knihy, bili ho a všemožně trápili. Chovat se k špiclovi jinak bylo pokládáno za nečestné.

Ale představenstvo přesto zcela zbytečně navždy mravně mrzačilo několik desítek lidí, když z nich nadělalo donašeče: život ve škole šel dále ve starých kolejích a žáci si dělali, co chtěli.

Hledě na hráče v drápky, Semjonov se škodolibě ušklíbl.

" Do růžova upečené!" vykřikl Goroblagodatskij.

Něco zlověstného zaznělo v jeho hlase. Vrhcáb dostal strach a na chvíli zbledl. Kolem stolu se opět seskupil hlouček. Kamínek opět vyletuje do vzduchu, ale nyní Vrhcábova ruka leží na stole. Marně se na ní spoléhal, Goroblagodatskij jedním hmatem chytil všech osm kamínků, kdežto Vrhcábovi unikl hned pátý.... "Hraje se dál!" rozhodl tvrdě Goroblagodatskij.

Bylo vidět, že je ve Vrhcábovi malá dušička. Zevlouni se usmáli; poznali, že už jde do tuhého, že se Goroblagodatskij mstí.

Došli ke stu. Vrhcábova ruka opuchla od silných štípanců, kterou nakonec nevydržel a řekl:

" No ztak, už dost.!..."

" Až po dvou stech pros o milost, " odpověděl Goroblagodatskij.

" Ale vždyť to bolí!..."

" Bude to bolet ještě víc."

Při stém sedmdesátém štípanci Vrhcábova ruka zmodrala. Cítil bodavé lámání až do ramene ...

" No, už dost, Váňo... co to má znamenat?"

Místo odpovědi Goroblagodatskij zuřivě Vrhcába štípl. Vrhcáb věděl, že slovo Goroblagodatského je nezrušitelné, cítil však v celé ruce tak nesnesitelnou bolest, že musil požádat:

" Přestaň... přece ses potěšil."

" Cekneš-li ještě, dostaneš nových dvě stě!"

Goroblagodatskij mu dal ještě jednou mnohem silnější štípanec než do růžova upečený. Vrhcáb nevydržel: po tvářích mu stékaly slzy. Nakonec dvoustý.

" Teď pros o milost!"

Přes to, že Vrhcáb cítil ukrutnou bolest, styděl se prosit. " Ale dej pokoj, nech toho!"

" Proč ses před chvílkou tak vytahoval?"

" To byl přece žert!"

" Cože, ty hovado se odvažuješ tropit si ze mne šašky?"

Štípl surově Vrhcába. " No tak mi odpusť, Váňo..."

Goroblagodatskému jako by bylo líto ustat v mučení nenáviděného Vrhcába. Vší silou zaťal nehty, až ruka zmodrala.

" Teď máš dost. Nažral ses?..." zeptal se Goroblagodatskij.

Jen si Vrhcáb uvolnil ruku, strach v jeho nitru přešel do zuřivosti a vzteku...

" Ty padouchu!" pronesl. " Nedráždi mě! Dám ti do zubů!"

" Ty?"

" No, já!"

" Tak to zkus, tady máš kušnu," vyzval ho Goroblagodatskij a nastavil obličej...

Vrhcába popadl vztek a vyťal svému protivníkovi hrozný políček, ale dostal zpátky ještě prudší. Nastala rvačka...

" Správně,správně!" zpívalo Semjonovovi v duši.

Vrhcáb se tak rozvzteklil, že zapomínal na ztýranou ruku, a bušil do Goroblagodatského, ačkoli ten sázel mnohem prudší rány. Vztek Vrhcába tak omámil a zdvojnásobil síly, že bylo těžké rozhodnout, kdo je vítězem... Goroblagodatskij spolkl i tuto urážku a ukryl ji ve své duši. Po rvačce se šel Goroblagodatskij ke konvi napít; cestou se mu připlctl Semjonov. Dostal pohlavek, až se zapotácel, ale Goroblagodatskij šel dále, jako by se nebylo nic stalo. Semjonov na něho vztekle pohlédl, ale neodvážil se ani pípnout.

Postál ještě chvíli vprostřed učebny a pak se bez cíle coural z kouta do kouta, procházel i mezi lavicemi a na chvíli se tu a tam zastavoval.

Díval se, jak jeden žák přeskakuje řadu sehnutých druhů. Na jiném místě dvě skupiny lámaly marcipán, totiž vždy dva a dva žáci se postavili k sobě zády, pak se rukama zavěsili v loktech a střídavě zvedali jeden druhého na záda; dělo se to tak rychle, že se ze dvou houpajících osob stávala jedna figura. U kamen se cvičil sekundátor, zvaný Supinum, ve svém řemesle: v rukou třímал pěkně pružné pruty; rozmáchl se prutem a pak jím proťal vzduch. Šlehy, které dopadnou na tělo kamarádovi, až na něj dojde, jen svištěly. Ve třetí lavici hráli v klofce: tato

jemná hra spočívá v tom, že zavážou jednomu žákovi oči, skloní mu hlavu a sázejí mu klofce, on pak musí uhodnout, kdo ho klofl; neuhodne-li, musí se znovu shýbnout a nechat si na hlavu dopadat další klofce. Když uhodl- vystřídá ho ten, koho označil. Semjonov spatřil, jak jeho spolužáci pustili do hlavy celou salvu klofců. Když se pak narovnal, chytil se oběma rukama za hlavu.

" Správně!" opakoval si v duchu a šel k páté lavici.

Tam jedna parta hrála na tři karty, druhá frňáka: známá hra, při které bývá prohrávající bit kartami přes nos.

Semjonov přešel k sedmé lavici a kochal se pohledem na šest žáků, kteří se hoblovali. Přidrželi se oběma rukama lavice a houpali se dopředu a dozadu. V další lavici provozoval Mitach zdrávas s lusky, zpíval totiž ječivým hlasem " Zdrávas Mária" a přitom do taktu luskal prsty. Tento výstup doprovázel Kec hrou na brumli, přejížděl rukou přes své tlusté rty, které o sebe pleskaly a podle místního výrazu brumlaly. Třetí umělec se pokoušel co nejrychleji vyslovovat: " Z podspod stropu z pod pokličky půlčepice hrachu... Všici ševci v seči šili... Šel pštros s pštroscí a s pštrošičaty..."

Nakonec došel Semjonov ke zdi. Zde Omega a Krajáč hráli v plivance. Každý se snažil doplnout co nejvýše na stěnu. Hrál o pomazání. Krajáč doplivil výše.

" Nastav!" řekl a roztáhl všech pět prstů.

Omega vypjal svou papulu. " Nafukuj se!" rozkázal Krajáč. Omega nadmul tváře.

"Ještě víc a do šířky!" Omega se tak nafoukl, až zrudl.

" Horní," začal Krajáč a přiložil dva prsty Omegoví k čelu. " Dolní," zahákl se palcem o bradu, " dvě postranní," přiložil ke každé tváři jeden ze zbývajících prstů. " Nafukuj se!" Omega se nafoukl.

" A celkové!" zvolal slavnostně Krajáč.

Po tomto slově nabral Omegův obličej do hrsti a zmáčkl jej tak silně, až mu mezi prsty pronikal tlustými, lesklými záhyby a třásl jeho vypasenou hubou nahoru a dolů.

Semjonov se nudil. Nevěděl co má z dlouhé chvíle dělat...

" Cukrkandl, prníčky! Perníčky, cukrkandlík!"

Byl to hlas Elpachy, který obvykle prodával perník a cukrkandl, což mu vynášelo slušné peníze, neboť kupoval na libry a prodával po kusech. Semjonov k němu přistoupil.

" Za kolik?" zeptal se ho Elpacha a opatrně se kolem sebe rozhlédl, neboť bylo zakázáno mluvit se Semjonovem, ale Elpachova kupecká ziskuchtivá dušička zvítězila.

" Za pět kopějek."

" V penězích?"

" Tady máš."

" Nastav ruku."

" Proč mi dáváš ocucané?"

" To je lepší druh."

" Dej mi jiné, Elpacho."

" Cukrkandl, perníčky!" vykřikl Elpacha a odvrátil se od něho.

Semjonov držel na dlani cukrkandl a prohlížel si jej, rozmýšleje se, má-li jej sníst nebo zahodit, a už ho nesl k ústům, když se k němu někdo zezadu přikradl, shrábl mlsek a tychle se skryl. Semjonov vztekle pohlédl na spolužáky, ale jeho zuřivost byla bezmocná. A přitom už byl nudou umořený.

" Zahrajem si v kostičky," navrhl mu Smrad'och.

Semjonov žasl, že ho spolužák oslovil. Nedůvěřivě pohlédl na Smrad'ocha.

" Co poulíš kukadla? Neboj se!"

" Ty mně napálíš..."

" Ale co si to o mně myslíš... hlupáku!"

" Tak přísahej!"

" Na mou duši, Kristem se zapřísáhám!"

" Tak mě opravdu nenapálíš?"

" Už jsem přísahal! Co ještě chceš?"

" No, dobrá," odpověděl Semjonov s náramnou radostí, že s ním promluvila živá bytost, třeba byl touto živou bytostí jen Smrad'och.

Seminář měl svou vlastní měnu - "kostěné knoflíky od kalhot, vest a kabátů. Za jednotku sloužil knoflík s jednou dírkou, dva jednodírkové knoflíky se rovnaly jednomu čtyřdírkovému čili páru, pět párů kupce neboli groši, pět kupek velké kupce. Knoflíky měly cenu stanovenou jednou provždy a za pět párů se v každé době mohl dostat groš. V semináři bylo v oběhu ohromné množství kostěných knoflíků. Platilo se jimi při hře v čamburinu nebo sudá - lichá. Některý seminarista míval několik set velkých kupek, ba i více; takového hráče jsi poznal podle toho, jak měl stále ruku v kapse a jak se prohraboval ve svém kostěném bohatství. Používání kostěných mincí vyvolalo zvláštní druh mazaných podnikavců, kteří v noci uřezávali spolužákům knoflíky s oděvů, nebo to dělali při vyučování a pod lavicemi odpárávali seminářskou minci se zad kabátů.

Jedním z těchto lotříků byl i Smrad'och. Smrad'och nikdy nemíval nic svého, všechno bylo erární a kdyby nebylo eráru, spatřili byste v Rusku zcela nahého člověka. Peníze nemíval

téměř nikdy. Během sedmi let snad neměl ani sedm rublů, neboť skutečný peníz platil pro něho méně než kostěný knoflík. Byl to žebrák druhé třídy okresní bohoslovecké školy mistrně dovedl škemrat. Když poznal, že má spolužák housku neb nějaký jiný pamlssek, přilepil se k němu jako žebrácká veš, dotíral na něho, jako by mu nasazoval nůž na hrdlo, a tak dlouho neodbytně žadonil a prosil, dokud nedostal, co chtěl. Byl úplný sirotek a neměl žádné příbuzné, žil ustavičně ve škole, nikdy nejezdil nikam na prázdniny, a tak se vžil do seminářského života, že pro něho ani jiný život neexistoval. Jen občas navštívil o prázdninách sousední trh nebo si zašel k řece či do lesa; zde končil jeho svět. Učení nemohl Srad'och ani cítit, ale učil se proto, že mu byl i výprask proti srsti: ze dvou zel (a seminářské učení bylo také zlo) musil volit menší. Byl vášnivým hráčem o knoflíky, ale když nějak získal velkou kupku, měnil ji buď za peníze, které s hltavostí žebráka projídal, nebo ji opět prohrával, nemaje ve hře štěstí. Tu lovil kapesním nožikem pod lavicemi, nebo v noci pod polštáři spolužáků, kam skrývali svůj oděv. Tak odpáral jednomu žáku se šatů všechny knoflíky, takže se nemohl zapnout - a všechno mu spadávalo, dělej co dělej. Jednou při vyučování ho nachytl na lovu knoflíků pod lavicí Beneljavdov, první silák ve třídě, a vykrákal mu za vlasy. Nemohl ani prosit o smilování, aby to učitel nepostřehl. Smrad'ochovi se potom dlouho posmívali, že mu opuchly vlasy. Nyní měl Smrad'och jen půl páru, jediný knoflík s jednou dírkou.

" Sudá nebo lichá? " zeptal se a sáhl do kapsy.

" Lichá, " odpověděl Semjonov.

" Tvůj. Nyní ty. "

Semjonov začal hádat, ale jen otevřel dlaň, aby spočítal, uhodl-li Smrad'och "lichou", když v om mu dravý Smrad'och shrábl s dlaně knoflíky a schoval je do kapsy.

" Co děláš, Smrad'ochu? " žasl Semjonov.

" Copak jsem pro tebe nějaký Smrad'och?... Chceš jednu přes ucho? "

" Vypal mu vole, " poznamenal jeden z žáků.

" Dej mu žihadlo, " dodal druhý.

" Vem ho hákem, " dodal třetí.

" Vrať to, Smrad'ochu; opravdu, vrať! "

" Zase Smrad'och? Rozbiju ti držku na kaši, že ani zuby nespočítáš! " Semjonov už ani necekl. Ustoupil jako zmoklá slepice stranou. Nikdo se ho nezastal. Vzpomněl si, že má v lavici jídlo. Chtěl posnídat, ale chleba nikde. Rozčilen ustavičnými střetávaními se se spolužáky, obrátil se k nim se slovy:

" Pánové, to už je ale sprosté! "

" Co se přihodilo? "

" Kdo mi ukradl patku? "

" S kaší? " ptali se posměšně.

" Šlohli?"

" Udělali ti smutek?"

" Vyfoukli?"

" Štípli?"

" To je štístko, brachu!"

Tato všechna slova v seminářské hantýrce znamenala: ukradli a štístko - šikovně.

" Uhře!" ozval se hlas Vrhcábův.

" Už jdu!" zazněla odpověď.

Semjonov už odpoledne vyslechl, že Uher s Vrhcábem měli podivný spor, který končil sázkou, a proto chvátal za hlasem Vrhcábovým a zapomněl na patku.

" Hotovo?" zeptal se Uher.

" Jo!" odpověděl Vrhcáb a rozvázal balík, ve kterém bylo šest tříkopějkových housek.

" Sežereš?"

" Už jsem řek."

Hlouček zvědavců je obstoupil. Uher byl devatenáctiletý mladík, vyzáblý, vysoký, shrbený a měl svraštělý, stařecký obličej.

" Podmínky?"

" Jestliže to nesežereš - platíš housky, a sežereš-li, dám ti dvacet kopějek."

" Tak začneme."

" Ale nenapiješ se, dokud to nezhltněš."

Místo odpovědi začal Uher lačně pojídat bílé pečivo, které seminaristé tak zřídka jírají.

" Jedna!" počítali v hloučku. " Druhá, třetí, čtvrtá..."

" ještě pátá..."

Uher se smál a snědl pátou. " Aspoň při šesté se udav!"

Uher se usmál a snědl šestou. " Ty nenažranče!" zvolal Vrhcáb a dal mu dvacet kopějek.

" Nyní se mohu už napít," prohodil Uher.

Když se napil, zeptali se ho: " Můžeš ještě něco sníst?"

" Slupl bych třeba chleba s máslem." Sehnali krajíc chleba a máslo.

" Tak to zkus!" Snědl.

" Ještě?"

" Snědl bych patku s kaší." Sehnali i patku. Krmili ho ze zvědavosti. Také patku snědl.

" Takové hovado!..."Kam to v tobě leze, ty nenasytné panděro? Ty dobytku! Že ani nepraskneš, chlape mizerná?"

" Co pupek?" zeptal se někdo.

" Je tuhý," odpověděl Uher a poulil na všechny oči...

" Náramně moc?"

" Sáhni si." Ohmatávali Uhrovo břicho.

" Bodejť by ne, ty mrcho!.. Je jako buben!.."

" A což dvě libry syropu bys nesnědl?"

" I sním?"

" A čtyři misky kaše?"

" Také sním..."

" A pět ředkví?"

" Vypúiješ také pět konví vody?"

" To nevím... Nezkoušel jsem to... Chce se mi spát..."

Uher si šel sednout do Kamčatky (- jedna nebo několik řad oslovských lavic vzadu ve třídě). Hlouček dlouho častoval Uhra mrchou, nenažrancem a jinými šťavnatými nadávkami.

Zatím se Vrhcáb, když na svůj účet nakrmil Uhra, jako obvykle rozzlobil. Jeden malý žák od něho slízl facku, druhému srazil nohy k hlavě, třetího prudce udeřil do obličeje.

Goroblagodatskij to všecko sledoval a v duchu nazval Vrhcába dobyt看kem. Potom vrhcáb přihlížel hře na masopust. Vasenda hrál: položil ruku na lavici a Griškec se rozmáchl a prsštil ho dlaní do ruky. Vasenda se snažil ucuknout, aby se Griškec chybil: pak bude Griškec nastavovat ruku. To Vrhcába nebavilo. Zamumlal:

" Co abych si štrejchnul postních?"

Rozhlédl se, zdali si někde nehrají na púst. " Tamhle!" řekl si, když našel , co hledal.

Poblíže zadních lavic vedle Kamčatky bylo asi osm seminaristů. Jeden z nich ulehl na břicho, skryl obličej do dlaní, aby neviděl kolemstojící hráče, nastavil záda a čekal. Nad jeho zádama se vztáhly ruce a s pleskáním na ně dopadaly. K úderům ostatních hráčů se připojil i úder Vrhcábův. Podle silné rány bitý okamžitě poznal, čím byla...

" Plácl Vrhcáb," řekl.

Vrhcáb se položil na jeho místo a nastavil záda. Mezitím k tomuto hloučku směřoval Goroblagodatskij s ramenem vysunutým daleko kupředu, jako medvěd. Když spatřil, že Vrhcáb drží, přidružil se k hráčům. Na Vrhcába se sesypaly rány.

" Řízly jak břitva!" ozvalo se z hloučku.

" Má drahá, čučeť, za co tě miluju!"

" Kdo to plácl?"

" Ty."

" Sem s ním...znovu drž!.." Vrhcáb nastavil záda...

" Lízni ho!"

" Vypraš mu gatě!"

" Jen mu ji přišij takovou, že ji neodpáře!" Na Vrhcábova záda dopadla třípudová rána.

" Goroblagodatskij," řekl Vrhcáb, sotva lapaje dech...

" Znovu ho natáhnout!" Nová silná rána.

" Beneljavdov," označil Vrhcáb.

" Ještě nastav!.."

" Ale to už, braši, můžete člověka takhle zabít..."

" Proč jsi snědl tak málo kaše?"

" Natři mu páteř." Další mocná rána a Vrhcáb zase neuhodl.

" Co to znamená, braši?...Snad mě nechcete zabít?"

" To tě tak laskáme ze samé lásky, tak si tě vážíme," řekl Goroblagodatskij.

" Už si nelehnu, hoši... to přece nejde!..Jiné tak nemlátíte..."

" Zato tebe mlátíme!"

" Mám fixlovat?"

"Uděláme z tebe povětrňák!"

" Kušnu ti rozbiju!" řekl Goroblagodatskij.

" Bratříčkové..."

" No!" hrozivě zvolal Beneljavdov. Nakonec Vrhcáb uhodl...Hráči se dali do smíchu, když řekl:

" Nechci už hrát..."

" Proč, má dušinko?" zeptal se Goroblagodatskij.

Vrhcáb na něho pohlédl nenávistně, ale neřekl ani slovo a šel pryč, aby se potěšil s žáky první třídy...Hlouček si dále hrál na púst. Ale pojednou jeden z hráčů zdvihl nos a zavěťřil.

" Kdo tu zabzdil?"zeptal se.

Také nosy ostatních hráčů se zvedly. Všichni se podezdřívavě podívali na Smrad'ocha.

" Braši, to jsem nebyl já, na mou duši...Kristem se zapřísáhnou, že jsem to neudělal....třeba si ke mně čuchněte..."

" Čičer,"prohlásil Goroblagodatskij. Deset seminaristů chňaplo Smrad'ocha za pačesy a jeden z noich zazpíval:

" Čičer, jačer, chystejte se na večer;, kdo nepůjde na flám, tomu vlasy vytrhám, s krví, s masem, k d'asu, držíme teď basu... Hlávka zelí nebo piroh?"

" Piroh," vřeštěl Smrad'och.

" Piroh ti nedáme, mouku nemáme. Čičer, jačer, chystejte se na večer; kdo nepůjde na flám, tomu vlasy vytrhám, s krví, s masem, k d'asu, držíme teď basu... Hlávka zelí nebo piroh?"

" Hlávka zelí." Znovu začali a opět zazpívali "čičer..."

" Chceš kakadu, nebo kudlu do zadu?"

" Kakadu!" zvolal zvalchovaný Smrad'och.

Potom mu pustili do hlavy ještě několik klofců a propustili ho v míru a pokoji se slovy:

" Podruhé se chovej slušně!..."

" Vy zatracení čerti!" odpověděl Smrad'och. " Podruhé pustím ještě lážovějšího pšouka!" Semjonov, když viděl, jak Smrad'ocha krákají za vlasy, šeptal:

" Správně, správně!"

Ale Goroblagodatskij uchopil zezadu Semjonova a položil ho na lavici místo toho, kdo tam měl ležet; s druhé strany přidrželi Semjonova za hlavu. Na záda se mu sesypaly ukrutné rány.

Potácel se, když vstal. Takový těžký náklad silných ran jeho záda nesnesla. Rozhlédl se vyřeštěně kolem sebe. Kdo ho bil?" Proč?.. Semjonov klesl na lavici a dal se do pláče. V učebně se stmívalo; ještě několik minut a bude tma jako v pytli.

" Bratříčkové, " pronesl Semjonov, když se vzpamatoval. " Proč mě vlastně nenávidíte?.. Vy všichni!.. Vy všichni!.."

Jeho hlas zanikl v sborové písni, která se v té chvíli rozezněla. Šero rychle houstlo, sotva rozeznáš obličej, barvy a obrysy se ve vzduchu propadají do tmy, jen zvuky zůstávají.

Semjonov se protlačil k oknu a se sžíravým steskem a zlobou v srdci se díval na nevlídný dvůr, do neproniknutelné černé tmy škaradého zimního večera. Vzpomínal na domov. Otec už jistě dávno vstal po odpoledním spánku, nyní odnáší dobrá matka, jejímž je miláčkem, do obývacího pokoje samovar, bratr a obě sestřičky už sedí u stolu, štěbetají a smějí se, čajové lžičky a misky cinkají a z osvěžujícího nápoje stoupá řídká pára. " Kéž bych byl doma!.." Zakryl obličej rukama, přitiskl tvář k oknu a opět se rozvzlykal...Ale pojednouse jeho pláč zlomil... Padla na něho nesnesitelná hrůza, až se mu celé tělo roztrásl. To byl takový strašný život, co dnes zakoušel! Zapomněl na tělesnou bolest, jen v prsou se mu něco zadržlo a bránilo mu dýchat. Otupěl děsem a zároveň si uvědomil s neodvratnou jasností: " Jsem vyvrhel!.. Všichni mě nenávidí! Ba ani nevím, co mi za chvíli provedou. Snad mě někdo udeří do zad, snad mi vyrvou chumáč vlasů z hlavy nebo mi plivnou do tváře..."

V učebně je čirá tma, neboť představení , aby se ušetřilo, dávali rozsvěcovat lampu, jen když se seminaristé učili a psali úlphy. V té tmě s ním mohou naložit jak chtějí, a nikdo se nedozví, kdo si na něm zchladil žáhu a pomstil spolužáky. " Už nikdy nebudu..." zašeptal a v jeho duši už nezbyl ani stín zloby. " Nebudu a vytrvám," umiňoval si . Zatoužil po usmíření se spolužáky a v duchu je prosil o smilování. Už nenáviděl představené, kteří z něho udělali špicla, a byl hotov sám vytrhnout chumáč vlasů z hlavy toho, kdo zaujme jeho místo. Semjonov se rozhodl, že celou třídu poprosí za odpuštění a veřejně se zřekne špehounství. Ale pojednou zaslechl, jak se k němu někdo plíží; ve strachu opustil okno a skryl se nepozorovaně někde ve tmě.

V učebně je taková tma, že na dva kroky nerozeznáš lidský obličej. V těch hodinách se nehrály žádné hry a seminarista se mohl bavit jen podivnými a rozmanitými zvuky. Byl to celkem divoký dojem...

Zvuky se mísí a proplétají. Rozlehně se výkřik nějakého nešťastníka, který jistě dostal na chrám páně svatého Bouchala, až se mu sakristie otřásla; někdo zpívá " Hospodine, pozvedám k Tobě hlas svůj"; pathetická melodie stoupá do vyšší tóniny; jinému zase nabourali dršťku; u kamen zpívají: " Mistři seminářští stojí vprostřed knajpy a lamentují: sem s plným korbelem, knížky prodáme, peníze dáme," nějaký tvor se ukrutně rozřehtá " hi-hi- ho-ho-ho-ho!" Vzduchem poletují nadávky, křik, chechtot, do toho vpadávají výkřiky, mečení, koňský řehot, pohlavky. V Kamčatce za řízení zkušeného Mitachy, strážce školních tradic, se zpívá píseň složená už praobyvateli semináře:

Jak šťastné byly národy,
co měly silné nátury,
neznaly naše mučení,
ani to hloupé učení.

V jídelnu jak zavítáš

mizernou zelňačku vychlemtáš,
pak se do třídy ubíráš
ač při tom hladem naříkáš...

Tu přikvapí hned archandělé,
z lavice letíš jako tele,
teď otroka potýráme,
z gatí mu roupy vypráskáme...

Ubožáci! Ve vaší třídě není pro nic za nic tak divoce. Vláčejí vás, týrají vás a šlehají!.. K hlasu Mitachovu se s vřelým porozuměním přidružují hlasy jeho druhů. Konec písně, která se zpívala jakousi pohřební, tesknou melodií, byl bohužel zapomenut a k nám už nedošel...

Na jiném místě je slyšet:

Po popově lánu
mužiček s herkou po ránu
obilí veze,
obilí veze...

Mužici k vozu běželi,
do vozu lézti hned chtěli:
" Copak nám prodáš?"
" Copak nám prodáš?"

Mužik jim řekl, že oves,
do vozu hrábl, ruce vznes,
na dlaních potřás,
na dlaních potřás.

Odjinud se ozývá:

A jak vzali kozla
přes to jeho břicho

a jak s ním praštili
o syrou matku zem

jeho nožičky
hned u cestičky,

jeho hlavička
pod špalkem leží...

Po každém dvouverši se prozpěvovalo:

Ti-li-li-li-li-li-li.

A ještě jeden úryvek:

A miláčkové...Apollona
vesele sedí in caupona (latinsky v krčmě)
slanečky jjedí, merum (víno) pívají,
Ó, jak jsi silný, dobrý Bakchu
my tuum regnum (tvé království) ctíme, brachu,
dithyramb (slavnostní zpěv) Bakchu zpívají:
dum caput nostrum (vždyť na naši hlavu) navštěvuješ,
z ní všechny curas (starosti) vypuzuješ,
blaženost vléváš v naše srdce
i dignusdomini (hoden pána) otce.

Milujem Foiba, jsme ctitelé mus,
činí z nás bohy, klestí
nám cestu k blaženému štěstí,
víno nám chutná, tříbí náš vkus;
sed omnes haec (ale tyhle všechny) pldy učení
conjunctae sunt (jsou spojeny) s dřinou, toť mučení...
Život by dávno mládí pel nám vzal,
kdybys nás, Bakchu, neposilňoval!"

" Seminariáda," báseň o osmi zpěvech, byla složena už dávno, a tradičně přechází od jednoho pokolení ke druhému. Místní písně a verše zrcadlily mínění seminaristů o učení a o představených.

Z všeobecně známých písní se tu zpívaly buď mučivě dojemné romance: " Sténá sivý holoubeček", " Za noci temné", " Já ubohá pasačka", " Už slunce zapadá planoucí" a jiné, nebo čistě lidové písně: " Ach, ty síně", " Dolů po matiče volze", " Když se říčkou bystřinečkou", " Přestaňme už, hoši, pít cizí pivo" a jiné.

Ale už zas některý nenapravitelný přednáší ještě verš domácí výroby:

sotva k osmé hodině zrána
lampy svitnou na stěnách,
mužik Sukovatov jak vrána
si to žene v holinkách...

Ve vzduchu uvízly chechtot, vtipy a šťavnaté nadávky představeným...Opět se nějaký taškář rozřehtal jako kuň...a hned se jich zařehtá deset...dvacet...nedopočítáš se...Ozval se štěkot, mňoukání akdákání, hvizd a vřeskot... Do té vši halasné zmateniny vpadla seminářská disharmonie, provozovaná čtyřiceti hlasy: ti, kdo ji vyluzují, si mezi sebou rozeberou všechny zpěvné tóny písně a zpívají všechny tyto tóny najednou. Zatím vlhkost a zima pronikají až do kostí. Strašný řev se stupňuje ve volání:

" Zima, mráz, zima mráz!" - to je výzva k zahřátí, po níž začínají žáci rozhazovat rukama jako drožkáři, když se chtějí zahřát, a sténají - drásají duši:

" Zima, mráz, zima, mráz!" - "To pohřbívají domovního skřítku nebo vdávají vědmu?" - Sto chřtánů tropí pekelný povyk v neproniknutelné tmě.

Kdyby vešel do třídy nějaký cizí člověk, který dosud nikdy neslyšel seminaristy výt, jistě by si pomyslně, že se octl v pekle, kde hlučí hříšné duše. Řehtají jako koně, táhle zpívají: " Zima,

mráz!" a o překot ve všech tóninách působí disharmonii; v naříkavých a úpěnlivě volajících zvucích rostou, rozrůstají se hlasy a třasavě se rozléhají v oknech... Je na světě ještě nějaký děsivý zvuk, který by nebyl v této spoustě křiku, zpěvu a třeského hlaholu?

Tu se však v dusném, ztuhlém vzduchu této učebny zatracenců pojednou rodí ještě cosi nového a cosi podivně tklivého vystoupilo nad všemi hlasy. Seminaristé zaslechli nádherný, nesmírně hluboký a sytý bas Velikosvjatského, hlásající "požehnané a klidné žití"; se stoupající silou se seminaristé ohlušují omamným kouzlem posledních slov: "škole a učení, nyní šťastně na vavřínech odpočívajících, mnohá léta!" Poslední slovo končí nesmírně zvučným tónem... V mžiku, jedním rázem, všichni zmlkli... Ale za chvíli - stohlasé "mnohá léta!" odpovídalo basu...

Nutno poznamenat, že seminaristé ctili a vážili si kromě nenapravitelných, siláků a mazavků, snášejších silné lihoviny, ještě hlubokých basů. dobré hlasy má seminář rád, šetří je, hýčká, pomáhá jim při každé svízeli. Seminaristé dovedou zpívat už z domova, už doma se naučili koledám, sloužit zádušní, prosebné i děkovné mše, čísti ze Skutků apoštolů i ze žaltáře a při hodinách zpívat církevní písně, proto se jejich hlasy vyvíjejí a láska ke zpěvu roste. V semináři často bývají báječné pěvecké sbory. Vedle Velikosvjatského je slyšet návrh.

"Pánové, koncert!"

"Na řekách babylonských."

"Ale nemáme noty!"

"Můžeme zpívat z paměti..."

"Zavolej maličké zpěváčky."

Za něžalou chvíli se zpívá skladba. Ani jediný divoký zvuk se neozve v učebně. Diskanty pláčou stříbrnými dětskými hlasy, jako tlumená síla duní a mírně hučí bas; je slyšet výkřik Babyloňana:

"Pějte nám písně sionské!" Zdá se ti, že slyšíš, jak v hněvu a netrpělivosti dupe nohama hrozný despota..." Což můžeme zpívat v cizácké zemi píseň Hospodinovu?", v lkavém pláči odpovídají plaché hlasy dětí; v prsních diskantech je cítit ženské slzy. Pláč stoupá do vysokých, tichých a vášnivých tónů a nakonec se rozburácí silnými, hroznými basy: "Budiž zlořečena dcero babylonská! Blahoslaven ten, kdo vezme tvá robátka a rozbije jim hlavy o kámen!"

Když dozněly poslední tóny, všechno ztichlo. Seminaristé, na chvíli zkontrolí líbezným, harmonickým zpěvem, vyprávějí si teď pohádky, vzpomínají na prázdniny, vykládají si o představených, o kamarádech. Zřídka dostane někdo jednu za krk. Mitacha, strážce tradic, zpívá tesklivým hlasem:

A jak vzali kozla
přes to jeho břicho...

Ale seminaristé dlouho klidně a tiše neseděli.

"Ztřískáme přípravku!" zvolal něčí hlas.

" Platí!" odpovídají tomu hlasu.

Okamžitě se utvoří skupina dvaceti seminaristů a plíží se listopadovým večerem přes dvůr do učebny farní přípravy. Žáci této třídy seděli také v takové duchamorně a netušili, co je očekává. Žáci druhé třídy na ně vtrhli. rozběhli se po třídě, bijí chlapce po tvářích, srážejí jim nohy k bradě, drtí jim roztaženou rukou obličej, rozdávají postní a masopustní , klofce a pohlavky. Kdo bije? Proč bije? Čert ví a čert je nosí!.. Pláč, nářek, vraždění nevinátek! Na lavicích i pod lavicemi je pobíjena nešťastná, ubohá příprava. Cítí bolest.

V tom bití menších hochů v temnu byla s jedné strany nechutná odvaha: " Rozzuř se rameno a rozmáchni se pěsti!" a s druhé strany - " třes se strachem a pokoř se, kašičko!"

Při takovýchhle příležitostech ukájeli seminaristé potřebu vytrásat z někoho duši, vyprášit někomu kožich, vykrákat mu za vlasy, zmalovat někoho na modro, zvalchovat ho, někomu zničit zpěvník, aby bylo cítit, že v rukou piští, trpí a prosí o milost něco živého. To všechno se nedělá z nějaké msty, ani z nějakého nepřátelství, nýbrž prostě z lásky k umění. Když se rytíři dosyta a podle libosti potěší, ubírají se s vítězoslavným chechtotem do svého pelechu. Ztýraná příprava vzdychá, pláče a ohmatává si bolavá místa.

Když se vrátili do své učebny, byla tam v proudu nová zábava.

" Malá hromada!" křičelo několik seminaristů.

Uprostřed učebny, ve tmě, byl nějaký povyk - nebyla to ani hra, ani rvačka... Ozývaly se odtamtud smích a nadávky.

Povyk vzrůstal. Obvykle, když křičeli: " Malá hromada", znamenalo to, že někoho svalili na podlahu, na něho druhého, potom třetího a tak dále. Svaleným nedovolí vstát. Třicet lidí se zmítá v hromadě, zaplétá se do sebe rukama i nohama a mačkají si navzájem břicha. Ten, komu se podařilo prodrat se z hromady a vstát, snaží se povalit jiné, kteří se dosud nesvalili na podlahu, a neustále se ozývá několik hlasů:

" Malá hromada!"

tenhle rámus ještě neskončil a už začal nový. " Hníst máslo!" křičeli z kouta u kamen.

Bylo slyšet, jak se hlouček prodírá do kouta a tam celou tíhou svých k sobě sražených těl tiskne a tlačí ty, kdo stáli u stěny. Ozývaly se výkřiky:

" Měchošlape, hni se!"

" Vasendo, přitlač!"

" Tak se už do toho dej, Krajáči..."

" Jen tlač, hodně tiskni, Smrad'ochu!"

Ti, kdo jsou u stěny, stěží popadají dech a snaží se prodrat kupředu a komu se to podaří, tiskne hned ke stěně ty druhé.

Ale náhle byly obě hry přerušeny... Rozlehl se pronikavý, úpěnlivý výkřik o smilování. Ten výkřik však nepřicházel odtud, kde se hrála malá hromada, ani odtud, kde hnětli máslo.

" Co to děláte? Přestňte!... Pomoc!..."

Seminaristé hned nepoznali, čím je to hlas... Někomu zacpali ústa... teď ho povalili... je slyšet jen funivé dýchání... Co se tam děje? Uběhly tři minuty mrtvého ticha... potom bylo jasně rozeznat svištění prutů vzduchem a jejich dopady na tělo. Zřejmě někoho mrskají. Z počátku bylo v učebně mrtvé ticho, a potom se ozval tichoučký šepot:

" Deset...dvacet...třicet..." To počítají rány.

" Čtyřicet...padesát..."

" Je - je - je!" vydral se výkřik... Nyní všichni poznali Semjonovův hlas a pochopili, o čem jde...

" Ty ještě koušeš, neřáde mizerná!" Byl to Vrhcábův hlas.

" Ach, bratříčkové, odpusťte mi to!... Už nebudu !... Na mou duši nebudu..nebu..." Opět mu zacpali ústa.

" to si zaslouží," šeptali si seminaristé...

" Nemáš donášet!" Už dopadla sedmdesátá rána...

Můj Bože, konečně skončili! Semjonov z počátku jen mlčky vzlykal... Ve třídě bylo tíživé ticho, neboť se stalo něco výjimečného...

Když si Semjonov ulevil několika slzami, pojednou z urážky a potupy ztratil všechnen strach a křičel na celou učebnu:

" Vy padouši!... Všichni patříte do horoucích pekel..." A přitom dodal neslušnou nadávku.

" Jen štěkej!"

" Řeknu všechno inspektorovi...abyste věděli...na všechny..."

Dostal neznámo od koho facku, až vyjekl, a znovu se rozeřval na celou učebnu. Někteří se dali do halasného smíchu. ale mnohým se vkrádala do srdce úzkost... z čeho? Třída se dostávala v takových případech do ráže, vyhledávala v přítmi své neoblíbenice a rádně je valchovala.

Zatím Semjonov stále vzlykal. Nevýslovný vztek pro urážku ho dusil; rozerval na cáry něčí knihu, která mu přišla do ruky, kousal si prsty, rval si vlasy a nenalézal slov, kterými by se mohl vyspílat, aby se mu trochu ulevilo. Zmučený, zmlácený, zmrskaný, několikrát během večera uražený a potupený, počínal si nyní, zmítán hořem, jako smyslů zbavený. Bylo ho i líto i zároveň byla hrůza poslouchat, jak šeptá:

" Uteču...uteču...poríznu se...tohle není život!..."

Všechna čest některým seminaristům - v té chvíli většina z nich, zvláště žáci mladší, měli s

hořem Semjonova soucit. Někteří z nich měli dokonce slzy v očích - zaplat' Pán Bůh, že je tma, že to nikdo nevidí. Žáci druhého ročníku se holedbali a dodávali si odvahy, ale i na ně dolehl stesk a strach. Všichni chápali, že tohle neprojde bez následků a že seminář nemine velký výprask. Ve třídě bylo ticho, jen Semjonov tusedavě štkal... V jeho vzlycích bylo něco zlověstného a záštipného...ale pojednou, jako když utne, Semjonov přestal vzlykat a znovu se rozhostilo hrobové ticho.

" Co je mu?" ptali se po chvíli žáci.

" Snad se nestalo nějaké neštěstí?"

" Možná, že už ani nežije?"

" Braši," ozval se pojednou goroblagodatskij, když ohmatl lavici, na které seděl Semjonov, " on šel žalovat!.."

" Znovu udávat!" ozvalo se několik hlasů. Nálada seminaristů se okamžitě změnila, začali Semjonova proklínat a spílat mu.

" Hoši, dejte si dobrý pozor, abyste někoho neprozradili!"

" Eh, neperou prádlo...!" ozvaly se v odpověď hlasy.

" A co ty, Vrhcábe?"

" Řeknu, že jsem se ho chtěl zastat a že mě kousl do ruky, když jsem odtrhával něčí ruku od jeho úst.!"

" Jsi chlapík, Vrhcábe." Ostatně se Vrhcáb třásl jako osikový list.

" Co řekne censor? Musí to přece oznámit, jinak bude sám pohnán k odpovědnosti."

" Řeknu, že jsem nebyl ve třídě, když se to stalo - to je všecko!" V té chvíli se ozvalo zazvonění, oznamující hodinu domácího učení. Dveře se otevřely a do učebny přinesli lampu o třech hořácích. Po učebně se od sloupků položily šmouhy stínů a vysoké, hrubě dělané lavice se osvětlily ponurým a nevlídným světlem.

Žáci druhého ročníku se seskupili a rokovali o tom, co se stalo. Začalo učení a psaní úloh; ale podivné, nejméně čtyřicet seminaristů nevezlo do ruky knížku ani pero, ačkoli jim za to hrozil od učitelů ukrutanský výprask. Někteří doufali, že dostanou dobrou známku, neboť podmazali auditora, jiní zase bezstarostně mysleli: "Však to nějak dopadne!" Jen asi patnáct seminaristů, kteří seděli v zadních lavicích Kamčatky, neměli se vůbec čeho bát, neboť věděli, že na ně učitelé nesáhnou; ti už nad nimi dávno mávli rukou, když je poučila skutečnost, že je nepřinutí k učení židný výprask; tito šťastlivci čekali na vyloučení a o učení nechtěli ani slyšet. Byli nemožně líní a právě nečinnost v hodinách je nutila, aby se věnovali té části školního života, kterému se říká školácké darebáctví. Toto darebáctví, které se vyskytuje na všech školách, se projevuje v semináři, jako vše, v originálních formách.

Seminaristé, kteří seděli v Kamčatce, měli některá privilegia. Censor, dohlížející na ticho a pořádek, přivíral nad jejich skotáctvím jedno oko a dbal jen o to, aby nedělali Kamčatčani hluk. Ti pak, těšíce se takovým výsadám, bavili se, jak dovedli. Grišekc šťouchne Vasendu a

šeptá: "Dej to dál."

Vasenda Šťouchne Karasa, Karas Krajáče a při tom dodá stejná slova, ten to předá dalšímu a šťouchanec putuje do druhé lavice, potom do třetí, až se dostane ke všem žákům. Zatím Uher, který se přežral, spí a Smrad'och sežvýkal papír, udělal z něho kuličku, které se říkalo cumel a prskl ji do obličeje spícímu spolužákovi. Uher procitl a píše Smrad'ochovi psaníčko:

" Po uční ti zlámu vaz, abys dal pokoj, když ti nikdo nic nedělá," a opět usíná.

Po učebně koluje vůbec mnoho psaníček. V jednom lze číst: " Půjč mi nožík nebo tužku", v druhém: " Hej, Otrokyně, hodíme si spolu přes kozu," ve třetím: " Pošli mi šňupec tabáčku, kamarádíčku, potom ti ho, na mou duši, vrátím", a tu chitonov dostal anonymní urážlivé psaníčko: " Ty, Chitonove, kluku zrzavá, jseš nebezpečný jako kolčava, svou planoucí palicí zapálíš jednou radnici."

Odpovědi a vyžádané věci jdou touže poštou. Chlapci se podle svých možností baví. mnozí rozšklebují ústa a všemožně křiví tváře, dosahují jazykem na nos, šilhají, roztahují si prsty ústa a zkřivený obličej ukazují ostatním, nebo si ho prohlížejí v zrcátku za tři kopějky. Plivoun má dokonce celý program šklebů: vyplazil jazyk doleva, podepřel nos prstem k pravé tváři, vypoukl oči a obě tváře nafoukl- to je páté číslo.

Všech čísel je dvanáct . auditor, kterému říkali Bohyně, žvýká gumu, má ji už třetí den bez ustání v ústech; guma se brzo promění v měkkou hmotu, tu bude třeba nafouknout, sevřít prsty, čímž se utvoří měchýřek, tímto měchýřkem se repetent udeří do čela a uslyší slabé prasknutí. aby mohl takové štěstí vychutnávat vrchovatou měrou, nešetří čelisti, o překot žvýká, a když se unaví, dává žvýkat podauditorovi.

Packal udělal panorámu z bonbonových obalů a kochá se jí celou hodinu už posté; také si udělal planetu z papírků se sladových pokroutek; obvykle podle těchto obalů hádávají cudné panny, dostanou-li ženicha, kdežto on - mine-li ho zítra výprask či nemine. Jeho soused si vyrobil dřevaře, takového dřevěného panáčka s pilou, umístil ho na hranu lavice a nutil ho, aby se kýval. Česnek si zastrčil do nosu nit, potom ji silným vdechováním zavádí do úst, trhá nitkou nahoru dolů a ten kumšt ukazuje svému svůdci (příteli) Packalovi.

Jiný repetent z Kamčatky si brousí kapesní nožík a potom si holí horní ret a tváře. Když se oholil, dlabe nožíkem v lavici šuplátko. třetí repetent si udělal z papíru úzkou trubičku a šimrá se jí v nose; huba se mu nakrabila, hlučně kýchl a je vesel. Dva Kamčatčani se učí cizím řečem: jeden říká:

" Chá -já, chá-nic, chá-ne, chá-vím, chá- na, chá-zí, chá-třek." stačí dát před část slova "chá" a mluví se cháchsky. Druhý mu chytřejo odpovídá:

" Ši-képak ja-cy ši-chy-stra-cy, ši-se nic- cy ši-boj ne-cy". Jaképak strachy, nic se neboj. To už je po šicku, zde se slovo dělí na dvě půlky, na příklad: vý-prask - před druhou část, která se klade napřed, se dává ši a za druhou se klade cy: vyjde ši-prask vý-cy.

V poslední lavici se zabývá Mamlas typografickým uměním: nasliní kloub prstu a přitiskne ho na tištěné písmeno v učebnici, potom je vyrve, sejme s prstu, přenáší na papír a takto si vytiskne nějaké slovo.

Pět seminaristů si lehlo na kožichy , rozprostřené na podlaze pod posledními lavicemi, a

vyprávěli si pohádky a rozličné příběhy. Mnohé seminaristy ukolébává nudná doba večerního učení bez jakékoliv náplně do nezaplašitelného tvrdého spánku: spí se v páté, spí se v sedmé, spí se v dvacáté, spí se pod lavicemi. Takto tráví Kamčatkani a žáci druhého ročníku, kteří si napsali úkoly, hodiny vyhrazené studiu. Je to veselý život!

Ale jen uznání nenapravitelní lenoši, kteří očekávají propouštěcí vysvědčení, používali práva bavit se při hodinách studia. kromě nich bylo ještě mnoho lenochů, kandidátů na oslovské lavice v kamčatce, kteří se dosud nestali Kamčatkany. Tito seminaristé trávili hodiny studia mnohem neutěšeněji. Bavili se také svým způsobem, ale protože se museli tvářit, že se učí, byly jejich zábavy jiné. Volavka píše něco s úžasnou horlivostí; se strany se zdá, že to je nejpilnější žák, a hld'te, co dělá.: napíše číslici, pod ni druhou, potom je znásobí, pod součinem napíše opět první číslici, opět znásobí a pokračuje dále, zvědav, co z toho vyjde.

Čuně si přitiskl prst k oku a baví se tím, že pozoruje, jak se předměty před ním rozdvoují nebo roztrojují. Potom si střídavě zacpává a odkrývá uši a poslouchá, jak se tlumený hukot a hovor ve třídě odráží přerývanými zvuky v jeho sluchu; chvílemi přikládá ucho k lavici a uvažuje, proč dřevo zesiluje zvuk.

Jeden žák z prvního ročníku se štípe do ruky, aby přivykl aspoň teploučkým štípancům. Jiný seminarista si utáhl špičku prstu nitkou a zálibně pohlíží na krví naběhlý prst. třetí saje tak dlouho kůži na ruce, až vytryskne krev.

Vynalézají, jak se zdá, nejjalovější a nejnezajímavější zaneprázdnění, naslouchají na příklad, jak bije puls, naberou vzduch do plc a snaží se ho tam zadržet co nejdéle, kladou si za úkol ani jednou nemrknout, dokud nenapočítají do tisíce, nashromažďují si v ústech sliny a potom je vyprskávají na podlahu, čtou stránku odzadu kupředu a při tom zdola nahoru, uložili si, že si vytrhnou z hlavy sto vlasů a trhají je.

Někdo klátí nohama, jiný se dloube v nose, dorozumívají se očima, předávají si navzájem různá znamení, dělají rukama různé akrobatické kousky...Někdo sedí s hlavou podepřenou o dlaň a hledí netečně do vzduchu: sní o matce, o sestřích, o sousední statkářově zahradě, o rybníku, ve kterém chytal karasy... a ne a ne pochopit úlohu. Někteří zavřeli oči a snaží se zasáhnout špičku prstu druhé ruky a při tom hádají, bude-li zítra výprask či nebude, a když vychází, že bude, uvažují, kde by sivydlužili peníze, aby mohli podplatit auditora, a ani je nenapadá, aby se chopili knížky. mnozí sedí jako beze smyslu a zmírají nekonečným steskem v toužebném očekávání, kdy už zazní konečně blahodárný zvonek zvoucí k večeri a tupě zírají na mdle svítící lampu. Tito seminaristé nemají tolik silné vůle, aby se pustili do úkolu.. " Ale v čem to vězí?" zeptá se čtenář, "což je poutavější číst stránku zdola nahoru, jak to dělají pro rozptýlení seminaristé, než shora dol?" Ano, to je, prosím, zajímavější. V semináři nevznikla nadarmo píseň, ve které se praví, že " blažené jsou národy, které neznají věd", že na " školní muka" je zapotřebí mít " silnou náturu, že žák " vyje" když vstupuje do školy, že je to " otrok", že ho " týrají". A ta píseň přecházející z pokolení na pokolení nebyla složena nadarmo.

Charakteristickým znakem systematické seminářské výchovy je - biflování. Je to příšerná a k smrti nudná dřina učit se nazpaměť slovo od slova. Proniklo seminaristovi až do krve a do kostí. Vynecht písmeno nebo přemístit slovo se pokládalo za zločin. Žáci seděli nad knihou a bez konce a bez smyslu opakovali: " stud a hanba, stud a hanba, stud a hanba...potom, potom...postihly, stihly, stihly...stud a hanba potom postihly..." taková egyptská práce pokračovala tak dlouho, dokud v hlavě seminaristově na věky pevně neutkvěly: " stud a hanba". Žák se při učení strašně trápil, proto mu učení bylo tělesným utrpením, které líčila píseň. " Jak šťastně byly národy".

V bohosloví jsou při otupujícím biflování pozoruhodné kontroverze (učení spor). Pedagogové obdrželi scholastickou (scholastika- středověká filosofie) výchovu, osvojili si všemožnou synekdochu (vyjádření části místo celku) a hyperbolu (nadsázka), jsou vychváni ostřím posvátné chrie (slohová práce objasňující podle přesných pravidel nějaký slavný výrok) a vedeni tou filosofii, která učí, že "všichni lidé" jsou smrtelní, Kaj je - člověk, Kaj je tudíž smrtelný", nebo že jsou "všichni lidé nesmrtelní, Kaj je člověk, Kaj je tudíž nesmrtelný", že "se duše spojuje s tělem podle jednou stanoveného zákona", že "zákony shopdy a protikladu ustavičně vyplývají z našeho já nebo-li z našeho uvědomění", že "kde je světlo, tam prchne tma", že "pokora je zřídlem veškerého blaha a volné myšlení je zhoubné a hanebné" a tak dále. Cvičili se v dialektice a řešili například takové otázky: "Může ďábel zhrěšiti?" "Podřizuje se v záhrobním životě jsoucnost ducha mrtvolnému stavu?" "mádědičný hřích v sobě zárodek i hříchů smrtelných, úmyslných i bezděčných?" "Předchází víra lásku nebo láska víru?" a jiné. Jejich mozky nadobro vyzrály v disputacích, když se vítězoslavně zabýskli vzletnou řečí na totéž thema pro i contra (pro a proti), podle toho, jak poručí učitel, a přitom se v řeči používalo všech sta forem scholastických výzev a uváděly se všechny rody a druhy sofismat (zdánlivě správný, logický závěr) a paralogismů (chbný závěr, vzniklý z bezděčného omylu).

Měli už od dětství sklon k úvahám, co je podstata a co je hmota, budou-li Sokrates a ostatní bohobojní pohanští filosofové spaseni či ne, a tuze si přáli, aby nebyli. Učitelé dokazovali se zvláště velkou zálibou, že je člověk nesmrtelná bytost, obdařená svobodně rozumnou duší, že je vládcem vesmíru - ačkoli ve skutečném životě, což je podivné, div neprojevovali přesvědčení, že je člověk tak jako tak kohout bez peří. To všcko vyplývalo z námitek pedegogů. Žák napínal mozek, až mu hlava třeštila, když se měly řešit velké otázky pedagogů - filosofů, ale bohudík námitky (v seminářské řeči otázky dávané mimo látku obsaženou v učebnici) bývaly kladeny zřídka a byly pokládány za přepych vědy. Nade vším vládlo nestravitelné biflování, které všecko pohlcovalo...

Není divu, že taková věda budila v žáku jen odpor a že si raději hrával na to, kdo výš doplivne, nebo si zavedl do nosu nit, než by se učil úkolu. Když žák rovnou z domova přišel do školy, brzo pocítil, že se s ním děje něco nového, co dosud nikdy nezažil, jako by se mu před očima spouštěly v nekonečné řadě sítě jedna za druhou a bránily mu v jasném rozhledu; cítí že mozek přestal vědychtivě a směle pracovat a že se podobá nějakému aparátu, v němž stačí stisknout pero a - už se otevírají ústa a chrlí slova, a v těch slovech - jaký div! - není myšlenka, jak tomu bývalo dříve... Jen žáci, kteří dovedli biflovat a při tom zároveň odpovídat na námitky, se nikdy nad úlohou nezamýšleli.

Ale aby měl člověk tuto schopnost, musel se narodit s chytrou palicí. Bývaly takové podivuhodné chytré palice. tak například nějaký Světozarov se naučil z Rozanova (F.F. Rozanov, autor zučebnic "Krátké církevní dějiny pro dospělé" a latinského slovníku s překladem ukázek nejlepších spisovatelů) latinského slovníku slova a věty na čtyři písmena, začal od "a, ab, abc," a naučil se nazpaměť několik tiskových archů, aniž vynechal jediné slůvko a takového hrdinského činu se odvážil jen z lásky k umění. Ale školním úlohám se učilo lehce jen málo seminaristů, většina byla nechápavá, učení jim bylo jen přítěží a dřinou, a jen stracg před výpraskem je nutil k tomu, aby se učili. Třeba takový Danilo Peskov, takový bystrý a pilný chlapec, ale rozhodně neschopný biflovat slovo za slovem. Ten si poseděl nad knihou dvě a půl hodiny a teď zkalenýma očima mžourá kolem sebe...a co vidí?... Vidí, že mnozí jsou ještě utrápenější než on, že mnozí teprve dokončují svou dávku v učebnicích, že pečlivě čtou úlohu a při tom zvedají hlavu jako slepice při pití. Někteří div nepláčí, protože budou mít v zápisníku u svého jména špatnou známku. Jeden z nich se tahá za vlasy, aby v

sobě vzbudil energii...Ech, chudáku, raději se polituj, hod' knihu pod lavici anebo do ní plivni - stejně se tvé tělo bude zítra křečovitě svíjet pod pruty.... pojd' raději přítelíčku do Kamčatky - tam je život lehčí a Kamčatčani mají opravdu neméně tolik moudrých vědomostí, co jich má kterákoliv nejzocelenější a nejmazanější chytrá palice. Když se žák zahledí na obličej spolužáků, zmučené biflováním, ptá se mimoděk sám sebe: "Nač jsou tato dřina a ta muka? Nač jsou tyto strastiplné potíže od rána do večera nad tou odpornou učebnicí? Což nejsme i my lidé?" A do takových úvah se mísí slova úlohy, doznívající v hlavě. A tu sám od sebe bez popudu a bez ptaní vyskočí uprostřed takových úvah koneček úlohy a jako pěst zabuší do všech slov v hlavě. Mozek pilného žáka se ke konci učení unaví; žák už nemá v hlavě jediné myšlenky, ačkoli se mu samovolně vybavují slova úlohy jako ve snu. Je neveselý ten obraz třídy. Všichni mají znužené a lhostejné obličejy a poslední půlhodinky plynou tiše, tak tiše, že se zdá, že jim nebude konce.

Ale večer končil velice vzrušeně. Tři minuty před zvoněním vešel do třídy Sejonov. Byl bledý a rozčilením se celý třásl, vstoupil se sklopenýma očima, na nikoho nepohlédl a zaujal své místo. Celá třída ožila, všichni se na něho zahleděli. Semjonov cítil sta očí na sebe zlobně upřených, pocítil v duši chlad, zatajil dech a stál ztuhle, jako by se byl proměnil v kámen. Na něco čekal. Po čtyřech minutách se znovu otevřely dveře; uprostřed studené páry, která vnikla do učebny zvenčí, se objevili čtyři vojáci - školní sluhové. Jeden z nich byl Zacharenko, druhý Kropčenko - ti měli za povinnost šlehat seminaristy, druzí dva, Hák a Skopová hlava, obvykle drživali při mrskání seminaristy za nohy a za hlavu. Ve třídě se rozhostilo hrobové ticho... Vrhcáb zbledl a ztěžka dýchal. Brzo vešel inspektor; byl neobyčejně vysoký a děsivě ponurý. Všichni vstali. Beze slova přešel třídu, stanul na chvíli u některé lavice a žák, u kterého se zastavil, se třásl po celém těle... Nakonec došel inspektor k Vrhcábovi a zůstal u něho stát... vrhcáb zatoužil propadnout se do země.

Inspektor chvíli mlčel a pak řekl: " K prahu!"

" Já jsem..." pokusil se Vrhcáb o ospravedlnění.

" K prahu!" zařval inspektor.

" Zastal jsem se ho...on to nepochopil..."

Inspektor byl silnější než kterýkoliv seminarista. Chytil vrhcába za vlasy a zacloumal jím; potom, stále ho drže za vlasy, srazil mu hlavu čelem na lavici a druhou rukou ho udeřil pěstí do zad. Rána byla tak silná, že pod ní tvrdá záda zaduněla; potom odhodil inspektor Vrhcába zpátky a znovu se zběsile rozkřikl: " K prahu!"

To už Vrhcáb nesměl otevřít ústa. Odešel k prahu, pomalu se svlékl a nahým břichem si lehl na špinavou podlahu. Na ramena a nohy mu usedli Hák a Skopová hlava...

" A teď mu dejte!" rozkázal inspektor.

Zacharenko a Kropčenko švihli každý z jedné strany. Pruty se zařízly do Vrhcábova těla a Vrhcáb se dal do divokého křiku, začal se ospravedlňovat, že se chtěl zastat Semjonova a ten, nevěda oč jde, ho kousl do ruky... Inspektor nedbal jeho nářku a úpění. Vrhcába mrskali dlouho a surově. Inspektor přecházel po třídě se soustředěnou zlobou, beze slova, a to bylo špatné znamení: když křičel a láteřil, tu se jeho hněv vybíjel v křiku a nadávkách...Seminaristé počítali šeptem rány a napočítali už osmdesát. Vrhcáb stále křičel: " Jsem nevinnen!" Zapřísahal se Bohem, zapřísahal se svým otcem a matkou pod nesnesitelně palčivými údery

prutů. Goroblagodatskij se záštipně díval hned na inspektora, hned na Semjonova. Semjonov nechápal sám sebe: neměl v srdci ani stín rozkoše z pomsty, třásl se téměř po celém těle v předtuše něčeho strašného, nejasného. Bůh ví, k čemu by se byl uvolil, jen aby na chvíli Vrhcába nemrskali. Vrhcáb už dostal přes sto ran, hlas mu křikem ochraptěl, ale stále křičel:

" Nejsm vinen, na mou duši, já to neudělal..zbytečně mě týráte!" Ale musel dostat půldruhého sta ran.

" Už dost," řekl inspektor a přešel třídu.

Všichni vyčkávali, co se bude dít dále. " Censore!" řekl inspektor.

" Zde jsem," ozval se censor.

" Kdo ještě mlátil Semjonova?"

" Nevím...já..."

" Cože?" hrozně zařval inspektor.

" Já jsem ve třídě nebyl."

" Tak tys nebyl ve třídě, ty dobytku!.. Zítřa dám mrskat každého desátého a ty budeš první...I tobě naměřím na gatě," řekl Goroblagodatskému, " i tobě," řekl Smrad'ochovi. Potom ukázal inspektor ještě na několik seminaristů. Goroblagodatskij hrubě odpověděl:

" Nic jsem neudělal..."

" Ty máš vždycky ve všem prsty, chlape mizerná, a každou chvíli zasloužíš výprask..."

" Nejsm vinen," ostře odpověděl Goroblagodatskij.

" Cože, ty se ještě odvažuješ omlouvat, dobytku?" rozkřikl se zuřivě inspektor.

Goroblagodatskij zaťal zuby, ale přesto se strašnou nenávistí pohlédl na inspektora.

Inspektor vynadal celé učebně a šel domů. Na žáky padl panický strach. Ve škole se stávaly případy, že nemrskali každého desátého, nýbrž šmahem celou třídu. Nikdo nemohl s jistotou říci, zdali zítřa bude či nebude bit. Obličeje se protáhly, někteří seminaristé byli bledí; dva městští plakali, aby to druzí neviděli. co když podle počítání budou v inspektorově seznamu desátí?.. Jen Goroblagodatskij zavrčel: " Neperou prádlo, jen mydlí!" Rozvzteklil se a s požitkem se díval na Vrhcába, který nemohl po exekuci ani sedět, ani stát. Goroblagodatskij měl v úmyslu jít k Semjonovovi a zbít ho, až by nevstal. Už si řekl: " Je to prašť jako uhoď," ale pojednou se jeho obličej rozzářil novou myšlenkou, škodolibě se ušklíbl a prohodil:

" Pfimfa!"

Semjonov stál jako socha, ani nedýchal...Byl v tom stavu, kdy člověk cítí, že má nad sebou zdviženou pěst, hotovou co chvíli mu dopadnout na temeno, a on už očekává strašný dopad. Byl jakoby sevřen a stisknut se všech stran...nemohl téměř vydechnout...U čerta, jaké chvíle musil někdy seminarista prožívat... Goroblagodatskij přistoupil k censorovi a řekl mu:

" Pfimfa!"

Začali si mezi sebou šeptat....

Zazněl zvonek k večeři. Srdce poněkud radostí poskočila...

" Stavte se dvojic!" vzkřikl censor...

Žáci se během dvou minut odebrali do jídelny a po zapění Otčenáše pěti sty hlasy se pustili do jalového jídla....

Když společně vycházeli z jídelny, přistoupil censor k Beneljavdovovi a opakoval mu to záhadné slovo:

" Pfimfa!"

" Tak se stane!" odpověděl Beneljavdov.

V klášteře svatém v noci ztmělé
na zámek klíčnick bránu dává;
asketa v cel osamělé
před spánkem modlitbu odříkává...
Morfeus (antický bůžek spánku) na město sype sen,
a pracující usnul lid;
tu atam běží přízraky jen,
křik stráže ruší noční klid ...
Už dvakrát kohouti kokrhali...
Hluboká noc, všichni tvrdě spali...

Takto je v " Seminariadě" líčena noc...

V druhém poschodí, vpravo podél ohromného školního dvora, jsou ložnice číslo 6, 7, 8, 9 a 10. Tyto ložnice jsou spolu spojeny. Zadní oddíl tří čísel se jmenoval Holínka. To byly ložnice těch, kdo si nosili jídlo z domova; proto ráno a večer, zvláště v první týdny po velkých svátcích, se v Holínce a v druhých dvou pokjích otvíral trh na potraviny. Přicházela sem celá škola; hloučky seminaristů chodily od jedné postele ke druhé, zpod postelí - bylo jich dvě stě - se vyťahovaly kufry a truhlice plné knih a různých potravin. Z domovů, zvláště z vesnic se přivážely do zásoby ohromné bochníky bílého chleba, máslo, sušené placky z ovesné mouky, hříby v kyselé smetaně, nakládaná jablka. Tyto potraviny vydávaly zvláštní vůně a provoněly všechen vzduch. Splývaly s odpornými, jedovatými výpary ložnic. Ze stěn, v zimě promrzlých a za třeskutých mrazů úplně ojněných, vanula vlhkost, lojové svíce činily vzduch nahořklý, štiplavý. K tomu nutno dodat, že v koutě u dveří stál ohromný džber, naplněný do poloviny nějakou tekutinou , a tam se chodilo na záchod. Seminarista musil přivykat takovému jedovatému ovzduší a sotva kdo uvěří, že většina seminaristů, žijíc v tomto ustavičném pronikavém zápachu, nakonec ztrácela schopnost cítit k němu odpor!.. Druhou svízeli byl - chlad; ten byl pro seminaristu mnohem nesnesitelnější. Představení po celé týdny nedávali zatápět; žáci kradli dříví, ale to se po každé nepodařilo, a tak, když uléhali pod studené ložní přikrývky, museli se ještě přikrývat svými kožichy a plášti. Ohromné ložnice se sloupy uprostřed byly také málo osvětleny, jako učebny, a na postele lehaly pruhy temných stínů. Seminaristé chrápali, blábolili a vykřikovali ze sna a někteří ve spaní skřípali zuby.

Dopovíme poslední události zimního večera v semináři.

Neočekávaně z ložnic Holínky vystoupila nějaká postava a plíživě se ubírala do kouta ložnice číslo 9; tam se zvedly ještě dvě postavy... Začaly se radit.

" Máš s sebou pfimfu?" zeptal se jeden.

" Mám."

" Dej ji sem."

Všecky tři postavy se odebraly do kouta a tam se zastavily u postele, na níž spal Semjonov...

Jeden z účastníků vytáhl do kužele svinutý papír, naplněný střelnou bavlnou. To byla pfimfa, jeden z barbarských vynálezů seminře. Ten, který držel pfimfu, se bosýma nohama přikradl k Semjonovovi. Zapálil bavlnu u širokého otvoru kužele a úzký otvor opatrně přistrčil Semjonovovi k nosu. Semjonov se pokusil ve spaní o pohyb, ale ten, kdo držel pfimfu, prudce foukl do hořící vaty; hustý proud sirnatého kouře zakalil Semjonovovi mozek; v bezvědomí zasténal. Po druhém, ještě silnějším fouknutí vyskočil jako šílenec. Pokoušel se vykřiknout, ale celý vnitřek prsou měl spálený a prostouplý kouřem. Dusil se a klesl na postel. Účastníci této inkvizice ihned zmizeli. Bylo slyšet hluboký Semjonovův chropot, přerývaný těžce se deroucími steny. Druhého dne ho polomrtvého stáhli s postele a odnesli do nemocnice.

Doktor nemohl poznat, co se Semjonovovi stalo, a když přišel Semjonov k sobě a mohl mluvit, vyšlo najevo, že sám si na nic nevzpomíná, a neví, co se s ním v noci dělo.

Představenstvo mělo podezření, že Semjonovovi nepřátelé mu něco provedli, ale nemohlo se nic vypátrat.

Druhého dne bylo mnoho seminaristů ve škole bito, ale mnozí pro nic za nic...

Typy

Obrázek druhý

Tři hodiny ráno. V ložnici, zvané Holínka, všichni leží a spí. Ticho. Je slyšet chrápání a tiché blábolení ze sna. Někteří skřípou zuby. To nemohli seminaristé vystát, a proto se dost často stávalo, že nACPávali spícím do úst popel, aby tomuto zlozvyku odvykli. Jiní sténají, jak se jim nahnala krev do hlavy a do prsou, a zítra budou vzrušeně vyprávět, že jim v noci klekl domácí skřítek na prsa a škrtil je. teprve když se člověk upřeně zadíval do temna, mohl rozeznat množství těl seminaristů natažených a přikrytých přes deky kožichy, kaftany pelerinami a rozmanitým obnošeným šatstvem.

V koutě se někdo zvedl z postele, sjel s ní a bos opatrně obcházel postele. teprve za dlouhou chvíli se tu a tam zastavil a zase šel dále. Byl to školní zloděj, kdysi proslulý Axjutka. Jeden spící byl přikryt vlčím kožichem. V tom kožichu byla spousta vší a jiné havěti, která nakonec udolala seminaristu. Ležel s rozhozenýma nohama, kožich visel z postele dolů a jen zpola přikrýval spícího. Axjutka se naklonil k záhlaví spolužáka, nahmatal límec kožichu, jedním

rázem kožich stáhl a v tu ránu zmizel. Pokousané tělo okradeného seminaristy bylo v palčivém ohni, studený vzduch je osvěžil a seminarista, díky Axjutkovi, upadl do sladkého a klidného snu. Zatím Axjutka ukryl kožich, aby ho měl v případě potřeby po ruce, a odplížil se do svého kouta, kde usnul nevinným snem božího spravedlivce.

Čtvrtá hodina. Vešel Zacharenko. Krom povinnosti mrskat seminaristy měl další povinnost: budit je a ohlašovat zvoncem začátek a konec vyučování. Procházel mezi řadami postelí a zuřivě klínal vpravo i vlevo nad hlavami spících. Žáci polekaně vyskakovali, drbali se po těle i v rouně na hlavě, odplivovali, zívali nebo si znamenali ústa křížem; jiní tupě hleděli, nemohouce hned pochopit, proč je tak časně budí a zmovu těžce dopadli na postel.

" Do lázně! Do lázně!" hlásil Zacharenko.

" Ech,vy!.. I -ha -ha -ha!" někdo se zařehal.

Do lázně vodívali seminaristy časně zrána. Bylo ostuda pustit tenhle zástup seminaristů do města jako chátru Petra Amienského (P.A. neboli Petr Poustevník, mnich a kazatel, podněcovatel křížových výprav). Průvod těchto zchátralých, špinavých seminaristů, oblečených do různých ošumělých šatů a hadrů, nikdy nešel skromně a tiše, nýbrž pokaždé drze hulákal, hvízdal, řehotal a všemožně povykoval, jen aby na celé okolí ztropil pekelný povyk a nějaký skandál. Po celou dobu trvání semináře stalose jen jednou, že vedli seminaristy do lázní ve dne, ale potom toho představenstvo dlouho litovalo- Ale o tom se zmíníme až později.

" Hod'te sebou!" vykřikl vrchní ložnicový dozorce.

" Vstávej!" zařval někdo zuřivým, uši i duši drásajícím hlasem.

" Mýt hříšná těla!" odpovídali ještě rozlíceněji.

V Holínce nastal rozruch a hluk. Seminaroisté se rychle a ochotně oblékali, neboť koupele v lázních byly pro ně jakýmsi svátkem. Zpod postelí se vytahují kufry a truhly, kdo má čisté prádlo, svazuje je do rance , kdo má peníze , strká si groše do kapes; všem je veselo, neboť se aspoň jednou za dva týdny nadýchají čerstvého vzduchu a uvidí jiné, nikoli erární tváře. A především - pro seminaristu byl den koupání dnem různých dobrodružství a čachrů, machlů a dobrodružství.

" Do dvojic!" zavelel vrchní dozorce. Postavili se do dvojstupu.

" Marš!"

Z Holínky vyšla dlouhá řada. Na schodech se k nim přidali další seminaristé, kteří se stravovali ze svého, a připojili se na konci řady. U brány je očekávali seminaristé studující na státní útraty. Ve škole zůstali jen seminaristé z města. Koupávali se v sobotu doma. V čele válečné výpravy stál Skopová hlava, voják, který v semináři dělal sluhu. Ten dostal od představenstva rozkaz, aby dbal na pořádek a ticho. Je pochopitelné, že ani pořádek, ani ticho nezaručil dozor takového vychovatele, jakým byl Skopová hlava. Průvod čítající přes dvě stě dvojic se šinul jako ohromný had a zahýbal ze školní brány na klášterní dvůr. Povyk, smích a neslušné vtipy se rozléhaly kolem. Mnich asketa v cele osamělé se začal ještě horlivěji a vroucněji modlit za hříchy lidského pokolení, jakmile k němu dolehl ten světský šum a hřmot. Cestou potkali seminaristé klášterního hlídače. Byl to až nestvůrně vysoký zrzek, který

zřídka kdy promeškal příležitost vysmívat se seminaristům, když šli do lázní nebo o svátcích do města. Seminaristé mu vždycky něco provedli.

" Vida, všivá posádka vyrukovala!" křikl na seminaristy jdoucí kolem něho.

" Aby ses udávi lívancem!" odpovídali mu.

Seminaristé se dověděli, že jednou o masopustě hlídač, aniž opustil své místo, snědl třiasedesát lívanců a vypil čvrt konve utrejchu, to jest vodky. " Proč tak podražilo dříví?" zeptal se hlídač.

" To že ti napekli ty lívance!"

" Vy čerti!"

" Jestlipak bys mohl jezdit na koni, ty zrzoune? A jseš opravdu takovej dlouhán?"

" Zlatorouný!"

" Ty vyčouhlé hřeblo!"

" Ty slonbidlo!"

Na hlídače se sesypalo krupobití vtipů a posměšků. Kdepak by mohl jedinec přetrumfnout přes dvě stě pichlavě vtipkujících seminaristů? Sotva se zmohl na slovo.

" Poslouchejte, vy prašivá sebranko, ať na trhu nekradete!"

Satan po něm mrštil kusem bláta. Hlídač se rozláteřil až hrůza. Když procházelo posledních sedmdesát dvojic, začali všichni sborově nadávat.

" Lívanec, lívanec, lívanec!" někdo zazpíval.

Hlídač byl bezradný, jeho hlas zanikal. Když už všichni kolem něho přešli a když se slovo lívanec ozývalo z daleka, vykřikl za odcházejícími seminaristy:

" Vy nenapravitelná chátro. Všichni zasluhujete výprask!"

Z dálky se doneslo sotva slyšitelné: " Lí - va - ne - e - ec!"

Hlídač si odplivl; rozhoupal zvon, nábožně se pokřižoval a šel na ranní mši. Seminaristé kráčeli dále po tržišti, většinou pravým ramenem kupředu. Město dosud spalo. Seminaristé ztropili celou řadu výtržností. Psi, kterých bývá hojně v našich svatoruských městech, hned za rozbřesku hledají, čím by zaplnili své zvířecí břicho; seminarista nikdy neodolá, aby po psovi nehodil kamenem. Žáci se vzrušují nesmyslným ničením různých předmětů, ne že by z toho měli nějaký prospěch, ale prostě jen z estetické rozkoše kazit a dělat ohavnosti. Hle, Měchošlap rozviklal patník, vyvrátil ho a postrčil doprostřed ulice. To hovado se chchtá. Žáci jdou kolem domů a hlučně bubnují na rámy přízemních oken a ruší klidný spánek měšťáků. Tamhle někam cupitá stařenka, která se křížuje a honem pospíchá na druhou stranu ulice, když má minout seminaristy a šeptá: " Pane Bože! Jako kdyby je s řetězu pustili!"

Dobře, že přešla na protější stranu ulice, jinak by jí některý seminarista ochotně udělil i horní, i postranní, i celkové pomazání. Jede vozka na nákladním voze. Axjutka se na něho strašně vážně obrátil:

" Strejdo, no, strejdo!"

" Copak chceš?" zeptal se dobrácký vozka.

" Pročpak jsi snědl houžve, brachu?"

Nakladači, krupaři a lidé od nákladních vozů nesnesou, když se jim přezdívá žrouiti houžví.

" A zajedl je dlouhým rukávem!" dodal někdo. Mužik se rozzlobil a začal jim sprostě nadávat. Když šli po břehu řeky, na které byly lodi, Satan navrhl:

" Pánové, vykřikněme " pozor!"

" Tak spust'!"

Satan vykřikl a hned se nad řekou rozlehlo " Pozor" ze čtyřiceti chřtánů. Mužici na vlečných lodích poplašeně vyskočili, nechápajíce co to znamená. Když poznali, oč jde, láteřili; bylo dokonce slyšet:

"Eh, na kůly s vámi, klackové!" Seminaristé odpovídali:

" Tuponosky! Mají nos na rumpálu!"

" Pozor!" spustili seminaristé z plna hrdla.

Nad řekou se nepřetržitě ozývaly sprosté nadávky a spílání. Konečně došli seminaristé pod vrchním velením vojáka - pedagoga Skopové hlavy k veřejným lázním.

Dvojice stanuly. Skopová hlava propouštěl dveřmi dvojici za dvojicí a stipendistům dával po maličkých kousečích mýdla. Ti, kdo se stravovali na vlastní pěst, nedostali nic. Potom se dvojice odebraly do lázeňské předsíně a cestou si kupovali věchýtek a chvoště, protože erár ani to, ani ono seminaristům nedával. Dvojice běžely jedna za druhou do dveří lázeňské předsíně. Ve dveřích nastala mačkanice, každý spěchal aby už měl vědérko, kterých se nedostávalo nejméně pro třetinu žáků, a ti pak museli nejméně hodinu čekat, než je někdo odloží. Ovšem Satan a Axjutka už vědérka měli. Za čtvrt hodiny byly lázně plné lidí tropících zcela nesváteční povyk. Ani jablko by nepropadlo, jak byly všechny lavice obsazeny; někteří seminaristé sedí na podlaze, mnozí na skřínkách na odložené šaty. Dozorci, censoři a ostatní honorace je už v odděleném, dosti čistém pokojíku, který majitel vyhradil váženým osobám. Děti se navzájem z radosti pleskají po nahém těle. Většina odběhla do parní lázně. Seminaristé se strašně rádi paří. Lavice vzali útokem; chvílemi mlaskly pohlavky, kterých seminarista dostává při každé příležitosti co hrdlo ráčí. Vrhcáb stáhl někoho za vlasy se svého místa, jak tvrdil.

" Kačeno!" křičí Vrhcáb.

" Co chceš?" odpovídá tento patolízalsky.

" Přidej páru!"

" Není potřeba," ozve se několik hlasů.

" Já vám dám, že není potřeba!"

" Mám ti nabourat vánoce?" (Dát přes hubu) To byl Beneljavdovův hlas. S ním se Vrhcáb do řeči nepouštěl. Opět křičí:

" Káčo, postav se přede mne jako list před trávu!" Kačena se objevil.

" Polej mě!" Kačena ho polil.

" Pař mě!" Kačena polil rozpálené kameny v peci. V husté horké páře Vrhcáb rozkošnický řehtá.

Na lavici v páře je ustavičně hrozný randál; seminaristé vyrážejí steny, řehtají, ozývá se kvičení, hvízdání a svištění horkého březového proutí. Tu se mezi pařícími těly prodírá Mořský d'as. To byl seminářský paria. Mořský d'as má jakýsi škaředý, ohavný, jakoby nahnílý obličej, plný skvrn a dolíčků po neštovicích; seminaristé říkali o jeho obličej, že se o něj může brousit nůž. Ať přišel kamkoli, všude se stával vzduch odporným a plicím škodlivý, neboť celé jeho tělo nesnesitelně páchlo i šaty na prsou, na bříše, na zádech, ba puch vycházel i z jeho kapes a vlasů. Zdálo se, že tato vpravdě nešťastná bytost přestávala být člověkem; bylo to prostě živé a chodící tělo.

Prokletý seminář nechal Mořského d'asa shnít, doslova shnít. Spolužáci ne snad že by Mořského d'asa nenáviděli, nýbrž cítili k němu odpor a zřídkakdy se našel někdo, koho by vábilo mu ubližovat. Ale je stejně neuvěřitelné, že se během osmi let nenašel z pěti set lidí nikdo, kdo by mu podal ruku nebo mu řekl vlídné slovo.

Neopovrhovali jím jen seminaristé, nýbrž i představení a sluhové. Řekli jsme, že seminář nechal shnít jeho tělo; tomu je třeba rozumět doslovně. Podle rozhodnutí představených i spolužáků musil žít i spát v oddělené ložnici, která byla vyhražena dvanácti stejným zavřencům jako byl on. V semináři totiž byli žáci, trpící známou vadou, která v dětském věku není ještě chorobou, ale jen nedostatkem nevyvinutého organismu. Nikdo se o takové nebožáky nestaral ani je neléčil. Seminářská státní pokladna pro ně nenakoupila ani voskované plátno, aby se slamníky nepromáčely a nehnily; místo toho obvykle mlátili v semináři holínkami ty, kdo touto chorobou trpěli. Čestné slovo, slamníky se hemžily červy a nešťastníci musili spát přímo na hnoji.

Namane se otázka, proč se tito žáci neslitovali sami nad sebou a nedávali slamníky vyschnout? Kdo se dostával do této galejnické komory, ve které musil dýchat naprosto zkažený, jedovatý vzduch a každodenně pod svým tělem cítil hemžení spousty červů a byl u všech v opovržení - ten nešťastník se stával až cynicky nečistým a úplně lhostejným ke své osobě; ubožáci opovrhovali sami sebou a sami sebe se štítily. Zde doklad toho: Mořský d'as dospěl až k tomu, že polykal mouchy a jiný hmyz, jedl oharky z lojových svíček a jednou snědl arch papíru politý dřevěným olejem.

Mořský d'as se smutně loudal po lázních a pátral, kde by sehnal vědérko. Přistoupil k Smrad'ochovi a teskně prohodil zvadlým hlasem:

" Až se umyješ, dej mi vědérko."

Žebrák druhé třídy Smrad'och dovedl sehrát i vůči Mořskému d'asu úlohu žebráka.
Odpověděl:

" Dám za tři kopějky:"

" Mám jen dvě."

" Tak mi je dej."

" Co mi potom zbude?"

" No tak mi dej pět párů kostěných knoflíků."

" Nemám je."

" Tak táhni ke všem čertům, fratercule! (lat. bratříčku)"

Přistoupil k Satanovi, který měl krom této přezdívky ještě jednu přezdívku - Ipse (lat. sám). Nikdy ho nenazývali vlastním jménem, a proto ho jím ani my nebudeme nazývat. Čerti, vzhledem k tomu, k jaké národnosti patří, bývají různého druhu. Je čert německý, je čert anglický, je čert francouzský a jsou ještě jiní čerti. Ale ani jeden se nepodobá druhému. Ipse nebyl dokonce ani ruský čert; náš lidový čert je poctivý čert, veselý a poněkud přihroublý: tak je líčen v národních pohádkách a legendách. Ipse je samostatný, ryzí čert, duch toho pekla, které slulo seminář. Jako čert sloužil takovému člověku, jakým byl zloděj Axjutka. Říkali mu Satan pro jeho mizernou povahu. V našem semináři bylo obyčejem škádlit spolužáky, zvláště nováčky. Hned vysvětlím, co to je. tři nebo čtyři seminaristé si usmyslili, že budou někoho zlobit; přilepili se ke své oběti, z počátku se jí posmívali a nadávali jí, potom začaly štípance a končilo to klofci, pomazáním a fackami.

Cílem takovýchto nevinných zábav bylo dohnat obět k zuřivosti a slzám. Když bylo cíle dosaženo, mučitelé s chechtotem opouštěli svou obět , kterou často dohnali až k nepřičetné zuřivosti a vzteku; tak jednou Asinus (lat. osel) prorazil pohrabáčem hlavu Modle, který ho vydráždil. Takových zábav a kratochvíli se satan po každé činně zúčastňoval; ve škádlení byl sotva někdo takovým mistrem jako Ipse. Odvažoval se dráždit i ty, kdo byli mnohem silnější než on. Je těžko si představit něco dotěrnějšího a neodbytnějšího než byl Satan. Mnohdy se soustavně přilepoval od rána do večera, ba i tři i více dní po sobě, nedával ani na chvíli pokoj. Často ho bili a důkladně zpráskali, ale jemu bylo všechno jedno. Byl nějak k bití necitliv, zdřevěnělý. Jedině Axjutka ho mohl zkrotit, ale to jen proto, že Satan měl ve zbožné úctě Axjutkova seminářského genia.

K pánovi takového druhu se obrátil s prosbou o vědérko Mořský d'as. " Vyškubni se!" odpověděl mu satan.

" Nevyškubl bych se."

" Máš přece mokré vlasy?"

" ještě jsem se nepoléval."

" Tak se polej, dám ti vědérko."

" Ne, nemohu."

Mořský d'as zakolísal, nevěda, má-li se vyškubnout či nemá. Když se navrhovalo vyškubnout se, tu žák nastavoval své vlasy, které partner sevřel do hrsti. Žák měl své vlasy vyprostit. Ten, kdo držel za vlasy, měl právo zabořit jen jednou svou pěst do spolužákovy kštiny, a když se vlasy jen trochu málo uvolňovaly, nesměl je po druhé zabrat. Mnozí vyškubli velice snadno své mokré vlasy, ba vyskytovali se i takoví umělci, že se pouštěli do takové hry i s vlasy suchými: také Satan patřil mezi ně. Když Ipse viděl, že Mořský d'as váhá, řekl:

" Nu dobrá, počkej, až se umyju."

" Mokrát ti děkuju!" odpověděl radostně Mořský d'as.

Nosil Satanovi vodu, poléval ho a všemožně se mu snažil vyhovět, aby si vysloužil vědérko; nakonec se Satan umyl a Mořský d'as s radostnou tváří natáhl ruku po vědérku.

" Hej, kluci!" vykřikl Satan.

" Co chceš dělat, Ipse?"

Ale hlas mořského d'asa naříkal jak v poušti. Na Satanovu výzvu přiběhlo patnáct lidí.

" Na dračku!"

Satan smýkl vědérkem po kluzké podlaze. Všichni se za ním vrhli jako dravci. Začali se strkat, hlučet, nadávat, pohlavkovat se.

Konečně se mnoho seminaristů umylo a volných vědérek bylo dosti. Mořský d'as sehnal vědérko a začal si zuřivě mydlit hlavu, ale jen se jeho vlasy a obličej pokryly hustou mýdlovou pěnou, když mu Satan, který se bůhví proč vrátil do lázní, vytrhl vědérko z rukou a udělil celkové pomazání (detailní popis je uveden na začátku prvního obrázku, naskytá se otázka co měl autor na mysli pomazáním babičky při přesunu seminaristů do lázní?... pozn. autora přepisu). Úlekem otevřel Mořský d'as široce oči, pěna mu vnikla pod řasy, ucítil prudkou palčivost, ale nemohl nic dělat; pomrkal, protíral si oči a došoural se ke kohoutku, kde je propláchl.

Zatím mnozí se už vykoukali; v lázních už bylo mnohem tišeji a jen chvílemi bylo slyšet řehot, nadávky a jiné kratochvíle, takže si to už čtenář, který se poněkud seznámil se seminářským životem, sám dovede představit. Přejděme do lázeňské předsíně. Šatnář vydával státním stipendistům prádlo. Seminaristé se nevraceli do školy po dvojicích, nýbrž ten, kdo se vykoupal, šel domů.

A tu právě nastával seminaristům svátek.

" Teď si to, starý, pohasíme od všech smutků a žalů," prohlásil Beneljavdov Goroblagodatskému.

" To víš, dáme si korbel vodky, což je lepší než vzývání boha a modlení, vid'?"

" Jdeme do Zeleněcké."

" Ale počkej, po přestávce učí hned Dolbežin."

" Co na tom?"

" Zmerčí to a - zvalchují nám kostru."

" Jak by to mohl zmerčit?"

" Po koupeli nás rozestaví na lačný žaludek."

" No, nejprv si náceme nácka a potom pomaloučku vyzunknem jednu flanděru."

" Padni oko nebo zub, jde se."

" Tak dělej, ale honem!"

U lázní bývají vždy kramáři, prodávají sbiteň (horký nápoj z vody, medu a koření), mléko, polévku z kyselého zelí, kvas, housky, žemle, prselíky a perník. Zde se hromadně stoluje. Dvacet lidí jí a popíjí. Žáci druhé třídy nestydatě, ale přitom důstojně a sebevědomě jedí apijí z cizího. Z obličejů seminaristů, do ruda rozpařených, vyzařuje blaho. Mezi hosty se courá žebrák druhé třídy Snrad'och a jako obyčejně se dotěrně dožebrává. Dnes má štěstí: tam mu odštípnou kousek housky, zde zase žadoní: " Dej mi, holoubku, jednu srknout" - a blahosklonně mu dávají, načež dárce pije z téže sklenice. Jenom honorace sedí v hospodě, ve vinárně nebo v krčmě, podle vkusu a nálady. Ohromné množství seminaristů se nemůže uspokojit ani dvouhrivenikovým pohárem sbitně, ani půlkopějkovou houskou. hledí závistivě a chtivě na ty, kdo hodují, zvláště na žáky druhé třídy a tečou jim sliny. Od nich se dodělila dosti početná skupina žáků, přestala okounět nebo se dožebrávat u krámků v lázeňské předsíni a odebrala se na lov. Rozhlížela se pátravě po ulicích a po trhu, nelze -li někde něco šlohnout. Ostatně Axjutka už v krámku vyfoukl žemli.

Seminaristé šli v hloučcích nebo samostatně. V té chvíli se tržiště třáslo. Je nutné si povšimnout charakteristického rysu seminářské morálky: krádež se pokládala za nepřipustnou, jen byl -li okradený spolužák. Byly tři zájmové okruhy, jeden od druhého naprosto odlišený seminaristovým mravním vztahem ke každému. Prvním okruhem byla - třída, spolužáci, druhým - společnost, to jest vše, co bylo za zdmi školy, za jejími branami: zde krádež a výtržnosti žakovská komuna schvalovala, zvláště, byly-li provedeny chytře, dovedně a vtipně. Ale v tomto poměru ke společnosti nebyla ani nejmenší zloba, ani msta. Krásti se mohlo jen to, co bylo k jídlu; proto okrást hokynáře, podomního obchodníka nebo pouličního prodavače nebylo nic pohoršlivého, ale ukrást někomu cizímu peníze, šaty nebo něco podobného se pokládalo za ohavnost. Třetím okruhem bylo představenstvo, vrchnost: proti těm vystupovali seminaristé škodolibě a s rozkoší. To byla seminářská ethika. Nyní je pochopitelné, proč nikdo nezarázil Axjutku, když štípl žemli; to by bylo v očích žáků udavačstvím. nyní je také pochopitelné, proč je v seminářské řeči tolik svérátných výrazů pro krádež. hle, odtud pochází všechny ty výrazy jako vyfouknout, šlohnout, vysvléci z gatí, udělat smutek, dát žihadlo a jiné.

Naši hrdinové šli tedy vyfouknout, šlohnout, vysvlékat z gatí, dělat smutek, dávat žihadlo.

Hlavními hrdiny byli Axjutka a Satan - jeden a jakoby jediný (výraz z jedné nezapné,

barbarským jazykem psané seminářské učebnice).

" Satane!"

" Co chceš?"

" Ipe!" vykřikl Axjutka.

" No, co vlastně chceš?"

" Zamni si ruce!"

" Je tedy možné levačkou oškubat?" (někoho ošidit, okrást)

" Ale drž jazyk za zuby."

" Koupíme za pět'ák a sežereme za čtvrt'ák."

" Tu máš hrivenik," řekl Axjutka.

" Cože ses tak pojednou praštil přes kapsu?"

" Zajdeme do hokynářství, podívej se, už otevřeli. Ty kupuj, ale samé drobnosti, řekneš za kopějčičku mouky na zaprášení polévky, za groš cikorku, za kopějčičku pepříčku, cibulky za groš, za kopějčičku kliču, za groš machorky a postního olejíčku a cukrkandlu za dvě."

" Ale nač brát olej, bratře?"

" Jsi to ty, Satane? Tys to, můj milovaný Ipe?"

Axjutka mu udělil celkové pomazání, ale Satan se na něho nerozzlobil, cítě kořist. Udělal jen jako obvykle ze záhybů svého dlouhého nankinového kabátu ocas a opsal jím ve vzduchu tři kruhy a při tom pronášel:

" Jsem Ipe." Axjutka mu vysvětloval:

" Budeš kupovat samé maličkosti, aby to dlouho trvalo. Až požádáš o olejíček, řekneš, že sis doma zapomněl lahvičku, ale necouvej, požádej o nádobku..."

" Vezmeme ho hákem! Ty máš většího filipa než satan, Axene!"

" Musíš mi říkat Axene Ivanyči."

Satanovi bylo při tom milostivě uděleno pomazání. Satan napřímil postavu, vystrčil na hlavě prsty jako růžky, udělal si na své široké hubě vesmírné pomazání a na závěr třikrát zasmejčil ocasem a vystrčil růžky. Jejich plán se úplně zdařil. Za čtvrt hodiny ukradl Axjutka dvě housky, baňku malinové zavařeniny, skrojek polobílého chleba a dvacet brambor. Chřípě Axjutkovy se vzdouvaly jako malé plachetky - obvyklý příznak toho, že buď chce ukrást, nebo už ukradl.

" Ted'ka hajdy do krčmajdy!" zavelel nevinný chlapec Axjuša. Druhé neviňátko, chlapec Ipe,

sešklebil tlamu na sedmé číslo, které mělo vyjádřit potěšení a pochvalu.

" Víš, jakou jsem provedl lumpárnu?"

" No, jakou?"

" Naplil jsem do soudku se zelím."

" I - ho - ho -ho !" zařehotalo se Satanské hrdlo.

Školní a pouliční zloděj Axjutka byl neobyčejný, nadaný člověk silné vůle a bystrého rozumu, ale seminář ho zkazil (ovšem částečně i domácí výchova), jako zhubil už sta a sta nešťastných lidí. V samé soustavě a rázu jeho zlodějství se projevovala silná přirozená povaha - silná, ale mravně zkažená. Kradl umělecky. Tento rozený zlosyn nedovedl obrátit, aniž si škodolibě neztropil posměch z okradeného. Když se vloupal do kufru nebo truhlice, tu po každé šlohl housku, čmajzl papír, vyfoukl knihu nebo něco jiného; - jiný na jeho místě by hleděl co nejrychleji zmizet, ale on ne: vyjde ven pro kamení nebo bláto a nacpe to do kufru nebo truhly místo ukradené věci. Někteří seminaristé, kteří věděli o jeho zlodějských spádech, snažili se naklonit si ho (to se stává i u nás a nejen v semináři, že si předcházejí zloděje, aby jim nenatropil velké škody) a přicházeli k němu s různými dárky, ale on nikdy nic nepřijal a hrál si na čestného člověka, kterého úplatek uráží. Uvedu příklad. Jednomu seminaristovi poslali ze vsi pytlík sušených placek z ovesné mouky. Věděl, že Axjutka viděl zásilku a byl si zcela jist, že mu Axjutka placky ukradne; proto seminarista běžel k Axjutkovi a chtěl ho podplatit tím, že mu nabídl dvě hrsti placek. Axjutka řekl: " Mně placky nechutnají."

A přitom se mu chřípě zvedaly a klesaly. Axjutka se rozhodl provést vtipný zlodějský kousek. Když uklidněný spolužák zastrčil pytlík s plackami do lavice, přikradl se rychleji než by blecha doskočila, pod lavici milovníka placek a vzal mu pytlík. Hned potom k němu přistoupil a povídal prosebným hlasem: " Tys mi, bratříčku, nabízel placky, tak mi je dej."

Postižený sáhl do lavice, ale placky tam nebyly. Axjutka mu spílal: " Ty prase! Slíbíš a nedáš. Já ti to oplatím!" a odešel od něho. Chřípš se mu vzdouvaly jako plachty a na jeho tlamě se zračilo vědomí vlastní síly ve zlodějství. Za půl hodiny přistoupil k okradenému a zeptal se: "Nechceš placku?" Axjutka držel placku na dlani. " To je ta má?" - " Ne, to mi poslala moje maminka!" - " Ty dobytku nemáš vůbec matku." Takový byl Axjutka. Obzvláště byl mistrem ve vyměňování nožů. Uvedem zde ještě jeden zajímavý seminářský zvyk. Obvykle někdo vykřikl: " Kdo si chce vyměnit nožičky?" Když se ozval nějaký zájemce, začal mezi nimi následující šejdířský čachr. Oba si navzájem ukázali pouze špičky nožů a musilo se uhodnout, stojí-li výměna za to, abys nedostal místo dobrého nože špatný. A mistrem právě v těchto čachrech byl Axjutka.

Jsme přesvědčeni, že ho trestnice nemine. Po vyloučení ze školy se usadil nejprve v zájezdním hostinci, kde za tři kopějky denně s noclehem a se stravou krouhal zelí, zatápěl v kamnech, zadělával chleba a konal jiné domácí práce. Ale brzo ho omrzela poctivá práce, okradl svého zaměstnavatele a utekl. potom ho občas potkávali, jednou byl v podrjasníku, po druhé v selském kožichu, po třetí ve fraku - zkrátka ze školního zloděje se stal podvodník a taškář. Když získal praxi v deváté škole (tak nazývali staří seminaristé školu životních zkušeností, která následovala po osmitřídním učení v semináři), vstoupil do služby jako kostelník, ale brzo byl pro chlast a výtržnosti (vytloukl okna v domě městského hejtmana) vypovězen na těžkou nucenou práci do nějakého chudého kláštera. Když si odbyl církevní pokání, Axjutka nastoupil na místo chrámového zpěváka, ale zkrátka div nebyl stíhán pro

loupežnou vraždu. Axjutka musil změnit církevní hodnost za občanskou . Nejzávažnějším přečinem, který Axjutka spáchal, byl pokus o podřezání bývalého představeného kněze, který měl dozor nad několika farami. Z toho zločinu byl podezříván. Byl to hrozný člověk, ale předem lze říci, že mu zbývala jediná vyšlapaná cesta - Vladimirovka, po níž kráčí sta našich zlosynů, a mezi těmi bude jednou Axjutka jedním z nejnenapravitelnějších.

Nyní se vrátíme k ostatním.

Draví seminaristé se rozběhli na všechny strany. Stará, otrhaná ženská, bývalá frejířka nejnižšího druhu, kterým se říkalo noční krysy, prodává na ulici oschlé oloupané citrony, pukající jako vyschlá hlína, perník, šedé housky a jiné nestravitelné odpadky, aby uživila své sešlé tělo. Sotva spatřila vracející se seminář, přikryla hned špinavým hadrem a děravou zástěrou své nahnilé, suché pokrmy jako samička chránící své mládě před blížícím se vlkem.

Jednou ji okradli, ale nyní se seminaristům nepodařilo štípnout ani jedinou tvrdou housku zpod hadrů věkem sešlé ženy. Seminaristé se tentokrát omezili na láteření a nadávky, kterými častovali nebohou.

Na jiném místě se jim však zlodějna podařila.

Pekaři otevřeli vysoké a široké okno. Na prknech se kouří z právě upečených žemlí. Ačkoliv bystré, lišácké, zlodějské oči seminaristů hned vyčihly, že tu bude těžko přizvít se, přesto hoši očichávají místnost a s radostí objeví, že v druhé místnosti pekárny je na prknech rozloženo syrové těsto. Pekaři neočekávali na tomto místě přepadení a nechránili je před zloději. Seminaristé se pod velením loupeživého Smrad'ocha připlížili k pekárně a shrabovali těsto a cpali je do kapes dlouhých kabátů a kalhot. Jak zaslechli kroky pekařů, v tu ránu se vytratili a za chvíli nebylo po celém tržišti po nich ani stopy. Namane se otázka, na co upotřebili seminaristé syrové těsto - což je snědí syrové? Ne, šikovně je upekou na zámyčkách rour u kamen ráno vytěných, a i když bude plné sazí - nevadí! - i to půjde seminaristovi k duhu. Nyní povíme ještě o jedné příhodě.

Cestou domů zašli tři repetenti ke svému kamarádovi, zpěvákovi, který byl ze semináře vyloučen. Zpěváka našli ležícího v posteli se stršnou kocovinou po včerejším chlastu. Čekal, že co chvíli přijde švec pro tři ruble, které mu byl dlužen. Včera večer se dušoval a zapřísahal bohem a všemi svatými, že svůj dluh okamžitě splatí, ale z peněz mu zbyla jen polovina.

" Co teď počít, bráškové?" zvolal ustrašený zpěvák.

" Pojď honem sem!" odpověděl mu jeden z repetentů.

" Na co?"

" Ušijeme na něho boudu. Honem se polož na stůl."

" Proč si mám lehnout?"

"Nemluv dlouho a lehni si!"

Přitáhli stůl do předního kouta pod obrazy svatých. Zpěvák se položil na stůl, v jeho hlavách rozsvítili svíčku, přikryli ho bílým prostěradlem , jeden repetent vzal žaltář, přistoupil k ležícímu a řekl mu:

" Umři!"

Ten se stavěl mrtvým. Seminarista začal nad ním číst žalmy ze žaltáře jako nad nebožtíkem, rozšklebiv tvář do velkopostního šklebu. Vešel švec a jakmile zaslechl jednotvárný zpěv, pochopil, že vstoupil do příbytku, kde je mrtvý. Nábožně se pokřižoval.

" Kdo to umřel?" zeptal se.

" Kamarád," odpověděli mu smutně.

" Kdopak?"

" Jezevec."

Švec se nejprve podrbl na zátylku a pomyslí si: " Eh, mé penízky jsou v tahu!" Ale potom ho to dojalo a řekl seminaristům:

" Vždyť mám ještě u nebožtíka dlužek, pánové, ale Bůh s ním, je hřích vymáhat dluhy na mrtvém."

" Je vidět, že jsi dobrák od kosti!" dostal v odpověď. " abychom se přiznali, nemáme ani zač ho pohřbít. No, a když jsi začal, bratře, dobrý skutek, tak ho dokonej: dej ještě něco na zádušní mši za toho chudáka." Švec vytáhl poltinik a dal jim ho. Poděkovali mu. Ševci se přirozeně zachtělo podívat se na mrtvého. Pokřižoval se a řekl:

" Nechte mě, abych se na něho podíval."

Jezevec dělal tak mistrně mrtvého, že ho mohli rovnou odvézt na krchov. Odkryli jeho obličej: byl po opici bledý a měl mrtvolný vzhled. Švec přitiskl podle pravoslavného obyčeje rty na zpěvákovo čelo a ten zastrouhal pod prostěradlem mrkvičku a v duchu si myslil:

" Tos naletěl, ty svíčko!"

Když švec odešel, mrtvý obživil a s divokým chechtotem vyskočil na stůl.

" Nyní se, chlapci, dáme do hostiny za zemřelé."

" Čtvrtku vodky!"

" Okurku a slanečky!"

V malé chvíli bylo všecko na stole, a ta veselá chasa slavila vzpomínkovou hostinu a tryznu za lehké odpočnutí božího sluhu Jezevce za zpěvu různých církevních chvalozpěvů, za smích a vtipů.

Seminaristé s vítězoslávou a hrdostí vyprávěli jeden druhému o této příhodě. Ale ten příběh jen tak hladce neskončil.

Za měsíc, bylo to navečer, potkal švec Jezevce.

Jezevec neztratil ani teď duchapřítomnost.

Zkřížil ruce na prsou, zasvítily očima, hrozivě se přiblížil k ševci a zaúpěl divokým hlasem:

"Nespravedlivci ať zahynou!"

Švec ztratil rozvahu: zdálo se mu, že vidí nebožtíka přicházejícího z onoho světa, aby ho potrestal za to, že se odvážil přijít k mrtvému upomínat o dluh. Pokřížoval se a s hrůzou práskl do bot, upaluje kam ho oči vedly. Potom dlouho vypravoval, jak k němu přišel umrlec a chtěl ho odvléci div ne do horoucích pekel.

Tento případ potěšil seminář ještě více.

Poslední skandál z lázeňských dobrodružství seminaristů:

Měchošlap se zlodějsky kradl po tržišti a tu spatřil, že v perníkářském krámkě jsou dveře dokořán, a nahlédl do nich.

Spatřil v něm obchodníka, který stál v zadním koutě zády ke dveřím. Měchošlap nebyl taktik, nýbrž strateg, a proto se bez jakékoliv úvahy bleskurychle vrhl na jeden z vyrovnaných bochníků perníku, obrovský jako kolo, a vyběhl s ním z krámu. Hned za ním se vyřítily obchodník a křičel. "Loupež!" Měchošlap běžel pod těžkým břemenem pomalu a byl v postavení člověka, kterého co chvíli mohou uhodit přes hlavu. Použil tohoto strategického úskoku: vyčkal, až obchodník k němu doběhl, zdvihl nad hlavu bochník a praštil jím obchodníka do obličeje. Potom se dal na útěk s kusem perníku, který mu zůstal v ruce.

Měchošlap byl podivuhodná bytost. Nebyl to ani zloděj, nýbrž dokonalý loupežník. Vědělo se, že jednou, když vyšel z kostela, chytil prvního psíka, který se mu namanul, rozrazil mu hlavu o patník a potom svůj hrdinský čin zajedl lojovou svíčkou. Za to ho chtěli na smrt zmrskat. Ale protože byl právě pašijový týden a velikonoční svátky, byla exekuce odložena na den svatého Tomáše. Když nadešel den trestu a do třídy vstoupili čtyři vojáci se školním inspektorem a celou otepí prutů, Měchošlap zablýskal jako dravec očima, stiskl zuby, energicky sevřel pěsti, vrhl se k otevřenému oknu a s kočičí mrštností na ně vyskočil. Třída byla ve druhém poschodí.

"Jen se přiblíž a rozbiju si hlavu o kamení!" zvolal. Na inspektorovo přemlouvání, aby se podrobil, odpovídal, že se vrhne dolů s výšky druhého patra a tím potrestá představenstvo. Inspektor si odplivl a odešel. Měchošlapovi dali pro tyto divočiny vlčí pas.

Je známo, že později on, Axjutka a ještě jeden výtečník pracovali v kovárně jako pomocníci. Měchošlap mistrně bušil na kovářské anvilu a tím si vydělával groše podle svého gusta zároveň se svými přáteli. Jednou vnikl do cizího dvora, rozbil tam drožkářův vozík a všechno železo odtáhl do své kovárny. Svou kariéru skončil jako kostelník a stal se opravdovým učitelem svého duchovního. Zde máte veselý obrázek dne koupele seminaristů v lázních; v tomto vyprávění jsou uvedeny jen holé fakty. Není přibásněno ani slovo, mluví samy za sebe.

Po lázni, když snědli seminaristé všechno co ukradli, byli v dobré náladě, rozdávalo se méně klofců a pohlavků, řidčeji se udílela celková pomazání a ve třídě bylo poměrně ticho a klid.

V Kamčatce se sešlo několik seminaristů a vypráví si o starých časech a o seminářských hrdinech té doby.

" Eh, pánové, copak to bývalo za stara takové!"

" Za starých časů žili dědové veseleji než jejich vnuci."

" Zato do nich bušili jak do žita, bratře," řekl Mitacha.

" Je to možné?"

" No, povím vám o jednom případě."

" Tak vyprávěj, vyprávěj, Mitacho."

" Ale nepřerušujte mě."

Mitacha se dal do vyprávění:

" Byli tu u nás v semináři tři bratři: Tlachal, Míle a Taškář. Byli to proslulí siláci a většinou se zabývali šitím bot. Dvakrát se vypravili s kamarády do města, aby si venku pořádně dali. No, zahejřili si jak se sluší a patří. Když se vraceli do semináře, hulákali a zpívali tak hlučně, že je bylo slyšet na pět ulic. Potkali se s kozáky. Ti jim poručili, aby mlčeli. Naše bratrstvo jim začalo spílat a nadávat. Nastala rvačka. Seminaristé jim napráskali, co se do nich vešlo, a utekli do školy s jistotou, že věc zůstane pod pokličkou. Ale ne, druhého dne začalo pátrání. Všecko vyšlo najevo! A to vám byl vejprask! Mrskali tehdy pod zvonečkem (nejkřutější trest - Rektor, inspektor, učitelé a žáci vyšli na dvůr, školník zvonil na zvonec a nešťastníka mrskali, až ztratil vědomí), uprostřed dvora, zleva i zprava, po třech stech ranách."

" Bratříčkové, i já vím o ..." pronesl kdosi.

" Řeklo se, že se nesmí skákat do řeči!" zarazili ho.

" Ty potvoro!"

" Hovado!"

" Ty Mazepo!"

Bylo pozoruhodné, že slovo Mazepa bylo v semináři nadávkou, ačkoli bylo historického původu; ale v době, o níž vyprávíme, z pěti set lidí vědělo sotva pět, že byl na světě nějaký Mazepa. Mazepa říkali většinou těm, kdo měli tlamu jako meloun. V semináři bylo všecko svérázné a originální. Seminarista, který přerušil vyprávění, umkl.

" Nu a co bylo dále, Mitacho?"

" Tak poslouvejte. Všichni žáci se shromáždili na dvoře, přišel inspektor, přišel hlídač, a byla přinesena objemná otep napařených prutů. Tlachal, Míle a Taškář stáli mezi žáky. Seminaristům se podařilo dát jim před mrskáním půl štofu (štof - 1,5 l) vodky. Roztáhli Tlachala, potom Míli, potom Taškáře. Ale ačkoli je mrskali opilé, ačkoli se kousali do ruky, až jim krev tekla, musili je po výprasku polévat vodou a polomrtvé je odtáhli na zíněnce do špitálu. Takhle se valchovala kostra."

" A proč se kousali do ruky?"

" Ty piková sedmičko!"

" Ty pikové eso!"

" To je tak, když se zakousneš do ruky, mírní to bolest: koušeš se do ruky, ruka sice bolí, ale ty v té chvíli necítíš, jak ti pruty drásají záda!"

" Tehdá se vám, bratříčkové, přihodila podivná věc."

" Tak povídej."

" Tomu bití byl přítomen také jeden žák, který právě přišel z domova, kde ho maminka hladívala po hlavice, a tady viděl, že hladívají po jiném místě. Byl to maličký, hubeňoučký a bledoučký chlapec, jedním slovem vůbec žádný seminarista, ale taková chamradina. Jak zhlédl takový slavnostní cajmrsk, div nevypustil strachem duši. Začal se pilně učit a den co den dával pozor, aby nedostal bití. Když někomu nakládali, bledl a celý se třásl. Učitel si toho povšiml a začal ho nenávidět, protože nesnášel, když někdo pod pruty řval. tu dostal učitel nápad, jak by vyzkoušel, jaký je ten nováček při trestu. Použil jedné příležitosti a tak nováčka zmrskal, že si potom nárezu dlouho vytahoval z těla kusy prutů. Ten hoch po výprasku omdlel. Tím poštvál na sebe učitele tak, že ho pronásledoval jako ďábel a po každé ho ukrutně zmrskal. Takový těžký život nemohl seminarista vydržet a pokusil se uprchnout ze semináře. Chytili ho. Tu se chtěl nejprve oběsit, ale potom vytáhl z kapsy nožík, rozřízl si ruku a vlastní krví napsal na kousek papíru: " Ďáble, prodám ti svou duši, jen mě zbav toho mrskání."

Posluchači poslouchali neobyčejně napjatě.

" S tímto kouskem papírku," pokračoval Mítacha, " zalezl v noci ve dvanáct hodin pod kamna. Neví se, co se tam s ním dělo, ale vytáhli ho odtamtud polomrtvého. Tvrdil, že viděl čerta. Když se představenstvo dovědělo o tomto jeho povedeném kousku, dalo ho zmrskat pod zvonkem, a po té strašné exekuci byl prý odnesen do špitálu, kde odevzdal duši bohu."

Takové vyprávění zapůsobilo i na otrlou představu seminaristů. Všichni zmlkli a hluboce se zamyslili. Žáci pochopili a v té chvíli si obzvláště jasně uvědomili; že by i oni při tom svém mizerném životě prodali občas duši čertu. Když dojem poněkud zeslábl, někdo se zeptal:

" Kdo z vás, bratříčkové, viděl ďábla?" Nikdo se neozval.

" A viděl někdo z vás plivníka?"

Vyšlo najevo, že mnozí viděli plivníka, a když ho někdo sám nespáčil, znal několik lidí, kteří ho viděli. Předsudky a pověry byly v semináři zrovna tak silně zakořeněny zrovna jako mezi prostým lidem: věřili zde v lasní muže, domácí skřítky, vodníky, rusalky, vědmy, čaroděje, zaklínání a tajemná znamení. Zkrátka tato stránka seminaristické osobnosti vyjadřovala hlubokou nevzdělanost, kterou představenstvo nehodlalo vymýtit, protože samo nebylo vždy prosto pověrčivosti.

Seminář měl dokonce svou domácí kabalistiku. tak věřil celý seminář, že vyjme-li se z brkového pera vyschlá dřeň a položí - li se do knihy, zapomeneš úlohu z té knihy; položíš -li spícímu takovou dřeň pod slamník, spáše hřích, za který bude nucen políbit Mořského ďasa.

Pokládalo se za neprozřetelné nechat knihu po učení otevřenou, protože potom úlohu zapomeš. Když někdo klamal, že přichází učitel, křičeli na něho: " Co lžeš, ty holoto? Chceš, aby přišel zlý?" Na to, aby učitel nevyvolal, používali někteří seminaristé vyzkoušeného prostředku - drželi se některou část svého těla... Jeden čas měla škola také svého domácího kouzelníka. Byl to žák, který do semináře přišel z Kyjeva; byl to jakýsi Běgutí. Říkali mu tak proto, že když vyprávěl, tu místo " běželi, běželi" říkal - " běgutí, běgutí."

Hádával, kolik krav má kdo ve vsi, kolik má sester, kolik peněz v kapse a jiné věci. Mnozí mu vážně věřili.

Zmíníme se ještě o jednom šejdířském kousku, který Axjutka provedl Griškecovi. Axjutka už po celý týden přemlouvá spolužáky, aby Griškecovi dávali najevo, že ho vážně považují za kouzelníka. Když se na tom shodli, tu se mnozí seminaristé obraceli na Griškece se žádostí, aby jim hádal z ruky a předpovídal budoucnost. Griškec to nejprve považoval za vtip, ale spolužáci hráli svou úlohu tak výborně, že nakonec přijal griškec jejich názor za bernou minci. Vyděsilo ho to a úpěnlivě je prosil, aby ho nepokládali za čaroděje. Ale když poznali jeho strach a zmatek, zdvojnásobili své dotěravé naléhání. Griškec div neztratil rozum. Když Axjutka seděl vedle něho v jídelně a prosil ho, aby ho naučil čarování a věštění, griškec se obrátil na inspektora s těmito slovy: " Na mou duši, já neumím čarovat, pane inspektore. copak bych obtížil svou duši takovým hříchem?" Křížoval se a tvrdil, že vše je pouze holá lež a výmysl Axjutky.

Pro besedy seminaristů byli čerti a zlí duchové nevyčerpatelným zdrojem vyprávění.

Ostatně opět jsme nepozorovaně přešli ke vzpomínkám na staré časy. Uvedeme dva příběhy.

Představenstvo zakázalo žákům koupání ve volné řece a z jeho rozkazu pronásledovala policie seminaristy. Když se dozorce dopídil, že rozkazu není dbáno, rozhodl se, že někoho stůj co stůj nachytá a přiřzene před představené. Tlachal, Míle a taškář se rozlítli, přemluvili ještě několik spolužáků a naschvál se šli druhého dne společně vykoupat do řeky. Tu se náhle přihnal dozorce, a dopadl je na místě činu; ale seminaristé se na něho vrhli, povalili ho, zacpali mu ústa, aby nemohl volat o pomoc, a hodili ho do řeky. když ho vytáhli, zavázali mu nohavice kalhot kolem vysokých bot, takže z nich vznikly dva pytle, do nohavic nasypali písek, potom ho za bujarého chechtotu zanechali na místě a utekli domů. Nešťastník se dlouho zmítal, nemoha vstát ze země. Když ho vyprostili, zařekl se, že už nebude nikdy pronásledovat žáky. Jeden ze třídy měl slavit svátek, ale peněz bylo všeho všudy pět rublů. Jde náš ubožák se svými kamarády po břehu řeky a naříká. Na jednom místě narazili na hlouček dělníků, kteří vystoupili ze své nákladní lodi a vařili si na břehu kaši. - " Dobrou chuť!" popřáli jim. - " Přisedněte a pojezte s námi!" - " Ale jaképak je to jídlo bez vodky?" - " Kde ji vzít?" - " Tady jsou peníze, " řekl seminarista a podal jim na půl vědrovky. Mužici se zaradovali a hned šli koupit vodku. Seminaristé je opili, a když šli spát do lodě, pustililod' po řece a prodali ji i s mužiky.

Takové příběhy a vzpomínky o bohatýrských činech poslouchali žáci vždy ochotně a strašně se jim líbily.

Ale zvonek zazvonil a začalo vyučování.

Řekli jsme, že začíná vyučování. Začíná takto:

" Chytil jsem veš!" prohodil jeden z Kamčatčanů.

" Zaprší též."

" Já chyt dvě hloupý."

" Napadnou kroupy."

" Čtyři jak strom."

" Bací tě hrom."

Jeden repetent začal ze sebe nesmyslně a mlaskavě vyrážet, jako by byl pytleem praštěný:

" Jedna - dvě - Ivan jde, tři - čtyři - kam míří, pět a šest - zaťal pěst, sedm - osm - nemá rozum, devět - deset - jde se věšet." Potom vytáhl druhý repetent z holínky tabatěrku z březové kůry, zapěl strašným hlasem nějaký chvalozpěv a šňupl si, až mu v nose hvízdlo. Ve škole se rozšířilo šňupání velkou měrou. Nebylo to ani jinak možné. Při studiu svítilo mdlé světlo lampy o třech hořácích, které mělo stačit pro sto, ba i více lidí. Těm se dělaly ze špatného světla mžitky před očima, ale když si řádně šňupli, hned se jim na chvíli vyjasnilo. Při vyučování, které bylo rozděleno na lekce trvající vždy dvě hodiny, uspávaly jednotvárné odpovědi žáků třídu a ukolébávaly ji do nepřekonatelné dřímoty. A když si vzal žák šňupeček, oči chtěj nechtěj prohlédly. Představenstvo šňupání tabáku zakázalo, ale seminaristé o tomto zákazu nechtěli vědět. Tabák kupovali od Zacharenka, který ho mlel z machorky, a proto ho mohl lacino prodávat. V semináři se také šňupalo různým způsobem. Šňupali ze štipce, z púrášku a zvláště pozoruhodný byl takový šňupeček, když se tabák rozložil po ukazováku až k hřbetu ruky a jedním silným vdechnutím se vtáhl do nosu. Uzavíraly se sázky, kdo vtáhne do sebe největší dávku jedním šňupnutím, a stávalo se, že ohnivý šňupák, který se odhodlal k šňupci nad své síly a vdechl všechn tabák do sebe, omdlel.

Seminaristé sehráli ještě před příchodem učitele hru na barvy. Zvolili ze svého středu anděla a čerta, vybrali i hospodáře a ostatním hráčům dali jména různých barev, která se neprozradila ani andělovi, ani čertu. Tu přichází anděl a klepe na dveře.

" Kdo je tam?" ptá se hospodář.

" Anděl."

" Co tu chceš?"

" Jdu si pro barvu."

" Pro jakou?"

" Pro zelenou."

" Kdo je zelená barva, půjd e sandělem."

Potom přichází k hospodáři čert, vybírá si barvu a odvádí ji s sebou. Tak pokračují, dokud nejsou všechny barvy rozebrány,. Pak se seřadí síla andělova po hospodářově pravici a ďáblova síla po levici. Utvoří s eřetěz tak, že vždy zadnější chytne předního kol pasu, anděl s

čertem se chytí za ruce - všichni spustí pokřik - a nastane přetahování. Zápas byl úporný, ale čert přesto zvítězil.

Pojednou se otevřely dveře. do učebny vstoupil vysoký pán ve skořicově hnědém plášti. Všichni ztichli. Byl to učitel Ivan Michilovič Lobov (Lobov je vlastně přezdívka, jako i ostatní jména učitelů, neboť pomjalovskij ve svých obrázcích nevedl pravá jména učitelů, jako nevedl, že jde o Alexandro- něvskou duchovní školu. Lobov je odvozeno od slova lobnyj- popravní / popravčí/ , Dolbežin od slova dolbež- biflování / Biflovačka/, Livanov od slova livan - kadidlo. Baťka je rusky táta.). Censor předříkal otčenáš. Hoši stáli a čekali na povel sednout. Usedli. Veliký pedagog přistoupil ke stolu a sedl si na špinavou židli. vzal do ruky zápisník. Mnozí se zachvěli. Lobov chvíli mlčel a pak vykřikl:

" Axjutko!"

" Zde," ozval se směle axjutka.

" Ty zase?"

" Nemohu se učit."

" A dosud jsi mohl?"

" Nyní nemohu."

" Ke kamnům!...Na oblak s ním!"

Axjutka učitele rozzlobil. Prováděl mu takové kousky, jakých se nikdo neodvážil. Tento částečně již vylíčený zloděj měl úžasné schopnosti, ohromnou paměť a byl jistě nejnadanější ze všech žáků ve třídě; stačilo mu, když si dvakrát přečetl úlohu a odpovídal slovo za slovem. Lehce se učil, ale když ho to popadlo, nechal učení a tím popuzoval učitele k zlosti. Mrskali ho,ale výprask nepomáhal. Tu ho posílali do Kamčatky. Ale jen dosáhl toho , co chtěl; zase ae pilně učil a překládali ho opět do první lavice. Ale ještě se tam ani neohřál, a už zpíval:

Aj luli, luli, luli!
V zápisníku samé nuly!

Po takovém zpěvu Axjutka už na knihu nesáhl. Znovu dostal výprask. U Lobova přecházel několikrát z Kamčatky do první lavice a zase zpět. Nakonec se Lobov rozlítíl a hromově se ozvalo jeho - "na oblak!" V tu ránu vyskočili čtyři hoši, chytli Axjutku, svlékli ho, uchopili ho za ruce a za nohy, takže visel ve vzduchu a zprava i zleva začaly svištět pruty. Axjutka zaúpěl a přesto křičel:

" Nemohu se učit! Na mou duši nemohu!"

" Položte mu pod nos knihu." Položili.

" Teď se uč!"

Tentokrát Axjutka nelhal, když křičel, že se nemůže učit, protože se na něho sypaly rány. Učitel si to také uvědomoval, ale přesto ho nechal dosti dlouho viset nad knihou.

" Pusťte to hovado."

Axjutka se dobelhal do Kamčatky. " Nasolte mu dvojnásobnou porci!"

Spolužáci vyskákali z lavic, vrhli se na Axjutku a pustili mu do hlavy broky, to jset klofce. Axjutka zavyl:

" Třeba mě zabte, ale nemohu se učit."

Lobov míval ve zvyku vcházet do třídy s dlouhým březovým bičíkem. Vstal, přistoupil k Axjutkovi a přetáhl ho bičíkem přes záda shora až dolů, až Axjutka bolestí zaúpěl:

" Na mou duši nemohu!"

Lobov se pomalu uklidňoval a vyučování šlo obvyklým pořádkem. Za nějakou chvíli zvolal:

" Censore, kvas!"

Censor běžel pro kvas. Lobov upíjel pomalu z oloveného korbílku kvas, prohlížel zápisník, vyvolával žáky a určoval, kdo si má jít ke kamnům pro výprask, kdo k tabuli klečct, kdo musí klečct na hraně lavice, kdo nedostane oběd, kdo nesmí jít do města. Lobovova třída byla vyšperkovaná všemožně rozestavenými figurami. Potom zkoušel žáky, kteří dovedli úlohy, opravoval vyvolaného, když neodříkával slovo za slovem, a zapíjel seminářskou moudrost silným kvasem. Sedával obvykle v galoších, ve vyrudlém pláští, který vůbec nesvlékal. Když vyvolaný dořikal úlohu, Lobov vytáhl z pláště velký piroh a s chutí a hltavě jedl. Seminaristé sledovali požíraný piroh s lačnou chtivostí. Takto Lobov obvykle snídával při vyučování, spojuje duševní zážitek s tělesným.

Když vyzkoušel pět žáků, přicházela na něho dřímota, až konečně usnul a tiše chrápal. Vyvolaný žák musil čekat, dokud se velký pedagog neprobudí a nebude pokračovat ve zkoušení. Lobov nikdy nevysvětloval učební látku - to prý by ještě scházelo, jen nehtem zaškrábal v knize odsad' až podsad' a ponechával žákům, aby se úloze naučili na příště, to jest na příští hodinu.

Co myslíte, dostával tento velký pedagog v mládí málo či až příliš mnoho bití? Nosem velkého pedagoga si tichounce pohvizdoval Morfeus a žáci, kteří za trest klečeli na kolenou nebo stáli na hanbě, toho využili. Nastal tlumený hluk a začaly nevinné seminářské hry v dámu, v apoštoly (karty), štípance, klofce a jiné kratochvíle.

Zazněl zvonek, učitel se probudil a po obvyklé modlitbě a po učitelově odchodu nastal ve třídě obvyklý povyk.

Další hodinu byla latina, které vyučoval Dolbežin. Dolbežin byl také náramně vysoký člověk; byl to souchotinář, strašně vznětlivý, až do krajnosti přísný. Nikdo si netroufal s ním žertovat, ve třídě spíal a nadával tak neslušně, že to nelze ani opakovat. Považoval za svou největší povinnost dát během školního roku spráskat všechny žáky - i pilné a tiché, aby žádný neušel prutům. Posedl ho běs jakési seminaristické nenávisti, když shledal, že přesto v jeho třídě zbyli na konci školního roku dva žáci, kteří dosud ušli výprasku, protože se chovali svrchovaně opatrně. Nebylo možné je při něčem nekalém přistihnout, ale on nepřestával usilovně vyhledávat příležitost.

Jednou už propustil svou třídu a žáci vesele očekávali zazvonění, když se pojednou Dolbežin objevil pět minut před zazvoněním na konci školního dvora. Jeho tvář byla vztekem stažená (byl na mol opilý) a vpíjel se očima do oken své třídy. Mnozí seminaristé měli malou dušičku.

V té chvíli jeden z těch dvou nezmrskaných vyhlédl oknem a potom se rychle skryl ve třídě.

V zápětí se dolbežin vrátil do třídy a rozkřikl se: " Jeleonskij!"

To byl jeden z těch dosud nezmrskaných. Jeleoskij, třasa se po celém těle, k němu přistoupil. Dolbežin ho udeřil pěstí do obličej, až mu z nosu vytryskla krev. Leleonskij neproněs ani slovo. Bledý a třesoucí se nesmyslně zíral na učitele.

" Napraskat mu!"

Jeleonského sešlehali. Zbýval jediný seminaroista, který dosud nebyl mrskán. Ale toho nakonec zbil Dolbežin sám, když byl v nejveselejší náladě.

" Drahoušku," řekl mu jednou a byl samý úsměv, " jdi k prahu."

" Ale za co?"

" Za to, že ti ještě ani jednou nenašlehali."

Seminarista se ani neodvážil omlouvat a říci, že to není důvod k výprasku, a šel k prahu.

A tak nezbyl ve třídě ani jediný žák, který by ušel výprasku.

Ale přesto přese všechno bylo těžké uvěřit, že si Dolbežina seminaristé nejen vážili, nýbrž že ho dokonce milovali. On sám jako by byl právě tak ztracený, takový nenapravitelný. Nemohl ani cítit " městské", tak jako žáci, a jednomu seminaristovi z města dal sprostou přezdívku; udavače, který k němu přišel s udáním, div neutloukl k smrti. Seminaristé jako Goroblagodatskij byli jeho miláčkové. Jednou se Blecha rozhodl, že třídu ohromí a pod Dolbežinovými pruty mlčel, jako by ho ani nemrskali. Dolbežin ho přede všemi nazval chlapíkem , zatím co ho Lobov za stejné chování dal vyzvednout na oblak a potom mu posypal tělo rozsekané od prutů solí. Dolbežin nepřijímal od rodičů úplatky a byl tak poctivý a čestný, že žákům četl známky, které jimběhem roku dal, a těm, kteří se ucházeli o vyšší místo, dovoloval pořádat disputace. A právě za to byl u žáků ve veliké oblibě.

Dnes se ve třídě sběhly jen dvě příhody. Byl vyvolán Kopyto. Vzal latinskou učebnici a chtěl překládat v lavici.

" K tabuli!" řekl Dolbežin.

U tabule se hůře odpovídalo než v lavici, kde žáci napovídali a kde vyvolaný mohl zachytit i nejtíší zvuk, nebo když zašilhal stranou, uhořl slovo podle pohybu spolužákových rtů. Kopyto šel k tabuli. Zde shořel a jedno místo nemohl přeložit.

" Tak to není!" upozornil Dolbežin. Žák přeložil jinak.

" Chyba."

Kopyto opět změnil překlad. " Ke kamnům!"

Kopyto dostal jen deset ran. Už měl radost, že tak lehce vyvázl, chystal se jít do lavice, když v tom slyšel Dolbežinův hlas:

" Znovu překládej!" Kopyto znovu přeložil.

" Ještě jednou ke kamnům!"

Kopyto dostal nových deset ran a opět musil překládat. tentokrát se přiznal, že nemůže najít novou variaci, a hned slyšel:

" Ke kamnům!" Nových deset ran a znovu musel překládat. Kopyto vši silou a mocí namáhal paměť a rozum. Nic naplat - nešlo to.

" No! řekl Dolbežin a jeho ukazovák se zvedl směrem ke kamnům. Kopytovy schopnosti byly ve strašném napětí, mozek mu pracoval na sto koňských sil a tu se mu jako záblesk shůry utvořila v hlavě nová variace. Řekl ji.

" No, konečně!" pochválil ho Dolbežin. " Stačí. Táhni do lavice. Syp se, ty zabeďněné poleno!"

Hned nato vyvolal Dolbežin Trezorku. (Trezorka je jméno davané obvykle psům)

" Máš připravená slovíčka?"

" Ne."

" Cože? Pokolikáté už?"

" Přejete -li si, napíšeš je," odpověděl Trezorka pohotově.

Trezorka byl z města a zvykl si na dost volné chování. Jeho nevázanost Dolbežina rozlítla. Zbledl, na čele mu naběhly žíly.

" Ach, ty mizero!" vykřikl a silnou rukou zvedl tlustý Kronebergův slovník. Slovník se vznesl do vzduchu a prolétl třídou; jen o málo a - byl by dopadl na hlavu smělého chlapce. Potom láteřil a plival a v jeho souchotinářských plicích zabublaly hleny; drzost ho překvapila, ale bůhvíproč se neodvážil zmrskat trezorku - jistě jen proto, že trzorkův otec byl dost významnou osobností ve městě. A skutečně jednou došlo k vyšetřování, které však nijak neskončilo. Po tomto výstupu se ve třídě rozhostilo mrtvé ticho. Všichni se třásli. Jen bezstarostnému Karasovi, který ještě k tomu seděl v první lavici, před očima rozzuřeného učitele, se nějak šikovně podařilo usnout. (Žák Karas, poprvé zde vystupující, je autor. Pozn. přepisujícího) A tu ho pojednou učitel vyvolal; neslyšel učitelův hlas a dále tiše pochrupával. Vedle něho sedící seminarista ho šťouchl, ale už bylo pozdě: učitelovi zablýskla očka.

" Ke kamnům!"

" Nemám metly," hlásil sekundátor.

" A čím jsi před chvílí vyplácel?"

" Ty se zlámaly."

" Jdi pro nové."

Karas se mezitím zapřísahal a dušoval, že vstal ve tři hodiny, aby se připravil, ale že ho bolí hlava; ve skutečnosti zblbnul z hodiny latiny a jeho karáskovské oči se začaly ospalostí klížit.

" Já tě proženu!"

Přišel sekundátor, ale bez prutů. " Všecky metly došly," sděloval.

Učitel opět vzplanul, vstal a šel k lavici, kde seděl sekundátor. Našel čerstvé pruty. Karas zavřeštěl:

" Odpusťte mi to..."

Ale v té chvíli učitel zapomněl na Karasa a pustil se do sekundátora. Vzal svazek prutů za tenký konec a tlustým koncem ho začal mlátit přes záda, břicho, ramena i přes nohy.

Zazvonil zvonek. Zazpívali modlitbu k " Panence Marii..." Prozatím byl Karas zachráněn. Tento učitel, který se rozlítil na trezorku pro umírněně drzou odpověď, odpouštěl a dokonce vítal drzosti daleko větší. tak jednou při veřejné zkoušce byl vyvolán Viks. Dolbežin mu pod stolem ukázal pěst a procedil tiše skrze zuby: " Jen zaplav, a já ti..." Viks mu ukázal svou pěst a zašepal strašně nestoudnou nadávku. To učitele jen nesmírně potěšilo.

Nakonec byl Dolbežin cynik. S týňž Viksem vedl rozprávky a nejnestoudnějších a nejspinavějších věcech. Ten mu zcela otevřeně a bez obalu odpovídal a oba improvizovali nejspinavějším způsobem na různá themata.

Seminář navštívil jídelnu, " vyzunkal zelnou polévku a opět jde do své třídy." Krmili je bídne a nechutně; chlebová mouka se míchala s plevami, porce hovězího nejednou letěly z okna a potom hnily na dvoře; jediný uher sebral po každé asi šest porcí a snědl je. V polévce nacházeli malé bělavé červíky, v kaši myši trus. Jen za jednoho správce bývalo jídlo bezvadné, ale takový správce byl v semináři vzácností. (Ostatně později vzpomeneme i na tohoto správce.) Lobov měl shodnou povahu s Vrhcábem, Dolbežin s Goroblagodatským. Nyní přistoupíme k charakteristice třetí osoby, která vlastně nebyla uceleným typem, nýbrž směsí obou předchozích. tento pán se jmenoval Baťka.

Byl to učiněný krasavec s volně plynoucím, hlubokým prsním basem, Tváře - krev a mléko. Mezi jiným přednášel tak zvaný Řád, to jest nauku o bohoslužebných úkonech. Tuto liturgii vykládal nejpodivnějším způsobem. Místo aby dal žákům církevní knihy do rukou, místo aby je snimi názorně obeznámil a ukázal v nich, co se kdy a kde čte a zpívá - místo toho jim vydával lístečky, na nichž byla podle pořadu služeb uváděna jen první slova každého čtení a kostelní písně. Takových titulů byly celé archy psacího papíru. Učení a dření těch titulků nazpaměť bylo tak obtížné a tak nechutné, že je pouze čtyři z žáků, kterých bylo něco přes sto, znali zpaměti. Myslím, že je jasné, že to nebylo vinou seminaristů. Ovšem, mohlo se stát, že se seminaristé, aby učitele dopálili, spikli a neučili se úlohám, ale takové stávkové se nazývaly vzpourou a končily hrozným výpraskem celé třídy. Zde však nešlo o stávku, nýbrž o to, že

nebylo ani ve fyzických ani duševních silách žáků nadřít to všechno nazpaměť. Uvědomoval si to sám Bařka.

Ale přese všecko mrskal po řadě celou třídu, lavice za lavicí chodila ke kamnům. Ačkoli sekundátoři bývali v těchto případech zmíry shovívaví, bylo to jen k těm, koho si oblíbili. Sekundátoři byli velmi vynalézaví a ovládali své řemeslo dokonale a odborně. Když měl Bařka sekundátora v podezření, že nedbale a mírně seká, šel se přesvědčit, jak se mrská, a viděl, že tělo trestaného bylo poseto modrými pruhy: veškerý vtíp spočíval v tom, že sekundátor natřel pruty inkoustem a potom jimi lehce přetřel tělo; stačil jen slabý dotek, aby na těle vyskočil falešný šleh.

Čert ví, na co všecko se neplýtvalo žákovským rozumem! Stalo-li se, že tito tři učitelé měli téhož dne za sebou vyučování, tu býval jeden a týž žák několikrát mrskán. Tak jednou byl Karas za den čtyřikrát bit (během školního života zcela určitě nejméně čtyřistakrát.) Běda, když přišel Bařka do třídy opilý. Tu jeho obličej býval bledý a černé ohromné oči obzvlášť hluboké a lesklé. Dnes se to neštěstí přihodilo! Všichni se zachvěli, jakmile vstoupil. Z jeho obličejů vyčetli, že bude tuze zle. Vzal do ruky zápisník. Třída prožívala strašnou mučivou chvíli. Bařka vyvolal Elpachu. Elpacha, třasa se po celém těle, s maličkou dušičkou šel k tabuli.

" Já..." hlas se mu zlomil.

" Co ty?" zeptal se ho klidným, ale hluboce soustředěným a zlověstným hlasem Bařka.

" Já...mám...dnes...svátek..."

" Tak ti blahopřeji!" Jeho oktáva klesla o dva tóny hlouběji, srdce se mu rozlítilo krutostí a ozvaly se v něm krvelačnost a dravčí pudy... V té chvíli byl děsivě strašný.

" Byl jsem..." potichle pronesl trpitel, " v kostele..."

" Dobrá věc!"

" Proto jsem se nemohl naučit úloze..." pokračoval pohaslým hlasem Elpacha, vida, jak z mrtvolně bledého obličejů zírají na něho upřeně nehybné, soustředěnou nenávistí sršící oči...

" Ty si myslíš, že se tvůj anděl na nebesích raduje?"

Elpach mlčel; v srdci mu vzklíčila slabá naděje, že dnes nebude trestán, protože se někdy Bařkův hněv vybíjel v mravouce, kterou se dával unášet půl hodiny a mnohdy i déle. Elpacha čekal, co se bude dít.

" Pláče nad tvou leností." Elpacha se ani nehnul.

" Pojď sem!" týmž stejnoměrným, klidným hlasem opakoval Bařka. Elpacha k němu přistoupil.

" Klekni si zde vedle mne na kolena!" Třesoucí se Elpacha klekl.

" Tvůj anděl pláče, i ty zapláčeš. Polož mi svou hlavu na kolena." Ten to pomalu vykonal nevěda, co Bařka zamýšlí. Ale vzápětí hlasitě vykřikl a zvedl hlavu, drže se za ni oběma

rukama.

" Lež, lež!" řekl mu Baťka.

Proč Elpacha vykřikl? Proto, že Baťka sebral do štipce jeho vlasy a vytrhl mu je prudce i s kořínky a postupně roztahoval své překrásné prsty, sfukoval z nich vlasy a rozfoukával je, dokud se vznášely ve vzduchu.

" Lež, lež!" opakoval Baťka.

Elpacha s kvílivým nářkem mu položil hlavu na kolena jako na katův špalek... Baťka vzalpo druhé Elpachovy vlasy do štipce a opět je i s kořínky vytrhl a opět je sfoukl do vzduchu.

"Proboha mi odpusťte!" zaprosil úpěnlivě mučedník.

" Lež, jen lež!" odpověděl Baťka. V jeho plynulých oktávách bylo cosi satanského... Ještě pomaleji a chladnokrevněji opakoval po třetí to mučení. Elpach strašně nařikal a svíjel se bolestí.

" Teď jdi a klekneš si uprostřed třídy!" řekl Baťka, když uletěl poslední Elpachův vlas a zmizel ve vzduchu. Baťka potom sklopil hlavu a dlouho mlčky seděl. Snad nepocítil výčitky svědomí?

" Budeš po celý rok klečeti!"

Bylo tedy jeho svědomí klidné. Baťka obvykle dával klečeti na celý rok, na celou třetinu roku, na měsíc: kdykoli učil, muselo se klečeti. Byl to bezcitný člověk bez slitování.

Baťka řádl po celé vyučování jako pominutý. Na co všechno nepřišel, co si jen nevymyslíl: poroučel seminaristům klanět se kamnům, líbat pruty, sám mrskal a posypával solí zkrvavené pruhy na těle trestaného, jedním slovem - byl to umělec v mučení a přitom byl opilý jako duha.

Ale přesto se musí přiznat, že si ho většina seminaristů vážila z těchže příčin, jako ctíla Dolbežina, a že ho jen menšina nenáviděla a bála se ho. V době, kterou jsme vylíčili, byla mravní úroveň žáků téměř taková jako u představených. Ale později uvidíme, že se mezi seminaristy i u lepší poloviny představených vyvíjely jiné mravní i výchovné zásady. Škoda, a je to k zlosti, že někteří kritikové prohlásili, že jsem vyčerpal všecku látku o semináři už " V zimním večeru v semináři". Ale už v příštím obrázku uvidíte slibné počátky lepších mravů, ačkoli i tam bude mnoho ohavného a hnusného. V mých zápiscích bude seminář, jak tomu bylo ve skutečnosti, postupně lepší a lepší - jen mi dovoluňte, abych psal holou pravdu a nic nepřidával, ani neubíral. Cokoli se podniká, náraz se nevytvoří; nýbrž musí projít vývojem. Ještě osm obrázků a dá Bůh, že se seminář ukáže v konečném dobrém světle. Bude velká škoda, budu -li se muset omezit jen na tyto dva obrázky - " Zimní večer v semináři" a " Seminářské typy", protože tehdy nebude mít čtenář ucelenou představu o tom, co je seminář, a bude mít o něm mylný pojem.

** Pozn.: " Obrázky ze semináře nevyšly poprvé jako kniha, ale v průběhu dvou let na pokračování v časopise, dokonce ve dvou.
(autor přepis)*

Seminářští ženiši

Obrázek třetí.

Axjutka si s Lobovem tak dlouho zahrával, až mu Lobov provedl nepěkný kousek. Seminář odešel do jídelny najíst se mizerné zelné polévky a opět se vrací do své třídy. Jen Axjutka cvaká zuby.

Třeba bídně, ale přece jen trochu pojedli a posilnili se. Jediný Axjutka má hlad, neboť, jak se říkalo v semináři, břichem mu valí devátá vlna a budiček troubí na poplach. Axjuktova situace nebyla dosud nikdy tak beznafějná a bezútěšná jako nyní, a to jak po mravní, tak živočišné stránce. Jako obvykle si tropil šašky z Lobova a jakmile byl přesazen do Kamčatky, hned se mu objevovaly v zápisníku samé pětky, to jest ty nejlepší známky.

To učitele už nesmírně rozlítilo: "Ty zvíře," řekl mu Lobov, " ty mi jen věšíš na nos bulíky. Sotva dostaneš napráskáno. už máš v zápisníku nuly, a sotva zasedneš v Kamčatce - máš pětky? Však tě dobře znám! Chceš se opět dostat do první lavice a pak mě znovu dráždit nulami? Podvádíš ! Už nebudeš sedat v první lavici a chraň se vstoupit do jídelny, dokud nebudeš mít nuly." Axjutka se zapřísahal a dušoval, že se polepší a že se teď bude ustavičně učit. Lobov nechtěl nic slyšet. " Není zapotřebí, aby ses učil," řekl mu, " jen si seď v Kamčatce." Axjuktovo sebevědomí bylo silně zraněno, chvěla se mu chřípě a myslil si: " Uvidíme, kdo se bude smát naposled!" A v zápisníku měl samé výborné; ale Lobov mu každého dne říkal: " Dnes nebudeš žrát!"

Po tři dny se Axjutka jakž takž držel a nuzně se živil, tu a tam ukradl housku, piroh, krajíc chleba, ovesnou placku nebo něco jiného k snědku. Včera vnikl do místnosti, kde Zrzavý Vaňka prodával sbiteň, žemle, housky, chléb z prosívané žitné mouky, suchary, preclíky, sirup, med, červený kaviár a pro vyvolené i kořalíčku; ovšem za dvojnásobnou cenu, než byla v krámě^ozde se Axjuktovi podařili ukrást několik housek vyložených na pultu, které, když šel Zrzavý Vaňka na druhou stranu, nabodl na hřebík zaražený do hůlky. Ale dnes byla středa a místnost bývala přeplněna lidmi jen v pondělky a úterky, dokud seminaristé ještě měli peníze, které si přinášeli z domova; bylo - li tam málo lidí, bylo nebezpečné odvážit se krádeže. Co měl dělat? Spolužáci věděli, že má Axjutka v břiše devátou vlnu, proto byli stále ve střehu a ostražitě schovávali krajíce chleba a dávali na něho obzvlášť pozor. Většina se s ním nechtěla dělit o chléb, který měla v zásobě; vlastně ani nebylo , o co se dělit. V semináři se nedávaly ani dopolední, ani odpolední svačiny. Při obědě dostal každý dva krajíce chleba, z nichž jeden snědl hned a druhý si uložil na později.

Zatím se celá škola vyhnula na dvůr. seminaristé stavěli klouzačku. Protože neměli prken, celý svah se dělal ze sněhu. po rozlehlém dvoře valili sněhové koule ve výši člověka. na nich pracovalo pod vedením parťáka deset seminaristů. Koule se valily ke skluzavce, kolem níž se hemžily postavy jako mravenci v mraveništi.

Po této dlouhé, uhlazené skluzavce, která byla poněkud menší než petrohradské jarmareční skluzavky, poletí za dva dny seminář hlavou dolů na sáňkách, rohačkách, zledovatělých prkýnkách, rohožkách, bruslích nebo jen prostě na přírodních sáňkách, to jest na břiše, zády nahoru. Seminaristé jsou samá radost a veselost; ozývá se povel zvoleného pořadatele, výzva k práci, zvučné basy a tenory, smích, vtipy.

Axjutka drkotá zuby.

Na levé straně dvora hraje asi osmdesát lidí s bakulí - s koženým míčem vycpaným žíněmi, velikým jako lidská hlava. Utvořily se dvě skupiny, které se utkávají v husté řadě: jeden z hráčů vedl bakuli - pomalu ji pošupoval nohama, což právě bylo vrcholné hráčské umění, protože míč se mohl prudším kopnutím překulit na protější stranu, kde by se ho zmocnili. Bylo zakázáno kopat špičkou boty, neboť by se tak mohla poranit soupeřova noha. Také se nesmělo kopnout do bakuliště, to znamená, že hráč nesměl vběhnout do protivníkova tábora a tam čekat, až se míč dostane na jeho stranu a potom hnát do města - na označenou čáru. Tomu, kdo porušil pravidla hry, zmydlili krk.

" Bakule," vykřikl žáci, což znamenalo, že města bylo dobyto. Vítězové se s hrdostí vraceli na své místo. Je jim veselo. Ale Axjutka stále cvaká zuby.

V koutě dvora, vedle místnosti, kde prodávali sbiteň, a zároveň vedle pekárny, několik seminaristů proráželo v ohromné hromadě sněhu doupata a lezlo do díry po břiše. V druhém rohu dvora si hráli na pevnost a snažili se vypudit jeden druhého z obsazené posice, při čemž se místo broků používalo sněhových koulí. Griškec a Vasenda porazili Saškenu na sněhu, zaryli ho rukama i nohama do sněhu, takže mu jen hlava vyčnívá - je bezbranný a tu mu udělují vesmírné pomazání. Griškec a Vasenda se smíchem popadají za břicha a také Sašken se vesele chechtá, neboť to byla kratochvíle převeselá. Všichni se baví a mají ohromnou radost.

Jen Axjutka cvaká zuby.

Na školní dvůr vešly dvě ženy - jedna stařena, druhá něco víc než třicetiletá. Zeptaly se, kde bydlí inšpektor - inspektor, a ubíraly se k dvoupatrové budově, jejíž střecha končila vížkou, zdobenou hvězdou. Za chvíli už stály v inspektorově přijímacím pokoji. Stařena byla hodně věkem sešlá, obličej rozryly hluboké vrásky a byl tak do hněda sluncem opálený, že ani v zimě s něho osmahlost nezmizela. maličká očka těkala jako dvě vyděšené myšky a jejich tesklivost budila soucit. Tato shrbená žena měla na šedivé, u spánku olýsalé hlavě vlněný šátek, na ramenou obnošený kožíšek, na nohách vysoké mužské boty. Druhá žena byla dvaatřicetiletá, vysoká, od neštovic zdřobaná, s dlouhýma, mozolnatýma rukama; hleděla nevlídně, úkosem, s tou nezaujatostí, s jakou hledívají lidé na něco ve svém životě neodvratného, s čímž se už smířili. Měla na sobě nový zaječí kožíšek, na hlavě nový šátek, ale na nohou neměla vysoké boty, nýbrž střevíce z kozinky.

Čekaly na inspektora půl hodiny. Když konečně inspektor vstoupil do přijímacího pokoje, byl zřejmě ve špatné náladě..

" Co chcete?" zeptal se hrubě.

Obě ženy se mu vrhly k nohám. Stařena se dala do kvílení jako plačna a začala ze sebe vyrážet:

" Baťuško, rodný otče... Och, dobrodinče, stihlo nás velké trápení... přišly jsme o poslední chlebiček...nezlob se, baťuško!"

Stařena buchla čelem o podlahu. Inspektora poněkud obměkčila taková otrocká poníženost, ale jeho špatná nálada nadobro nezmizela.

" Mluv, proč jste přišly..."

Stařena se třásla po celém těle před zuřivým hlasem představeného, ztrácela hlavu a začala mluvit nesmysly:

" Náš holoubek vypustil duši... dorazilo ho to, dobráka...vypil kvásek, nejprve takový slabý..."

Inspektor se rozlítil.

" Jděte k čertu, špinavé baby!" rozkřikl se a zadupal.

Obě ženy ztichly a leknutím zatajily dech...

" Hned vstaň a mluv rozumně, jinak tě dám vymrskat!.. Zatracené coury!.. Nenechají ani člověku dospát!.."

" Baťuško!.." začala stařena...

" Ivane!" vykřikl inspektor. " Vyžeň je!.."

Obě ženy byly hned na nohou. Stařena běžela z přijímacího pokoje do předsíně. To všechno vypadalo pro diváka tuze podivně, zvláště poslední stařenin manévr; nyní se dalo s největší pravděpodobností očekávat, že se inspektor nadobro rozzuří, ale stal se pravý opak, oči se mu projasnily a začal klidně přecházet po pokoji a trpělivě očekával stařenu.

ta se brzo vrátila, nesouc v jedné ruce pytlík a v druhé ranec. Obě věci položila k nohám představeného...

" Co to je?" zeptal se.

" Neopovrhni, baťuško, venkovským dárečkem a..."

" Tak ukaž, co máš?"

Stařena chvatně rozvázala pytlík a vytáhla cukr, čaj, láhev rumu, sušené houby, jablka a z rance čtyřicet loket hrubého plátna... Inspektor netaje spokojenost, ale nepozbýváje důstojnosti, řekl:

" Dobrá, děkuji... Co se ti vlastně přihodilo?"

" Tohle je má dceruška," vykládala stařena, "teď je z ní sirota... byly jsme u přeosvíceného...zajistil jí místečko...otcovské..."

" No, co má být?"

" Poslal nás k tobě."

" Za ženichy?"

" Za ženichy, baťuško," a stařena opět sebou bacila k inspektorovým nohám.

" Dobrá, dobrá."

" Ale jen žádné výtržníky, baťuško!" Stařena při tom natáhla ruku, rozevřela pěst a na dlani jí zasvítíl stříbrný rubl.

Inspektor přijal stařenin rubl a zastrčil ho do kapsy s úplnou spokojeností, s jakou bere auditor od žáka auditorský úplatek.

" Mám tu dva a snad se ještě najdou nějakí zájemci."

Potom se inspektor vyptal, kde je to místo, jaké jsou povinnosti, jaký je důchod, jak velká je farní obec, vyptal se na stařenin adresu a slíbil, že zítra pošle seminaristy na námluvy.

Stařena a nevěsta poděkovaly inspektorovi a šly domů. Zastavily se na dvoře a dívaly se na hemžící se pestrý zástup žáků...

" Koho z nich sešle Bůh jako živitele?" zauvažovala stařena.

" S kterým pak půjdu k oltáři?" vytanulo nevěstě na mysli...

To byla zajištěná nevěsta, která se jen proto vdávala, aby neumřela hladem. U nás v Rusku není vzácností takové manželství, které se uzavíralo jen proto, že ženich dostane povýšení ve službě a věno a nevěsta je zaopatřena, dostane ženichovo jméno a jeho hodnost. Ale to všechno se děje ve více méně slušné formě a tak či onak zastřeně, a proto svou odporností a zvráceností neotřásá tak silně počestným posláním manželství. Takových případů je všude dost. Ale svátostí manželství se nikde tak neopovrhne jako mezi seminaristy. Zde je znevažování a znehodnocování manželství uzákoněno a posvěceno zavedeným obyčejem. Když si seminarista, který byl během čtrnácti let snad čtyřikrát mrskán, ponižován, mravně, rozumově i tělesně mrzačen, nakonec po takovém vychovatelském výcviku vyslouží diplom, který mu dává právo na místo ve farní obci - jinak místo nedosáhne, než když se zaváže, že pojme za manželku tu a tu erární, zajištěnou dívku, kterou mu představenstvo vybere.

Je to něco podobného, jako když ženivali statkáři své sedláky, kteří se nikdy sami neženili. Když umírá ta neb ona duchovní osoba, zůstává po ní rodina. - Kam se má vrátit? Může třeba hladem umřít!.. Dům (patří-li církvi), půda, zahrady, louky, domácí krb - všechno převezme nástupce. Ruské duchovenstvo, jáhnové, kostelníci - všichni jsou představiteli pravoslavného proletariátu....Nemají majetek... Každý náš pop, než nastoupí službu, je chudý a vychrtlý jako kostelní myš, a jakmile nastupuje, krmí ho farní obec;, vždycky umírá s obavou, že jeho synové a dcery půjdu po žebrotě. právě tato chudoba duchovních, to, že nemají vlastní půdu, že nemají zajištěnou existenci, jim rozvrací celý život. Aby osiřelé rodiny duchovních nemusely umřít z hladu, bylo rozhodnuto obětovat jeden z nejposvátnějších lidských vztahů - manželství.

Místa se zajišťují - povšimněte si, je to technický, div ne úřední výraz. Po smrti hlavy rodiny obdrží jeho místo ten, kdo svolí, že se ožení s jeho dcerou nebo příbuznou. Kandidátům se oznamují uprázdněná místa a povinný sňatek s tou a tou. Do nevěstina domu začnou putovat ženiši. Většinou se vše provádí narychlo; po každé se určuje lhůta pro výběr nevěsty, čímž vstupující do manželského stavu nemají ani čas, aby se poznali. Staly se případy, že byla nevěsta na dvě stě verst daleko a nemohla přijet včas do hlavního diecézního města, uchazeč na popské místo neměl prostředky ani čas zajet k nevěstě, a tak se obě strany dohodly písemně. Dával se písemný souhlas, aniž se ženich a nevěsta viděli, takže když ženich obdržel jmenování a jel k nevěstě, docházelo za takových pořádků nezřídka ke skandálním konfliktům - nevěsta byla stará, od neštovic poďobaná, svárlivá, hašteřivá dívčice a ženich se už před

svatbou pokusil ji zmlátit.

Ale i tehdy, když nevěsta přijela do města, dovedli si chytráci pomoci v nesnázi a prodávali přebraný brak s podivuhodnou šikovností. Nevěstiny tváře dostaly líbivou fasádu, námluvy se odbývaly večer, při slabém světle - a líce od neštovic byly krásně hladoučké a i staré omládlý. .. Nebylo vzácností, že úlohu nevěsty hrála až k oltáři její mladá a hezoučká příbuzná, mnohdy už provdaná a ženich teprve v kostele spatřil po levici nějakou nestvůru, jako ty prastaré podobizny, které za stará nejprve zakuřovali a udili a potom měnili za cibuli a vejce. Co měl dělat? Seminarista, který za ta léta v semináři vyhladověl, jen zaťal zuby a s těžkým srdcem hleděl na svou budoucí manželku, mávl jen rukou a dělal to, co kníže Igor pod podmaňujícím vlivem Olgy. A stoje u oltáře, přemýšlel, jak by o svatební noci namlel své družce života, čert aby ji vzal. Není ani třeba zmiňovat se o tom, že podfukem a šalbou uzavřené manželství je zlo a hanobení nejsvětějších lidských práv. Ale když se při námluvách a dohazování ukazovalo zboží pěkným navrch, i tehdy bývalo manželství zřídka šťastné. Stává - li se často, že se manželství nevydaří i po dlouhé známosti, co potom říci o sňatcích, uzavíraných nazdařbůh... Ve většině světských nepodařených manželství bývá obyčejně urážena a ponižována žena, ale v seminářských jsou uráženi a ponižováni jak žena, tak muž. Ve světských říkává muž: " Jsem sytý a mám jméno, provdej se za mne - budeš sytá a budeš mít jméno." V seminářských ženich křičí: " Nemám co jíst" a nevěsta volá: " Umírám hladem" a - jediným východiskem je, aby se obě strany spojily. To všecko je následek proklaté chudoby našeho duchovenstva. Koho zde vinit?

Tedy po mužově smrti přivezla kostelníková žena svou zesláblou dceru a podařilo se jí zajistit jí živobytí. Biskup ji poslal do semináře, aby si ze seminaristů, určených k vyloučení, vybrala ženicha.

V té době, kdy v semináři řádili Lobov, Baťka, Dolbežin a jim podobní pedagogové, už se v něm rodil nový typ učitelů, kteří jako by byli lidštější. Mezi tyto učitele patřil i Pavel Fjodoryč Krasnov.

Pavel Fjodoryč byl z mladých studentů, kteří ukončili seminář. Byl to krásný muž muž sympatického obličej, povahově dobrý a jemný člověk. Měl by v nás budít vřelou sympatii, což bychom asi chtěli, ale jak? Ani ho nenapadlo, aby zavrhoval mrskání, naopak - zastával se výprasku a tvrdil, že bití je nejdůležitějším výchovným prostředkem.

Ale když musel žáka potrestat, nikdy mu nedal více než deset ran. Vyučoval aritmetice, řečtině a zeměpisu, nenutil, aby se dřelo slovo za slovem nazpaměť, což se v semináři pokládalo div ne za předzvěst blízkého příchodu Antikrista a konce světa. dovoloval žákům, aby mu dávali otázky, námitky, aby při různých předmětech žádali o vysvětlení, vyhovoval jim a odpovídal na jejich otázky, a to už byl pro seminář naprostý liberalismus. Veden svým zřejmě dobrým srdcem, mnohdy chápal potřeby svých žáků a pomáhal jim. tak na příklad jsme se v prvním obrázku zmínili o jednom nešťastníkově, který by byl téměř sežrán svrabem, kdyby se ho nebyl ujal Pavel fjodorovič. Zavedl ho do lázní, vymyl, vypařil, ostříhal mu do hola hlavu, spálil celý jeho oděv, dal mu nový a ubožáka ještě polaskal. Jednou Krasnov onemocněl a místo něho vyučoval Lobov. Lobov vynesl Karasa na oblak a vydrbal mu kůži až do modra. Totéž chtěl udělat censorovi třídy, asi dvacetiletému mladíkovi. Ale ten mu utekl a ačkoliv ho Lobov zapsal do třídní knihy, přesto případ zaváněl výpraskem. Když se Krasnov dozvěděl, jak Lobov ve třídě řádl, rozzlobil se, roztrhal třídní khihu na kousky a zle se s Lobovem pohádal. Byl spravedlivý i v záznamech o mravech a učení žáků a nedělal z nich tajnosti, naopak vyzýval nespokojené k disputaci. Jen jednou se stalo, že Krasnov zbil vlastníma rukama svého žáka a nemilosrdně; ale to jen proto, že se žák opovážil při vyvolání

sprostě vtipkovat, na což býval Pavel Fjodorovič tuze choulostivý. Zkrátka Krasnov jako člověk byl nesporně čestný a dobrý.

Ale pohleďte, jakým byl jako učitel semináře.

" Ivanove!" vyvolá.

Ivanov se zvedá v zadní lavici seminářské Kamčatky, kterou měl Krasnov stále na očích. Pro ty, kdo chtěli odpočívat na vavřínech, to jest pro lenochy, byl proto nesnesitelným učitelem. Krasnov je proháněl nejen výpraskem, ale i soustavným pronásledováním. A právě toto pronásledování, založené na psychologické taktice, páchlo silně jesuitismem. Krasnov vidí v zápisníku, že na dnešek má Ivanov nulu, ale přesto řekne:

" Přečti úlohu, Ivanove."

Ale Ivanov neodpovídá. V duchu si myslí: " Krasnov přece ví, že mám v zápisníku nulu...nač se tedy ptá? Jen trápí člověka!"

" Nuže, cože mlčíš?"

Ivanov zase ani muk... Raději, kdyby mu nadávali, tu by se nestyděl před spolužáky, protože učitelovy nadávky, na mou duši, neuvíznou na seminaristově límci, kdežto nyní je Ivanov v komické situaci. Z jeho rozpaků mají švandu vlastní lidé, hlavní opora proti představeným - účast spolužáků pro něj neexistuje.

" Jsi zdrav?" vyptává se laskavě Pavel Fjodoryč.

Ivanov se zakaboní, hledí úkosem a říká:

" Jsem zdrav."

" A nic se ti nepříhodilo?"

" Nic."

" Opravdu nic?"

" Nic," ozve se Ivanovova odpověď nějakým žalmově smutečným hlasem.

" Ale zdá se, žeš něčím rozladěn?"

Ivanov mlčí jako zařezaný.

" Opravdu?"

Ale Ivanovovi jako by zašili ústa.

" Cože mlčíš?..No, aspoň mi pověz, co ses naučil."

Nakonec sbírá Ivanov všechny síly. Rdí se, těžce oddychuje a divoce vykřikuje:

" Já...já...ne...umím."

" Co neumíš?"

" Ú...úlohu."

Pavel Fjodoryč se tváří, že neslyšel.

" Cože jsi řekl?"

" Neumím... úlohu!" opakuje Ivanov se strašnou námahou.

" Neslyším, řekni to hlasitěji."

" Neumím!" musí opakovat Ivanov.

Spolužáci se smějí. Ivanov si v duchu myslí: " Ďas ho sper!...Jak se přilepil, lesní čert!" Zatím se učitel překvapeně tváří, že si dokonce Ivanov nepřipravil úlohu.

" Neumíš? Ale to není možné!"

Nový výbuch smíchu. Ivanov by se s chutí propadl do země.

" A proč neumíš?"

Opět začíná štvance, dokud nezačne Ivanov lhát. " Bolela mě hlava."

" Patrně ses přiotrávil uhelným plynem?"

" Tak trochu jsem se přiotrávil."

" Nebo jsi snad nastydl."

" také jsem se nastydl."

" tak ta ses otrávil uhelným plynem i nastydl, vid'?. Jaká je to převeliká škoda, bratříčku!"

Spolužáci, vidouce, že se Ivanov úplně popletl, že neví kudy kam, zmírají smíchem. A mučedník si myslí: " Panebože, kdy už mi konečně napráskají," a rozhodne se rázem vše skončit:

" Nemohu se učit."

" Proč, můj příteli?"

" Nemám vlohy."

" A včera ses pokoušel učit se?"

" Pokoušel."

" Co ses učil?"

Ale tu už to spěje k nejmučivější chvíli: třeba mě zab, ale ne a ne otevřít ústa, jako by měl zámek na ústech. Ivanov se ani nestaral, aby se úloze naučil, ba ani ho nenapadlo se dozvědět, co se učit má. V obavě, aby spolužáci Ivanovovi nenapovídali, Pavel Fjodoryč vstal ze židle a přistoupil k němu s otázkou:

" Cože nemluvíš?"

Ivanov nevěděl, kde mu hlava stojí, ne a ne otevřít ústa. Pavel Fjodoryč mu klade ruku na rameno. Ivanov prožívá trýznivou mravní muku, ba i ostatním Kamčatčanům, ačkoliv se jich to netýká, je úzko a mají v sobě malou dušičku.

" Proč se díváš do lavice? Dívej se mi přímo do očí."

Ivanov se nervově hroutí. Nemůže zvednout hlavu - je těžká jako pivní kotel, který by vzepřela jen ramena bohatýra. Zatím bere Pavel Fjodoryč Ivanova za bradu.

" Jen se neostýchej, můj příteli."

míra duševních muk se dovršila. Ivanov jen zhluboka vzdychá. Nakonec po dlouhém vyptávání musí se Ivanov s tou bezmeznou zoufalostí, s jakou se lidé vrhají z třetího patra po hlavě dolů, přiznat, že neví, co bylo uloženo. Teď se však kojí slabou nadějí, že se učitel po tomto přiznání pustí do velkého hubování a začne výprask a vše brzo skončí. Jak bláhová to byla naděje.

" Proč vlastně ses usadil v Kamčatce? Jen se podívej, jací tu sedí apoštolové. Nu, třeba ty mi pověz, Krasnopěvceve, co jsou to Šéry? (skalnaté ostrůvky na březích Finska a Švédska)

" Šéry nejsou nic jiného," odpovídá čile, " než mořští psi." Všichni se chechtají, až se za břicha popadají.

" Teď ty, Vozdviženskij...jdi k mapě a ukaž mi, kolik máme světadílů." Vozdviženskij jde k mapě, visící na tabuli, bere do ruky ukazovátka a začne cestovat po evropské pevnině.

" No, jen se rozjed', příteli."

" Evropa," začíná přítel.

" Jeden," počítá učitel.

" Gišpanie," pokračuje Kamčatčan a zajíždí ukazovátkem do Bílého moře, rovnou k mrožům a ledním medvědům.

Celá třída se bujaře rozchechtá.

Učitel počítá:

" Třetí."

Ale učený muž stanul u Bílého moře, hledaje tam svou milou Gišpanii, a také tam zůstal. mezi

ledy trčet.

" No, jen cestuj dále. Cožpak jsi už vyjmenoval všecky svěťadily?"

" Všecky," odpověděl náš moudrý zeměpisec.

" Zrovna všecky. Plav do lavice, ty pitomé poleno," řekl mu Pavel Fjodoryč. Úmyslně vyvolává nejosvědčenější lenochy, vynikající klackovitým, bezhlavým hlupáctvím.

" Berezine, pověz mi, na kterém místě stojí desetiny?"

" Na desátém."

" Výborně, kolik je ti let?"

" Jednadvacet."

" Jak dlouho se učíš?"

" Devátý rok."

" Je vidět, že ses bez úspěchu neučil osm let. Jen takto pokračuj. A teď si poslechněte, jak náš Tětěrin překládá. Správně má být: Když spatřil Diogenes maličké město s ohromnými branami, řekl: " Muži medští, zavřete brány, aby vaše město nebylo zničeno." Muži jsou řecky andres. A tu Tětěrin přeložil: Andreji, zyvři branku - jde vlk."když dostal erární holínky, potvrdil jejich příjem následovně: Petry Tětěry dostali holínky. - No, poslechni, Petry Tětěry, co je moře?"

" Voda."

" Jakou má chuť?"

" Mokrou."

" Petry Tětěry prý překládal slovo maximus Maxim, a když mu napověděli, že to znamená největší, hned si věděl rady a vyhrkl: " Strašně velký Maxim." No a ty, Potockij, budeš mi časovat bohorodička.

" Já bohorodička, ty bohorodička, on bohorodička, my bohorodičky, vy bohorodičky, oni, ony bohorodičky."

" Správně. A teď časuj trouba."

" Já trouba..."

" To právě. Stačí. Fjodorove, jdi k tabuli a napiš hon."

Ten píše - hvon.

" Napiš hlína."

Vychází - hnila.

Takto si Pavel Fjodoryč dobíral Kamčatčany a nutil je, aby mluvili nesmysly. Ivanov se v duchu radoval, že učitelova pozornost byla od něho odvrácena. Ale chyba lávky - marně se radoval, byl to nový manévr vedený učitelem naplno.

" Co říkáš, jsou tyhle husy čisté ptáci, Ivanove?"

Ivanov je opět silně vzrušen.

" Jak bys nazval tyhle pány? Nenazval bys je divochy? Co je divoch, Platonove?"

" Divoký člověk."

" Dovedeš mluvit řecky?"

" Ne."

" Slyšel jsem, že dovedeš. Jde on s takovou husou, jako je sám. Jedna husa povídá. Alfa, beta, gama, delta, druhá husa: Ypsilon, zeta, eta, theta. Je to tak nebo není?" Tehdy vás ještě pekař pirohů nazval pohany. Tak jednou takový pán, jako je on, přijíždí k otci na prázdniny. Otec se ho ptá, jak se řekne latinsky Kůň spadl s mostu. A ten chlapík hned pohotově překládá: " Konēndus padando s mostandus."

Ivanov opět okřál nadějí, že se na něho zapomnělo.

" A ty se nestydíš sedět mezi takovými trdly, Ivanove? Víím přece, že nebudeš časovat troubu, že neřekneš, že desetiny stojí na desátém místě, ani že nepojedeš do Ledového moře pro nějakou Gišpanii; cože jsi to vlezl mezi divochy?"

" Odpusťte mi to," šeptal Ivanov.

" Co ti vlastně mám odpouštět?" A Pavel Fjodoryč opět dosahuje toho, že Ivanov sám vynáší rozsudek sám nad sebou:

" Byl jsem líný..."

" Prospěje ti, odpustím - li ti to?"

Používá se nového manévru. Je známo, že pro školáka není tak bolestná sama chvíle trestu, jako čekání na trest. Pavel Fjodoryč to věděl a cele používal své psychologické metody.

" Mám ti odpustit? A potom sám mi budeš spílat, že jsem ti dovoloval lenošit; řekneš: přece jsem nebyl hlupák - ale učitele ani nenapadlo mi věnovat pozornost."

" Odpusťte!" řekl Ivanov.

" Snad víš, co se ti může stát, jestliže tě, chraň Bůh, vyloučí? Víš, co očekává všechny tyhle Kamčatčany a co je určitě nemine?"

Kamčatka pozorně nastavila uši.

" Nyní se po Rusku potlouká mnoho přepočtených zpěváků, kostelníků, kostelních i konsistoriálních mnichů, vyhnaných noviců, vyloučených studentů - víte, jak s nimi chtějí naložit úřady? Chtějí je - hnát je na vojnu."

" Odpusťte!" žadonil Ivanov a zatesknil. " Bože, kdy už začne výprask?... ten prokletý Krasnov...dovede člověka otrávit!"

" Slyšel jsem zaručenou zprávu, že co nevidět začnou odvody, rekrutýrka. Očekávejte, že to postihne i vás..."

Už jsme se v prvním obrázku zmínili o tom, že nejednou kolovala zpráva o odvádění všech vyloučených, kteří jsou bez místa. Nyní dodejme, že úřady opravdu nejednou chtěly takový návrh uskutečnit, ale mezi duchovenstvem se proti tomu po každé reptalo. Bylo to zcela pochopitelné; mnozí mocní tohoto světa byli buď sami děti kostelníků, nebo jejich děti a příbuzní byli kostelníky. Přesto přese všechno děsivá zpráva o vojenské službě budila v seminaristech takový strach, že jim naskakovala husí kůže.

Pavel Fjodoryč toho využil s plným úspěchem.

" Jakže ti mám odpustit," říká Ivanovovi, " chceš - li mermomocí vojančit."

" Budu se učit."

" Ale pročpak jsi před chvílí tvrdil, že se nemůžeš učit?"

Ivanovovi je ošklivě na duši, protože ho učitel nutí k tomu, aby se sám přiznal: " To jsem lhal."

Štvanice pokračuje. Po dlouhém vyptávání musil souhlasit s tím - což se dělo hrobovým hlasem - že zaslouží trest; potom, kolik má dostat ran. Když byl žák mravně uštván a mnohdy to hraničilo s pomatením, posílal ho Pavel Fjodoryč ke kamnům, kde dostal deset ran prutem, při čemž mu důrazně připomínal, že po každé, nebude - li umět úlohu, dostane tento obvyklý počet šlehů na to místo, odkud vyrůstají nohy. Když se Pavel Fjodoryč rozhodl, že lenocha přivede na správnou cestu, míval vždycky úspěch, neboť si počínal vytrvale a energicky.

" Ivanove, po vyučování přijdeš ke mně do bytu."

Když pozval Pavel Fjodoryč Ivanova k sobě do bytu, přinutil ho učit se úloze v hodinách volna, takže kdyby chtěl i potom lenořit, musil by po celý školní život sedět u knihy a neměl by ani chvíličky prázdna. A tu, než by věčně měl pod nosem učebnici, se žák se skřípěním zubů zahryzával do nenáviděných řádků. Biflování ho poznenáhlu pohlcovalo, až ho úplně pohltilo.

To má být konec?

Ne, nikoli konec. Pavel Fjodoryč se radí s ostatními učiteli o napraveném. Dolbežin a Baťka mu říkají: " Tak ty se, holoubku, u jiných učíš, a u mne ne...? Zmlátím tě, ty hovado, ubiju tě!"

A učitelé zase otloukali lenocha, každý v zájmu své vědy. Co si máš počít? Chtěj nechtěj zhltnáš tu celou seminářskou vědu, ačkoli ti v duši uzraje a navždy zapustí kořeny hluboká

nenávist a bezmezný hnus a odpor k vědě. Žák, důkladně promrskaný, než dostane dobré vysvědčení, bude sice vděčný, ale nikoli za seminářskou vědu, nýbrž za to vysvědčení, které mu dává určitá práva. Vážení pánové, jak se vám líbí taková barbarská pedagogika, které ostatně používal i takový Pavel Fjodoryč, mající zřejmě dobré srdce? Co to znamená? Kdyby Lobov, Dolbežin, Baťka a Krasnov nebyli při vyučování používali takových nepřírozených a strašných zákroků, ubezpečuji vás, že by se málokterý seminarista učil, neboť věda pěstovaná v semináři je těžká, nezáživná a nesmyslná. Lobov, Dolbežin, Baťka i Krasnov chtějí nechtějí přikročovali k mravnímu i tělesnému znásilňování. Veškerá závada není tudíž ponejvíce v učitelích, ani v seminaristech, nýbrž tkví v seminářské vědě, která už aby zmizela s božího světa. Na ni s hrůzou vzpomíná každý i jen poněkud inteligentní seminarista.

Až do tohoto dne Kamčatka klidně a bezstarostně odpočívala na vavřínech, ale dnes je plná ruchu, hluku a zuřivých výkladů. Tento rozruch a výklady způsobil Pavel Fjodoryč svými vyhrůžkami o vojančině. Ale na všechny Kamčatčany nezapůsobila tato hrozná zpráva stejným dojmem. Kamčatčani se dělili na dva typy, podle druhu seminářských nauk. Nauky byly o Bohu, nyní se jmenují bohoslovecké, a vnější, kterým se nyní říká světské. Jedni Kamčatčani zavrhovali vnější nauky a horlivě se zabývali božím zákonem, církevními dějinami, bohoslužebným řádem a chrámovým zpěvem. Tito se speciálně připravovali na kostelní zpěváky a kostelníky. Představiteli takového typu byli zejména dva seminaristé - Vanda a Asinus.

Vasenda byl repetent, který dostuduje seminář ne jako jinoch, nýbrž jako třicetiletý muž. Vasenda mávl nade vším rukou a chopil se nauky o Bohu. Byl to dobrý, čestný člověk, který měl obrovskou sílu, ale byl jako všichni siláci klidný a soustředěný; nejvíce však vynikal jako skrbník a hospodář. Připomíná takového držgrešli kostelníka, jehož hospodářství je nejméně takové, jaké mívá jáhen. Nahlédneme do jeho žakovské truhlice, když ji Vasenda vytahuje zpod postele.

V rohu truhlice je malý dřevěný obrázek vasilije velikého, matčino požehnání; jeho matka byla vdova po chrámovém zpěváku. Na vnitřní straně víka jsou připevněny dva řemeny a pod nimi je napěchováno několik složek psacího papíru, po stranách a kolem papíru je umělecká výstavka cukrovinkového a cukrkandlového umění: generál s nosem téměř přes celý obličej, nahá žena kojící holoubky, za ní amor stížený vodnatelností, potom lidový barvotisk, vyřiznutý z Bovy (Bova- hrdina ruských středověkých románů, později hrdina lidových pohádkových barvotisků), zobrazující, jak jeden bohatýr pobíjí metlou nesčíslné vojsko, dále obrázek z církevních dějin, na němž můžete vidět vyhnání našich prarodičů z ráje a jiné podobné obrázky. Obrázky se střídají s papírky s cukrkandlu a je mezi nimi nalepen i kalendářiček. Uvnitř truhlice je v jednom rohu baňka s houbami naloženými v kyselé smetaně a v druhém pytlík s ovesnými plackami. Na dně leží knihy, vesměs o Bohu, žádná vnější - ty Vasenda prodal jako nepotřebné.

V druhé půlce truhlice je pečlivě složeno čisté prádlo a nový oblek. Krom toho je pod obrázkem ještě malá zásuvka, do níž si Vasenda ukládá peníze, dopisy, nejnovější zpěvník, šňupavý tabák, prázdnou skleničku, kapesní nožik, hřebínek, mýdlo a jiné drobnosti. Vasendova truhlice je okována pevnými železnými obručemi a uzavřena pevným zámekem. Vasenda má báječný dlouhý selský kožich a holínky po kolena. Jeho lakota jde do krajnosti: tak po celý rok psával jedním perem, nedotýká se jím téměř papíru, a po psaní je po každé pečlivě zabaloval do papírku. Už dnes vypadá jako vážný a praktický chrámový zpěvák, plný důstojnosti, a skutečně dovede cokoli koupit a prodat; má rozšafný, vážný krok, boty jen svítí, jak se lesknou...

Nuže, tento pán představoval nejlepší typ seminářské Kamčatky. A skutečně se z něho stal skvělý, zámožný venkovský kostelní zpěvák. Zpráva o vojančině ho málo vzrušila: věřil ve svou hvězdu.

Asinus byl vysoký, přihrblý seminarista, s dlouhýma nohama a s vysedlými lopatkami; široké lícni kosti, bystré šedé oči a věčně jakoby větřící, nahoru ohrnutý nos dodávaly jeho obličej výraz té zchytralosti, kterou vynikají drobní šejdříři s nízkým čelem. Chodil ve cvilinkovém kaftanu, v dřeváčích vysokých botách a na hlavě nosíval v zimě v létě vatovanou čepici. Asinus byl synem výpomocného kostelníka, pijana, který pil jako duha a živ byl z almužny. Asinova matka, ubohá a chudá žena, poslala syna do školy s jedním svým vzdáleným příbuzným. Ale buď z nezkušenosti nebo ze stařecké roztržitosti zapomněla mu dát doklady nutné k přijetí do semináře. Příbuzný přivedl Asina, tehdy teprve osmiletého chlapce, na ohromný dvůr a odkázal ho do ochrany boží, aby si sám našel cestu k vědě. Asinus dlouho chodil po dvoře nevěda, kam se má vrátit. K večeru dostal hlad, a když spatřil v osm velký zástup žáků, přidal se k nim a octl se v jídelně, kde se bez okolků pustil do zelné polévky. Po večeři šli seminaristé nejprve k modlitbě a potom do ložnic - on za nimi; v jedné ložnici si vyhledal prázdnou erární postel a klidně usnul. ráno šel opět s ostatními k modlitbě a potom se octl v přípravce, kde se usadil v zadní lavici.

Tak prožil tři měsíce, až si ho lonečně jednou povšiml učitel. Začalo vyšetřování, Asinus nebyl veden v seznamu. Naposled mu dali ještě oběd a poručili mu, aby se klidil za bránu a šel, kam se mu líbí. Takové bývá dětství - nejlepší doba našeho života! Po několik dní se živil tím, co vyžebrał a bůhví kde přespával, až se nakonec náhodou srazil s jiným žebrákem - vlastním otcem. Otec odvedl synka k známému kostelníkovi a ten konečně malého Asina usadil v semináři, který ho nadobro zmrzačil. Zprvu se dobře učil, ale později naplil na všecko, a když si odbyl určité období výprasků, navždy uvízl v Kamčatce. Zde se vyhraňovala jeho nanejvýš lajdácká povaha. Hlavním jeho zaměstnáním byly hry sudá- lichá, v kostky, ve tři karty, výměna nožů a jiné seminářské podfuky, založené na hráčově šikovnosti. Stal se pravým školním cikánem, dovedl všecko vyměnit, prodat nebo koupit. Věci a peníze, které vyzískal, nesmyslně utrácel.

Všichni žáci, kteří přes vánoce nebo velikonoce zůstali ve škole, dovedli se něčím na svátky zásobit, kdežto Asinus často těsně před svátky projedl všechny peníze a potom se potloukal po ložnicích, lichotil se, hluboce se ukláněl, vysluhoval, nadával, lhal, když své spolužáky prosil o kousek housky, vejce nebo o ždibec másla. Při takové povaze se stal člověkem prohnáním. Dosud se vypráví, jak dovedl lhát, až se mu od úst prášilo. Tak jednou vykládal, jak jel jednou v zimě za strašné metelice a tu ho přepadli vlci. Co měl dělat? Já se, řekl, schoval ze strachu do žita. Když se zeptali, jak se mohl v zimě octnout v žitě, Asinus lhal, rozdal několik pomazání, stočil ze spodku kaftanu ocas a opisoval jím ve vzduchu kruhy. Nežřídka tajemně sděloval posluchačům, že viděl přízraky, plivníky, umrlce, čerty. Ale on nejen lhal, ale nerozmýšlel se ani, mohl- li občas něco štípnout. Jednou se vydal na cestu domů, daleko přes půl druhého sta verst, se čtyřmi kopějkami v kapse, přespával v lese, živil se nezralými jahodami, někdy zašel do hospody, naobědval se a pak bez placení utekl. Když přišel domů, měl uštěnu ještě jednu kopějku. Asinus byl ve všem pravý opak Vasendy. Ale ani on si nevzal k srdci zprávu o vojančině, protože je ke všemu lhostejný.

Kamčatka, která zavrhovala vnější nauky a učila se jen naukám o Bohu, nebyla vůbec nijak příliš vzrušena slovy Pavla Fjodoryče. Měla k tomu své důvody. Představenstvo hledělo na blahosloveckou Kamčatku dosti blahovlně: přece něco dělala. Byly návrhy (což Kamčatčani věděli), aby se ze zadních lavic, kde seděli žáci studující nauku o Bohu, vytvořila speciální třída, tak zvaná klerická. A proto byli seminaristé jako Vasenda a Asinus klidní.

Ale v druhé polovině Kamčatky se dělo něco zcela jiného. Zde odpočívali na vavřínech naprostí nihilisté, zavrhuující i božské i vnější nauky. Tam seděli někteří ubozí jedinci, kteří ve svém nitru byli přesvědčeni a přesvědčili o tom i představenstvo, že nemají vlohy, že se nemohou učit, ač bylo nemožné pokládat kohokoliv za neschopného pochopit aspoň to nejomezenější základní vzdělání. Tak tam byl jeden žák, syn finského duchovního, který v přípravce proseděl šest let a stěží se naučil číst, a tak ho vyloučili. Měl přezdívku Azbučka Zabaldyr Evangelije Svitcy - proto že abecedě říkal azbučka a žaltáři - zabaldyr. Takoví žáci nebyli v semináři vzácností. Jen kolik let proseděl v téže třídě Vrhcáb. Mnozí se do druhé třídy doplahočili teprve po čtrnácti letech - době, která stačí k tomu, aby se člověk připravil na doktorát jakékoliv vědy, lhůtu, která je jen o rok kratší než nynější vojenská služba.

Ech, ubožáci, ještě jste neskončili jednu vojenskou dřinu a už vás strašili novou vojančinou!.. Věděli, čím strašit!.. Ale přesto jste tehdy nařikali na představenstvo, přesto jste se strachem třásli o svůj osud: ovšem, nechťelo se vám snášet další takovou dřinu.

Nezpůsobili žáci byli dnes opravdu silně rozčileni. Ale v Kamčatce byli i nadaní žáci, jimž se také při slovech Krasnovových zachvělo srdce. Nikoli proto, že se báli vojny - tito lenoši byli lidé bezstarostní, nemyslicí na budoucnost - nýbrž proto, že se báli duševní trýzně, kterou dnes prožíval jejich kamarád Ivanov. Když si navykli lenošit, tu se už nemohli chopit knížky, a přitom zas obzvlášť rozumní lenoši cítili pudový a opravdový odpor k seminářskému učení. Nicméně jim probíhalo tělem nervosní chvění, když si vzpomněli na Pavla Fjodoroviče. Cítili, že po Ivanovovi přijdou na řadu oni, že je Krasnovovo bystré oko vyhledá v Kamčatce a přinutí je pocítit veškeru mravní muku jeho osvědčeného psychologicko pedagogického systému. Dnes je v Kamčatce smutno, nudno, ale za chvíličku spatříte, co tak radostně vzrušilo nejen bohosloveckou, ale i vnější Kamčatku, ba i celou seminářskou třídu. Jen mě nechte, abych pověděl, jaký kousek dnes provedli Axjutka s Ipsem - jinak nepochopíte naše vyprávění.

Axjutka ještě stále cvaká zuby.

Setmělo se. Lamy, jak už jsme podotkli, se ve třídách nerozsvěcovaly dříve, dokud se neseslo k učení. Axjutka se vykradl do první třídy, kde v houstnoucím šeru prohledal lavice a kapsy žáků.

" Kde bych co čmajznul?" šeptal si.

Zaběhl do přípravy. Ale kde nic tu nic. Zlostí vyzdvihl Axjutka nějakému nešťastníkovi nohy až do třetího patra.

" Všecko sežrali, padouši!" pronesl zklamaně.

S Axjutkovým hladem přirozeně vzrůstala i jeho nezkrotná touha něco ukrást a sníst a zároveň se zdvojnásobovala jeho lstivost, vynalézavost a podnikavost. Vyhledal svého přítele a věrného služebníka Ipse a odebrali se spolu do rohu dvora poblíž brány, kde byla pekárna. Přišli k pekárně, Ipse se ukryl v tmavém koutě a Axjutka začal vši silou bušit na dveře.

" Dej mi chlebiček, holoubku Háku."

Hák byl dobrý voják. Často krmíval hladovějící seminaristy chlebem a měl - li některého z nich obzvlášť rád, dával mu i žitné placky. Ale tento pekař nemohl Axjutku ani cítit, neboť

byl přesvědčen, že mu vyfoukl nové holínky. Zaznamenáme zde ještě podivný jev, který se zahnížil v semináři. Školní služebnictvo bylo pro žáky jakýmsi představenstvem; u inspektora měli mnohem větší váhu než kterýkoliv dozorce z žáků druhé třídy. Představenstvo si vždycky vážilo svědectví hlídače (žáci takto nazývali sluhy) nebo jeho žalob. Žák nemohl nic proti hlídači podniknout. To se vysvětluje tím, že skladník, krejčí, kuchař, pekař, vrátný a sekundátor, vybraní z hlídačů, zřejmě sloužili zájmům představenstva. Všecko, co se dalo stranou z věcí, které právem patřily žákům, musili stůj co stůj připravit pro představenstvo, ať už to byl chléb, maso, kroupy, plátno, sukno nebo cokoli jiného.

Přirozeně, že žaloba na kohokoliv z nich byla žalobou na samé představenstvo; říci na příklad, že kuchař dává málo kaše, znamenalo obvinít hospodáře, že krade erární kroupy nebo krupici, že se hospodář dělí o kradené věci s dohlížitelem, školní dohlizitel se seminářským, ten pak s akademickým atak dále. Proto žaloba na malé porce kaše byla žalobou na vyšší představenstvo, ba téměř spiknutím a vzpourou. A v seminářské řeči se takové žaloby skutečně nazývaly vzpourami a jako vzpoury byly potlačovány.

Sluhové si uvědomovali své výsadní postavení a dovedli ho využívat. Žili mnohem lépe než ti, kterým sloužili: nosili reální oděv, jedli dosyta a dobře, mohli projevovat svou nespokojenost a hrozit výpovědí ze služby, mívali po každé mastnou zelnou polévku s čerstvým hovězím, kaši, která plavala v omastku, a nedostávali odměřené porce chleba jako seminaristé, nýbrž kolik kdo chtěl. Majíce živobytí zadarmo, dostávali ještě plat osm až dvanáct a dohlizitel ve skladišti sedmáct rublů v bankovkách; proto byli bohatší než nejzámožnější seminaristé. Mnozí z nich mohli krást erární věci. Kuchař dostával od některých žáků týdenní plat za to, že je ráno a večer krmil kaší. Sekundátor Zacharenko brával veřejné úplatky: každou neděli obcházel třídy a oznamoval:

" Copak dáte Alexeji Grigorjeviči (tak oslovovali Zacharenka) na tabáček, pánové?"

Do nastavené dlaně se mu sypaly groše a pěťáky. Po neděli, kdy byly příspěvky hubené, seminaristé pozorovali, že je mrskal s velkou svědomitostí a chutí. Krom toho prodával Zacharenko žákům šňupavý tabák " sam - tré". Zkrátka sluhové byli nižší představenstvo. Dodá - li se ještě pro úplnost, že někteří z nich donášeli inspektorovi, je pochopitelné, jaký měli vliv na žáky. Proto není nic divného, když Zacharenko v opilosti bušil do hlavy seminaristovy jako do bubnu a přitom říkal:

" Hej, ty zkysaná krupicová kaše, vaší věcí je kálet a naši žrát, co hrdlo ráčí." Nebo je na tom něco podivného, když skopová hlava bil seminaristu pruty přes zátylek. Trojnásobné poleno valchoval na modro a rozdával jiné surové rány? Takové křivdy a urážky žáci většinou snášeli trpělivě.

Ale Axjutka jako nenapravitelný jedinec nebral zřetel na tyto sluhovské představené. Stále se dobýval k Hákovu do pekárny.

" Kdo je tam?" ozval se Hákův hlas.

" To jsem já, Háku."

" Já ti dám chlebiček, že ho nesníš...táhni odtud!"

" Háku, chci jíst, na mou duši!"

" Jen táhni! Nech si zajít chuť!"

Axjutka změnil tón. Začal nadávat:

" Háku, ty čerte, dej mi chleba! Copak je ti líto dát kousek něčeho? Udav se holínkou, kterou právě šiješ, ty pse!"

" Ach ty, ďáblův synu!" zavrčel Hák.

Hák zabodl šidlo do dřevěného špalku, který mu sloužil za stůl, zatnul zuby, uchopil pometlo a bleskurychle přiskočil ke dveřím. Pustil se za Axjutkou, ale Axjutka dovedl velice rychle běhat; výborně hrál " na babu" a na malém prostoru dovedl mistrně kličkovat. Dvůr byl rozsáhlý, a proto Hák nemohl Axjutku chytit, ale Axjutka běžel k bráně. Hák křikl na vrátného, který stál poblíž:

" Chyt' ho!"

Vrátný uchopil pometlo a vrhl se na Axjutku, ten změnil směr. Ale na neštěstí bylo šest hodin večer, kdy sluhové zametali ložnice, a nyní vycházeli z různých konců dvora.

" Chyt' ho!"

Axjutku všichni znali. Sluhové se na něho obořili se smetáky. Honili ho se čtyř konců - ohlížel se jako štvaný hladový vlk. " Ti mi srovnají hřbet!" myslil si. Ale už se mu vzduly a opět klesly chřipě. Rychle se vrhl k Hákovi. Hák, který v tom manévru neviděl nic ošemetného, rozpráhl ruce a běžel proti němu. Ostatní sluhové, když viděli, že je Axjutka téměř v rukou Hákových, odložili smetáky a křičeli:

" Drž ho!"

Ale jakmile Axjutka doběhl k Hákovi, vrhl se mu neočekávaně pod nohy. rozběhnutý Hák mu přeletěl přes hlavu vzhůru nohama jako roztočený vlček. Axjutka si to namířil ke třídě, kde už svítily, neboť nastaly hodiny studia. Hák se jako člověk ve zlosti neúnavný začal dušovat a přísahat, že ho zabije. Vstal ze země, zvedl pometlo a šel ke třídě, kam Axjutka prchl.

" Nyní ho má v pasti... chytí ho!" řekli sluhové.

Hák se vrátil do třídy se strašnými nadávkami a mával pometlem. Když ho Axjutka spatřil, vyskočil na první lavici, s první na druhou a letěl nad hlavami spolužáků. Hák následoval jeho příkladu a mohutný voják běhal s pometlem v chrámu seminářské vědy... Byl to velkolepý obraz... Žáci z toho měli nehoráznou švandu - mívali zřídka takovou podívanou. Rozkurázení bojovníci shazovali nohama s lavic knihy, břidlicové tabulky, kalamáře a pravítka.

" Ho - ho - ho!" spustili seminaristé.

" Drž ho!" připojili se jiní.

Ostatní hvízdali.

Někdo po Hákovi hodil knihu. Hák si nevšímal křiku, řevu, pobízení žáků. Nepřičetně se

rozlítit. Pod jeho těžkýma nohama se rozehrálo dvaadvacet lavic jako klávesnice. Ale teď Axjutka seskočil na podlahu a skryl se pod lavice; Hák to chtěl také udělat, ale kterýsi seminarista mu podrazil nohy a on se roztáhl vprostřed třídy jak dlouhý, tak široký. Není možné uvést ty prosté a zuřivé nadávky, které ze sebe vychrlil na celou třídu.

Axjutka vykoukl zpod lavice a řekl mu:

" Háku, vstaň a lehni si zase na druhý bok!"

Hák se po něm vrhl, ale Axjutka byl už zas pod jinou lavicí, odkud ho popichoval:

" Opravdu, Háku, dej si říci - dám ti za to holínky."

Hák pochopil, že protivníka pod lavicemi nechytí. Nazval všechny seminaristy zkysanou krupičnou kaší a zamířil ke dveřím. Provázeli ho hvízdáním, křikem, drážděním a šťavnatými vtipy.

Bude se zdát podivné, že představenstvu ušel takový povyk a řev. Příčinou toho bylo uspořádání školy. Školní budova měla dvě křídla - staré a nové. Ve starém byl tři roky před dobou, kterou líčíme, umístěn seminář a v novém škola. Do nové budovy potom přemístili i seminář, škola tam zůstala od dřívější. Z představenstva tam bydlili jen správce a inspektor, ostatní učitelé bydlili ve starém křídle. Při popisu školy jsme mezi jiným vynechali velice vážnou okolnost, což by mohlo vést k mnoha nedorozuměním.

Zapomněli jsme říci, že popisovaná škola byl ústav internátní. Jeho žáci nebydlili, jak tomu bývá u jiných kněžských učilišť (nižších seminářů), mimo ústav, v soukromých bytech. Všichni žáci, v počtu pěti set, bydlili v ohromných kamenných budovách z doby Petra I.

Tuto okolnost musíme mít stále na mysli, protože v ostatních kněžských školách soukromé bydlení žáků vytváří zcela jiné typy a jiný seminářský život než v ústavech internátních. Snad také zde musíme hledat příčinu toho, že se v naší škole utvořily tak původní a nevykořenitelné formy seminářského života. Při uzavřenosti a odloučenosti ústavu mohla se tradice v plné síle a živelnosti vyvíjet. A protože nezbyvalo nic jiného, dohlíželi na školu dozorcí, vybraní ze žáků. Krom toho byly byty správce a inspektora na protějším konci dvora, daleko od tříd, kam žádný povyk ani řev nezaléтал. Sluhové, jak už jsme řekli, byli jakýmisi představenými, a proto je seminaristé nenáviděli, proto se o skandálech, jako byl právě popisovaný, ani inspektor, ani správce nedovídali.

V třídě nastával poznenáhlu klid. Axjutka zalezl do Kamčatky. Brzo přišel i Satan (týž Ipse)...

" Nu co, Satane?"

" Vzal jsem ho hákem!"

" Báječně!.. Tak dej sem!"

Ipse vytáhl celý bochník...

" Ale jseš ty mazanej!... Za to tě obdařím pomazáním."

Satan přijal pomazání.

" Jako že jsem Ipse!"

Axjutka hltal chléb s vlčí žravostí. Ale přesto, když se najedl, nemohl vypustit z masli pochyby. " Čert je vem," uvažoval, " to bych tak mohl zemřít hladem. Což abych mu zítra předložil v zápisníku nulu? Ech, ne, počkám - ještě se s Lobovem pobavím. Ale je to ohavné. No, dobrá, Bůh nakrmil, aniž kdo při tom byl; a i když byl, neublížil," uzavřel Axjutka své úvahy seminářským příslovím: " Ráno je moudřejší večera..."

" Ech, Axene Ivanyči," řekl mu Ipse, jako by odpovídal na jeho myšlenky, " pohleď na ptactvo nebeské: neseje, neseče, ani nesklízí do obilnic, a přesto je krmí nebeský Otec."

" Amen!" dodal Axjutka a rozhodl se, že bude dál provádět Lobovovi darebácké kousky.

Ve třídě dosud nedozněl homérský smích, když vstoupil inspektorův sluha a optal se:

" Kde je vrchní dozorce, který má dnes službu?"

" Zde, " ozval se dozorce.

" Máš jít k inspektorovi:"

Sluha odešel.

Hned na to proběhla hlavou všem stejná myšlenka: to jistě Hák žaloval inspektorovi na Axjutku; tomu se kolena klepala strachem vpředuše neštěstí, ale kromě něho dostali strach i mnozí jiní, protože také povykovali. Vrchní dozorce, který měl právě službu, si zapjal všechny knoflíky a s malou dušičkou se odebral k inspektorovi. Měl nahnáno, neboť tento roztomilý žert seminaristů se odehrál při jeho službě. Na třídu padla stísněnost. Minuty dlouze ubíhaly v očekávání vrchního dozorce. Konečně byl zde; uvítalo ho mrtvé ticho.

Dozorce přeběhl očima po celé třídě.

Všichni čekali.

" Ženiši!" zvolal.

Všem spadl kámen ze srdce.

" Ženiši?" ptali se.

Třída se naplnila radostným halasem. Ponurost zmizela s tváří, rozjasnily se. Všichni zvedli hlavy, všechny ovládla stejná myšlenka: " Mezi námi hledají ženichy, nejsme už tedy chlapci, nýbrž dospělí lidé." Co se stalo s Kamčatkou? Nadšeně se tam rozhovořili, protože nadešla hodina, hodina velikosti Kamčatky. Všecky pohledy se stáčely v ten šťastný kout.

Je s abecedou nyní amen,
nač lámat si s ní palici!
Slabikář hodíme do kamen
a ženíme se s dívčicí.

Hluk se rozmáhal.

" Ticho!" ryzkřikl se censor.

Třída poněkud zmlkla.

" Kdo z vás jsou ženiši?"

Vystoupili Vasenda, Asinus, Erra - Kokktsa, Tetřev.

" Také já jsem ženich," připojil se k nim Axjutka.

Třída zaburácela smíchem. Ipse nadšením točil ohonem z kaftanu.

" Nikdo víc?"

Nikdo se už nepřihlásil.

" Ženiši k inspektorovi!..Hybaj!"

Všech pět se odebralo k inspektorovi. Třída se dívala na Axjutku, který se hrozně šklebil, poskakoval, plácal se do kyčlí a vesele se smál. Když ženiši zmizeli za dveřmi, všem se rozvázaly jazyky a řeči jako na trhu. Ale nebyl to zřeštěný povyk, jaký seminaristé tropívali, když protáhle křičeli: zima mráz nebo řvali disharmonii: tento hluk připomínal spíše povyk, který třída dělala při udělování dovolenek na prázdniny. kamčatka jásala - vyslala ze svého středu ženichy, hrdiny dne. Tato událost vykouzila ve všech srdcích blaživé sny:

" Však se jednou i my zbavíme semináře.."

Všichni od dvanáctiletého chlapce až po dvaadvacetiletého mladíka, od posledního lenocha až po nejlepšího žáka - sprádali v mysli ten krásný sen. Radostné vzrušení probíhalo celou školou. Bůh ví, jakým způsobem obletělo magické slovo " ženiši" všechny třídy rychleji než vlaštovka a sladce vzrušilo duše seminaristů.

Úloha neleze do hlavy, knihy odpočívají v lavicích, žáci stojí v hloučcích a rokují a tentokrát je censor shovívavý a - nerozhání je. Všichni si pojednou bůhvíproč vzpomněli na domov, na otce s matkou, na bratry a sestry. I ti nejmenší seminaristečkové uvažují o nevěstách, o ženitbě, o popských a kostelnických místech a důchodech, o popských a kostelnických místech a důchodech, o církevních slavnostech a jiných příjemných věcech. Mnozí vykládají a svém vyloučení: někdo se chystá stát se kostelníkem, jiný novicem, někdo úředníkem a zas jiný dokonce vojákem. Ženiši se vrátili od inspektora.

" No, jak to dopadlo." dotírali na ně zvědavě.

" Měls štístko, Axene Ivanyči?" otázal se Ipse.

" Tu máš - přečti si to."

Ipse vzal s rukou Axjutky osmerku popsaného papíru a hlasitě četl:

Dovolenka:
Žák Axen Ivanov má dovoleno
jít do města k shledání se svou
nevěstou Irinou Vozněsenskou,
roku 18...23. října, od 4 hodin
odpoledne do 9 hodin večer.

Dole inspektorův podpis.

" Výborně, Axjutko!" křičeli spolužáci.

Vasenda a Asinus měli také takové dovolenky. Ale zbývající dva nápadníci šli do bohosloveckých lavic Kamčatky a unyle kyselým a zakaboněným obličejem.

" No a vy?"

" Napřed našminkují a pak se půjde na námluvy."

Ozval se smích. Uražení a pořízeni usedli na svá místa a zoufale položili ubohé hlavy na ruce. Axjutka ukázal prstem na repetenta a vysvětloval:

" Tomu řekl inspektor: Viděl jsem tě v podroušeném stavu - jaký by z tebe byl muž?... Ne, místo svatby se půjdeš vypařit."

A poté Axjutka dodal:

" Blahopřejte novomanželům k sňatku, pánové."

Chechtot.

" A tomuhle, "Axjutka ukázal na druhého odmítnutého ženicha, " není ještě ani čtrnáct let"

" To je přece ženich!"

" Hoši, dáme mu pomazání!"

" Ženicha obrátíme hlavou ke stropu!.."

Nešťastníka nadobro ponížili a urazili nejširším pomazáním a několikrát mu nelítostně ohnuli nohy k bradě. Jindy by byl protestoval, ale nyní se do hloubi duše styděl za to, že ač teprve čtrnáctiletý výrostek, měl už pošetilý nápad vlézt do manželského chomoutu s takovou dvaatřicetiletou starožitností. Krom toho jej tísnil strach před nastávajícím šminkováním. Zármutkem, studem a strachem zaplakal.

Vrhcáb k němu přistoupil, zvedl mu hlavu, sevřel dvěma prsty jako kleštěmi ženichův nos a táhl ženicha po lavici.

" U -u - u !" zanotoval.

Třída se rozřehtala.

" Ty utřinose!"

Po tomto úvodu ho Vrhcáb vykrákal za uši.

Ubožák vzlykal, ale neodvážil se za studu prosit o milost. Od té chvíle dostal přezdívku "pukavčí ženich". V ten den práskl do bot. Až budeme vyprávět o seminářských uprchlících, také se zmíníme o jeho dobrodružstvích.

Kolem ženichů byl povyk a tlačence. Vyptávali se jich na faru, na nevěstu, na výnos, dávali rady a vybavovali je na zítřejší námluvy. Všeobecná pozornost a ochota prozrazovaly duševní napětí, v kterém byli. projevilo se to tím, že spolužáci ochotně nabízeli ženichům buď nový dlouhý kabát, nebo kalhoty, někdo dokonce i vestu, ba i vysoké boty a prádlo. Druhého dne svlékl Asinus cvilinkový kaftan a zul dřevěné holínky, které měly místo podrážek přivázaná prkénka, a stal se z něho báječný švihák. To všecko nám připomíná uprchlé trestance, které Dostojevskij vylíčil v " Mrtvém domě," Jako tam se kamarádi radovali z toho, že se některým podařilo uprchnout z trestnice, tak se i zde radovali, že se někdo z nich dostane ze semináře na svobodu.

Večer skončil velkolepou zábavou. Vrhcáb se ženil s Kačenou. Sehnali svíce, nakoupili perník a cukrkandl, vybrali svatebčany a jeli pro Kačenu do Kamčatky. Tato nevěsta, hezký čtrnáctiletý výrostek, seděla oblečená do jakýchsi improvizovaných dámských volných šatů, na hlavě měla šátek : na babku", tváře nalíčené papírkem z cukrkandlu. Svatebčané, oblečení do mužských i ženských šatů, se odebrali s Vrhcábem k nevěstě a od ní ke kamnům, která z Vrhcábova rozkazu představovala kostel. Přišli popi, jáhnové a kostelníci, rozsvítili svíce a začaly oddávky se zpěvem " Jásej, Israeli!" Goroblagodatskij ulomil apoštola a na konci z plna hrdla vykřikl : Ženo, boj se muže svého!" Vrhcáb políbil u kamen Bohem mu danou manželku. Po ukončení obřadu šel opět svatební průvod do Kamčatky a začal veliký svatební hodokvas. Hostům se podávaly perníky, cukrkandl, sušené ovesné placky, zavařený hrášek a dokonce část Axjutkova ukradeného chleba byla dána svatebčanům a novomanželům na pohostění. Dali se do tance a do zpěvu. Druhého dne donesli udavači všecko inspektorovi a začalo šminkování těch míst, odkud seminaristům rostou nohy.

Druhého dne šli Vasenda, Asinus a Axjutka na vážné námluvy. Vasenda jako rozšafný a praktický člověk shledal zajištěné místo, věno a povinnosti nevýhodné, nevěstu za přespříliš starou, od neštovic podřbanou, vytáhlou a okoralou. Rozhodl se, že zůstane v Kamčatce, dokud mu osud nepošle lepší místo a nevěstu.

Asinus pro své lajdáctví a částečně také proto, že ho omrzela a zhnusila se mu seminář, mával nade vším rukou a rozhodl se, že uzavře zákonitý sňatek s ženou, která byla nejméně o deset let starší než on. Později se z něho stal nejhanebnější muž a z jeho manželky zrovna taková ženská.

Axjutka vůbec nepomýšlel na ženitbu. Vypravil se na námluvy jen proto, aby měl nějaké povyražení, aby se mohl u nevěsty najíst, něco štípnout a projít se na čerstvém vzduchu. Ukradl " snoubence" hedbávný šátek a tři měděné desetikopějky.

Čtvrtý ženich, jak už víme, utekl ze školy a nyní někam pelášil. Pátý ženich dostal druhého dne od inspektora šmink, nádherný to výprask.

O těch, kdo utekli a kdo se zachránili

Obrázek čtvrtý:

Hrdinou tohoto vyprávění je - Karas. Co je to za rybu?

Karas byl do jisté míry ryba ješitná. Dva jeho starší bratři, také seminaristé, hleděli na něho dlouho jako na maličkého, nezvali ho ani k docela prostým podnikům, které považovali za vážné, ale ani k docela prostým hrám, a to jen proto, že dosud neochutnal seminářské kaše, ačkoli od nich často slýchal o rozmanitých hrách seminaristů, o seminářských bohatýrech, o jejich dobrodružstvích, úskocích a kouscích, které prováděli představenstvu - vyprávění, které ho zmíry okouzlovalo a vzrušovalo. To všecko v něm probudilo vášnivou touhu, aby se co nejdříve a celý až po uši ponořil do bahna seminářského života.

Konečně přišel ten vytoužený a dlouho očekávaný den. Karasovi svlékli dětskou košilku a místo ní mu navlékli dlouhý kabátek - od té chvíle se cítil o rok starším; měl svou postel, svou truhlu, své knížky a tím vším povyrosl. dali mu dvacet kopečků na housky, kapitál, který zřídka míval ve svých rukou, a tu Karasova hrdost - nepoměrně stoupla. Přišla hodina loučení s domovem: pomodlili se k Bohu, požehnali Karasovi, matka měla slzy v očích, otec byl vážný, sestřičky se hluboce zamysly - jen Karas se raduje a skáče jako potrhlý, prožívá ohromné štěstí, že za malou chvíli bude - seminarista, seminarista od hlavy až k patě, skrz na skrz.

Karasa odvedli do semináře. Rozloučil se s otcem úplně lhostejně. Chtěl se co nejdříve připojit k těm žákům, kteří hráli na velkém školním dvoře pálkou špačka, třefovali se hřebíkem s velkou hlavičkou do kruhu na zemi, hráli nebe, peklo, ráj, na kozáky - loupežníky, na kradenou hůlku a jiné hry. Dlouho se nerozmýšlel a po otcově odchodu běžel hned na dvůr a připojil se ke skupince hochů, kteří si hráli na nebe peklo ráj. Tato hra spočívala v tom, že chlapeci skákali na jedné noze po obrazci, narysovaném na zemi, a přitom vyšouplávali špičkou boty z jednotlivých polí kamínek...

" To je opravdu zábavné," pomyslel si Karas.

Ale v téže chvíli zaslechl výsměšný hlas:

"Nováček!"

" Z města," dodal někdo.

" Mámin mazlíček!"

" O kom to mluví?" přemýšlel Karas.

Štípil ho.

" To o mně," usoudil. Srdce se mu sevřelo v předtuše něčeho nedobrého...

" Pomazání nováčkov!"

" Co to je?" přemítal Karas.

Ale v té chvíli k němu přiskočil dosti starý seminarista a sevřek mu obličej špinavou dlaní. Takové přivítání Karas vůbec neočekával. Rozzlobil se, ale jako desetiletý hoch se nemohl pustit do křížku s takovými seminářskými klacky. Přesto však se neohlížel na to, že je mnohem slabší. Vyrázil prudce nohou a kopl utrahače do břicha. ten jen zasténal a chtěl karasa zmalovat, ale kde ten už byl.

" Koukejme nováčka!" zaslechl za svými zády pochvalu.

" Vida - ještě pochvala!" myslil si prchající Karas.

V pět hodin večer odvedli bratři Karasa do druhé třídy, kde se usadil v zadní lavici a brzo se seznámil se svým sousedem, kterému říkali Žirbas.

" Ty se budeš učit úloze?! zeptal se Žirbas.

" Budu."

" Proč?!"

" Co když mne učitel vyvolá?"

" To není jisté, možná, že nevyvolá."

" Což se nemám učit?"

" Nestojí to za to."

" Tak toho nechám."

" S tímto bohulibým úmyslem začal Karas své duchovní vzdělání. Ale čím ubít dlouhou chvíli? Měli se ještě tři hodiny připravovat na zítřek.

" Co budeme dělat?" zeptal se Karas.

" Zahrajeme si na kominíky."

" Platí."

Ale sotva Žirbas schoval písátko a dal hádat, kde je, přistoupil ke Karasovi nějaký lotr, ukazuje mu malou skleničku a ptá se:

" Chceš, abych tě posadil do této skleničky?"

" Cože?...Jak bys to udělal?.."

" To uvidíš...chceš?"

" Ty lakuješ, brachu!".. No, tak mě posad'!"

" Tu máš čepici - tři se s ní..."

" A dostanu se do skleničky?"

" Dostaneš."

Karas bere podávanou mu čepici a začne si velice horlivě třít obličej.

" Už vcházíš do lahvičky, lezeš do ní," říkali spolužáci, kteří zatím Karasa obklopili a chechtali se.

" Čemu se řehoníte?" ptal se hloupý Karas.

" Dost už!" říkají mu. " Už jsi v lahvičce."

" Cože?" ptá se Karas a dává čepici s obličejem.

Zahlaholí hlučný, veselý chechtot.

" Copak jsem v lahvičce?"

" Dejte mu zrcátko."

Podali mu zrcátko, Karas nepoznával svou tvář: měl ji černou jako kominík. Tu se teprve dovtípil, že čepice, kterou si třel obličej, byla umazaná od sazí, což nebylo téměř na černém sukňě vidět. Karas měl vztek a zároveň se styděl.

" Sám ses umazal," říkali mu.

" Nemůžeš na nikoho žalovat..."

" Donášet? To ti nabouráme zpěvník!"

" Nebudu donášet, " prohlásil Karas, " ale přesto jste padouši!"

Karas musil snášet výsměch spolužáků. Když si umyl obličej v konvi, která stála v koutě třídy, obrátil se k Žirbasovi, očekávaje od něho soucit.

" To jsou čerti!" řekl.

Ale jak to Žirbas uslyšel, odpovídal smíchem, což Karasa urazilo.

" Ty tlustý dobytku!" zavrčel Karas. To bylo začátkem jeho sporu s žirbasem. Tento nesvár se rozrůstal, když se Karas jako nováček často stával terčem různých vtipů a kousků, které mu spolužáci prováděli. Ke Karasovi přistoupil censor a zeptal se ho:

" Viděls už Moskvu?"

" Jakživ jsem ji neviděl."

" Já ti ji ukážu."

Po těchto slovech chtil censor Karasa za hlavu oběma rukama, stiskl ji dlaněmi a zvedl nováčka do vzduchu...

" Oj, pust'!" zavřeštěl Karas.

Když se censor s rybkou pobavil, pustil ji do lavice. Žirbas se opět smál. Karasovi se zprotivila jeho rozšklebená tlama.

" Ty tlustý ohavo!" spílal mu nahlas.

Žirbasa to nikterak neurazilo. Dal se ještě do většího smíchu. Karas usoudil, že bude rozumnější, jestliže se i tentokrát ovládne - jinak bude jeho hněv podnětem k dalším, mnohem ostřejším vtípům sousedů. Ale za malou chvíli k němu přistoupil jakýsi kolohnát. Přímým, velitelským hlasem mu rozkazuje:

" Jdi do první lavice. Podívej se, sedí tam takový vysoký žák. Jdi k němu a požádej ho o krákandu."

Karas vyhoví. Jde k onomu žákovi a říká mu:

" Dej mi krákandu:"

" Ó, s největší radostí, kolik chceš," odpovídá žák a zajede prstem do vlasů nešťastného Karasa a tahá ho za ně velice citelně... Karas vřeští, v očích má slzy.

Když se vrátí na své místo, slyší nový smích Žirbasův. Začne hrozně nenávidět tu sousedovu tlamu.

" Tu máš!" zvolá rozvzteklá ryba a dá mu pořádnou herdu do zad. Ale co je to na Žirbasa!

" Jen si ještě ťukni," řekne mu, nastaví i druhou stranu a sám se popadá za břicho; to Karasa hrozně uráží.

" Ty svině," řekne mu a odvrací se od něho s pevným úmyslem, že už nikdy na souseda nepromluví.

Karas sedí nasupeně. Pomazání, lahvička, Moskva, krákanda se mu zdají příliš ostré... Obává se, že ho ještě něčím vyvedou. Přichází k němu jeden žák z druhé třídy.. Karas na něho hledí podezřívavě.

" Co, chudinko, ubližují ti?" zeptal se ten žák tuze laskavě...

Na tuto otázku Karas odpovídá jen zlostným pohledem.

" Nováčkům vždycky ubližují," pokračuje žák druhé třídy. " Ublíží- li ti někdo, jen mi to řekni!"

Karas je lapen na laskavé slovo.

" Proč ke mně lezou," pronesl žalostným hlasem, " já si jich přece nevšímám?.."

" Už se neboj; zastanu se tě..."

" Jen se mě zastaň, bratře..."

Žák druhé třídy si sedl k němu a vyptával se ho, odkud je, kdo je jeho otec, má -li matku, bratry a sestry. Karas odhalil důvěřivě novému známému duši: přívětivost zapůsobila na jeho roztrpčené srdce jako konejšivé pohlázení...

" Chceš housky?" zeptal se a rozvázal raneček...

Žák druhé třídy neodmítl a projevoval ještě větší laskavost.

" Víš co, něco ti ukážu, " říká, " napiš: Kobyla má malý bok."

Karas to napsal.

" A nyní to čti obráceně, od pravé ruky k levé."

I od pravé ruky k levé to vychází stejně: " Kobyla má malý bok." To se Karasovi tuze zalíbilo...

" Počkej, ukážu ti ještě jeden kousek," říká hoch.

Na chvíli někam zmizel, a když se vrátil, opět přisedl ke Karasovi...

" A teď napiš," říká mu, " lej vodu, lej, neřeknu to, na mou duši, nikomu."

V naději, že uvidí zase něco takového, jako je: Kobyla má malý bok, Karas vzal tužku a napsal, co mu žák předříkával. Ale sotva dopsal poslední slovo, polil ho žák druhé třídy vodou z konve, kterou držel za zády. Mokřý Karas nemohl pochopit, co to znamená.

" Co to má být?" zeptal se

" Sám jsi dal odpověď," vysvětlil žák druhé třídy, " úpis, že nikomu nepovíš..."

" Ach, ty padouchu, ty mizero..."

Ale mizera se jen ušklíbl. Protivný Žirbas mu přizvukoval. Karas byl uražen a ponížen. Nesnesl smích Žirbasa, rozzlobil se a praštil ho dost prudce přes krk... Ale Žirbas byl podle všeho nezranitelný. Po tomto plesnutí se chytil za břicho a válel se smíchem... Karas sevřel zuby, zastřel si tváře rukama a neměl daleko k slzám.

V té chvíli chvíli šel kolem něho Silyč, osmnáctiletý hoch a spolužák Karasa, desetiletého kloučka. Silyč stanul u Karasa, položil mu ruku na rameno a druhou ho nečekaně vši silou udeřil do zad. V Karasovi se zatajil dech, pěst dopadla přímo proti srdci. Zasténal a zvedl hlavu.

" Proč mě biješ?"

" Jen tak," odpověděl Silyč.

A skutečně sám Silyč, člověk, jak dále uvidíme, dobrý, nevěděl, proč spáchal tu ohavnost. Neudeřil ze zlosti, ani z legrace, ani proto, že se mu vehnala do ruky krev a ruka zatoužila po pohybu, nýbrž právě jen tak, bezděčně, nějak sama od sebe udeřila, neúmyslně, nenadále... Po této herdě šel Silyč klidně dál a Karas to nakonec nevydržel a dal se do pláče...

Žirbas se při tom smíchem popadal za břicho...

" No, holoubku, je vidět, že jsi ještě neochutnal takové kousky..." V Karasovi vzkypěla žluč zlostí, která se v něm nahromadila během hodin školních příprav...

" Však já ti dám, ty tlusté hovado," řekl, uchopil do jedné ruky pravítko, do druhé dosti tlustou knihu a začal Žirbasu mlátit pravítkem do zad a knihou po hlavě. Žirbas byl starší a silnější než Karas, ale byl zbabělec. Ani nepomyslel na to, aby napadl Karasa.

" Podívejme se na nováčka!" povzbuzovali Karasa.

" Jaký chlapík!"

" Mlat' ho hřbetem!"

Karas uposlechl dobré rady, obrátil knihu hřbetem dolů a mázl s ní nenáviděného Žirbasu po temeni.

" Výborně!"

" Ta sedí."

" Vraž mu ještě jednu!"

Karas poslechl i tuto radu...

Nakonec se mu Žirbas vyškubl z rukou, vykřikl: " Budu to žalovat dohlížiteli," a zmizel za dveřmi.

Po Žirbasově odchodu se sympatie spolužáků změnily.

" Teď si to vypiješ, holoubku!" řekli mu.

" No, co má být?"

" Teď tě nakrmí březovou kaší!"

Karas dostal strach, ale nedal to na sobě znát a statečně řekl:

" At nakrmí!" A v duchu si myslel: " Snad nedostanu hned první den výprask? To by ještě scházelo!"

Za nějakou chvíli zavolali Karasa k dohlížiteli a skutečně prvního dne bylo mu při křtu na seminaristickou víru udělena svátost v počtu pěti ran metlou, při čemž dostal ponaučení: " To jsme k tobě jen napoprvé tak shovívaví, po druhé dostaneš více!" Za hořkých úvah o tom, jak velký bude ten slíbený příští výprask a jak bude bolet, Karas se vracel do třídy...

" Nu, co?" vyzvídali spolužáci...

Karas, aby se neukázal zbabělcem, odpověděl:

" Zmlátili mě - co na tom?"

" A ty si z toho nic neděláš?"

" To je toho, pár ran, já snesu jinší bití."

" Eh, jsi ty chlapík!" pochválili ho spolužáci.

Karasova ješitnost byla příjemně polechtána, lhal dále:

" Kdyby mě na půlky rozšvihali, ani neceknu!"

" Opravdu?"

" Na mou duši, je mi to fuk."

" Ach, ty podsvinče," usadil ho jeden žák druhé třídy, " už tě vypláceli na oblaku?"

" Na oblaku?" zeptal se nechápavě Karas...

" Až tu praženku ochutnáš, pak teprve mluv, že neperou prádlo, jenom mydlí."

Karas, který se stal na nějakou chvíli středem všeobecné pozornosti, si myslil:

" Nejsem tedy z posledních," ale k této mašlence se připojila jiná: " Co je to na oblaku?" To musí být něco strašně trýznivého a krutého, když mě tím straší?"

Ale poslední otázka byla brzo ztlumena tím, že za nějakou chvíli slyšel o sobě úsudek několika žáků druhé třídy, Řekli: " Zdá se, že se z toho nováčka vyklube docela správný chlap. Nechce donášet, z výprasku si mnoho nedělá. Žirbasovi báječně vydrbal hlavu. Stane se z něho dobrý seminarista jak se sluší a patří, jen se musí řádně obrousit. Však ho obrousíme."

Po takových řečech dostal Karas dobrou náladu. Uvažoval takto: " Tyhle všechny pomazání, krákandy, pohlavky a lahvičky nejsou nic jiného než broušení. To mě tak zkoušejí. Musím se mít na pozoru!"

Rozhodl se, že ukáže, jaký je chlapík, a v nitru zaplesal, hodlaje projevit mezi novými kamarády svůj charakter seminaristy. " Co je to na oblaku?" jaké broušení mě ještě očekává?" Když ho tyto myšlenky přepadaly, snažil se vypudit je z hlavy tím, že " se jistě z něho stane správný chlap." " Uvidíme, co bude!" říkal si.

Zašel do školní jídelny sníst ohavnou zelňačku, snědl kaši a po modlitbě šel do ložnice...

" Jak se ti vedlo?" zeptal se ho bratr, kterému přezdívali Nosatý.

" Dostal jsem výprask," pochlubil se Karas.

"Už?"

"Oho!"

Bratr vyslechl podrobnosti, schválil Karasovo počínání...Ale když Karas bratrovi řekl, že byl bit, ani se mu nezminil o slzách, které vytryskly, když ho vsadili do lahvičky, když dostal pomazání, když ho polili vodou a když dostal pohlavky; to už se v něm začal vyklubávat lživý seminářský stud, který zakazuje rdít se a stydět po výprasku.

Karas, hlavní osoba tohoto obrázku, bude vyličen se zvláštními podrobnostmi, protože se činně účastnil mnoha charakteristických příhod ve škole i v semináři a přitom tam prožil čtrnáct let - období, které chceme prozkoumat ve svých statích o té laskavé výchově. Mějme na zřeteli, že jsme osobně a tuze důvěrně známi s pánem, který má přezdívku Karas, a že tuto pravdivou příhodu píšeme podle jeho slov.

Řekli jsme už, že Karas zaplesal, když ho napadlo, že novým kamarádům ukáže svůj charakter, hodný pravého seminaristy, a potom už půjde všechno jako po másle. "Však si zvyknu a do všeho se vžiji," uvažoval. Ale netušil, že nejhorší ho teprve čeká. Při vstupu do školy ještě neměl jméno Karas. Tuto přezdívku dostal o několik dní později; byla příčinou všech jeho svízeli a trampot, o kterých budeme vyprávět.

Stalo se to takto:

Neuplynuly ještě ani čtyři dny a Karas si už začal vzpomínat na domov a aby spolužáci neviděli, tajně si poplakal. Už ho přešla touha stát se chlapeckým seminaristou. Všecko ve škole se mu zdálo ohavné a hnusné. Co hvílil viděl na vlastní oči ty mrzké hanebnosti, které jsme už vylíčili ve svých obrázcích, a brzo si uvědomil celý protiklad mezi životem doma a životem ve škole. Rodinný život se nyní zdál úplnou blažeností, nad níž není ve světě vyšší, kdežto život v semináři mu připadal říší nekonečných muk. nahlížel horlivě do té bezedné, černé propasti, která se prohloubila mezi tím a oním životem. Toužil po domově, horoucně, tesklivě toužil!.. Nyní bývaly pro něho nešťastnějšími ty chvíle, kdy se scházel se svými bratry; ale v bratrech se zklamal, když si myslil, že jim bude roven, až vstoupí do semináře. Karas patřil do farní přípravky, na kterou vyšší třídy pohlížely z vysoka a s opovržením. Dosud se mu nepodařilo spřátelit se se spolužáky. Karasovo srdce svíral stesk, několikrát ho napadlo: "Co abych práskl do bot? Ale kam bych utekl?" A tu dostal Karas nápad, který se mu zdál velice dobrý.

Karas věděl už z domova, že v semináři mívají tak zvaní zpěváci báječný život, jako o masopustě. V hlavním městě diecése, kam patřil seminář, do kterého vstoupil, bylo několik duchovních pěveckých sborů: žakovský, seminářský, akademický, biskupský a krom toho dva kůry u městských kostelů. Diskanty, alty (mnohdy i basy a tenory) se vybíraly do těchto sborů z žáků. Rodiče se vždycky bouřili proti tomu, aby jejich děti byly zařazovány do těchto pěveckých sborů. Rozhodně kazily děti.

(Při charakteristice pěveckých sborů si musíme uvědomit, že ji nelze vztahovat na všechny sbory: musíme z ní částečně vyjmout školní pěvecké sbory, ač ani tyto nejsou úplně neškodné, ale o těch se zmíníme později.)

Chlapci ztráceli učební hodiny při zpěvních zkouškách, objednaných mších, svatbách a tak dále. V předešlém obrázku jsme si uvedli fakty o tom, jak seminaristé nevzdělaní, ale v

pěveckých sborech byla zaostalost, nevědomost a zabeďněnost největší. Příčinliví seminaristé tvrdí, že si během čtrnácti let pamatují mezi těmi zpěváky jen jediného rozumného člověka, ale ani tomu se život nevydařil: když se po skončení seminářského kursu dostal jako zpěvák žalmů do jednoho cizího universitního města, aby doplnil své vzdělání, zastřelil se.

Pěvecké sbory dělaly z chlapců nejen hlupáky, nýbrž je i zároveň mravně kazily. Když děti bývají často na pohřebních hostinách, při kterých, jak známo, náš pravoslavný lid nejí, nýbrž žere, nepije, nýbrž chlastá, nejenže vidí opilé, ale samy přivýkají pití vodky. Rovněž často bývají při pitkách dospělých zpěváků, slyší cynické vyprávění o chlípných milostných dobrodružstvích, o karbanických hrách, o rvačkách a nejrůznějších skandálech. Krom toho maličtí zpěváčci dostávají peníze, zvláště tak zvaní příštípkaři - a nerozumně je utrácejí. abychom krátce ukázali ten znemravňující život zpěváků, uvedeme čtenářům jeden fakt. jakási stará panna, posedlá chlípností, vodila si šest malých zpěváků ve věku od osmi do patnácti let a zneužívala je pro své choutky. Mnohdy se malých zpěváků používalo pro stejné účely, jako používal Nero Spora. Je pochopitelné, že se takový chlapec v pěveckém sboru velice lehce zkazil.

Karas o tom všem nic nevěděl. Rozhodl se, že vstoupí do pěveckého sboru. Ovšem nejprve byl přijat do učebního sboru, ve kterém chlapci sice již rozvazovali, ale ještě mravně neupadali. když byl postoupil do seminářského sboru, mohl se dvakrát týdně vzdálit ze školy na pěvecké zkoušky a při tom se mohl vždy alespoň na chvíli nadýchat čerstvého vzduchu. Krom toho v semináři hostili někdy zpěváky čajem a dávali jim peníze a zpěváci byli pod zvláštní ochranou seminářského představenstva, které jim přálo. Když to všechno Karas vyzoroval a prohlédl, vstoupil v době, kdy se mu škola zhnusila, do pěveckého sboru, ale přišel na to, že ačkoli má silný alt, postrádá pěveckého nadání. To se mu nevyplatilo. Kéž by byl raději němou rybou než zpěvákem. Za ustavičný falešný zpěv ho tahali za uši, dostával kopance, štípance a rány ladičkou do hlavy. Tu se Karas uchýlil ke lsti. Jeho sousedé zpěváci zpívají a on jen otvírá ústa a myslí si: " Však nic nezpozorují, řeknou, že i já zpívám." Ale bylo těžko takovým podfukem ošálit sbormistra.

" Ty kavko, co jen klapeš zobákem?" řekl Karasovi.

" Zpívám."

" Lžeš, ty lotře!"

" Na mou duši, zpívám!"

Karas se pokřižoval.

Karas se křižoval a hned dostal přes ucho.

" Zpívej, ty darebo, hlasitěji...čileji!.."

Karas zařval zplna hrdla. Byl to tak úchvatný zpěv, že se všichni dali do smíchu, ba i sám sbormistr se rozesmál. Jeden nezbeda, kterému přezdívali Kožich, ukazoval na mučedníka, a duše se smíchem, pronesl:

" To je Ka...ka ...ka...raras"

" Opravdu karas... Široký jako karas," dodali ostání.

" Hodíme ho do rybníka!"

A teď to začalo.

Karas nebyl dosti rpozumný, aby to přijal jako žert. N azpáteční cestě ho Kožich dráždil, a když přišli do školy, obklopili ho spolužáci a křičeli:

" Karase!"

" Ty rybo!"

" Popral se s jezdíkem!"

Karas začal nadávat; tu ho začali tahat za šosy kabátu a štípat. Karas uchopil klacek a kamení. Žáci z toho měli legraci, hlouček vzrostl. Nakonec někdo podrazil Karasovi nohy.

" Malá hromada!"

Na Karasa padl jiný a druhý, třetí a další a už to šlo.

" Kde jsi, Karasiště?" volali shora.

Karasovi mačkali břicho, Karas se dusil, Karas jedl zem, Karas plakal... Po dlouhé námaze se přece nějak vyprostil a prchal do třídy. Seminaristé se pustili za ním a ve třídě ho znovu obklíčili.

" Dáme mu jméno Karas..."

Chytili ho za ruce a všemožně laděnými hlasy, s křikem, pískáním, vytím, štěkotem mu křičeli do uší:

" Jsi Karas, Karas, Karas!"

V nastálém povyku a rámusu přeslechli žáci zvonek, ohlašující začátek vyučování. Ryk trval dále, do vedlejší třídy už vešel věhlasný učitel Lobov a povyk neutichal. Nešťastného Karasa štípali, pouštěli mu do hlavy klofce, do obličeje mu vrhali žvance papíru. Karas jako by se vařil v kotli; byl omámen, uštípán. Žert došel už tak daleko, že se mu zdálo, že se dostal ze skutečného světa do světa horečnatého, do šeredného snu. Řev byl tak nesnesitelný, že Karasovi připadalo, že mu někdo řve vprostřed hlavy a prsou. Začal třeštit, předměty se mu mátly před očima, čáry se křížily, barvy splývaly. Ještě chvíli a byl by omdlel. Ale tu Karas dostal tak palčivý štípanec, že se mu vehnala všecka krev do tváří a na skráních a krku mu naběhly žíly; jako šílený se vrhl se strašnou zuřivostí na prvního, koho měl po ruce, jeho prsty se zaryly do vlasů oběti a ztvrdly jako kámen.

Rvačka skončila hrozně odporně....

Do třídy vstoupil Lobov, kterého rozlítíl povyk seminaristů. Všichni se rozprchli na svá místa, jen Karas vláčel za vlasy svou obět', která na neštěstí byla slabší než on.

" Chopte se ho!" rozkázal Lobov.

Nikdo se nehnul.

" Chyťte ho!"

Na Karase se vrhli starší žáci a v mžiku mu obnažili ta místa, kterými se v semináři vpravuje do žáků mravnost a vyšší pravdy.

" Na oblak s ním!"

Karas visel ve vzduchu.

" A teď mu řádně nasolte!"

Zprava zahvídly pruty, zleva zahvídly pruty; krev vytryskla na těle nešťastníka a po celém semináři se rozlehl jeho srdcervoucí nářek a kvílení. Jeho tělo bylo na pravé straně opásáno dvaceti pěti šlehy prutů a stejně tak na levé. Padesát krvavých pruhů tvořilo ornament na těle dítěte, a dítě v té chvíli žilo jen tím tělem a zakoušelo veškeru hrůzu z týrání, nesnesitelného pro desetiletý organismus. Jeho nervy byly napjaty až k prasknutí a zničeny už tehdy, když mu dávali přezdívku Karas, když ho štípali, políčkovali a uráželi a při trestu úplně ztratily schopnost vnímat, opustila ho paměť, vědomí. Neměl jediné myšlenky, protože v takové chvíli je činnost mozku zastavena. Mravní urážka...i ta uzrála teprve později, a tehdy nepronesl jediné slovo pro své ospravedlnění, ani jedinou prosbu o smilování - rozléhal se jen křik živého masa, do něhož se rudými a temnými jizvami zatínaly palčivé, řezavé, zuřivě dopadající šlehy...Tělo nesnesitelně páliło, trpělo, křičelo, tělo se zalykalo pláčem... Proto karas, když se ho později ptali, co se v jeho duši dělo, když byl trestán, odpovídal: " Nepamatuji se."

Nemohl si pamatovat, neboť Karasova duše na tu chvíli zemřela.

" Pusťte ho!"

S těmito Lobovovými slovy skončilo hnusné lobovské popravčí dílo.

V lidském životě bývá období, na kterém závisí celý osud člověka, jeho morálka, kdy se vytváří přelom jeho mravního vývoje. Říká se, že toto období začíná v mládí; ale není to pravda, pro mnohé začíná už v raném dětství. U Karasa také tak brzo začalo. Slýchávali jsme od něho takový úsudek: " Každý je přesvědčen, že je dětství nejšťastnější, nejradostnější doba života, ale to je lež: při příšerné soustavě naší výchovy, v jejímž čele stojí černí pedagogové, neschopní plodit děti, je to - nejnebezpečnější období, ve kterém se snadno zvrhneš a na věky se zahubíš." To zakusil Karas na sobě...

Po udělení přezdívky a mrskání nemohl se Karas vzpamatovat a na dlouhou dobu ztratil schopnost přemýšlet. Druhého dne ho navštívil otec. Jakmile spatřil otce, vytryskly mu slzy z očí. Živě si představil rodnou ves, hřbitov, dům se zahradou, rodinu, přátele, hry. Teprve nyní jasně pochopil, jak milý je domácí život, který se mu zdál tak prostý, a jak je hnusný seminářský, po kterém kdysi tak horoucně toužil.

" Chci domů," řekl polykaje slané slzičky.

Otec byl zmíry dobrý člověk. Bylo mu syna líto.

" Tatínku, vezměte mě domů."

" To není možné, " odpověděl otec, " musíš se učit, všichni se učí a ty už nejsi maličký...Z počátku bývá smutno, ale později si zvykneš...Jen se správně chovej a uč se a dobře se ti povede."

Ale otec pojednou zmlkl. Pomyslel si: " Stále říkáme dětem podobné věci, ale ty je nemohou nikdy potěšit." Povzdechl si.

" Proč jste mě sem dali?"

Syn se rozplakal.

" Což ti zde ubližují?..."

Syn neodpovídal.

Otec viděl, že něco není v pořádku. Opět zvidal laskavě:

"No, řekni, vedlo se ti zde špatně?"

Nejen děti, nýbrž i dospělí, když je stihne nějaké neštěstí nebo zármutek, se stávají nespravedliví k nejbližším lidem a přátelům a mstí se na nich za své neštěstí. Karas se rozhněval na svého dobrého otce.

" Proč mě dávali do toho prokletého semináře?" usuzoval v duchu, aniž otci něco řekl. " Proč mě sem zavřeli?"...Otec mě nemá rád, ani matka a bratři a sestry mě nepotřebují... Velcí vždy ubližují maličkým... Je - li to takové, nechci domů... ať je... a vůbec mi na ničem nezáleží... Co bych doma dělal, když mě tam nenávidí?... Mají z toho radost, trpím - li zde... pro nic jiného mě sem nedali, než abych tu byl bit, mrskán a zahrnován nadávkami a posměšky... Až mě pustí domů...domů nepůjdu."

Takto Karas uvažoval, ačkoli ho všechno táhlo domů. Zdálo se, že stačilo otevřít otci duši, se vším se mu svěřit, ale Karas v duchu reptal a myslil si: " Nač. Stejně nepomůže!" Rozhodl se, že otci nic neřekne, a otce ani nenapadlo, jaká duševní i tělesná muka zakoušel syn v prvních dnech svého pobytu ve škole. Po otcově odchodu se ke stesku po domově připojil strach. Karas netušil, že měl v porovnání s většinou nováčků na počátku své seminářské kariéry poměrně velké štěstí. Spolužáci věděli, že nastoupil s radostným obličejem, nikoli se slzami v očích, že na první pomazání uraženě odpověděl kopancem do břicha, že když ho posazovali do lahvičky, krákali za vlasy, ukazovali mu Moskvu, polili ho vodou a Silyč ho udeřil - ani nepomyslel na žalování představenstvu, že se tedy nestane nikdy špiclem, viděli, jak odvážně se vzepřel Žirbasovi, jak hned prvního dne dostal výprask, viděli, jak chytil do rukou pátku a kamení, když ho na dvoře škádlili, a neběžel hned žalovat k inspektorovi; viděli, jak při udílení přezdívký dokonce vjel do vlasů jednomu seminaristovi - to všechno byly takové fakty, které budily úctu a náklonnost ke Karasovi.

Jistě by ho dlouho nepokládali za nováčka a přestali by ho trápit; Karas však ztratil schopnost usuzovat - Lobov ji na čas ochromil. Kdyby nebylo Lobova, mohlo vše dopadnout jinak. Ale v té době duševní otupělosti se před ním rozevřela široká, bezdná, zející propast seminářských hrůz, jejíž tíhu a sílu pocítil na své kůži, mase, kostech. Karas nyní vězel v moci té pomaňující

hrůzy: v srdci měl hluchou beznaděj a zoufalství a kdyby ho nebyli přestali spolužáci týrat a učitelé nemilosrdně bít, kdyby se nebyl mohl vzchopit k dalšímu boji, stal by se z něho blbec nebo ničema. Když vzpomíná Karas na tu dobu, říká: " Mnohé poctivé a čestné děti čestných otců se vracejí domů jako blbci. Pláčí otcové a matky, když vypravují syna z domova do semináře, pláčí, když ho ze semináře berou domů."

Karas se stranil všech a s nikým nemluvil.

Ale tento trpný bol musil přece nějak skončit? Zatím mohl končit jen v nitru. V jeho duši vzniká strašný hněv a nenávisť, které se nicméně bojí projevit. Rozněcují Karasovu představivost a v jeho hlavě se rodí podivné myšlenky a obrazy. Přenáší se do oblasti fantasmie, jediného koutku, kam se může uchýlit a kde se cítí v blaženém bezpečí.

" kdyby aspoň někdo zapálil ten prokletý seminář!" myslil si. Ta myšlenka se mu tuze líbí a v duchu vidí otřásající obrazy.

Karas blouzní o tom, jak sestupuje se zapálenou koudelí v rukou do sklepů školy, jak tam staví ohromné hranice, a když vystoupí ze sklepů, čeká, kdy už vyšlehnou plameny a začnou ohnivými jazyky olizovat prokleté seminářské hnízdo. Ve svém záští vidí, jak požár zachvátí seminář...jak zdi pukají, nahýbají se a řítí dolů...jak se hnusné třídy rozpadávají...jak planou ty protivné učebnice, knihy, třídní knihy a zápisníky...jak hynou v plamenech představení, učitelé, censoři, auditoři...S halucinační jasností rozvíjí se před Karasem jeho vysněný obraz...Slyší praskot a rachot rozpadávající se budovy, slyší kvílení umírajícího představenstva... " Kdopak to sténá?" ptá se Karas . Aha! To Lobov se svíjí v hořících troskách, leží pod trámem, oči mu pukly, rty zčernaly a jeho surový, zhovadilý obličej praská...Karas se se slastnou rozkoší vžívá do svých hrůzných představ, a vychutnává vysněnou škodolibou mstu.... Jeho nervy jsou v polohorečnatém stavu, tep devadesát za vteřinu, hlava pálí...Jsou-li ve skutečnosti síly spoutány, tu se u chlapce se silnou představivostí objevuje v nepřírozených obrazech přemrštěně krutá pomsta. Když Karas vybičoval své zlé touhy a sny do nejvyšší míry, opakuje to několikrát a piplá se s každou maličkostí a podrobností své hrůzné pomsty. Ale takový psychologický stav nemůže dlouho trvat, duše se unavuje, a pak se krutou pomstychtivostí začíná prodírat zdravá myšlenka. Karas pohroužený do sveřepého snění pojednou vzpomíná,jak jednou zcela náhodou srazil kamenem holuba a potom nemohl celou noc spát, jak ho hryzlo svědomí...A tu si začíná jasně uvědomovat, tu začíná jasně chápat veškerou ohavnost svých vysněných představ; odhání je od sebe a v duši cítí prázdnotu a hnus a chce se mu zvracet z těch neplodných a nestvůrných snů.

Ohlušivě řinčící zvonek oznamuje počátek večerního učení.

Skutečnost, před kterou zavíral oči a zacpával si uši, se násilně drala do jeho vědomí a odhalovala veškeru dětinskost jeho podrážděné představivosti. Seděl ve třídě v zadní lavici s teskně svěšenou hlavou. Usvědčen svědomím, odháněl nyní od sebe touhy a sny, že ani ve vnějším, ani ve vnitřním světě nezbylo místo, kam by se mohly schovat, a zatím duše i tělo prosí a lační po činnosti. Karas neví, co počít v tomto mučivém stavu. Je mu nesmírně těžko.

" Pane Bože," přemítá v nevýslovném stesku, " aspoň kdybych onemocněl!" To byl popud, z něhož se představy rozvíjely novým směrem. Krom vnitřního světa nebylo nikde jinde místo, kam by se uchýlil. A Karas stůně...Umírá...Jeho rodina pláče u jeho lože a loučí se s ním. Do příštího radostného jitra...Karas se chystá na cestu do věčnosti... poslední hodina... Ale tu snění zbloudí s cesty, neboť se nechce umírat. Karasovi se zjevuje Nikolaj Divotvorce,

uzdravuje ho a káže mu, aby se odebral do pouště hledat spasení. Karas vidí v duchu klidný, andělský život v poušti, těžké hrdinné činy, slyší církevní písně, rozmlouvá s Bohem....Stává se z něho veliký svatý... Dostává dar prorocství a tvoření zázraků...z celého okolí putují k němu lidé, aby se mu poklonili...Po dlouhá léta se postí, modlí, přemáhá své smyslné chůtice, žehná lidem, prokazuje jim dobrodiní a už vidí, jak ho Bůh volá k sobě, jak se z jeho mrtvého těla stávají ostatky svatých...jak...

" Karasáku!"

To už nebyl hlas s onoho světa, nýbrž ze světa seminářského.

" Tys bratr Nosatého?"

Karas vidí před sebou strašného Silyče a bezděčně se krčí...

" Můj Bože, zase mě přišel bít!" napadá Karasa.

" Je Nosatý tvůj bratr?" opakuje Silyč.

" Je to můj bratr," odpovídá Karas, nechápaje, oč jde...

" No, dobrá, je-li tvůj bratr...A teď už se ničeho neboj...Já se tě vždycky zastanu, protože tvůj bratr je můj nejlepší přítel...Jen si mi vždycky postěžuj, když ti někdo ublíží...Slyšíš?"

" Slyším."

Ale když si vzpomněl na útočného repentanta, Karas nedůvěřivě hleděl na nového ochránce...

" Ticho!" zvolal Silyč zvučným hlasem...

Více než sto žáků se připravilo vyslechnout s velkou pozorností, co Silyč řekne. Z toho bylo vidět, jakou měl ve třídě autoritu."

" Vstaň!" řekl Karasovi.

Karas vstal...

" Téhle rybě," obrátil se ke třídě a ukázal na Karasa, " at' se nikdo neopovází ubližovat...Kosti zpřerážím každému, kdo Karasovi něco udělá..." Karasovi se ulevilo.

" A ty, Karase, mně žaluj...Řekni mi, kdo tě tehdy mlátil?"

" Nevím..."

Skutečně nevěděl, na koho má ukázat prstem...

" Jen se neboj; řekni, kdo ti ubližoval?"

" Nikdo mi neubližoval..."

" To není možné..."

" Ale všichni mě trápili..."

To už bylo pravděpodobnější.

" Kdo je tvým auditorem?"

" Zrzek."

" Dobrá. Řekni mu, že tě nesmí prohánět."

" Děkuji ti, Silyči..."

" Až tě požádá o housku, nic mu nedej..."

" Nedám, Silyči..."

" Tak poslouchejte ještě jednou," znovu se obrátil k třídě Silyč, " běda tomu, kdo se jen prstem dotkne Karasa!..."

Ale tentokrát se ozvala poznámka nějakého Kandelábra:

" No, žádné neštěstí..."

Silyč pohlédl směrem, odkud hlas vyšel. Nic na to neřekl, jen vztekle sevřel pěst...

" Jen se neboj," řekl ještě jednou Karasovi a začal přecházet po třídě. Ze světa obraznosti Karas rychle a ochotně přešel do světa skutečnosti. Jako by mu s ramen spadla hora...Rozhlédl se po spolužácích a shledal, že Silyčova slova na ně zapůsobila tuze mocným dojmem...Ulevilo se mu a u srdce mu bylo tak lehce a vesele! Začal pozorovat život při učení a brzo se jím dával unášet... Ale neměl ani potuchy o tom, že se stal příčinou roztržky mezi Silyčem a Kandelábrem...

Kdo je Silyč?

Nosatý, Karasův bratr, chodil před vstupem do semináře do soukromé školy, kde se seznámil při šňupání tabáku se synem po kostelníkovi Silyčem. Později se spřátelili. Oba potom vstoupili do přípravky v semináři...Zde Silyč opakoval třídu - proto se s ním setkáváme jako s osmnáctiletým spolužákem Karasovým, který zároveň s ním skloňuje " pero, pera, peru," biflije " je jen jeden Bůh", učí se " součtu" a " rozdíl".

Silyč byl prostředně vysoký, nehezky zformovaný, ale nadmíru pevně stavěný a měl podivuhodnou sílu...Jednou přišel navštívit svého přítele Nosatého. Šli k řece. Tam mužici lovili nevodem ryby. " Strejdo," zavolal Silyč, " já budu spouštět a ty povoluj kliku rumpálu." - " Ty ses snad zbláznil, ty cucáku," odpověděl mužik. " Jen dobře povoluj!" Mužik roztočil kliku, ale tak nešikovně, že se rozběhla a rychlost obrátek se každou vteřinu zrychlovala. Silyč nastavil svou pevnou dlaň, tlusté držadlo kliky se mu vlepilo do ní - a rumpál stál. Mužil jen nad tím žasl.

Při takových pevných a tuhých svalech byl Silyč ještě neobyčejně mrštný. Jednou navštívil Nosatého. Tehdy se šli projít do polí, ale jen docházeli k plotu, když za sebou zaslechli hlas

mužika; nadával jim, že mu šlapou travu. Přátelé přelezli plot hřbitova, mužilk za nimi. Silyč stanul a směle čekal, až k němu mužik dojde.

" Co chceš?" zeptal se ho. Mužik byl podnapilý, rozkurážený kořalkou a chtěl Silyče udeřit. Jeho ruka opsala ve vzduchu polokruh, ale ve chvíli, kdy měla pěst dopadnout na Silyče, ten se hbitě sklonil a proklouzl mužikovi pod rukou. Potom se vzpřímil, postavil se před mužika, zkrřížil ruce na prsou a řekl:

" Udeř ještě jednou!" Mužik se po druhé rozmáchl a opět se minul cíle...Silyč se znovu před něho postavil a opět řekl: " Ještě udeř!" Ani tentokrát nemohl mužik zasáhnout svou obrovskou pěstí Silyčův obličej. Poté Silyč jen prohodil: " Tříkrát ses netrefil a teď se drž země, jinak spadneš!"

Po těchto slovech srazil mužika s hrobu...A takovýto chlap skloňoval zároveň s Karasem " pero, pera, peru", zároveň s ním dřel bezmyšlenkovitě nazpaměť " je jen jeden Bůh" a tak dále. Co dělat? Dali ho pozdě do semináře; než do něho vstoupil, vydělával pro matku kopějky, zastupoval kostelníky, předčítal žalmy za nebožtíky, zpíval koledy nebo přisluhoval při ranních a prosebných mších. Ačkoli byl žákem, byl v rodině a mezi známými pokládán za dospělého. Silyč byl vůbec dobrý člověk. Nikdy nepoužíval svých pádných pěstí k tomu, aby si vynutil úplatek nebo nějakou podlou úsluhu. Dal-li někomu pohlavek nebo herdu, jakou ušetřil na příklad Karasovi, když se seznámili, to ještě nic neznamená, pohlavek v semináři je totéž, co drobný peníz v krámě. Ale být pod ochranou takového chlapíka, znamenalo být uchráněn všemožných urážek od kohokoli...Silyč nebyl hloupý a není to žádné neštěstí, že tak pozdě začal skloňovat " pero, pera, peru..." Kdo to byl Kandelábr?

Abychom ho mohli řádně popsat, musíme nejdřív vysvětlit, co jsou okusky. Okusky se v semináři nazývají zbytky chleba, které po obědě nebo po večeři zůstávají na stole a mají v sobě stopy něčích zubů. V semináři koluje pověra, že kdo sní takový zbytek chleba, nabude sílu, jakou má ten, čí zuby zanechaly stopy v chlebě. Mnozí ustavičně jedli cizí okusky, aby se stali bohatými. Kandelábr, starý repetent, pojídal je už několik let. Neustále se holedbal svou silou, která skutečně byla velká. Serval se už se všemi ve třídě, kromě Silyče. Silyč mu byl solí v očích za to, že ve svých pěstích třímal palmu pěstního prvenství. také se Silyče bál, ale zároveň nechtěl uvěřit, že by ho Silyč dokázal zmlátit. tato otázka už dávno trápila Kandelábra, a proto se rozhodl, že ji dnes vyřeší...

Karas se zatím úplně uklidnil. Opět se skamarádil se Žirbasem, který byl hloupý jako tele. " To nevadí," pomyslí si Karas a začal s ním hrát na kominíka. " Ve které ruce?" ptá se Žirbasa.

Tu k němu přistoupil Kandelábr, chytil ho za límec kabátu, položil ho zády na lavici a ohýbal mu nohy...

" Nech mě na pokoji!" křičel Karas.

Kandelábr mu přitáhl chodidla až na ramena.

" Silyči!" vykřikl úpěnlivě Karas...

" Co je?" ozval se Silyč.

" Chraň mě!..."

Přišel Silyč.

Na to právě Kandelábr čekal... Pustil Karasa.

Začalo předběžné vyjednávání.

" Proč ho týráš, ty lotře?"

" Co je ti do toho?"

" neslyšels, co jsem řekl?"

" takové kecy neslyším."

" Chceš tedy, abych tě zmlátil?"

" no, jen to zkus!"

" A ty si myslíš, že nezkusím..."

Silyč přistoupil blíž ke Kandelábrovi.

" Jen začni, tak začni..."

Kandelábr udělal krůček k silyčovi.

" Nemáš do všeho strkat nos, abys věděl!"

Silyč šťouchl Kandelábra ramenem...

" Nedorážej!"

Šťuchnutí bylo hned vráceno...

Seminaristé, hodlající pustit se do rvačky, házejí v takové formě jeden druhému rukavici.

Začaly padat rány.

Všichni ve třídě byli hned pro to, aby Kandelábr dostal pořádný nářez, a ještě neuběhlo ani pět minut, když Silyč seděl na Kandelábrovi jako na koni, bušil do něho jako do žita a při tom se ho ptal:

" Chceš život nebo smrt?"

" Pust'!.. Vem tě čert!.."

" budeš ještě karasovi ubližovat?"

" No, už toho nech!"

" Tak si to pamatuj!"

Silyč chytil Kandelábra za límec, zatřepal s ním a pak ho v míru pustil. Kandelábr šel na své místo a při tom uvažoval: " U čerta, ty zatracené okusky jsou přece jen pro kočku. Ale snad jsem jich ještě málo snědl?" A po tomto výprasku se cpal dále okusky a snad je dosud pojídá, ale už se nikdy neodvážil chytit se do křížku se Silyčem...

Tímto způsobem mrak ran, pomazání, ohýbání noh k bradě, herd, šňupců, plivanců, ran do zubů, do hlavy, přes uši se dost mírně přenesl nad Karasovou hlavou. A znovu opakujeme: první dny seminářského života nemíjejí tak šťastně pro všechny seminaristy, jak částečně uběhly Karasovi...Ale pro nikoho nepozůstávají bez následků; nezůstaly bez nich ani pro Karasa.

První dojmy, které seminář na Karasa učinil, byly takové, že kdyby mu nebyl pomohl Silyč, stal by se z něho, jak sám tvrdil, buď ničemanem nebo blbec. Celý další způsob jeho života v semináři vyhranily především tyto dojmy.

Vůči představenstvu se stal dokonalým, zoceleným a všemi mastmi mazaným žákem. Hlavní zásada třídy - nenávisť k představenstvu se v něm zakořenila a mnohem více rozrostla než v kterémkoli seminaristovi. Než vstoupil do semináře, obdržel dost lidskou a poctivou výchovu, ale seminář na ni vtiskl svůj cejch. Lobovův surový výprask způsobil, že se už potom nikdy nemohl chovat ke svému učiteli prostě, klidně a upřímně. Důvěra v představeného v něm byla rázem a navždy vyhlazena. Jevilo se to především v tom, že se nikdy nemohl dívat učiteli přímo do očí, hledíval vždy zpod čela. Nikdy nemluvil přirozeným hlasem, nýbrž žalostným a falešným, hrobovým a nízkým. Před představeným se vždy krčil, a proto se s ním nerad setkával, jako by se stále cítil vinen, ačkoli se ničím neprovinil. tento podivný pocit, nutící ho takto se chovat, nebyl vyvolán strachem, neboť Karas nebyl zbabělec, a jak později uvidíme, často se dopouštěl drzostí a kousků, kterých by se málokterý seminarista odvážil.

Ale vězelo to v jiné věci. Karas si byl jasně vědom toho, že nenávidí seminář, že nenávidí své vychovatele, předpisy, učebnice, seminářskou zelnou polévku a kaši a - že se zároveň musí představeným podrobovat, usmívat se na ně, uklánět se jim a mnohdy jim i lichotit. Nebylo možné chovat se upřímně, nebylo možné mluvit bez vytáček a bez okolků, protože by byl za to bit, a tu se Karas navždy zatvrdil vůči představeným.

Nebylo to ze strachu, nýbrž ze studu. Když se jen poněkud čestný člověk, který si sebe váží, musí krčit a ohýbat hřbet ze strachu před políčky a všemožným ponižováním, bude na něm vidět, že se v hloubi duše za to stydí. Karas si počínal takto: buď byl k učiteli drzý, nebo se stavěl jako neviňátko. Mnozí vychovatelé jistě pudově cítí, že nejsou dobrými vychovateli, když pronásledují takové žáky, jako byl Karas, když přísně nařizují žákovi: " Dívej se mi do očí, vesele a spokojeně se tvař, při vyvolání odpovídej jistě a jasně!" - " Kdo nemůže hledět učiteli do očí," tvrdí takoví pedagogové, " má nečisté svědomí." Je to nesporně pravda. jak by ne: žák si je přece vědom toho, že má plivnouti učiteli do obličeje, a místo toho se musí před ním usmívat; cítí v duši hnus a jeho úsměv se stává vyumělkovaný.

Ovšem, sám Karas nechápal, proč lidsky nemluví, proč se neusmívá lidsky a neuklání, potká-li učitele nebo představeného, dosud nevyspěl, aby mohl pochopit, že tu působil zejména stud a pobouřené svědomí. Cítil to jen pudově a teprve mnohem později vědomě a kriticky rozebral zřídlo svých vztahů k představeným. Ostatně z toho všeho nikterak nevyplývá, že by klopení očí žáka před učitelem bylo vždy příčinou utajené nenávisti. Žák může klopit oči z prosté ostýchavosti. Mluvíme však pouze o Karasovi. Taková skrytá Karasova nenávisť se zřídka kdy otevřeně projevovala drzostí. Zato se tuze silně a nepokrytě projevovala za zády

učitele, když mu seminaristé škodili tajně.

Ovšem, že tropení neplech představeným nebylo v prvních letech Karasovým oborem, ale jak z dalších ukázek uvidíme, později, když se Karas poněkud vyvinul, stalo se jeho vědomým prostředkem k boji s představenstvem...Z počátku a zejména v té době, do které spadá toto vyprávění, pudově nenáviděl své vychovatele; později dospěl k jistotě, že je nenávidět musí, že je musí nezbytně nenávidět a opovrhovat jimi. Bázeň a rozpaky, které vůči představenstvu pociťoval, se později proměnily v hlubokou a živelnou nenávist. Ale o tom druhém období se zmíníme později. Nyní ho zatím přistihujeme při tom, jak je svými seminářskými pěstouny deptán, jak před nimi klopí oči a je v ustavičném číhavém střehu...

Ale v tomto období svého dospívání, kdy se jeho povaha dosud nevyhranila, začal se Karas chovat poněkud originálním způsobem k svému představenstvu v porovnání s ostatními seminaristy, kteří také protestovali proti představenstvu. V semináři měl Karas téměř výjimečné postavení. Aspoň polovička škodlivých podmínek, které mívaly na seminaristy špatný vliv, pro něho vůbec neexistovala. Jeho lidská důstojnost byla pod ochranou prosté, hrubé svalové síly prvního bohatýry třídy a tato hrubá síla ho zachránila. Nemusil se uklánět spolužákům, poníženež je prosit, lichotit se a vypravovat repetentům na noc pohádky, nemusil jim dávat peníze a housky nebo hledat ve vlasech různou havěť, nemusil jim drbat paty, běhat pro vodu a prokazovat jiné úsluhy. Za svého pobytu v semináři dal pouze třikrát úplatek - a to jen ve zvláštních případech.

Pod Silyčovou ochranou získal už jako nováček všechny výhody a úlevy repetentů. Stačila čtyři léta, než vyloučili Silyče ze školy, aby si Karas zvykl chovat se nezávisle; nechtěl uznávat ani auditory, ani censors, ani dozorce. Ale při takovém postavení nepoužíval Silyčových pěstí k tomu, aby své spolužáky utiskoval, nezapomínaje nikdy na to, že sám Silyč neměl rád úplatky a utiskování, proto by v tom Karasovi nebyl nikdy pomáháhal.

Karas jen zřídka používal jeho pomoci; většinou, byl - li napaden, sám se rval, a býval - li při rvačce potlučen, tu buď nadával nebo házel po odpůrci kamenem, knihou, pravítkem, a když při potyčce se silnějším protivníkem neměl při ruce zbraně, používal zubů, nehtů, nohou, kousal totiž, škrábal, kopal, ale to všechno bylo naprosto obvyklým způsobem boje - nic jiného.

A protože Karas tak zřídka využíval Silyčovy ochrany, nebyla příčinou nepřátelství žáků. Když zakusil na sobě hořký úděl bezbranného seminaristy, nezřídka používal Silyčových pěstí a mnohdy i svých zubů, nehtů a nohou k obraně utlačovaných. Během posledních čtyř let ve škole byl Karas neustále auditorem a často býval trestán pro dávání lepších známek - a jen jednou přijal úplatek. Ustavičný jeho protest na ochranu ubíjených jedinců se projevoval zejména v tom, že měl obzvlášť rád hlupáky.

Tak by byl úplně bez něho zahynul Petry Tětěry, o kterém jsme se zmínili v předchozím obrázku. Tětěry, který měl velikou sílu, byl úplně telátko. Každý ho mlátil, plivali na něho, okrádali ho. Karas ho chránil půl roku, až svého Tětěry postavil na nohy, a to tak dokonale, že od něho sám dostal jednou nařezáno. Karas, sám nadaný, měl ve velké lásce hlupáky, trávil s nimi celé hodiny, besedoval s nimi, hrával si s nimi, dělil se s nimi o každé dobro, pomáhal jim. V tomto jistě podivném chování se projevoval také svého druhu protest proti některým stránkám seminářského života. Karas lnul k domovu, ale většina rozumných seminaristů, kterým by se byl svěřil se svou láskou a se svými city, by mu jistě udělila pomazání, protože v seminářské řeči se projev důvěrnosti nazývá telecí jemňůstkou.

Karas nebyl upřímný k nikomu jinému než k hlupcům, jen s nimi hovořival o rodném

domově, jen s nimi vzpomínal na život doma, jen jim se svěřoval s rodinnými záležitostmi, jen s nimi býval upřímný a oduševnělý nikoli po seminářsku, ale lidsky. Karas skrýval svůj vnitřní, jemu nejdražší život nejen z falešného studu a strachu před posměchem, ale dokonce ze sebe dělal cynika a sám se posmíval telecím jemnůstkám, takže nesoulad mezi jeho chováním a mezi jeho cítěním tvořil téměř druhou Karasovu přirozenost.

Ale jeho duše lačněla po odezvě a Karas se obklopil zvláštním druhem hlupáků. To je druhem poctivých, dobrých, milých, upřímných hňupů. Díky Bohu, je nemálo takových hlupáčků na širém světě. Pouze ve vyšším semináři se Karas spřátelil s rozumnými lidmi. Ale někdo se zeptá: což by nenašel Karas v nižším semináři ani jediného rozumného člověka, s kterým by si mohl upřímně pohovořit? Ovšemže by našel, ale z počátku se s nimi nedorizuměl, a pak je vůbec po dlouhou dobu nevyhledával.

Ale nejoriginálněji se Karas stavěl k seminářské nauce. Již před vstupem do školy věděl přes polovinu toho, co bylo v učebních osnovách třídy. Lehce se učil. Jen "Základy", které se musily zuřivě biflovat, až z toho hlava bolela, byly pro něho takovou mukou, jako řečnění pro jednoho starověkého řečníka, který si vycpával ústa oblázky, aby se zdokonalil ve výmluvnosti. Ale to nic, Karas si cpal do úst ostré kamínky těžce překusovaných "základů" tuze horlivě. V ostatních naukách byl jedním z prvních žáků a kvůli jednomu předmětu nechtěl přijít o význačné místo v katalogu. Nad čím ostatní proseděli celé hodiny večerního učení na příští den, tomu se naučil za půl hodiny.

Ale to právě později uškodilo jeho seminářské kariéře. Měl nadbytek volného času, a když se učil takovým způsobem dvě léta, zvykl si na zahálku a zábavy. Když postoupil do druhé třídy, vyžadovalo se od něho horlivější a přitom seminářské učení, které vyžadovalo zvláštních místních specialních vloh, které si už spolužáci během dvou let osvojili, a Karas ty dva roky promarnil a pustil do větru. Chtěl se bavit stejně jako dříve.

Biflouni ho brzy předhonili a on stále hlouběji a hlouběji klesal, až došlo k tomu, že zápisník byl poskvrněn první nulou. Dostával bití.

"Nu což," uvažoval, "jen mě mlaťte, jak vám je libo, však vás to omrzí a necháte toho!"

Nezadržitelně se snažil dostat se do Kamčatky, a ačkoli býval často bit, dosáhl toho. Zde se jeho lenost rozrostla do nejvyšší míry. V prvním roce nosíval aspoň do třídní knihy, ale ve druhém roce upustil i od toho, jak se vyjadřoval, zlozvyku. V jeho truhle se povalovaly přeházené útržky zpřetrhaných různých mluvníc, aritmetik a výborů četby, psacím papírem plýtvat na nesmyslné čmáranice, per používal na píšťalky a děla nabíjená kousky brambor, řepy nebo papírovými žvanci, kapesním nožikem poškozoval stoly a přičezával pálky.

Z počátku přicházel Karas každého rána k svému auditorovi, aby mu oznámil svou nulu z učení, a potom pro zjednodušení mu hlásil nulu na celý týden; ale nakonec ho omrzelo i to a - jednoho dne požádal auditora, aby mu napsal "na věky nulu".

Tímto způsobem Karas velice rozhodně zavrhoval jak světské, tak i bohoslovecké seminářské nauky. Nezřídka si nejasně uvědomoval nutnost učit se, bral do ruky knihu, ale ta mu z ní padala. V té době Karasův bratranec, seminarista, který vychodil ročník, požádal, aby mu byl předkládán Karasův zápisník, a sledoval jeho učení. Ale i zde si věděl Karas rady: zhotovil jiný zápisník, a ten se samými výbornými u svého jména posílal bratrancovi a dostával za to od něho dárky.

Z počátku byl líný vlastně jen proto, že mu lenošení bylo příjemné, ale později to dopadlo tak, že se jeho " na věky nula" stala uvědomělou zásadou. Učitel Krasnov mu věnoval pozornost, přinutil ho vysedávat nad knihou i v hodinách volna ve svém bytě; proti Krasnovovu systému Karas neobstál a začal dříť z učebnic, ale když ho přinutili, aby dosáhl v seznamu druhého místa, jeho seminářská " na věky nula" nadobro uzrála.

Znenáviděl vědomosti, které do něho vtloukali a které se mu uhnízdily v hlavě jako nevítaný host; ve skutečnosti je tedy stále zavrhoval, jen s tím rozdílem, že dříve nechápal, co zavrhuje, kdežto nyní, když se naučil úloze, věděl, že právě tuto úlohu, tyto stránky, tato slova nepotřebuje. Tu začal sledovat a zkoumat každou úlohu jako svého nejúhlavnějšího nepřítele, který bez jeho vůle vládne jeho mozkem, a postupně každého dne odhaloval v učebnicích plno nesmyslů a ohavností; tím získal schopnost prohlubovat svou analýsu a kriticismus a později, když čile odříkával úlohu, si v duchu myslíval: " Jaký to kecám nesmysl, svatí otcové!"

Po dlouhém zpytování sama sebe se Karas úplně přesvědčil o tom, že seminářská věda, je-li jinak studována, může člověka zničit, a že jen jeho methodou se stane materiálem, s kterým lze nějakou dobu pracovat jako s nestvůrným jevem, aniž se člověk tím nesmyslem nakazí, že v sobě může rozvinout rozumové schopnosti: analýsu, důvtip a dokonce i životní zkušenost. A ti pedagogové, obdaření božskou milostí, neměli kouska filipa, aby se dovtípili, že mnozí dobří žáci pohlíželi na učebnice jako pohlíží psychiatr na smutný případ šílenství. Tím právě se vysvětluje ta podivná okolnost, že ze semináře vychází tolik moudrých a nadaných lidí přes to, že spolykali učení, které je pro posměch všem vzdělaným lidem. Kterak je možné, ptá se kdekdo, že se nezahubili, že se nepomátli na rozum, že nezpitoměli, kterak je možné, že si uchovali zdravou mysl? To je tuze prosté: co se týče místní nauky, v jejich duších se hluboce zakořenila nula...Ať vzkvétá seminářská : " na věky nula". V ní je seminaristova spása. Nuže, na věky nula, na věky věků nula! Amen, což znamená - vskutku nebo staniž se!

Zde máte více méně podrobnou charakteristiku toho, co udělal z Karasa seminář. Jeho vztah k představenstvu se projevoval ustavičným číháním a klopením očí; prozrazovalo to stud rodící se z vědomí jeho nenávisti k nadřízeným; jeho poměr k učení byl věčná nula. U spolužáků, až na tři léta ve vyšším semináři, nenašel pochopení pro tu stránku svého života, která mu byla nejdražší, která byla hlavním popudem jeho chování v době, kdy žil v semináři, oddanosti a přilnutí k domovu. Proto byli jen hlupci jeho upřímnými a důvěrnými přáteli.

To bylo hlavní hybnou silou těch dobrodružství a činů Karasových, které chceme dále probrati a které se přihodily ve čtvrtém roce jeho pobytu v semináři. Třída okresní duchovní školy se chvěje podivnými nápěvy a hlasy.

" Bráškové, netrhejte šaty, vezměte nitky a zašivejte dírky," čte někdo na způsob čtení " Apoštola".

" Drž klapačku," napomínají ho sousedé...

" Marto, Marto, nač truchlíš nad statky pozemskými," pokračuje čtoucí...

" Budeš mlčet, ty holomku?"

" Smutky a neduhy ven lezly."

" Dobytku, přestaň už!"

" Jemu přísluší daň - daň, jemu budiž vzdána čest - čest, a nacopak čest, když není co žrát, mohou nám na záda vlézt."

" Bratři, vražte mu ňákou!"

" A tu byl slyšán hlas z nebes - prrr!"

Najednou předčítatel zamečel, protože mu udělili tuze nechutné pomazání. Ve třídě je dnes hodina církevního zpěvu a předčítatel byl potrestán za to, že překážel ostatním ve zpěvu.

" Já," říká Nudle Holopupkovi (oba jsou výborní znalci církevního zpěvu), " řachnu podle not."

" A já," odpovídá druhý, " majznu podle textu."

" Tak spust'!"

" No, žeň si to!"

" Mi -re - mi fa sol - fa - mi re," začíná předzpěvovat Nudle.

Řachnout podle not a zároveň majznout podle textu a při tom se nesplést byl vrchol církevního zpěvu.

K zpěvákům přistupuje čtrnáctiletý Karas. Má ustaranou tvář; jak je vidět, očekává učitele se steskem a strachem.

" Bratři," začal.

" Táhni pryč, nepřekážej," odpověděl Holopupek.

Ale Nudle měl měkčí srdce.

" Co chceš?" zeptal se.

" Nevím, jak se zpívá sedmým hlasem Hospodine, pozvedám...Ukaž mi to, Nudle."

" Poslouchej tedy!" a Nudle zazpíval: " Plápolám, milého bych líbat chtěla, už dávno jsem se s ním neviděla. Takhle se to zpívá sedmým hlasem. No, tak to zkus."

" Hospodine, pozvedám k tobě hlas svůj, vyslyš mě, vyslyš mě, Hospodine," zazpíval Karas.

" Nápěv je týž, ale není to libozvučné..."

" A jak je to pátým hlasem?"

V odpověď Karasovi Nudle zazpíval:

"Kdyby nám někdo pohár dal, napili bychom se."

" A jak je to se čtvrtým?"

" Poslouchej: Šel beran : bé - bé - bé. Zpívej!"

Karas zazpíval novým nápěvem: " Hospodine, pozvedám" a šel do zadní lavice Kamčatky a přitom si stále opakoval: " Plápolám, milého bych," " kdyby nám někdo," " šel beran". Při obřadném církevním zpěvu se používalo osmi hlasů na text " Hospodine, pozvedám"; slova byla táž a nápěvy různé. To dělalo seminaristům velké potíže. Proto seminářští praprausedlíci vymysleli různé texty, podle nichž se lehce zapamatovalo, jak zní ten či onen nápěv.

Ale Karas nebyl obdařen hudebním nadáním, a proto ho už dávno vyhnali ze seminářského pěveckého sboru. Za malou chvíli si popletl nápěvy. Tu Karas pohlédl na Holopupka a Nudli a uvažoval, nemá -li k nim znovu jít, ale mávl jen rukou a nechal toho. " Stejně to popletu," usoudil a smutně si položil hlavu do dlaní.

A hodina obřadního církevního zpěvu byla pro něho krušná a špatně dopadla. Tento obřadní církevní zpěv byl jakousi zvláštností. V církevní praxi se ho téměř nepoužívalo. Jsou do něho zařazovány různé duchovní písně, jejichž nápěv se vyznačuje dutou, nízkou kakofonií (nelibozvukem); je tak táhlá, že na jednu slabiku textu přijde mnohdy sedmdesát i více hlasových taktů - a stále, stále nízkými, tesknými, srdcervoucími, odpornými tóny. Kterápak filharmonická hlava zavedla v semináři a uzákonila v něm tuto obřadně - církevně - hudební ohavnost? Obřadní zpěv byl předepsán pro všechny žáky, ale všichni neměli hlasy nebo dobrý sluch, někteří z nich ráčkovali, někteří huhňali, nebo koktali, nebo měli hvízdavý zub - co takoví žáci měli dělat? Nic: hvízdej jako slavík a Pánu Bohu pěj slávu!

Toto obřadné mečení a bečení se rozeznávalo v plné slávě a lesku, když učitel nařídil celé třídě zpívat sborem, kdy " zpívajícími a vzývajícími" byli ti, kdo hlas měli, i ti, kdo jej neměli, nadaní i neschopní zpěváci. V té chvíli se vzduch naplnil hudebním terorem a zpívaný bogorodičen (písně k Panně Marii) vypadal jako úryvek z nějaké fantastické opery, pro kterou by se hodil název: " Zacpi si řádně uši." Divíme se jen, že při tak zvaném stolpovém (církevní zpěv pouze v dvou notách) zpěvu nezalehly uši seminaristům.

Ale k charakteristice obřadných církevních skladeb musíme dodat, že se z nich i samému představenstvu dělalo zle. Představenstvo chápalo, že všichni seminaristé nemohou přece být zpěváky, a proto nevěnovalo církevnímu zpěvu pozornost a jeho neznalost nebyla překážkou, aby žák nemohl postoupit do vyšší třídy. Ba ani známky se z tohoto předmětu v zápisnicích nedávaly, protože se mu třeba celý rok neučilo. Ale rozvrh seminářského vzdělání závisí na hlavním diecézním představeném, jehož vkusu se přizpůsobují školní úřady. V té době, kterou líčíme, byl hlavním představeným milovník všemožné stolpovčiny, a proto se v semináři rozléhalo obřadné vytí. A aby bylo všechno jak se sluší a patří, učitelem obřadního církevního zpěvu byl jakýsi Vsevolod Vasiljevič Razumnikov. Církevnímu zpěvu učil jen on, a to v několika třídách. Razumnikov měl nádherný baryton, znal výborně noty a krásně hrál na housle.

Musíme se ještě několika slovy zmínit o Razumnikovovi, neboť byl jedním z nejlépeších učitelů v semináři. Už jsme se o něm zmínili v prvním obrázku jako o poctivém ústavním hospodáři. Ustanovil hodnotkomisaře, který byl volen ze starších žáků a jehož povinností bylo kontrolovat množství a jakost jídla. Dříve každý ze zaměstnanců, kteří měli na starost potraviny, udržoval několik svých příbuzných na úkor seminářské výživy; ale jakmile se komisař ujal svých práv, ihned přistihl kuchaře při krádeži třiceti liber masa a dvou pytlů pohankové krupice - kuchaře za to vyhnali ze školy. Aspoň třetina potravin, rozkrádána dříve zaměstnanci, byla vrácena školákům.

Krom toho Razumnikov nikdy nikoho netrestal odnětím oběda a večeře; snad se bál podezření, že z hospodářské vypočítavosti nutí provinilce k hladovění. V semináři bývalo mnohdy až sto provinilých žáků. S hospodářského hlediska bylo zřejmě výhodné zbavit takový počet, to jest pětinu všech žáků, oběda a večeře. Téměř všichni hospodáři byli si toho vědomi a snažili se, aby co nejvíce žáků bylo potrestáno hladem. A skutečně tento druh trestu býval dosti důležitým zdrojem pro tak zvané přebytky, za které dostávali představení odměnu. Ale kdy si vychovatelé uvědomí, že se hladový žák zrovna tak špatně učí jako přejedený? Nevíme. Můžeme však se vší určitostí říci, že tuto prostou pravdu pochopí ze všech nejpozději hospodáři školních ústavů. Razumnikov vždy zavrhoval pedagogické pořekadlo: Satur venter non studet libenter (lat. Plné břicho k učení hluch). Za to ho seminaristé měli rádi.

Vyučoval také " božímu zákonu" a " církevním dějinám". I zde šel dále než jeho spolupracovníci. Zakázal nosit do třídy učebnice a odpovídat podle nich. Když vyložil jasně a věcně učební látku, vyžadoval, aby ji hned ve třídě žáci opakovali svými slovy. Když top vyvolaný nedovedl, vyvolal druhého, aby mu věc vysvětlil. Když ani tento nedokázal vyložit, volal třetího, čtvrtého a tak dále. Hoši se tak ihned společně učili úloze a rozhovořovali se o ní. Ale i potom mnozí žáci špatně znali úlohu, zvláště slabí žáci a razumnikov chtěl, aby se u něho všichni žáci bez rozdílu dobře učili. Aby toho dosáhl, nařídil, že auditoři jsou odpovědní za neznalost svých svěřenců. Auditoři byli vybíráni z nejlepších žáků, pochopili dobře přednesenou úlohu, a proto byli povinni učit žáky, kteří jim byli svěřeni v přípravných učebních hodinách. Aby se odstranily případy, kdy žák přicházel do třídy s nulou a sváděl to na auditora, že mu nechtěl pomoci, musil se o tom vykázat potvrzenkou od spolužáků , jinak byl dvojnásob potrestán a auditor ospravedlněn. Takové vychovatelské metody byly pro seminář tuze pokrokové. Razumnikov vyhledil lenochy. Ale hlavní přednost jeho novoty spočívala v tom, že moc auditorů a repetentů z druhého ročníku upadala a tito se z utiskovatelů musili stát pomocníky svých podřízených, z představených jejich bratry. Tímto způsobem se stal razumnikov prvním, kdo rušil moc spolužáka na d spolužákem. Tresty však nevymýtil, naopak býval velice přísný. Ale v semináři býval takový učitel velikou vzácností, tím spíše, že v době, kterou popisujeme, panovaly nejen v semináři, nýbrž i v jiných školách prastaré nesmysly a ničemnosti.

Jediné, co má Razumnikov na svědomí, je - církevní zpěv. Dejme tomu, že koktavé a ty, kdo měli slabý hlas, nechával na pokoji, ale držel se toho škodlivého pravidla, že každý, do má jen poněkud obstojný hlas, se rozhodně naučí docela pěkně zpívat, jen když se bude snažit. Ale nejvíce od něho zkusil Karas, neboť Razumnikov dovedl vymýšlet zvláštní tresty: dával bedlivý pozor, jaký trest na koho nejvíce působí. Vypozoroval, že pro Karasa je nejcitelnějším trestem nepovolit mu návštěvu domova. Ačkoli Karas dokazoval svou neschopnost tím, že byl vyhozen z pěveckého sboru, nechtěl o ničem slyšet.

Učitel církevního zpěvu vstoupil do třídy a zazpíval spolu s žáky melodickým hlasem " Králi nebeský" a pak se rovnou obrátil na Karasa:

" Zazpívej to sedmým hlasem..."

Karas zpívá, až to za uši tahá. Učitel říká Nudli:

" Ukaž mu to."

Nudle se rozezpívá...

" Opakuj to," řekne učitel Karasovi.

Karas zpívá, až to za uši tahá...

" Příští neděli nepůjdeš do města..."

" Vsevolode Vasiljeviči, nebyl jsem už po tři neděle doma..."

" Tak nepůjdeš ani čvrtou..."

" Odpusťte mi to..."

" Víš co," odpověděl mu učitel tvrdým, námitky nepřipouštějícím hlasem, " když se nenaučíš zpívat, nepustím tě na celé velikonoce domů..."

Učitel od něho odešel.

Karas zbledl a třásl se po celém těle. Nešťastný Karas. Podivuhodně široký hrtan, kterým byl obdařen, byl věčným zdrojem jeho neštěstí. Už doma byl bit, když vykřikl na popovu dceru, která ho zlobila, tak zuřivě, že ho bylo slyšet až za řekou. V semináři dostal přezdívku Karas od chvíle, kdy z rozkazu sbormistra vyloudil takový tón, že se po něm posluchači popadali smíchem za břicho.

Jeho hlas později v semináři zmohutněl do nesmírně hrdelního, dunivého basu, znovu ho přijali do chóru a sbormistr, kterému přezdívali Kapela nebo redakce, Konstrukce a Hokynářství, ho používal jako stroje k rozbíjení zdí, jako chorového beranidla : přijde burácivý tón, sbormistr mrkne a - Karas zařve jako tur; ale při tichých tónech ho nutí mlčet, což Karasa nesmírně uráží. Jednou cvičil Karas svůj hlas v pokoji , sousedícím s pokojem seminářského hospodáře a div ho neomráčil hromovými zvuky, které vydával. Hospodář vyběhl z pokoje, chytil milého Karasa za límec, vtáhl ho k rektorovi a jen z vrozené dobroty mu to odpustil. Inspektor ho nenáviděl a tvrdil, že člověk, který řve jako lev, musí také mít zvířecí povahu: patrně soudil podle sebe , neboť sám měl burácivý bas jako salvu ze sedmi děl, daleko silnější, než byl Karasův, povaghou byl opravdové zvíře, a proto mu nedali seminaristé nadarmo přezdívku podle dravce - říkali mu Medvěd.

Jednou, ale to bylo už po skončení ročníku, Karas zašel do hospody a tam vypil o několik sklenek více, a když vyšel na ulici, spustil takovou ruládu, že ho strážník musil napomenout, že takové rulády nejsou nic jiného než rušení veřejného klidu a pořádku. A dnes ho stihlo jedno takové velké neštěstí, jehož příčinou byl jeho hlas. " S takovým altem," myslil si Razumnikov, " není možné, aby se nenaučil zpívat." Zákaz jít domů na velikonoce byl pro Karasa velkým neštěstím, které ho podnítilo k mnoha skandálním dobrodružstvím...

Po slovech Razumnikovových tiše plakal.

Někdo se rmoutí, jiný se raduje. Den, kdy se Razumnikov stal učitelem v semináři, byl dnem vítězoslávy a štěstí pro jakéhosi Nudli... Nudle byl zvláštní člověk, byl to bláhový, veselý hoch. Popelavý obličej se širokými lícními kostmi, hlava téměř vrostlá mezi ramena, nepřirozeně vypouklá prsa a ostatní část těla umístěná na krátkých nohách - činily jeho postavu nanejvýš podivnou, střídavě buď ubohou, nebo strašně komickou. Jeho obličej ozařoval nějaký záhadný, neustále se měnící vnitřní jas: je vážný, dokonce ponurý, ale tu se pojednou Nudle bez jakékoli příčiny zardívá a potom se hlučně rozesměje, a to všechno se v

něm děje neuvěřitelně rychle a nezachytitelně. Přitom však nebyl hlupák. V jeho osobě vidíte vzorek seminářské ostýchavosti, která neobyčejně vzrostla pro jeho nešťastnou šerednost. Kdyby nebylo té ostýchavosti, nebyl by snad ani seděl v Kamčatce.... takový byl Nudle. Ale stával se zcela jiným člověkem, když něco zpíval; tu se projevovalo jeho nadání. Měl jemný sluch a dost lahodný hlásek. Jeho ustavičnou nejkrásnější a nejrůznější touhou bylo mít vlastní housle a naučit se na ně hrát, ale tato touha zůstala jen touhou: nyní někde slouží jako pastýř klášterních krav a báječně prý hraje na lesní roh...

Karas přistoupil k Nudli.

" Co chceš?" řekne Nudle, krčí se, pohybuje rameny, natahuje svůj podivný obličej.

" Nauč mne církevnímu zpěvu."

Nudli nemusíš dát ani med, stačí, zmíníš -li se o církevním zpěvu.

" Tak pojď! Nejprve se musíš naučit notám."

Zašli do Kamčatky a spustili tam " mi, re, mi, fa" a tak dále.

" Tak ne: musíš o tón výše!"

Karas nasadí vyšší tón.

" To je příliš vysoko - musíš níže!"

Karas nasadí opět jiný tón.

Dlouho cvičili církevní nápěvy. Oba se zpotili.

Ale tu se Nudle přikrčil, ohnul, natyčil postavu, nejprve se smutně zašklebil, a potom pojednou přistrčil ke Karasově nosu zaťatou pěst...

" Co je?"

" Abys mi už vlezl na záda!"

Nudle se dal do halasného smíchu.

" Co je ti?"

" Už tě nebudu učit..."

" Ale, holoubku...Nudle..."

" Z tebe do nejdlejší smrti nebude zpěvák..."

Nudle utekl...

Karas se rozvzteklil. Kousal si nehty a mrkaje očima, snažil se udržet zlou slanou slzu, která mu stékala po tváři.

" Aby to všecko spral čert!"

Mrštil zpěvníkem o podlahu...

" Prokletá škola!" pronesl.

Karas si počínal neslušně. Kdyby nebylotoho zatraceného trestu, mohl od středy do neděle klidně trávit čas, odpočívaje na vavřínech, ale nyní zuřil a jeho život šel nějak nakřivo.

Přistoupil k němu jeden z jeho oblíbených hlupců, ubohý Kačena.

" Máš kousek chleba?"

" A tohle nechceš?"

Karas nabízel hladovému pevně sevřenou pěst. Kačena od něho smutně odchází... Karas se jde rozptýlit na školní dvůr.

" Karásek tu smejčí, poulí oči bejčí!" říká mu Talián, žák druhého ročníku, chrapoun vyšší třídy, který má křivé nohy.

" A ty máš kravské nohy jako pohrabáče!" odpovídá mu Karas.

Talián se žene za ním.

" Na kravských nohách doběhneš o pět verst dále!"

" křičí na něho Karas, hází po něm kusem bláta a běží zpět do třídy. Přichází k němu druhý hňup Zimomřivka.

" Karásku," říká mu laskavě.

" Co chceš, ty blbé hovado?"

" Karásku..."

" Táhni ode mne, ty dutá palice!"

I dutá palice od něho smutně odchází...

Karas přestal mluvit a byl nespravedlivý. Cítí to, a svědomí ho hryže...

" Čert ví, jaký je to stesk," vysvětluje si výčitky svědomí... Jde k druhé třídě, bere za kliku a začíná s ní lomcovat; žáci nižších tříd neměli právo vcházet do vyšší, jak se říkalo druhé třídě. Vyjde žák.

" S kým chceš mluvit?"

" S Vrhcábem."

" Hned ho zavolám."

Vyšel Vrhcáb.

" Co chceš?"

" Půjč mi prachy."

" Kolik?"

" Pět kopějek."

" V neděli odvedeš sedm."

" Ne po neděli, až příští. Mám domácí trest. Kde bych je vzal?"

" Pak vrátíš deset!"

Karas se na chvíli zamyslel.

" Dobrá, dej mi," řekl a mávl rukou...

Vrhcáb mu odpočítal pět kopějek...

Karas zašel do místnosti, kde se prodával sbiteň, snědl tam za tři kopějky suchary a za dvě vypil sbiteň. Ale ani lahůdka ho neuklidnila. Připomněla mu jen domácí čaj a kávu. Karas zastesknul...

" Můj Bože," pronesl, " což mě opravdu nepustí na velkonoce domů? Půjdu a ještě požádám Nudli, aby mě učil. A nebude -li chtít? Vem je čert!...Stejně se nenaučím zpívat!..."

Po této úvaze se Karas kvůli hlouposti pustil do rvačky a ačkoli jako obvykle použil při rvačce zubů, nehtů i nohou, přesto ho důkladně zmlátili...

Pro Karasa nebylo těžšího trestu, než když ho nepustili domů. A ani takový slušný seminářský učitel, jako byl Razumnikov, nechápal, že je takový trest hnusný, nezákonný a škodlivý. Vychovatelé nechápou a ani se nesnaží si uvědomit, že když žáka potrestají tím, že nesmí přestoupit práh otcovského domu, vhání ho do nudy, stesku a lhostejnosti, že ho nutí, aby prováděl rozličné lotroviny, že v něm vzbuzují vášnivou dychtivost po pokryteckém provádění zakázaných činů a úplný odpor k úloze nebo mravnímu pravidlu, za které ho trestají, pranýřují a zneuctují. Což jsou takové výsledky cílem zdravé výchovy? Krom toho, čím se provinili otec s matkou, když v neděli nebo ve svátek nevidí z vůle vychovatele syna, často milovaného, často jediného? Proč je bratrům a sestrám odepřeno shledání s bratrem? Za co je trestají vychovatelé? V mnohých rodinách bývá neděle jediným volným dnem v týdnu - nač se mají trápit steskem po synovi nebo bratrovi? Nikdo nemá právo kazit cizí svátek nebo neděle, to je nečestné a nespravedlivé. A což otec a matka, milují -li svého syna, mohou mít na něho menší vliv než bezcitný vychovatel? Mnozí pedagogové řeknou na to " ano". Takový hloupý pařez, kterého jsme nazvali Medvědem, seminářský inspektor, říkal, že oddanost a láska k domovu je zločin proto, že prý žák, který touží po domově, nechce být ve škole, nenávidí učení a školu a mravnost, ke které je v ní veden. Je kupodivu, že ti černí pedagogové, zbavení plazení dětí, netrestali děti za lásku k rodičům!

Ale takové pedagogy spíš prorazíš kůlem, než bys je obměkčil dobrým slovem. Bůh je sud!
Ale raději se podíváme po Karasovi, utrápeném myšlenkou, že ho nepustí domů na celé Velikonoce.

Ve třídě, kde byl Karas, učil aritmetice jakýsi Pavel Alexejevič Livanov, vlastně ne jeden Livanov, nýbrž dva Livanovové - jeden ve dvou přirozenostech - Livanov opilý a Livanov střízlivý.

Po třetí přestávce, která byla po obědě, měla přijít hodina aritmetiky...U vchodu do třídy stojí hlídka a čeká na livanovova, Livanov vchází do vrat školy...

" Jak vypadá?" ptá se jeden z hlídky...

" Rozhazuje rukama, no, už si nakoupil..."

" To ještě nic neznamena..."

" Copak nevidíš, jak žádá vrátného, aby mu dal šňupnout?"

" Oho, máš pravdu...Tak teď to pojede podle osmnáctého žalmu."

Hlídka honem běží do třídy a s nadšením hlásí:

" Bratři, Livanov vězí v ožralé přirozenosti..."

Ve třídě nastává živý ruch, knihy putují do lavic. Chechtot a povyk. Jeden starý repetent Dělo navléká na sebe kožich ovčinou navrch... Postaví se u dveří, jimiž musí Livanov projít... Livanov vchází. Dělo se vrhá na něho...

" Pane Bože, staniž se vůle tvá," řekne Livanov, couvá a křížuje se. Dělo se skutálí pod lavici jako roztočený vlk.

" Vyšetříme to," řekne Livanov a jde ke stolku. Ve třídě je hluk...

" Pánové," začíná Livanov nejistým hlasem...

" My nejsme páni, my vůbec nejsme páni," odpovídají mu křikem...

Livanov se na chvíli zamyslí, a když se mu podaří vzít trochu rozum do hrsti, začíná jinak:

" Bratříčkové..."

" My nejsme bratříčkové!"

Livanov nevychází z údivu...

" Co to říkáte?" ptá se přísně...

" My nejsme ani páni, ani bratříčkové..."

" Tak je to tedy...Tak počkejte, promyslete si to..."

" Tak honem přemýšlejte..."

" Žáci," praví Livanov...

" My nejsme žáci..."

" Cože? Copak nejste žáci? Kdopak tedy jste? Aha! Už vím, kdo."

" Kdopak, pavle alexejeviči, kdo?"

" Kdo? Sviňáci, tohle jste!..."

Tato scéna je provázena ustavičným smíchem seminaristů. Alkohol zmáhá Livanova, dostává kocovinu...

" Milé děti," pronáší.

" Cha - cha - cha!" rozlehne se po třídě.

" Milé děti," pokračuje Livanov, " já...já...se žením...ano...mám nevěstu..."

" Která to je?"

" Ach, vy čuňata!...Vida, co byste chtěli: řekni jim, která to je? A tohle byste nechtěli?"

Livanov na ně dělá výsměšný posunek.

" Sám to sníš!"

" Ne, vy to sníte!ů odpovídal jim zlostně.

Z několika lavic dělají týž neslušný posunek. Uneseni jejich příkladem žáci jeden po druhém se připojují.

" Vy čerti!...A teď dost! Poslouchat představeného!..."

" Hoši, udělejme na něj nos!" zavelel Veselá kopa a strčil si k nosu palec jedné ruky a za malíček této ruky zachytil palec druhé ruky a ukázal se svému učiteli...Ostatní žáci následovali příkladu Veselé kopy...

Z počátku to učitele ohromilo, potom ho to uvedlo v rozjímání, až nakonec smutně svěsil hlavu. Dlouho takto seděl se svěšenou hlavou, hrozně dlouho, že už mu seminaristé přestali ukazovat dlouhé nosy...

" Přátelé," promluvil potom učitel, když se vzpamatoval...

Pánové, bratříčkové, žáci, sviňáci, milé děti, čuňata, čerti, přátelé se rozchechtali...

" Vyslyšte mě, dobří lidé," pokračoval Livanov, čím dál tím víc upadaje do alkoholického opojení...

Opilý smutek obetřel jeho obličej. Oči mu zvlhly...

" Poslouchejte, poslouchejte! Ticho!..." zvolalo několik seminaristů. Ve třídě nastalo ticho...

" Jsem vám tak nešťastný, bráškové... Žením se...ale to ještě není to: mám nevěstu zase to není to: dala mi košem...Ale ne, nedala...Ba ano, dala...Ó, čerti!...Ó, psi!... Přestaňte se hihňat!"

To se ví, že se žáci dále chechtali. Opilá slza orosila opilý obličej Livanovův...dal se do pláče...

" Holoubci," začal, " mne si žádná žena nevezme za muže, ni žádná,,," A Livanov se hořce rozplakal.

" Mám strašně ohavnou tlamu," pokračoval, " strašně škaredou kušnu. takové tlamy se vykopnou na ulici. Plivněte na mne, bratříčkové: jsem podlý, jsem ohavný chlap, bratříčkové..."

" Ohavný chlap, ohavný chlap, ohavný chlap," vpadli mu do řeči seminaristé... " Baže," přizvukoval jim jejich učitel, " baže, baže, baže...Plivněte na mne,,naplivejte mi do kušny."

Žáci začínají plivat směrem k němu.

" Tak je to správné...Děkuji vám, bráškové," říká Livanov a při tom pláče... Livanov neměl ošklivou tlamu, nýbrž dost hezký obličej a také mu nevěsta, kterou si namlouval, nedala košem - naopak, on sám ji opustil. V opici si Livanov rozdíral srdce neslýchaným zármutkem... Kdo by nevěděl, že je opilý a neznal ho, litoval by ho, ale pro seminaristy byl představeným, a tak si nedali ujit žádnou příležitost, aby ho štváli.

" Bratříčkové," pokračoval, odcházím k svému Hospodinovi, k svému milému Pánu Bohu... Já se trvale usídím...

" Dáme mu pomazání, hoši!" vykřikl Dělo.

" Co to je?" zeptal se Livanov...

" No, pomazání..."

" Co má být pomazání?"

" Tak počkej, já ti to ukážu," odpověděl Dělo a vstal...

" Není třeba!...Znám to...Jen seď, ty dobytku...Zabiju tě!...Ach, vy zatracení chlapi...Takhle se posmívat učiteli...no ne?" ...řekl Livanov, přicházeje k sobě..." Já vám všem napráskám...Metly!..." zvolal už střízlivě... Třída ztichla...

" Metly!"

" Hned je přinesu," odpověděl sekundátor.

" Hod' sebou!...Já vám dám, ničemové, padouši!..."

Jako by opilost spadla s Livanova. " Co se to s ním, u čerta, děje, " uvažovali seminaristé, " snad nevstoupil do druhé přirozenosti?" Ale to byla jen chvilková reakce opilého, po které s větší silou začala působit kořalka, a když se sekundátor vrátil do třídy, viděl, že Livanov už úplně zpitoměl. Stiskl zuby, postavil na stůl pěst a šílenýma očima se díval na žáky...

" Metly, " opakoval, ostatně nezapomínaje na to, co chtěl mít...

" Co, Pavle Alexejeviči? " zeptal se sekundátor, dovtípiv se, co má dělat...

" Metly..."

" Všichni lidé pocházejí od Adama..." řekl mu sekundátor...

" Správně, " přitakal Livanov zase nepřičetně, " a met.."

" Ta tě vzala, tak čistě a neškodně..."

" Tomu nerozumím, " řekl Livanov a vypouklil oči na sekundátora.

" Narodil jsem se v roce padesátém jedenáctém, aniž jsem došel, přešel jsem kolem kazaňského velechrámu..."

" Na mou duši, tomuhle nerozumím, " řekl Livanov přesvědčivě...

" Jak to nemůžeš pochopit? To je přece psáno u proroka Jeremiáše..."

" Kde?"

" Pod devátým kulem..."

" Zase tomu nerozumím..."

" To je tuze prosté: z toho vychází, že čítatel znásobený jmenovatelem vyrábí smrtelný hřích..."

" Říkáš hřích?"

" Smrtelný hřích..."

" Tomu za mák nerozumím..."

" Každá živá bytost přece chválí..."

" Cože chválí?...Dobytku!...V tvé řeči chybí čtvrtý pád!...Ty čerte!...Podle jaké otázky se pozná čtvrtý pád?"

" Podle otázky , koho co?"

" Tak koho chválí? Co chválí? Odpověz, ty čerte!"

" Čerta chválí!"

Livanov pohlédl na něho zlostně...

" Říkáš to vážně?" zeptal se.

" Tady máš kříž."

Seminarista se pokřižoval.

" Cože, ty mi tykáš?"

" Já, tobě, mně, mnou, o všech..."

" táhni pryč!...Nebo tě zabiju!..." Livanov se rozvzteklil. " Prosím tě, zmiz mi z očí!...Neručím za sebe, jsem -li opilý..."

" On zmizel," řekne žák...

" On?...Co je mi do něho?...Ty, ty zmiz!...Čert tě vem, dobytku," křičí opilý pedagog a buší pěstí do stolu..." tak ty nechceš odejít? Odejdu tedy já...Jsem na mol...Odejdu..."

Po těch slovech učitel neočekávaně vstane s židle a jde ke dveřím. Provázejí ho chechtotem, křikem, pískáním a štěkotem...

" to všechno je pitomost," říká, " v životě je všechno pitomost," a vychází na schody.

Ale sotva stoupl na první schod, už ho týž sekundátor, který šel za ním, chytil ze zadu za nohu. Opilý pedagog letěl se schodů po hlavě. Měl štěstí, že si nepolámal žebra...

" nějak jsem chybně šlápl, čert to vem," řekl si umazaný učitel a vstával s odpočívadla, u něhož končily schody...

A už byl u něho sekundátor, který mu podrazil nohy...

" Neušpinil jste se?" zeptal se. " Dovolte, abych vás oprášil."

" Není třeba, můj příteli, to vůbec nemusí být...Všecko je pitomost..."

Nakonec učitel odešel domů.

Takový byl Pavel Alexejevič Livanov v opilé přirozenosti...

Scéna, kterou jsme právě popsali, se udála ve čtvrtek. V sobotu přišel Livanov střízlivý. Žáci se chovali jako se choval Livanov - slušně, ovšem slušně po seminářsku. S Livanovem, když se jeho přirozenost měnila a přecházela z opilého stavu do střízlivého, bylo nebezpečné žertovat. Livanov nebyl celkem špatný člověk, ačkoli se jako učitel nelišil od ostatních učitelů; byl však tak dalece mírný, že nemlátil žáky tak surově přes krk, až by z toho zpitoměli...Lobov, Dolbežin a Baťka byli představiteli pedagogického teroru, Krasnov a Razumnikov byli představiteli seminářství pokrokového a Livanov byl jakousi směsí těch i oněch: býval někdy přísný a krutý jako Lobov a mnohdy až nesmyslně dobrý. Buď jak buď,

seminaristé neradi žertovali s Livanovem, když byl střízlivý...

Karas navycházel na scénu, když byl Livanov opilý, ale dnes, když žerty s Livanovem byly nebezpečné, odvážil se výtržnosti.

Ačkoli Karas seděl v Kamčatce a ohlásil svému auditorovi "věčnou nulu", byl přesto nemálo vědychtivá ryba. Stalo se toto. Jednou trhal Karas z dlouhé chvíle aritmetiku Kuminského; při tomto zaměstnání došel až k dělení. Tu přestal ve svém lotrovském řádění a zamyslíl se..." Dělení? Vždyť já dovedu dělit...Copak bude další?...Pojmenovaná čísla...Copak je to za blbinku?...Nejprve se na to podívám a pak to roztrhám..." A Karas začal číst Kuminského a bez cizí pomoci pochopil pojmenovaná čísla. "Dále jsou zlomky - copak je to?" řekl si. Pochopil i zlomky...To všechno pochopil, když si to třikrát přečetl. No vida, chce-li se člověk učit, může se obejít i bez výprasku. "Copak je dále? Aha, desetinné zlomky...Už nechci číst...Dost už." Po tomto rozhodnutí roztrhal Kuminského na kousky. Bylo uloženo "převést zlomky na společného jmenovatele" a Karas, ačkoli měl v zápisníku nulu, rozluštil úlohu, když si ji rozmyslíl, bez probádání a nucení mnohem dříve, než se vyžadovalo...

Učitel vyvolal k tabuli Sekeru. Ačkoli byl Sekera auditorem, pletl se... "jsi hlupák," řekl mu Livanov...

"Je to hlupák," potvrdil Karas z Kamčatky...

"Kdo to mluví?" zaburácel Livanov rozzlobeně...Karasova poznámka se mu zdála drzá...

"Já," přiznal se Karas. "Prosím vás, Pavle Alexejeviči, což není hlupák, nedovede-li najít společného jmenovatele?"

"Nedokážeš-li mi, předevení, dám tě zpráskat..."

"Tak dejte..."

"K tabuli!..."

Karas šel k tabuli a úkol bezvadně provedl.

Poté ukázal Karas prstem na Sekeru a řekl:

"No, neřekl jsem pravdu, že je hlupák? Dokonce i já to dovedu vypočítat." Livanov přistoupil ke Karasovi a k Sekeře.

"Dej mi křídu," požádal Karasa.

"Račte..."

Livanov vzal do ruky křídu, udělal s ní na obličejí Sekery velký kříž a při tom říkal:

"Mamlas, velemamlas, nadmamlas!..."

"No, je to hlupák," potvrdil Karas...

Potom se Karas odebral do Kamčatky. Když se na chvíli rozptýlíl svou odpovědí, začal se

opět nudit. Vzpomněl si na nebezpečí, které ho čeká - že ho nepustí domů na velikonoční neděli. Popadl ho vztek a vylil si ho na břidlicové tabulce, která mu přišla pod ruku. Vyndal ji z rámečku a chtěl ho už rozštípat na třísky, když se ťukl prstem do čela a řekl si: " Počkej, přítelíčku, z tohohle budou housle."

Udělal ze tří latěk trojúhelník a k jeho vrcholu připevnil čtvrtou, v trojúhelníku napjal struny z provázku a ze svazku prutů, ležícího u kamen blízko něho, vytáhl prut a dovedně z něho udělal smyčec. Vyrobit jakousi pastýřskou šalmaj... To ho na nějakou chvíli zaměstnalo, ale opět mu vstoupila do hlavy myšlenka na velkonoce. " Ti čerti," myslil si, " což mě opravdu nepustí na velkonoce domů?...Raději kdyby mě přesekli na dvě půlky! Sekej, jak se ti líbí, je mi to všechno fuk. Opravdu mě nepustí - opravdu?" přemítá Karas. " No, zkusíme to." Bere svou šalmaj a začne po ní přejíždět prutem jako smyčcem...

Po celé třídě se rozlehne strašně skřípavý, vrzavý zvuk.

" Kdo to udělal?" ptá se ohromený učitel.

" To jsem byl já," přiznává se statečně Karas.

Toto vrznutí bylo tak neočekávané, tak nemístné, že učitel byl z toho zmaten...

" Co to znamená?"

" No, nic."

" Dobytku..."

Karas klidně usedl. Učitele to tak překvapilo, že ani nepomyslel na to, aby Karasovi nasolil výprask.

" To víš, na mě si nepřiďeš," myslí si mezitím Karas, " však ty mi přece napráskáš!" a znovu bere do ruky šalmaj...

Ozve se ještě silnější a skřípavější zavržení...

Tentokrát se Livanov rozvzteklil. Třesa se zlostí, běží ke Karasovi. Karas si hne d kleká na hranu lavice...

" Jsem potrestán," říká, když už je Livanov u něho.

" Budeš klečet po celé vyučování, dobytku..."

" Budu klečet."

Učitel nechápe, co se s Karasem děje. Ale pozvolna se uklidňuje.

" Však ty mě zmrskáš!" myslí si Karas.

Bere do ruky šalmaj, přejíždí po ní prutem a vyloudí třetí, ještě pronikavější vrzavý zvuk...

Tentokrát se Livanov úplně rozběsil. Vrhel se na Karasa se zdviženými pěstmi...

" Zabiju tě, ničemo!"

Karas vida rozzuřeného učitele, dostal strach, vyskočil, a než k němu Livanov doběhl, rozběhl se přes hlavy spolužáků po lavicích ke dveřím, za kterými zmizel.

Učitel se dlouho nemohl vzpamatovat.

Dlouho přecházel po třídě. Byl zmíry rozzlobený a zároveň překvapený. " Nemohu pochopit," uvažoval, " co se to stalo s tím hanebným ničemo?" Taková drzost přesahovala všechny meze, a to právě bylo příčinou, že Livanov nežaloval o Karasově lotrovině inspektorovi. Jinak by byl Karas musil po celý týden tahat ze svého těla třísky: v semináři mrskali za podobné drzosti tak surově, že po vykonané exekuci odnášeli zmrskaného provinilce do nemocnice na žíněnce. Karas měl štěstí.

Ale přesto Karas toho dne neušel bití. Začal za vzteku rozbíjet v semináři okna, byl při tom chycen, a ačkoli se dovolával za svědka nebeské síly, že jen bezděčně a náhodou rozbil okno, vyplatili mu, jak on přiznává, kolem padesáti. Takovým způsobem Razumnikovův trest měl své blahodárné následky: pobuřovalo to člověka k zběsilému vzteku, ale vůbec to nepřivádělo na cestu pravdy. Podíváme se, co se dělo dále.

Žáci dostávali ze semináře písemné dovolenky a mohli pak být mimo školu od dvanácti hodin v sobotu do pěti hodin odpoledne v neděli. Většinou odešli v sobotu do domů a škola zůstala prázdná.

Karas zůstal v semináři.

V době volna sedávali seminaristé obvykle v ložnicích. Karas byl v Holínce. Padl na něho nesnesitelný stesk. Vrhł se na postel, přehodil si přes hlavu polštář a zavzlykal. My, dospělí lidé, se díváme na dětské hoře tuze povrchně. Což může dítě trpět? Ovšem, většina čtenářů odpoví: ne. A zatím bývají dětské žaly a stesky hluboké a silné, bývá to takové hoře, které člověk nemůže prominout ani tehdy, když dospěje. V té chvíli, kdy ležel na posteli, Karas nenáviděl všechny lidi. Což dítě může hluboce nenávidět? Může. Kdyby se člověk nenaučil nenávidět v dětství, nedovedl by nenávidět ani ve zralém věku. Seminář Karasa dokonale naučil nenávidět, hněvu a pomstě - seminář je pekelný, ďábelský výchovný ústav.

Pro seminaristu z města, který je zvyklý trávit neděle a svátky doma, je sváteční den strávený v semináři dnem nejohavnějším... Karas se nějak dočkal večerní mše.

Seminaristy rozdělili na dvě skupiny: jedna se odebrala do klášterního kostela, druhá zůstala v semináři. Do první skupiny zařadili ty žáky, kteří měli poněkud slušný oděv, do druhé otrhance a ty, kdo měli na sobě jen cáry - takové se dokonce i seminářské představenstvo stydělo pustit na boží světlo. Karas zůstal mezi trhaný, protože nesměl do města a tudíž ani do klášterního kostela. V šest hodin večer se rozklinkal zvonek a trhaný se odebrali k domácí večerní mši do tak zvaného " pátého" čísla, to jest do třídy číslo pět. Byla to prostorná učebna plná lavic. Na čelné stěně visel ohromný obraz Krista sedícího na trůně; před tímto obrazem sloužil jeden klášterní mnich mši. Seminaristé odtáhli část lavic ke stěně, takže se utvořilo dost velké volné místo, kde se seřadili žáci. Po pravé straně obrazu postavili kostelní stůl a kolem něho se seskupili " vybraní bratři", to jest milovníci zpěvu z trhanů a oškubanců, kteří zůstali v semináři.

Karas býval v dětství velice nábožný. Krom toho měl v srdci příliš mnoho žalu a stesku. Jakmile začala večerní mše, poklekl a začal se horlivě modlit. Obsah jeho modlitby, jak tomu často bývá v dětství, byl bezpředmětný a neurčitý. Ani o nic neprosil Boha, ani na nic nežaloval; zříkal se světa a celou svou duší dychtil se dostat kamsi. Byla to vroucí modlitba, tryskající z celého srdce... Tak uběhlo asi půl hodiny a Karas s každým úklonem planul a upadal do většího a většího vytržení. Ale tento blahodárný duševní stav byl neočekávaně přerušen nejhlupejším způsobem.

Když končil Karas horlivé uklánění, jeho soused, hňup Tětěry, mu udělil přátelské pomazání. Karasa to ohromilo a Tětěry, prohlížeje svou dlaň, ve které právě držel Karasův obličej, viděl, že je mokrá...

" Ty pláčeš," řekl Karasovi...

Karasova náboženská extase byla ta tam.

" Máš v očích slzy?" opakoval Tětěry.

Karas se rozzlobil, styděl se za své slzy...

" Ty pitomá kebulo," odpověděl a kopl Tětěryho.

" Ale přč jsi plakal?" naléhal hlupák Tětěry...

" Nech mě být, osle!"

" Jen mi to řekni," dobrácky dotíral hlupec.

" Tu máš!"

Karas ho velmi citelně kopl.

" Ty podlý Karásku," řekl mu hlupák...

Tímto způsobem bylo přetato opojení Karasího ducha modlitbou a Karasa se zmocnila nuda. Pozoroval zbožnost spolumodlících. Seminaristé měli raději svůj školní kostel než klášterní, protože bohoslužba, které byli přítomní, byla možná jen v tom chrámu, ve kterém je mrskali. Domácí bohoslužba bývala kratší a veselejší: podle možnosti ji zkracovali a dělali ji poutavou. Chránový zpěvák, vybraný ze žáků, předčítal žalmy a slova drmolil tak rychle, že bylo slyšet jen mlaskot jazyka a rtů, a smysl...smysl seminaristé nepostrádali..." Bůh s ním..." říkali....

Abychom lépe vystihli seminářskou bohoslužbu, musíme říci čtenářům tuto anekdotu. V lázních seděli v páře dva kupci, jeden z nich byl tlustý a druhý tak přiměřený a besedovali spolu o duchovních věcech. " Ne, jen mi to řekni," povídá ten jeden " co je vlastně chránový zpěvák?" - " No, to dá rozum, že je to služebník boží," vysvětluje tlust'och. " A to zas ne, to lžeš." - " tak vysvětli sám, co je chránový zpěvák!" - " Hned ti to vysvětlím," odpovídá první. " Chránový zpěvák je písťala, kterou prochází Boží hlas, ale...nezavadí o ni!" - " To máš pravdu," přitakal tlustý, " tys uhodil hřebík na hlavičku." Po takové definici čtenář už pochopí, řekneme -li, že seminaristé při večerních bohoslužbách nebyli jen lidmi, kteří se modlí, nýbrž jen a jen písťalami...Ale po bezhlavém drmolení žalmů přišel keště šeredný zpěv. Vybraní bratři rádi řachli, práskli, zaburáceli, chytili za pravý konec - tyto termíny označují seminářský

hromový zpěv. Zpívající a vzývající seminář stojí a popichuje ty, kdo mají dobře utvořená dychadla a hlasivky...

Modlí se seminář řve. Ale to všechno by ještě nic nebylo: u nás v Rusku jsou církevní obřady většinou provázeny nezapným čtením a aneurysmatickým zpěvem, ale pobožný ruský člověk si už dávno na to zvykl a jeho náboženské cítění se přesto při bohoslužběukájí; ale když týž trpělivý pobožný člověk navštíví seminářskou večerní mši, zcela určitě vzplane hněvem. Viděli jsme , jak dostal Karas při mši pomazání. Takové lotroviny bývaly při mši zcela obvyklé. Seminaristé se při modlitbě smáli, šťouchali do sebe, plivali po sobě...Jen trhani, stojící v prvních řadách, se chovali slušně, ale uprostřed, kde žáci byli zakryti spolužáky, hráli v karty a o knoflíky. Smrad'och leze do kapes, Kýchavka, žák druhého ročníku, spal na kožichu, Pavouk, chlapec z města, který nesměl pro lenost do města, učil se úloze...Pomazání, štípance, plivání, pohlavky a nadávky se rozdávaly poněkud méně a skromněji než v obyčejných večerních hodinách, kdy se žáci připravovali a učili na příští den. To všechno se v semináři nazývalo bohoslužbou.

Nemůžeme se zdržet hněvivých slov. A nezdržíme se. Dopovíme až do konce náš příběh. - Dobře, že už nastala taková doba, kdy lze mluvit a kdy se musí mluvit.

Seminářská pobožnost je zvláštní a je podivná zejména tím, že si zachovává své zvyky a mravy. Vždycky se v semináři setkáte se směsí fanatismu a úplné osobní netečnosti k víře. V seminářském fanatismu není jako v každém fanatismu ani kapky, ani stínu, ani nejmenšího náznaku citu, jakým je vše odpouštějící, vše smiřující, vše urovnávající křesťanská láska. Seminářský fanatismus má katolíka, zvláště pak luterána za takové padouchy, pro které se už od stvoření světa vytápějí v pekle pece a kují železné háky. - A zatím je každý seminarista - fanatik více méně tupý nevzdělanec, jako každý fanatik. Jen se ho zeptejte, čím se liší katolík od pravoslavného, pravoslavný od luterána; odpoví vám bezhlavěji než kterákoli ženská z nejzapadlejší vesnice, a přesto bude pokládat za svou povinnost, za svůj úkol nenávidět katolíka a protestanta.

Ale je mi líto žáků, líto: kdyby se seminářská zbožnost preparovala, kdyby se s ní shodil příkrov, kterým se zastírá a dekoruje podstata věci před prostým pozorovatelem, který není ani odborník, ani prozíravý, kdyby se rozuzlila scholastická a dialektická tenata, která brání směle a správně analyzovat fakt, víte, co by se nakonec ukázalo ve většině případů o této seminářské zbožnosti? Vyšlo by najevo, že je úplným, naprostým nezabožstvím, naprostým nevěrectvím, nikoli vědomým athesismem, nýbrž zvířecím athesismem nevzdělaného člověka, athesismem kočky a psa.

Říkají si věřící a lžou: u nich a pro neexistuje ten Bůh, ke kterému se s takovou láskou a důvěrou obracejí ženy, děti, idealisté a lidé postižení neštěstím. CO v nich může rozvinout náboženské cítění? Snad ne ty bohoslovecké nauky, které s proklínáním a se skřípotem zubů dřou nazpaměť? Právě tyto nauky, provázené jejich pěstiteli všelijakým svinstvem a surovými pohlavky plochou dlaní, kazí člověka. Seminářské nauky jsou psány takovou divoškou řečí, jsou vydlážděny takovým neschůdným kamením, že mohou v duši utvořit jen syrovátku, a nikterak vzbudit nějaké náboženské cítění. Přechíst seminářskou učebnici je tak lehké jako překousnout tlustý provaz. Ale jen se ten provaz pokuste překousnout, pokuste se naučit se nazpaměť slovo za slovem celý ten seminářský nesmysl a zároveň dokažte mu uvěřit, učinit jej svým přesvědčením, " aby se stal tělem a krví," jak velí svým žákům jeden ze seminářských pedagogů - tu čestné slovo, na věky zpitomíte.

Ale přesto hlavní příčina, pravá podstata věci netkví v kamenologii, ani v pilinologii, ani v

trnologii místních nauk. I když se náboženství v semináři nehlásá jako u věřících v Mohameda ohněm a mečem, je hlásáno bitím, hladem, trháním vlasů z hlavy, tupením a políčky. Na příklad takový Lobov poroučí zvednout žáka na oblak, položit mu pod nos " Boží zákon" a zároveň divoce křičí: " Uč se, hned se uč úloze!" Myslíme, že seminářské představenstvo postupně a nepozorovaně, ale nejradikálnější cestou usměřňuje světový názor žáků k úplnému neznabožství. Když děti vyrůstají, zůstávají z nich jen idioti zatvrzelými fanatiky a odnášejí si ze semináře jen strach před peklem a čertem a nenávisť k jinověrcům a vzdělaným lidem, kdežto lásku k bližnímu, lásku k člověku, kterou přikazuje Kristus, ten cit, ty zásady, kterým se dnes říká humanita, jimseminář nedává, protože seminář věčně askočenstvuje (- sloveso odvozené od jména Askočenskij. V.I. Askočenskij byl reakční spisovatel, novinář a redaktor týdeníku " Domáci beseda", jednoho z nejreakčnějších časopisů z let 1858 - 1877), jeho přesvědčování má na sobě vždy nešťastný cejch " Domáci besedy", tohoto plivátka naší ruské duchovní literatury.

Ale většina seminaristů instinktivně cítí při dalším vývoji celou nejasnost získané nauky a stává se naprosto lhostejnou k té víře, za kterou je tak dlouho a tak surově mrskali. Tak se utváří většina. Zbývá menšina - nejrozumnější, nejbystřejší lidé, skutečný výkvět seminaristů. Tito rozumí se podle svého založení dělí na tři druhy. Na první - idealisty, spiritualisty a mystiky - to jsou lidé čestní, znamenití, milí a dobří. V době svého samostatného vývoje očisťují silou vlastního rozumu a zkušenosti seminářskou víru, vtlučenou do jejich duše, od všemožných výmyslů a tvoří si novou, svou, lidskou víru, kterou, když později obléknou kněžské roucho a stanou se popy, hlásají ve svých farnostech jako pravoslavnou víru. Takové popy lid miluje; ctí je a váží si jich i tak zvaní nihilisté, protože to jsou dobří lidé.

Druhý typ jsou materialisté. Když ti si ujasňují své přesvědčení a řeší nejzákladnější otázky, vyžadující kategorických odpovědí, láme se jejich dosavadní víra a tito lidé silou své dialektiky, pozorováním života a přírody trhají síť nesrovnalostí a pochyb, které se zmocňují jejich duše, začínají číst takové spisovatele, jako je například Feuerbach (*Pomjalovskij má na mysli spis L. Feuerbacha " Wesen des Christentums" - " Podstata křesťanství", jehož ruský překlad vyšel r. 1861 v Londýně a byl věnován seminaristům. Neví se, kdo byl překladatel, neboť použil pseudonymu - Filadelf Feomachov (Bohorovec), jehož zakázaná kniha je v ruském překladu dokonce věnována seminaristům.*)

Na základě toho se stávají hlubokými atheisty a vědomě, dobrovolně, čestně se zřikají své duchovní hodnoty a pokládají za nepoctivé hlásat to, co sami nechápou, a dát se za to od farníků živit. To jsou také dobří lidé. Z počátku litují ztráty věčnosti, kterou musí jako materialisté popírat, ale později v sobě nalézají sílu smířit se s popíráním. Jejich duše se uklidňují, a tu už necouvají.

Tito lidé bývají vždy čestní a neupadají -li do epikureismu, jsou to pracovití a opravdoví lidé, kterých si každý vysoce cení. Když se stali atheisty, nikdy nepomýšlejí na to, aby ateismus hlásali násilím. Samotný ateismus definují zcela jinak, než jak je u nás zvykem. Svůj nihilismus vykládají takto: " Ve věci svědomí a světového názoru je násilné zasahování kohokoli do cizí duše nezákonné a škodlivé. Proto já, racionalista, nepůjdu bořit kostely, nebudu topit mnichy, ani u svých známých shazovat ikony se stěn, takovým způsobem své názory nešířím. Člověka je třeba vychovávat, a nikoli znásilňovat. Nemám právo nepřátelsky a násilně zasahovat do svědomí dobrých věřících lidí. Když rozmlouvám s věřícím, nevysmívám se mu, ani nenadávám, nevtipkuji o věcech, které mu jsou drahé; dovolím si to jenom tehdy, když jej to neuráží. Jinak s ním nebudu vůbec mluvit o problémech víry.

Ale neomezují-li svobodu přesvědčení svých bližních, nepřejí si, abych byl sám omezován.

Přesvědč mě, dovedeš - li to! Nemůžeš-li, jdi pryč. Poučím tě, chceš? Nechceš - li, tu ti nebudu nic vykládat - to není má věc. Při takových vzájemných ohledech se můžeme dobře snášet, protože čestný ateista a čestný deista naleznou vždy body, v kterých se shodují. Co je ateismus? Neznabožství, nevěrectví nebo spiknutí a vzpoura proti náboženství? Nikoli. Ateismus je více méně určitá forma vývoje, kterou může přijmout kterýkoli řádný člověk, aniž se musí bát, že se proto stane divokým zvířetem. A konečně co je komu po tom, jsem - li na tom či jiném stupni vývoje? A jestliže se někomu zdá nesprávným, nechť přijde a přesvědčí mě o správnosti jiného. Budete - li mi své přesvědčení vnucovat, budu se tvářit , že věřím, budu pokrytcem a budu hřešit potajmu. Proto mě raději nechte na pokoji - toť vše!" - Hle, jací mnohdy bývají seminaristé. I takové všichni milují a váží si jich a setká - li se poctivý, čestný pop se svým bývalým kolegou - atheistou, ochotně mu podá ruku, když je opravdu řádným člověkem. To se patří.

Ale seminář vychovává ze svých rozumných žáků ještě třetí druh lidí. Ti, když se stali ateisty, zahalují své nevěrectví kutnou. Bývají to lidé nepěkného charakteru, do hloubi duše proniknutí hnusnou lží, která v nich ubíjí všechnen stud a čest. Tito ateisté v kněžském rouše zastírají vlastní nevěru tím, že ze všech nejhlučněji volají po mravnosti, po nábožnosti a obvykle hlásají nejkrajnější, nejsílenější nesnášenlivost. Běda, stanou - li se tito ateisté v kněžské říze pedagogy v semináři. Jsouce přesvědčení, že nevěrectví tkví v přirozenosti každého člověka, a jsouce zároveň postaveni před nutnost učit náboženství, vnášejí do svého vychovatelství současně zásady jesuitské i turecké. Podle nich je nejlepším strážným andělem seminaristovy spásy donašeč, špicl, udavač, ziskuchtivý pomlouvač a zrádce a nejsilnějším prostředkem k rozvinutí nábožnosti je políček, výprask a hlad. Nesnášejí Kristova přikázání apoštolům: " V domě, kde vám nevěří, setřete prach s nohou svých - a jděte dále." Ne, oni chtějí do křesťanské víry zavést turecké zvyky. Myslí si: " Zbijeme člověka pro záchranu jeho duše a pak ho třeba za vlasy dotáhneme do nebeského království - a basta!" Káží jak vztekli nikoli proto, že by se báli věčného zatracení svých farníků, nýbrž proto, že se bojí věčné ztráty svého důchodu. Při každém kázání si ohmatávají kapsy, nejsou - li v nich díry. Jsou - li, zalepují je místo záplatou kázáním.

Tito mniši bývají na Rusi hlavními pomocníky těch svatouškovských, nábožně pofňukávajících paniček a kupeckých žen, které pěkně okrádají. Z těchto mnichů se stávají také nejhorlivější církevní zloději, rouhači a hanobitelé chrámu. Ale protože mají široké kapsy nabitě penězi věřících a horlivých farníků, často nechtějí ani hnout prstem, aby pomohli nějaké hladovějící vdově, ačkoli ze své úřední působnosti zbohatli a mají břicha vycpaná bankovkami. Mají -li moc, používají jí pobuřujícím způsobem, mají - li sílu, používají ji k páchání zla.

Tak na příklad jeden známý spisovatel napsal dva pozoruhodné, věčné a poctivé články o duchovní otázce - a co se stalo? Dostal anonymní dopis, ve kterém se mu vyhrožuje, že bude - li psát dále takové články, jeho matka - vdova bude vyhnána z erárního bytu a zbavena posledního kousku chleba a jeho že odvedou na vojnu. Jsem přesvědčen, že to zcela určitě psal ateista v kutně, protože přijdeš - li k takovému ateistovi s upřímným slovem, vytáhne na tebe hůl. Hle, jaké chlapíky posílá do světa seminář!

Ale takovými lidmi opovrhují čestní seminaristé, kteří se zřekli sutany, shledávající že nemají právo ji nosit, i naše věřící duchovenstvo, jehož vzdělaný člen - dobrý pop, vždy podá ruku dobrému ateistovi, ale s opvržením se odvrátí od svého kolegy, který svému poslání nevěří. Tak se sluší a patří. Ale zatím dosti o tom. Tyto všechny myšlenky nás napadly při popisu seminářské bohoslužby, která pro Karasa tak slibně začala a potom byla přerušena pomazáním a končila tím, že na konci večerní mše hrál " sudá - lichá".

Pro Karasa skončil ohavný seminářský sváteční den.

" Copak mě opravdu nepustí na Velikonoce domů?" uvažoval. Jímala ho hrůza, věděl, jaké bývají seminářské Velikonoce.

Kdyby velikonoce raději ani nebyly v seminářském kalendáři! Seminaristé očekávalo tyto svátky s netrpělivostí, všichni mysleli, že ve svatý den přijde něco zvláštního, něco výjimečného, něco neobvyklého; obličej se svítily slavnostním jasnem a byly tak přívětivé a milé, spolužáci k sobě byli pozorní, úslužní a laskaví, v celém semináři nepadl ani jediný pohled. Pěvecké sbory jdou po zpěvní zkoušce do kostela a tam s nadšením zvonivě zpívají, vesele se líbají a po mši se vrací do semináře, kde se pořádně po postu najedí. To všechno je miloučké, ale po slavnostním jídle ulétají ze semináře i svátky. Kdyby dali žákům prostě volno, tu by je trávili jako obvykle, ale velikonoce, to jsou - zvláštní svátky a ty se musí trávit jinak. A tu seminaristek chodí sem a tam, hledají své svátky a nemohou je nalézt. Kde jsou? Někam se zaběhly, to jistě zůstaly doma, u rodiny.

A tu chtěj nechtěj si seminaristek připomínají Boží hod u rodného krbu, a všichni cítí, že se nemá oslavovat takto. Sváteční večer se stává nesnesitelně nudný a ponurý, na všechny padá stesk a lhostejnost. Prožít celý týden v takovém duševním stavu je nesmírně těžké. Proto také místo trestu předepsali Karasovi seminářské velikonoce; na nic chytřejšího nepřišli.

Ale Karas se zapřisáhl, že se stůj co stůj zbaví tohoto trestu...Ale co podnikne?

" Prchnu," stále častěji a častěji mu přichází na mysl.

S touto blaživou myšlenkou také toho dne usnul.

" Prchnu," myslil si Karas druhého dne ráno, hned jak procitl.

Tento nápad se mu začal líbit a docela zapustil kořeny, neboť Karas si vzpomněl na útěk jednoho maličkého zběha. Stalo se to takto. Jednoho dne přivezli do školy Fortunku, venkovského hošíka, asi sedmiletého, kterému se mesmírně stýskalo po domově. Když Fortunkovi život v semináři příliš zhořkl, umínil si, že v noci uprhe. Odhodlal se k útěku, ačkoli nevěděl, ke komu uteče, ani neměl peníze a spoléhal se jen na slova písně, kterou ve škole zpívali a v níž se zpívalo o tom, jak jednou šel chudý hošík v dešti, celý promokl, třásl se chladem a myslil si: " Bůh v poli ptáčka nasytí a květy kropí rosou - neopustí ani mě," a hošíka skutečně potkala stařenka a vzala ho k sobě...Fortunka se nemohl na nic spoléhat, ale přesto za hluboké noci vstal z postele, natáhl si šaty, něco si svázal do ranečku a vyšel ven. "Byl večer, hvězdy svítily?" jak se zpívalo v té naší písničce. Fortunka vylezl na plot, sedí pod širým nebem a se strachem přemýšlí, kterým směrem má jít. " Nu, dobrá, Bůh i ptáčka v poli krmí:" Seminářský ptáček chtěl sletět z plotu...

" Stůj!" zaslechl čísi hlas.

Něčí silná ruka ho stáhla s plotu a postavila na zem...Před Fortunkou stál voják Háek, školní pekař, který ho chytil na místě činu...

" Co tě to napadlo?"

" Nic mě nenapadlo, na mou duši..."

" Tak pojd' se mnou, přítelíčku..."

" Odpusť mi to, Háku..."

" Jen pojd', pojd'..."

Voják táhl Fortunku za sebou a zavedl ho do své pekárny. Už jsme se jednou zmínili o tomto vojákově jako o člověku v podstatě dobrém, ačkoli býval i krutý a hrubý...

" Co jsi zamýšlel udělat, no, pověz!"

" Chtěl jsem se jen trochu projít..."

" Tys chtěl prásknout do bot, vid'?...A pročpak?..."

" Je mi zde smutno, Háku..."

" Smutno? Však až ti inspektor nařeže, bude ti veseleji. Kam bys šel, takový hošík?"

" Půjdu domů..."

" Ach, ty lotře! Kdepak bys mohl jít domů?"

Ostatně se Fortunka vojákově zalíbil.

" Raději si sedni," řekl chlapci, " a sněz doleček na másle..."

Fortunka se po vlídném slově rozveselil a ukusoval doleček, který dostal. Voják s ním rozmlouval o jeho domově a dokonce ho polaskal.

" No, už jsi snědl a teď jdi s Pánembohem spat. Ale ať tě znovu nenapadne odejít ze školy - to víš, že tě chytím..."

Fortunka se vrátil do ložnice a usnul jako boží ptáček.

Ale druhého dne Hák, přestože byl dobrý, pokládal za svou povinnost - hlásit inspektorovi o zběhově pokusu o útěk... " Napráskám mu," řekl inspektor. Ale když k němu přivedli Fortunku a když spatřil, že je to ještě dítě, na kterém není co mrskat, smiloval se nad ním...

Ale útěk byl jedním z největších zločinů v semináři. Proto Fortunkův pokus o útěk, ačkoli skončil jen domluvou, vyvolal ve škole různé řeči.

" Chytili zběha," vyprávěli v Kamčatce.

" Co s ním udělali?"

" Nic..."

" Jistě?"

" Inspektor mu to odpustil."

" Prchnu také," utvrzoval se ve své tajné myšlence Karas, " vždyť mě nezmrskají, i když mě chytí."

Začal rozmlouvat se spolužáky o zbězích...

" Už jich hodně u nás uteklo?"

" No, několik..."

" Jistě se jim to nevyplatilo..."

" To víš, ti jich dostali..."

" Je to pravda," zeptal se, " že naši hoši utíkají do skladiště s dřívím a tam se zachraňují?"

" Je to pravda, ale nikomu ani muk..."

" Copak jsem donašeč?"

" To vím, že nejsi. Já sám jsem byl u nich na návštěvě."

" Jak žijí?"

" Báječně. Udělali si z dříví celu a zachraňují se v ní..."

" Čím se živí?"

" Kradou. Už druhý měsíc takto žijí...Někdy jdou žebrat...Mnohdy přicházejí sem do školy a naši jim dávají chleba..."

" My své lidi nezradíme," odpověděli posluchači s hrdostí.

" Prchnu také," uvažoval Karas se stále rostoucím zápalem...

" A co náš ženich?" zeptal se někdo na žáka, o kterém jsme se zmínili v předešlém vyprávění.

" Ten už je aspoň na pátém útěku. Kolikrát ho už za to mrskali?"

" Čtyřikrát, a přesto zase uteče...Dostane výprask, uteče na osmdesát verst daleko a pak peláší pěšky dál. Přejde domů - začne ho mlátit táta a od táty zase běží do semináře. Tam ho zmrskají a on peláší domů a tak ho honí pruty s místa na místo.

" Ale vždyť toho ženicha neumrskali k smrti," povzbuzuje se v duchu Karas, " přežiju to také."

" Ale co ženich? To jsou Danilovovi jinší zběhové..."

" Jsou přece z města?"

" No jsou, ale dělají to náramně mazaně; napíší falešný dopis jakoby od rodičů, že pro nemoc

zůstali doma, představenstvo na to nalítne a neshání se po nich, také doma nic nevědí a Danilovovi se pěkně procházejí po městě. Takhle se jednou dokázali ulejšvat celou třetinu roku...

" Je pravda, že je jednou nachytali s bandou šejdířů?"

" Jak by ne. Ale potom je jiní šejdíři vykoupili od policie. Pak zase dlouho prodávali kradený nankin a měli moc peněz. Když neměli co štípnout, chodili nádeničit."

" Ale jsi. Ale cože není nic slyšet o Meňšinském?"

" Opravdu, jako by byl do vody zapadl...Také je už dlouho na útěku..."

" No, ten z nich bude nejdivočejší. Pamatujete se, jak jednou utrhhl inspektorovi řetízek od hodinek a vrhl se na něho s kapesním nožem? Ještě ho jednou podřízne. také na svého otce se jednou hnál s nožem."

" A to všechno mu projde. Dostane výprask, nic víc."

" Jinému by už dávno dali vlčí pas, má protekci."

O Meňšinském mluvili pravdu. Byl ukázkou toho, co může z člověka udělat surová výchova. Z Meňšinského udělala dravé zvíře, které by se ve vzteku nijak nerozmýšlelo někoho probodnout. Dlouho si o něm povídali a uvažovali, jak dopadne jeho poslední útěk. Předtím ho na otcovu žádost tak krutě zmrskali, že ho musili po exekuci odnést na žíněnce polomrtvého do nemocnice.

Myšlenka prchnout ze semináře utkvěla v Karasově hlavě jako hřeb. " I když mě potrestají, tedy jistě ne tak krutě jako Meňšinského: nebudu krást, ani se nebudu na nikoho vrhat s nožem. Ať mi potom napráskají, jen když se dříve aspoň trochu projdu."

Začal promýšlet plán útěku. Ale přitom si nepočínal rozumněji než Fortunka. Karas vyšel ven, přecházel kolem brány a zkoumal, jak by proklouzl: nebylo to nijak lehké, neboť vrátný přísně pozoroval i ty seminaristy, kteří neměli propustku od inspektora, a do brány nikoho nepouštěl.

" Jen kdyby se na chvílku vzdálil, fouknu a vyhledám tu celu v onom dřevařské skladu a připojím se k zachráněným. Nepřijmou - li mě, pláchnu někam jinam - na tom nezáleží."

Karas takto uvažoval, stojí u školní brány s pevným rozhodnutím, že uskuteční svůj úmysl.

Ale pojednou se brána dokořán rozevřela a v ní se objevil vůz. Za vozem šel kněz. Vůz se zastavil před inspektorovým domem a kněz vešel do domu. Karas nahlédl ze zvědavosti pod plachtu, která kryla vůz, a mimoděk ucouvl. Zpod plachty na něho zasvítily dvě strašné oči...

" Přivezli Meňšinského!" vykřikl hrůzou.

Ve voze skutečně ležel na rukou i na nohou svázaný Meňšinskij. Když uběhl několik verst do své vesnice, byl v noci chycen otcem, svázan provazem a odvezen zpátky do semináře. Báli se ho vézt nesvázaného, aby znovu neprchl... Kolem vozu se shromáždil hlouček žáků.

" Meňšinskij," volali na něho seminaristé...

Pohlédl jen vztekle na spolužáky; v té chvíli všechny strašlivě nenáviděl.

" Cože tě chytily?" ptali se ho.

" To tě tak svázaného vezli po celou cestu?"

" Přes čtyřicet verst?"

" Táhněte k čertu," odpovídal jim a zavřel oči.

Objevil se inspektor a hlouček se rozprchl na všechny strany. Za půl hodiny se musili všichni žáci shromáždit v pátém čísle. Tam přivlekli svázaného Meňšinského - povalili ho na podlahu, svlékli ho, dva sluhové mu sedli na ramena, dva na nohy, dva se postavili s pruty po stranách a začalo bití.

Proslulého zběha zmrskali strašně surově. Dostal tři sta ran a pak ho polomrtvého odtáhli na žíněnce do nemocnice...

Tento krutý trest působil odstrašujícím dojmem.

" To je strašné," pomyslně si Karas, " teď už neuprchnu! Bude lépe, když tu přes velkonoce zůstanu."

Po té exekuci přešla Karasa veškera chuť utéci.

" Ale což opravdu nevidím o velkonocích domov? Ne, snad se mi přece nějak podaří zmizet ze semináře. Zítra je církevní zpěv, " uvažoval Karas, potom se rozhodne, mám -li či nemám jít na velkonoce domů."

A tu ho jímala hrůza. Čím více se blížil den, kdy nebude smět domů, tím více se duševně hroutil. K nenávisti a stesku se připojoval ještě nějaký nový pocit: všecko se mu zdálo hloupostí, všecko ho začalo mrzet, hleděl mračně na boží svět. Pokoušel se něčím se rozptýlit, ale marně. Koupil si kostěné knoflíky a začal hrát čamburinu. " Jaká to pitomost!" řekl si za chvíli a rozházel kostěné knoflíky po podlaze. Vyndal z kapsy perník a začal mlsat, ale vbrzku i perník letěl za kamna. Zašel ke svým hňupům, ale ti ho svým hlupáctvím jen rozběsnili. V Karasově duši začaly vyvstávat otázky, na které hlupáci nemohli nic kloudného odpovědět. " Proč jsou lidé zlí? Proč vždycky utlačují a ponižují slabého člověka? Kde je toho všeho počátek? Říká se, že příčinou všeho zla je ďábel, on svedl lidi, ale kdo zase svedl ďábla? Kdysi býval na zemi ráj, ale nyní je všecko na světě hnusné a ohavné. Proč? Z jakého důvodu?" Ovšem to nebyly otázky pro hlavy hňupů. Karas bloumal sem a tam, byl rozčilen, nakonec si zalezl pod lavici v Kamčatce, přikryl svou ubohou hlavu pláštěm a hořce zaplakal. Ale po slzách nepocítil úlevu ve svém žalu. Přesto však pomalu zapomínal na svět, až nakonec unaven denními dojmy jakž takž usnul. Probudil se s bolestí v hlavě a hned si vzpomněl na velkonoce.

Karas myslně, že žalem zešílí. Ale pojednou se jeho obličej jasně, do srdce se mu vkrádala nějaká naděje, jako by našel východisko ze své trapné situace. Karas se váhavě k něčemu odhodlával. Ale brzo se rozhodl.

" Přece z toho nezemřu, Pane Bože, staniž se vůle Tvoje!" řekl si a pustil se do takového

podivného podniku, že by ho člověk, neznalý tajemství seminářského života, mohl pokládat za šilence.

Večer. Učení na zítřek končí. Brzo bude večere.

Karas vyšel na dvůr, vyhledal velkou louži, usedl vedle ní a zoval se. Potom se v punčochách brouzдал ve vodě, jako by se skutečně proměnil ve velkou rybu. Pak si obul holínky přes mokré punčochy a dlouhop chodil po dvoře. Ačkoli už jarní ledy odešly a venku bylo dost teplo, býval přesto večer na školním dvoře šedivý mráz. Karas vydával v nebezpečí své zdraví; ale když na něm punčochy oschly, opět se brouzдал v louži a pak se znovu obul na mokré punčochy a chodil po dvoře. To všechno bylo příliš divoké, ale Karas se nevzdával. Při večeři úmyslně nic nejedl, ačkoli si nemohl stěžovat na špatnou chuť. Po večeři pokračoval v procházce v mokrých punčochách. Když přišel do jídelny, namočil do studené vody šálu a ovinul si jí kolem krku. Všichni usnuli, jen on se převracel v posteli s boku na bok. Když usínal, vstal s postele, sňal s kalhot šle a přivázal se jimi za nohu k pelesti - aby nemohl usnout. Zaháněl spánek. Karas se dobrovolně mučil.

Ale k čemu to vše bylo?

" Jen abych neonemocněl!" říkal si Karas. " Zítřka mě dají do nemocnice, zpěv se odbude beze mne a já budu moci na velkonoce jít domů. I když budu ještě nemocný, přece je to lepší!..."

Tímhle se vysvětluje Karasovo bláznění...

Když šel seminarista do nemocnice, aby se vyhnul nějaké svízeli, když se skrýval na záchodech nebo si stavěl celu z polen v dřevařském skladišti, když utíkal do lesa nebo domů, tomu všemu se v místní řeči říkalo - zachraňovat se. V nemocnici bývalo dosti těch, kdo se zachraňovali. Viděli jsme, co Karas dělal, aby se tam dostal. Mnozí seminaristé, aby se dostali do nemocnice, si uhnali svrab a úmyslně jej neléčili, dlouho se dívali do slunce, aby dostali vlčí mlhu, třeli si krk sukrem nebo si ho rozpíchávali špendlíkem, aby otekl, strašně si rozdrápávali nosy, jitrili si boláky na nohou a dělali i jiné věci. Čert aby vzal seminář, který nutí člověka k takovým prostředkům, aby se ho zbavil, jakých používají rekruti, aby ušli vojančině, když si usekávají prsty a vytrhávají zuby. Výborně.

Druhého dne byl Karas celý polámaný, sotva se držící na nohou, doveden ložnicovým dozorcem do nemocnice.

Ale tato spása, pro kterou se Karas rozhodl, přišla mu velice draho: za prvé dával v sázku své zdraví, za druhé nemocnice byla jedním z nejhrůznějších míst semináře.

Měla dvě oddělení: čisté a svrabové. V čistém oddělení byla také lékárna; potom tam byly pokoje pro nemocné. V pokojích byly železné postele se sleženými, jako kámen ztvrdlými matracemi - v nichž se hemžily štěnice a jiní cizopasníci. Stěny v pokojích byly vybledlé, plné ohavných skvrn, plísňe a vlhka. Podlaha byla prohledána myšmi a krysami. Svrabové oddělení, oddělené od čistého chodbou, bylo ohromná místnost, která byla ještě útulnější: byla to jakási jáma pro malomocné, plná prašiviny, strupů a všelijaké nakažlivé nečistoty. Hned vedle této jámy byla kuchyně, ze které vycházel hnilobný, strašně odporný smrad. Vedle kuchyně stály splachovací záchody a ty ještě více zvyšovaly dojem. Péče o nemocné byla velice mizerná. Vzduch byl při špatném větrání zatuchlý, nedýchatelný, strava jalová a odporná - panádková polévka, které seminaristé říkali chlapácká, propláchlá jen spolu s pětákovou houskou (houska za papírovou pětikopějkou) žaludek, aniž posílila organismus.

Prádlo bylo hrozně špinavé a roztrhané, vrchní oděv také, ale zvláště pozoruhodné byly tak zvané sakkosy (prastaré slovo označující žíněný pytel, roztrhané šaty, hadry i oděv pokory), byly to župany z tkaniny ze šedých velbloudích chlupů. Přitom se přísně přihlíželo k tomu, aby každý nemocný měl stále na hlavě špinavou kapuci, takže nemocní vypadali jako žebráci nebo hlupci. Je škoda slov o léčích, ty byly pro kočku, byly to: svatojánský chléb, anglická náplast, hořčice, heřmánek, ricinový olej, rybí tuk, mast na svrab a několik náplastí - a dost; jen ve výjimečných případech se uvolili použít něco dražšího.

K tomu všemu byl ranhojičem jakýsi Mokejič. Byl hluchý na pravé ucho, hluchý na levé ucho, hloupý zpredu i zezadu, ale jinak dobrák od kosti. Byl hluboce přesvědčen, že doktoři bývají vždycky hloupější než ranhojiči, zvláště ti mladí. Mokejič se chvástal zejména tím, že má šťastnou ruku. Zcela jistě proto, že má šťastnou ruku, propil lékárnické váhy a potom vždy odhadl váhu rukou - potřepe na dlani nějakou tou specií, znalecky řekne: "Půl unce" a nasype ji do baňky. Obvykle léčil seminářské sluhy a občas někoho z okolních obyvatel a před těmito lidmi nadával svému doktorovi a pomlouval ho.

Seminaristy zachraňoval před smrtí Dobrovolin, který tam sloužil. Kdyby jeho nebylo, byl by je umořil mor. Seminaristé, kteří ho poznali, si na tohoto člověka vzpomínali s hlubokou láskou a úctou. Byl velice učený a stále se odborně vzdělával, takže za tři léta získal ohromnou reputaci. Krom toho býval po každé hotov pomoci a už jen jeho dobrácký obličej, jeho laskavý a upřímný hlas, umění zacházet s nemocnými povzbuzovaly pacienta. Chudí lidé mohli k němu přijít v každou hodinu, ve dne i v noci, aby jim pomohl. Když docházel do barabizny některého chudáka, přinášel s sebou léky, jídlo a peníze. Přesto, že měl Dobrovolin bohatou praxi, zanechal po své smrti pro své dobré srdce jen pětialtyn (stříbrná patnáctikopějka) kapitálu. Když uveřejnily noviny jeho nekrolog, shromáždila se spousta jeho přátel, aby pomohli jeho rodině v neštěstí.

Dobrovolin pocházel z rodiny duchovního a měl velmi rád seminaristy. Se seminářským představenstvem vedl činný a houževnatý boj. Ale přes veškerou svou energii nemohl nic pořídit v tom nešťastném hnízdě. Nemocnice zůstávala nadále strašným místem.

A přesto přese všechno se do tohoto hrůzného místa plného smradu, nečistoty a nemocí utíkal o pomoc seminarista, jako za starodávna hledali lidé útočiště u svého posvátného oltáře, aby tu našli záchranu a spásu. Seminarista hledal v té hnusné nemocnici vysvobození. A věříte, že ani zde neunikal žák seminářským zlům: stávalose, ovšem jen zřídka kdy, že i nemocné bili. Opravdu. Ale Karas byl ke všemu odhodlán, všechno snesl, jen aby mu seminářské představenstvo neukradlo velkonoce prožívané doma.

A Karas opravdu byl o velkonočních doma. Přišly mu draho. Zde jste poznali, jak naši seminaristé prchají a jak se zachraňují.

Přechodná doba v semináři

Obrázek pátý:

Několik seminaristů si hrálo v chodbě mezi ložnicemi na slepou bábu. Jeden z nich měl šátkem zavázané oči a chytal rozpraženými rukama spolužáky. Hoši ho buď s veselým smíchem a vtipy tahali za kabát, nebo se před ním schovávali do koutů, nebo kolem něho

chodili tiše jen po špičkách. ten, co dělal slepou bábu, Uzenáč, se na své cestě setkal s nějakou neočekávanou překážkou a narazil hlavou do něčeho měkkého, co se po hmatu podobalo nějakému polštáři naplněnému prachovým peřím. Uchopil oběma rukama tento podivný předmět. Podle dalšího ohmatání to byl člověk, ale co to bylo za člověka? Mezi hráči nebyl žádný tak měkoučký, tak břichatý a tak kulatý. Ale Uzenáč si s tím hlavu nelámal a vesele vykřikl:

" Aha, už ses chytil, miláčku!"

Začal ohmatávat kulatý předmět, protože při hře na slepou bábu nestačí jen někoho chytit, nýbrž se musí uhodnout, kdo je to... Ale Uzenáč pojednou nad sebou zaslechl hrozný hlas:

" Sám ses chytil, ničemo!..."

Byl to neznámý hlas.

" Kdo je to?" zeptal se Uzenáč.

" To jsem já!"

Uzenáč pocítil, že mu do vlasů vjelo nějaké divné zvíře a teď ho za ně zuřivě tahá. Rychle strhl s očí šátek a div nezkoprněl: před sebou spatřil nějakého tuze tlustého a kulatého, v obličejí rudého člověka, jehož břicho činilo při nejmenším dvě třetiny celého těla.

" Co tu děláte, baťuško?" zeptal se překvapený Uzenáč.

" Tohle!"

Neznámý pustil Uzenáčovy vlasy a začal ho mlátit přes tváře šedými zámišovými rukavicemi...

"Copak jsi nepoznal svého představeného, ty lotře?...Nevíš, co se sluší?...Takhle si vážíte svých představených?"

A stále bil Uzenáče rukavicemi.

" Čepice dolů!" obrátil se k ostatním žákům.

Ti bezděčně obnažili hlavy.

" Do tříd!..A už at' jste tam!.."

Seminaristé okamžitě zmizeli. Nový představený se odebral k inspektorovi.

" Už je tu nový!..Už je tu nový!.." ozývalo se po celé škole.... Obzvláště ve druhé třídě, která byla v celém semináři nejvýznamnější, nastal ruch a zděšení.

" Uzenáče už vytahal za vlasy," sdělovali si v hloučcích.

" Je to takový tlustý čert!"

" Plešatý!"

" Je kulatější než koule!"

" Je tučnější než sádlo!.."

" A měkčí než vosk!"

" Lehčí než prachové peří!.."

" A průzračnější než křišťál!"

" To není pop, ale pupek!"

Rozzlobení seminaristé nadávali a dělali šťavnaté vtipy.

" A takového čerta nám ještě posadili na krk!"

" Neříkal jsem vám, bratři," řekl jeden seminarista, že nedostaneme lepšího představeného, než byl Hvězdář... Copak Hvězdář, to byl, na mou duši, dobrý člověk!"

Hvězdářem nazývali dohlížitele, který šel do pense. O něm jsme se zřídka zmiňovali ve svých obrázcích. Síla, která ovládla hrozný tok života v semináři, byla vždy v osobě inspektorově. Bylo to tak i ve skutečnosti. Hvězdář zřídka přicházel do tříd, do ložnice nebo do jídelny; ba ani venku se často neobjevoval a chodíval ze školy jen v době vyučování. Pro seminář byl jakýmsi mythem, jakousi vyšší bytostí, která tajemně řídila osudy školy a objevovala se žákům většinou v podobě inspektora a osobně téměř jen při zkouškách. O té tajemné síle kolovalo mezi seminaristy mnoho poivěstí. Pokládali ho za nejvyššího učeného astronoma a matematika. Způsobilo to to, že jednou oznámil Hvězdář chovancům, že toho a toho dne bude v noci zatmění měsíce, vybral z nich nejlepší žáky, spolu s nimi pozoroval zajímavý přírodní zjev a vysvětloval ho svým posluchačům, kteří ovšem z jeho slov nic nepochopili, ale právě to je tím více utvrdilo v domněnce o ohromné učenosti dohlížitelově. Potom žáci vidali, jak se dohlížitel díval v noci dalekohledem na nebe a jak ve dne, zakryt záclonou, zaměřoval svůj dalekohled na okna tříd..." Náš dohlížitel je hvězdář," říkali žáci a slovu " hvězdář" přikládali význam učenosti nedosažitelné pro prostého smrtelníka. Dalekohled, namířený na třídu, budil v žácích strach. Mnozí vážně věřili, že Hvězdář může vidět vše, co se ve třídě děje, třeba i skrz kamennou zeď.

"Jsou takové dalekohledy," tvrdili někteří. Vyskytli se i žáci, kteří mysli, že existují přístroje, jimiž je dokonce slyšet, co kdo hovoří. Ovšem seminářští liberálové, kteří byli tak vyspělí, že popírali strašidla, domácí skřítky a čerty potloukající se po nocích (v semináři nebylo málo takových), smáli se vševědoucím a slyšícím přístrojům, ale přesto nicméně věřili v nesmírnou učenost Hvězdářovu a krom toho sami mimoděk podléhali onomu tajemnému strachu a bázni, které kolem nich šířil Hvězdář, jako by se snažil udržovat v nich ten strach. Přicházel neočekávaně a po každé uváděl žáky do úžasu něčím neobyčejným a neslýchaným. Tak se jednou otevřely dveře třídy a v nich se objevili sluhové nesoucí černou tabuli, na tabuli byla vyobrazena "němá" mapa Evropy, bez nadpisů hor, řek, měst.

Města byla vyznačena jen měděnými cvočky. Žáci za celý život neviděli takový div divoucí. Přišel sám Hvězdář. Začal zkoušet nejlepší žáky podle němé mapy. Žáci, jak se v semináři říkalo, byli dutí. Tu jim Hvězdář začal vykládat zeměpis Ruska se všemi pozoruhodnostmi a vyprávěl, čím vyniká ta či ona hora, jezero, místo, zatím co předtím seminaristé dřeli v potu

tváři nazpaměť pouhé názvy a jména, které nic neříkaly; ale nejvíc je ohromilo to, že on ten či onen cvoček na mapě označil jako nějaké město, některou vlnicí se čáru jako řeku a tak dále. "Jak si to může pamatovat? Že se nesplete?" Po tomto kousku se Hvězdář opět dlouho skrýval ve svém tajemném obydlí... Všichni se chvěli strachem, když přišel do třídy.

Seminaristé se nepamatují, že by někdy, když sám trestal, což se stávalo velice zřídka, dával více než deset ran (krutý výprask býval dílem inspektora), ale báli se ho mnohem více než inspektora. Těchto deset ran bývalo obvykle provázeno nevystihlou tajemností. Vytýkal provinilci nějaký jeho přestupek, o kterém nikdo nevěděl krom provinilce, a přitom to bývalo vážné provinění, za které by dal inspektor zmrskat, až by tekla krev. Nebyla to tělesná bolest, která tak silně zapůsobila, nýbrž právě to, že dal mrskat sám dohlížitel. Odkud to všechno ví?

Seminaristé dobře věděli, že má u sebe černou knihu, o které jsme se zmínili již v prvním obrázku, do níž se zapisovaly všechny přestupky žáků a podle které se dávaly známky z mravů. Ale kdo zanášel tyto tajné přestupky do té démonické knihy, obestírající hlubokým temnem Hvězdářovu postavu? Hlupákům přicházely na mysl přístroje, kterými je všechno vidět a slyšet.

Nejzabedněnější hlupáci tvrdili, že Hvězdář dávno prodal duši čertu, že může všechno vyčíst z hvězd, a pokládali ho za čaroděje. Rozumnější seminaristé měli podezření, že mu někdo donáší; ale ať jakkoli slídili za Hvězdářem, necht' používali jakýchkoli náplastí (Když seminaristé pátrali po udavači, který donášel tajně v noci inspektorovi, používali mnoha prostředků, poněvčas však gumové náplasti, kterou vždy dostali v lazaretu. Kladli kousky této náplasti na schodech, vedoucích ke dveřím představeného a kolem jeho dveří. Druhého dne prohlíželi boty žáků a kdo z nich měl na podešvi kousek této náplasti, byl usvědčen jako udavač a také se k němu jako k udavači chovali) - ani náznaku, ani stínu udavačství neodhalili: udavačství i mrskání pěstoval jen inspektor.

Všichni byli z toho užaslí. Všecko nasvědčovalo tomu, že pro Hvězdáře pracuje nějaká vyšší síla, a to opřádalo jeho bytost tajemností, temnem, div ne čarodějnou mocí. Žil osaměle, skromně, tiše, ženy ho nikdy nenavštěvovaly. Při zkouškách ho seminaristé vídali obklopeného ostatními představenými, kteří se k němu také chovali s jakousi bází a všichni s hlubokou úctou... Proslýchalo se, že i vyšší představenstvo na něho hledělo s úctou a vážilo si jeho činnosti.

Říkalo se, že se jednou nabídl, že přebuduje duchovní akademii, a byl by to učinil, kdyby to nebylo vyžadovalo tak velkých nákladů. Dále se vyprávělo, že Angličani vynalezli loďku, která pluje pod vodou, ale když se jim to nedařilo a dozvěděli se o velké učenosti Hvězdářově, pozvali ho do Anglie - a loďka plula pod vodou.

Takovým byl Hvězdář v očích seminaristů. Býval stále záhadný, tajemný. Skončil pro seminář nějak podivně: přišel jakýsi bachratý člověk, zmlátil žáka a hne dse představil ne jako dohlížitel, nýbrž jako rektor - rektori dosud ve škole nebývali. Ale co to vlastně ve skutečnosti bylo za člověka, že měl takový silný a tajemný vliv na celý seminář? Snad nebyl astrologem nebo alchymistou či dokonce kouzelníkem nebo démonem? Jeho žáci se teprve po skončení kursu dozvěděli, že Hvězdář byl ve skutečnosti zcela obyčejný smrtelník. Byl to dosud vzdělaný člověk, který však nezamýšlel vynalézt ani ponorky, ani naslouchací přístroje. Myslíme, že můžeme zcela prostě vyložit veškeru tajemnost jeho osoby. V době, kterou líčíme, za těch ohavných nepořádků, které existovaly téměř po celém Rusku, bylo těžké, ba mnohdy nemožné sloužit úplně čestně a lidsky. nejednou jsme vysvětlovali, že seminářská nauka a mravnost byly tak abnormální, že se nemohly udržovat v semináři bez krutostí. Hvězdář byl dobrý člověk, nemohl snést seminářské hrůzy, proto se uzavřel ve svém bytě a

ponechal vedení ústavu inspektorovi. To ovšem seminaristé nemohli pochopit. Hlavní příčina tkvěla tedy v tom, že Hvězdář nebyl na svém místě, že to byl člověk, který se minul s povoláním, a nikoli čaroděj nebo démon. Snažil se, aby co nejméně přišel do styku se seminářem. Právě proto tak zřídka vystupoval v našich obrázcích a o všem rozhodoval inspektor.

Ale i tento inspektor, jeho kolega, šel už dávno do výslužby, ještě před Hvězdářem. V semináři nastaly jiné časy, zavládly jiné mravy. Po odchodu starého inspektora se aspoň o polovinu snížily spartánské tresty, už se nemrskalo pod zvoncem, už neporoučeli držet cihlu ve zdvižené ruce a přitom klečet uprostřed dvora často v blátě, už žáci nemusili klečet na ostré hraně lavice, už neodnášeli surově, do krve ztřískané žáky na žíněnce, představenstvo už řidčeji vyráželo zuby a přeráželo žebra svým chovancům. I samotný seminář pozbyl své dřívější síly a slávy, upadal: dříve bývala aspoň polovina žáků repetenty, nyní jich už byla sotva desetina. V semináři se svým způsobem projevoval pokrok.

(1863)